

ทยยรณจส
เตปฏก
๒๕๔๙
พทวสเส

ทยยรณจส เตปฏก

๒๕๔๙ พทวสเส

ทยยสงฆมหาเถรสมาคม มุททาปิต

Ra
CRE
2014
632715
V.17

สงวนลิขสิทธิ์ ๒๕๔๙/๒๕๕๐

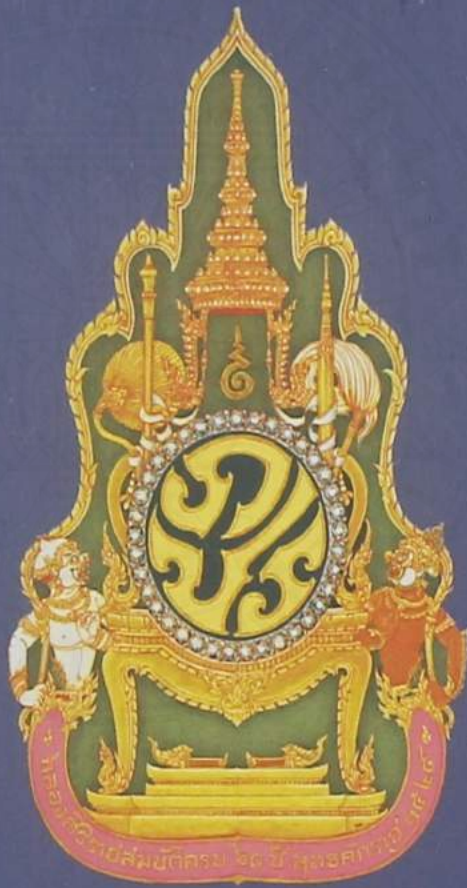

ทยयरฎฐส
เตปีฎก
๒๕๔๙
พุทธวสเส

สุตตเตปีฎเก
สัฎฐตถกัฎายส
พทวสเส

๓๗

หมตอายุ 27/05/2566

ทยयरฎฐส
เตปีฎก

๒๕๔๙ พุทธวสเส

ทยยสงฆมหาเถรสมาคม มุททาปัต

ก
632715

TULIB

3 1379 01483890 9

ทฤษฎารุจสุส เตปิฏกั

๒๕๔๙ พุทธวสุเส

สตุตตนตปิฏเก สัຍุตตนิกายสุส
ขนุธวารวคคสัຍุตตปาลิ
ปาลิวิโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ณมิพลสุส ปรมินุทมหาราชรสุส
ปริญญญสฏจิวิสุเส สิริรัชขมมงคลมหมกกาเล
ทฤษฎสงุมมหาเถรสมาคเมน มุทุทาปีตา

หมดอายุ 27/05/2566

๑๗

With the Compliments

- 5 ส.ค. 2558

Ra

CRE

2014

632715

V.17

หมดอายุ 27/05/2566

หม่อมอาภรณ์ ๒๖/๐๖/๒๕๓๖

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙)

หมดอายุ 27/05/2566

อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช
(๑๑ มกราคม ๒๕๓๑ - ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖)

ประวัติ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์
(เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๘)

๑๑ มกราคม ๒๔๗๑ - ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๖

อายุ ๘๕ ปี พรรษา ๖๓

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ นามเดิมว่า เกี่ยว นามสกุล โชคชัย นามฉายา
อุปเสโณ บิดา นายเลื่อน โชคชัย มารดา นางยี่ โชคชัย เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ มกราคม ๒๔๗๑
ณ บ้านเขวง ตำบลบ่อผุด อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การบรรพชาอุปสมบท

เมื่อยังเยาว์ ได้ศึกษาระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนวัดเขวง จนจบประถมศึกษา
ปีที่ ๔

เมื่ออายุได้ ๑๒ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดเขวง (วัดสว่างอารมณ์) อำเภอ
เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีพระอธิการพัฒน์ ภาทุมณี วัดภูเขาทอง เป็น
พระอุปัชฌาย์ แม้เจตนาจะบวชเพียงแค่ ๗ วัน แต่ด้วยอุปเพกตบุญญา ทำให้เจ้าประคุณ
สมเด็จฯ ยังคงมั่นในสมณเพศต่อมา หาได้คิดลาสิกขาไม่ โยมมารดาจึงนำไปฝากไว้
กับท่านพระครูอรุณกิจโกศล (หลวงพ่อพริ้ง โกสโล) วัดแจ้ง ตำบลอ่างทอง อำเภอเกาะสมุย

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ฝึกฝนในการศึกษา มีวิริยะ อุตสาหะ จนหลวงพ่อพริ้ง
เห็นอุปนิสัย ได้นำไปฝากไว้กับเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณถยมมหาเถร)
โดยอยู่ในการปกครองของพระธรรมเจดีย์ (เทียบ ธมฺมโร) ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๒ เมื่อมีอายุครบอุปสมบท ก็ได้อุปสมบท ณ วัดสระเกศ
ราชวรมหาวิหาร โดยมีเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณถยมมหาเถร) ทรงเป็น
พระอุปัชฌาย์

ด้านพระกรรมฐาน

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้เรียนพระกรรมฐานในเบื้องต้น จากหลวงพ่อพริ้ง ซึ่งเป็น
พระวิปัสสนาจารย์องค์สำคัญของเกาะสมุย โดยหลวงพ่อพริ้งได้นำเจริญพระกรรมฐาน
บนหลุมฝังศพขณะมีอายุ ๑๒ ปี ต่อมาได้เรียนพระกรรมฐานจากสมเด็จฯ พระสังฆราช

(อยู่ ญาโณทยมหาเถร) ซึ่งมีความชำนาญในพระกรรมฐานด้านกสิณ และยังได้ให้ความสนใจวิธีการเจริญพระกรรมฐานตามแนวต่างๆ ที่ปฏิบัติในประเทศ จนมีความชำนาญทุกสาย

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ริเริ่มวางรากฐานแนวคิงานพระศาสนาเชิงรุกที่สำคัญในด้านต่างๆ ริเริ่มให้พระสงฆ์นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา อนุวัติให้สอดคล้องกับโลกสมัยใหม่

ได้บริจาคเงินสร้างโรงเรียนและตักสงฆ์อาหารในท้องถิ่นชนบทที่อยู่ห่างไกล ความเจริญหลายแห่ง ในนาม “อาคารผู้มีพระคุณ” เพื่อพยาบาลพระภิกษุ สามเณร ผู้อาหาร และสาธุชนทั่วไป

ในด้านต่างประเทศ

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ริเริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ริเริ่มการสร้างวัดไทยในต่างประเทศ ริเริ่มให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปประจำ ณ วัดไทยในต่างประเทศ ริเริ่มสานศาสนสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งรองประธานสภาสงฆ์โลก นับเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรก ที่ก้าวขึ้นสู่การบริหารองค์กรสงฆ์โลก เป็นคณะสงฆ์ไทยคณะแรกเยือนทำเนียบขาว อย่างเป็นทางการ ตามคำนิมนต์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เป็นคณะสงฆ์ไทยคณะแรก เยือนนครรัฐวาติกัน กรุงโรม อย่างเป็นทางการ ได้ออกเดินทางไปต่างประเทศทั่วทุกมุมโลก เพื่อหาแนวทางที่จะให้มีวัดเกิดขึ้นในประเทศนั้นๆ จนเกิดวัดไทยทั่วทุกมุมโลก ในปัจจุบัน

ลำดับสมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๐๑	เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระเมธีสุทธิวงศ์
พ.ศ. ๒๕๐๕	เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชวิสุทธิเมธี
พ.ศ. ๒๕๐๗	เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๑๔	เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๑๖	เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์
พ.ศ. ๒๕๓๓	เป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุฒาจารย์
พ.ศ. ๒๕๔๗	เป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ประธานสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ แม่กองงานพระธรรมทูต เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก และเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นพระมหาเถระที่อุทิศตนและเสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ บ้านเมืองมาโดยลำดับ เป็นที่ปรากฏชัดเจน

ดังบทคติธรรมซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ประทานไว้ในหลายโอกาส ความว่า “**ความเสียสละ เป็นพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นพระพุทธจริยาที่ทรงสร้างสมจนถึงวาระแห่งการตรัสรู้ จุดหมายสูงสุดของความเสียสละในพระพุทธศาสนา คือ การเสียสละเพื่อบรรลुพระนิพพาน ความเสียสละจึงก้าวสูงขึ้นไปด้วยลำดับ ความเสียสละทุกระดับล้วนมีความสำคัญ เช่น ความเสียสละเพื่อรักษาแผ่นดิน ถ้าไม่มีผู้เสียสละเพื่อแผ่นดิน ประเทศไทยคงไม่มีแล้ว ความเสียสละเพื่อสถาบัน ความเสียสละเพื่อหน้าที่การงาน เป็นต้น ความเสียสละโดยทางหนึ่ง เป็นการลดความเห็นแก่ตัว จนถึงขั้นไม่มีความเห็นแก่ตัว**”

รัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดพิมพ์พระไตรปิฎก ฉบับพิมพ์มหาเถรสมาคมชำระและจัดพิมพ์ เพื่อน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อม ถวายเป็นพระราชกุศล ถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ ซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นผู้ปรารภให้มีการชำระและจัดพิมพ์

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ.๙) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ในวันอาทิตย์ ที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ นั้น

รัฐบาลจึงจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับดังกล่าวโดยเสด็จพระราชกุศล ในพิธีพระราชทานเพลิงศพเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ เพื่อบูชาพระคุณ พร้อมอุทิศกุศล น้อมถวายในสัมปรายภพ ตราบจนบรรลुพระนิพพานเป็นที่สุด

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสนาดาทรงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธรศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ “คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอบยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบ่าว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ผู้งท่วย มีศรัทธาในพระพุทธรศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากرانกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว...”

พระบรมสัตยาธิปฏิฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า “ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุงพระพุทธรศาสนา ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า” พอตกพระโอษฐ์ลง พระพาก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...

นำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช “พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือพระพุทธรศาสนามาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน

ศาสนา อย่างนี้เป็นการยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามีจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?” “จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อๆ กันมาถึง ๒,๒๒๕ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้น เป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้”

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

“อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่พระศาสนา	สมณะ	พระพุทธรูป
ให้ยืนยง	คงถาวร	ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี	ปฏิบัติ	ให้พอสมควร
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นคัม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตริย์
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน”

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

“ตั้งใจจะอุปถัมภ์	ยกย่องพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบเขตอาณา	รักษาประชาชนและมนตรี”

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย “ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จพระบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว... ทรงพระราชศรัทธาจะยกเรือวิสาขบูชามหาชัยญพิธิ อันขาดประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปราภฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอรรถดัดตถประโยชน์และปรัตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑเสมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า...”

นำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว “ด้วยกำลัง ทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณา ดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนาม พระรัตนตรัยสรณาคมนันอันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง ให้เห็นความจริง ในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลัง ว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับ ขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรมัคคีรสปรึษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวิญญูตมิปริชารอบรู้ราชานุวัตร จะเป็น ศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชา ราชภูริรักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ ก็สุดแต่แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์ พระองค์นั้นขึ้นเสวยมโหสิวรรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณี ต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร...”

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรง ประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับ พระอุณาโลมพระพุทธรูปมหายานรัตนปฏิมากร “การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระ ราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดชุนเคืองขัดใจเลย พระนครนี้เป็น

[๔]

ถิ่นที่ของคนที่ถือพระพุทธศาสนาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโหม่นสน้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเอง ถ้าโหม่นสนักก็ชื่อว่าโง่งมเกินไป...”

พระราชปณิธานและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช “ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสนาอื่น นอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์ใหญ่ อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบอกว่าสิ้นชีวิต...”

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา.. เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้.. ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก้ท่านทั้งหลายว่า พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือพระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ... เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...” และพระองค์ได้พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอรำรำพรรณบรรยาย

ความคิดเครื่องหมาย

แห่งสีทั้งสามงามถนัด

ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์

หมายพระไตรรัตน์

และธรรมะคัมภีร์ไทย...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “แต่บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ พระพุทธศาสนาก็เศร้าหมองจนสงฆ์มณฑล

เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้ มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วน คดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนคดีธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยใน พระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า “เราจะครองแผ่นดิน โดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ได้มีพระราชดำรัสตรัส ลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า “โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนา ที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึง เคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตาม ราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบูรพการีตามคตินิยมด้วย...” และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า “คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีด้วยกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็น ศาสนาประจำชาติ”

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความ บริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำเป็นต้องอาศัยความสุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลี ของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

[๖]

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำไดยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะทราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั่น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรคุณ) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรคุณ) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฏฐิติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุทธปาพจนบดี

7

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

หมดอายุ 27/05/2566

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า พระธรรมวินัย พระธรรม ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้ และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ พระวินัย ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมา เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะ เป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหา ปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประสูติจะเสด็จ ดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ใน ตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต,
โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.

แปลความว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา”

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสวดทานความ ถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติ พร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณา สอดทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

เป็นหมวด ไว ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า พระไตรปิฎก อันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

พระวินัยปิฎก หมวดพระวินัย ว่าด้วยพระพุทธานุญาตที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวช ประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธานุญาต รักษาสงฆ์เกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๔ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๔

พระสุตตันตปิฎก หมวดพระสูตร ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนา ตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า นิกาย ๕ คือ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๕ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก หมวดพระอภิธรรม ว่าด้วยประมวลพระพุทธานุญาตอันเกี่ยวกับหลักปรมัตถธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ ัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา บุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฏฐาน โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวัคสัตตสุตสนัทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิบัติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

“พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับการธุระสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา โยชนา สัททาวีเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้ สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่...”

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมา ด้วยภาษามคธ หรือภาษาบาลี อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความพินเพื่อเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติดิพลัทธิพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะต้องเอาเป็นภาระธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทวนสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระ
 สังคีติกจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า “ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาอ่อนลง
 และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย
 ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์
 อักษร” เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครอง
 ประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา
 เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่าง
 ลำเค็ญ มีความผิดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี
 แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกัน
 ทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไร
 จะฉันทเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อ
 สหายยทอ้งบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎก
 ที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่
 ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเร็บก็
 ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสหาย
 ทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการ
 ทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป
 จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคร
 พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษา
 สิงหล แล้วนำสืบเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และ
 ต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็น
 รูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎก
 ฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม
 ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และอัมมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบรมพุทธมหายศัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้เอกราชจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธานุศาสนเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารถนาว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๐๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเชษฐราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า พระไตรปิฎก ฉบับทอง ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า ฉบับรดน้ำแดง แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มีฉบับรดน้ำเอก ฉบับเทพขุมนุม เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า ฉบับล่องชาด

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปริวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **สยามรณฺนสฺส เตปิฎกํ** : พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมด นับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๔๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมีนัยหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระ จัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภาระธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีตการกสงฆ์ คณะกรรมการปาฬิวิโสธกะ คณะกรรมการการแห่งสังคีตการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จพระสังฆราช วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฏฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตริ์ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า ทศยรฎฐสส สงคีติเตปิฎก ๒๕๓๐ พุทธวสุเส : พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้ง ต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กัน กลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมีได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นการธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมาให้นักศึกษาดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นรูปเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดหามาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธานุญาต นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มาสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะสมแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า ทิม ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าบรรดาคอนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ประสงค์เหตุที่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธรศาสนา นอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธรศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธรศาสนา อันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธรศาสนาคู่กับชาติไทยตราบนานเท่าทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐ สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบุลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนักในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติ และพระพุทธรศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จันท์ พรหมคุดโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลีให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทยให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้วตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสมุโหม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็น ประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทฐิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัด ปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็น ประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียง ตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทพยรฎกสส สงคิตติเตปิฎก (๒๕๓๐ พุทธวสุเส) (๒) สยามรฎกสส เตปิฎก (๒๕๒๕ พุทธวสุเส) (๓) มหาจุฬาลงคปิฎก (อนุสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทธวสุเส) และพระไตรปิฎก บาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉฎกสงคิตติเตปิฎก (พระไตรปิฎก บาลีอักษรพม่า ฉบับฉฎกสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๔) (๒) อังคิลิสเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สัพพเตปิฎก (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลันทาทเวนาครีปาลิเตปิฎก (พระ ไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับ พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม กำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลี และภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการ พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไศวรราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดิ์จงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาล ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณานิธิราชและสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัจ्ฐิตกาล เทอญ

สทา ทิปปตฺ สทุทฺมโม ตถาคตปฺปเวทิต

ทสฺเสนโต สพุทฺโลกสฺส อุมมกฺกํ วิสุทฺธิยา.

ขอพระสังฆธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดง
ทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

THE PALĪ ALPHABET IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

๐ = a ๑ = ā ๒ = i ๓ = ī ๔ = u ๕ = ū ๖ = e ๗ = o

CONSONANTS WITH VOWEL “A”

๐ = ka	๑ = kha	๒ = ga	๓ = gha	๔ = ṅa
๕ = ca	๖ = cha	๗ = ja	๘ = jha	๙ = ña
๑๐ = ṭa	๑๑ = ṭha	๑๒ = ḍa	๑๓ = ḍha	๑๔ = ṇa
๑๕ = ta	๑๖ = tha	๑๗ = da	๑๘ = dha	๑๙ = na
๒๐ = pa	๒๑ = pha	๒๒ = ba	๒๓ = bha	๒๔ = ma

๒๕ = ya ๒๖ = ra ๒๗ = la ๒๘ = va ๒๙ = sa ๓๐ = ha ๓๑ = ḷa ๓๒ = m̐

VOWELS IN COMBINATION

๐ = ka ๑ = kā ๒ = ki ๓ = kī ๔ = ku ๕ = kū ๖ = ke ๗ = ko
 ๘ = kha ๙ = khā ๑๐ = khi ๑๑ = khī ๑๒ = khu ๑๓ = khū ๑๔ = khe ๑๕ = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทฤษฎารุจสฺส เตปิฏก สงฺเกตวิญญาปนํ

- อ. = อิงฺคฺลิสเตปิฏกํ
- จ. = จญฺจสงฺคีติเตปิฏกํ
- ทย. = ทฤษฎารุจสฺส สงฺคีติเตปิฏกํ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺส)
- เท. = นาลนฺทาเทวนาคฺริปาไลเตปิฏกํ
- โป. = โปราณเตปิฏกํ
- มหา. = มหาจุฬาเตปิฏกํ (อนุสฺสรณียํ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺส)
- สี. = สีหฬเตปิฏกํ
- สฺยา. = สยามารุจสฺส เตปิฏกํ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺส)

สุตตันทปิฎกเถ สัมมุตตนิกายสุต

ขมฺฐวาวรคฺคสํมุตตปาติยา

กิตฺตฺนปตฺตํ

มาติกา

องฺเก

๑. ขมฺฐสํมุตตํ

มฺลปณฺณาสโก

๑. นกฺคปิตฺวคฺโค

๑.	นกฺคปิตฺตสฺสุตฺตํ	๑
๒.	เทวทหสฺสุตฺตํ	๗
๓.	หฺลิตฺทิกานิสฺสุตฺตํ	๑๑
๔.	ทฺตฺติยหฺลิตฺทิกานิสฺสุตฺตํ	๑๖
๕.	สมาธิสฺสุตฺตํ	๑๗
๖.	ปฏฺฐิสลฺลานสฺสุตฺตํ	๑๙
๗.	อุปาทานปริตสฺสสนาสฺสุตฺตํ	๑๙
๘.	ทฺตฺติยอุปาทานปริตสฺสสนาสฺสุตฺตํ	๒๓
๙.	กาลตฺตยอนิจฺจสฺสุตฺตํ	๒๔
๑๐.	กาลตฺตยทฺทกฺขสฺสุตฺตํ	๒๔
๑๑.	กาลตฺตยอนตฺตสฺสุตฺตํ	๒๕

๒. อนิจฺจวคฺโค

๑.	อนิจฺจสฺสุตฺตํ	๒๖
๒.	ทฺทกฺขสฺสุตฺตํ	๒๖

มัตติกา

องฺเก

๓.	อนตตสุตฺตํ	๒๖
๔.	ยทนิจฺจุสุตฺตํ	๒๗
๕.	ยํกุฏฐสุตฺตํ	๒๗
๖.	ยทนต์ตาสฺสุตฺตํ	๒๘
๗.	สเหตุอนิจฺจุสุตฺตํ	๒๘
๘.	สเหตุกุฏฐสุตฺตํ	๒๙
๙.	สเหตุอนตตสุตฺตํ	๒๙
๑๐.	อานนทสุตฺตํ	๒๙

๓. ภารวคฺโค

๑.	ภารสุตฺตํ	๓๑
๒.	ปริณฺณาสฺสุตฺตํ	๓๒
๓.	ปริชานสุตฺตํ	๓๒
๔.	ฉนฺทราคสุตฺตํ	๓๓
๕.	อสุสาทสุตฺตํ	๓๓
๖.	ทุตฺติยอสุสาทสุตฺตํ	๓๕
๗.	ตตฺติยอสุสาทสุตฺตํ	๓๖
๘.	อภินนฺทนสุตฺตํ	๓๘
๙.	อุปฺปาทสุตฺตํ	๓๘
๑๐.	อฆมฺมูลสุตฺตํ	๓๙
๑๑.	ปภงฺคสุตฺตํ	๓๙

๔. นตฺตุมหากวคฺโค

๑.	นตฺตุมหากสุตฺตํ	๔๑
๒.	ทุตฺติยนตฺตุมหากสุตฺตํ	๔๑

มาติกา

อังก

๓. อภยตตริกขุสตุต	๔๒
๔. ทุตยอภยตตริกขุสตุต	๔๓
๕. อานนทสตุต	๔๕
๖. ทุตยอานนทสตุต	๔๖
๗. อนุทธมมสตุต	๔๗
๘. ทุตยอนุทธมมสตุต	๔๗
๙. ตตยอนุทธมมสตุต	๕๐
๑๐. จตุตถอนุทธมมสตุต	๕๑

๕. อตตทปวกุโก

๑. อตตทปสตุต	๕๒
๒. ปฏิปทาสตุต	๕๔
๓. อนิจจสตุต	๕๕
๔. ทุตยอนิจจสตุต	๕๖
๕. สมนุสสนาสตุต	๕๖
๖. ขนธสตุต	๕๘
๗. โสณสตุต	๕๙
๘. ทุตยโสณสตุต	๖๑
๙. นนทิกขยสตุต	๖๒
๑๐. ทุตยนนทิกขยสตุต	๖๓

มชณมปณณาสโก

(๖) ๑. อุปยวกุโก

๑. อุปยสตุต	๖๕
-------------	----

มาติกา

องฺก

๒.	พีชสุตฺตํ	๖๖
๓.	อุทานสุตฺตํ	๖๗
๔.	อุปาทานปริวณฺณสุตฺตํ	๗๐
๕.	สตฺตมฺมจฺานสุตฺตํ	๗๔
๖.	สมฺมาสมพุทฺธสุตฺตํ	๗๙
๗.	อนตฺตลกฺขณสุตฺตํ	๘๐
๘.	มหาสิสุตฺตํ	๘๓
๙.	อาทิตฺตสุตฺตํ	๘๖
๑๐.	นิรุตฺติปณฺณสุตฺตํ	๘๖

(๓) ๒. อรหันตวคฺโค

๑.	อุปาทียมานสุตฺตํ	๘๙
๒.	มณฺณมานสุตฺตํ	๙๐
๓.	อภินนุทมานสุตฺตํ	๙๑
๔.	อนิจฺจสุตฺตํ	๙๒
๕.	ทฺกฺขสุตฺตํ	๙๓
๖.	อนตฺตสุตฺต	๙๔
๗.	อนตฺตนิยสุตฺตํ	๙๕
๘.	รชฺนียสณฺจิตสุตฺตํ	๙๖
๙.	ราชสุตฺตํ	๙๗
๑๐.	สุราชสุตฺตํ	๙๘

(๘) ๓. ขชฺชนียวคฺโค

๑.	อสุสาทสุตฺตํ	๙๙
----	--------------	----

มาติกา

อังก

๒.	สมุททยสุตฺตํ	๙๙
๓.	ทุติยสมุททยสุตฺตํ	๑๐๐
๔.	อรหนตฺตสุตฺตํ	๑๐๐
๕.	ทุติยอรหนตฺตสุตฺตํ	๑๐๒
๖.	สีหสุตฺตํ	๑๐๒
๗.	ขขขนิยสุตฺตํ	๑๐๔
๘.	ปิณโฑลยสุตฺตํ	๑๑๐
๙.	ปาลิเลยฺยกสุตฺตํ	๑๑๔
๑๐.	ปฏฺณมสุตฺตํ	๑๒๐

(๕) ๔. เกรวคฺโค

๑.	อานนทสุตฺตํ	๑๒๖
๒.	ติสฺสสุตฺตํ	๑๒๗
๓.	ยมกสุตฺตํ	๑๓๐
๔.	อนุราชสุตฺตํ	๑๓๘
๕.	วฏฺกสิสุตฺตํ	๑๔๒
๖.	อสิสขิสุตฺตํ	๑๔๘
๗.	เขมกสุตฺตํ	๑๕๐
๘.	ฉนฺนสุตฺตํ	๑๕๗
๙.	ราหุลสุตฺตํ	๑๖๑
๑๐.	ทุติยราหุลสุตฺตํ	๑๖๒

(๑๐) ๕. ปุปฺพวคฺโค

๑.	นทีสุตฺตํ	๑๖๔
----	-----------	-----

มัทติกา

องฺเก

๒.	ปุปฺผสฺสุตฺตํ	๑๖๕
๓.	เพณปิณฑุปมสฺสุตฺตํ	๑๖๗
๔.	โคมยปิณฑสฺสุตฺตํ	๑๗๐
๕.	นบสิขาสฺสุตฺตํ	๑๗๔
๖.	สฺสทฺธิกสฺสุตฺตํ	๑๗๖
๗.	คททูลพทฺฐสฺสุตฺตํ	๑๗๖
๘.	ทุตฺติยคททูลพทฺฐสฺสุตฺตํ	๑๗๘
๙.	วาสิชฏสฺสุตฺตํ	๑๘๐
๑๐.	อนิจฺจสณฺเณาสฺสุตฺตํ	๑๘๓

จุลฺลปณฺณาสโก

(๑๑) ๑. อนฺตวकुโก

๑.	อนฺตสฺสุตฺตํ	๑๘๗
๒.	ทุกฺขสฺสุตฺตํ	๑๘๘
๓.	สกุทายสฺสุตฺตํ	๑๘๘
๔.	ปริณฺเณยฺยสฺสุตฺตํ	๑๘๙
๕.	สมณสฺสุตฺตํ	๑๙๐
๖.	ทุตฺติยสมณสฺสุตฺตํ	๑๙๑
๗.	โสตาปนฺนสฺสุตฺตํ	๑๙๑
๘.	อรหนฺตสฺสุตฺตํ	๑๙๑
๙.	ฉนฺทปฺปหีนสฺสุตฺตํ	๑๙๒
๑๐.	ทุตฺติยฉนฺทปฺปหีนสฺสุตฺตํ	๑๙๒

มาติกา

อังก

(๑๒) ๒. ฃมมกถิกวคค

๑.	อวชชาสตุต	๑๙๔
๒.	วชชาสตุต	๑๙๔
๓.	ฃมมกถิกสตุต	๑๙๕
๔.	ทุดยฃมมกถิกสตุต	๑๙๕
๕.	พนฃนสตุต	๑๙๖
๖.	ปรปจฉตสตุต	๑๙๗
๗.	ทุดยปรปจฉตสตุต	๑๙๘
๘.	สญโณฃนสตุต	๑๙๘
๙.	อุปาทานยสตุต	๑๙๙
๑๐.	สวลนตสตุต	๑๙๙
๑๑.	สตุวณตสตุต	๒๐๑
๑๒.	กปปสตุต	๒๐๒
๑๓.	ทุดยกปปสตุต	๒๐๓

(๑๓) ๓. อวชชาวคค

๑.	สมุทยฃมมสตุต	๒๐๕
๒.	ทุดยสมุทยฃมมสตุต	๒๐๖
๓.	ตตยสมุทยฃมมสตุต	๒๐๗
๔.	อสสาทสตุต	๒๐๘
๕.	ทุดยอสสาทสตุต	๒๐๘
๖.	สมุทยสตุต	๒๐๙
๗.	ทุดยสมุทยสตุต	๒๐๙

มาตรา

องก์

๘.	โกฏฐิตสูตร	๒๑๐
๙.	หุติยโกฏฐิตสูตร	๒๑๑
๑๐.	ตติยโกฏฐิตสูตร	๒๑๒

(๑๔) ๔. กุกกุพวกุโค

๑.	กุกกุพสูตร	๒๑๔
๒.	อนิจจสูตร	๒๑๔
๓.	หุติยอนิจจสูตร	๒๑๔
๔.	ตติยอนิจจสูตร	๒๑๕
๕.	ทุกขสูตร	๒๑๕
๖.	หุติยทุกขสูตร	๒๑๕
๗.	ตติยทุกขสูตร	๒๑๖
๘.	อนตตสูตร	๒๑๖
๙.	หุติยอนตตสูตร	๒๑๖
๑๐.	ตติยอนตตสูตร	๒๑๗
๑๑.	นิพพิทาพหุลสูตร	๒๑๗
๑๒.	อนิจจานุปัสสีสูตร	๒๑๘
๑๓.	ทุกขานุปัสสีสูตร	๒๑๘
๑๔.	อนตตานุปัสสีสูตร	๒๑๘

(๑๕) ๕. ทิฏฐิวากุโค

๑.	อชฌตตสูตร	๒๒๐
๒.	เอตัมมสูตร	๒๒๐
๓.	โสธตตสูตร	๒๒๑

มัตติกา

๔.	โนจเมสียาสุตต์	๒๒๒
๕.	มิจฺฉาทิฏฺฐิsutฺตํ	๒๒๓
๖.	สกุทายทิฏฺฐิsutฺตํ	๒๒๔
๗.	อตุตฺตานุทิฏฺฐิsutฺตํ	๒๒๕
๘.	อภินิเวสsutฺตํ	๒๒๕
๙.	ทุตฺติยอภินิเวสsutฺตํ	๒๒๖
๑๐.	อาณนฺทsutฺตํ	๒๒๗

๒. ราชตัฏฺฐตฺตํ

๑. ปฐมวคฺโค

๑.	มารsutฺตํ	๒๒๙
๒.	สตฺตsutฺตํ	๒๓๐
๓.	ภวเนตฺติsutฺตํ	๒๓๑
๔.	ปริณฺณเยยฺยsutฺตํ	๒๓๒
๕.	สมณพฺรหฺมณฺsutฺตํ	๒๓๒
๖.	ทุตฺติยสมณพฺรหฺมณฺsutฺตํ	๒๓๓
๗.	โสตาปนฺนsutฺตํ	๒๓๔
๘.	อรหนฺตsutฺตํ	๒๓๔
๙.	ฉนฺทราคะsutฺตํ	๒๓๔
๑๐.	ทุตฺติยฉนฺทราคะsutฺตํ	๒๓๕

มัทติกา

องฺเก

๒. ทุติยวคฺโค

๑.	मारसुत्तํ	๒๓๗
๒.	मारम्मมฺมสุत्तํ	๒๓๗
๓.	อนิจฺจสุत्तํ	๒๓๘
๔.	อนิจฺจम्मมฺมสุत्तํ	๒๓๘
๕.	ทกฺขสฺสุตฺตํ	๒๓๘
๖.	ทกฺขम्मมฺมสุตฺตํ	๒๓๙
๗.	อนตฺตสฺสุตฺตํ	๒๓๙
๘.	อนตฺตम्मมฺมสุตฺตํ	๒๓๙
๙.	ขยम्मมฺมสุตฺตํ	๒๔๐
๑๐.	วยम्मมฺมสุตฺตํ	๒๔๐
๑๑.	สมุทฺตยम्मมฺมสุตฺตํ	๒๔๐
๑๒.	นิโรธम्मมฺมสุตฺตํ	๒๔๑

๓. อายาจนวคฺโค

๑ - ๑๑.	มาราหิสฺสุตฺตเอกาทสํ	๒๔๒
๑๒.	นิโรธम्मมฺมสุตฺตํ	๒๔๔

๔. อุปนินฺตินวคฺโค

๑ - ๑๑.	มาราหิสฺสุตฺตเอกาทสํ	๒๔๕
๑๒.	นิโรธम्मมฺมสุตฺตํ	๒๔๖

มัตติกา

อังกูร

๓. ทิฏฐิสังยุตต์

๑. โสตาปตฺตวิคฺโค

๑. วาตสุตฺตํ	๒๔๘
๒. เอตัมมสุตฺตํ	๒๕๐
๓. โสอตุตาสฺตฺตํ	๒๕๑
๔. โนจเมสียาสฺตฺตํ	๒๕๒
๕. นตฺถิทินฺนสุตฺตํ	๒๕๓
๖. กโรโตสุตฺตํ	๒๕๕
๗. เหตุสุตฺตํ	๒๕๗
๘. มหาทิฏฺฐิสฺสฺสฺตฺตํ	๒๕๙
๙. สสฺสสฺสทิฏฺฐิสฺสฺสฺตฺตํ	๒๖๑
๑๐. อสฺสสฺสทิฏฺฐิสฺสฺสฺตฺตํ	๒๖๒
๑๑. อนฺตฺวาสุตฺตํ	๒๖๓
๑๒. อนนฺตฺวาสุตฺตํ	๒๖๓
๑๓. ตํชีวํตํสรีรํสุตฺตํ	๒๖๓
๑๔. อญฺญํชีวํอญฺญํสรีรํสุตฺตํ	๒๖๔
๑๕. โหติตถากโตสุตฺตํ	๒๖๔
๑๖. นโหติตถากโตสุตฺตํ	๒๖๔
๑๗. โหติจฺจนฺจโหติตถากโตสุตฺตํ	๒๖๔
๑๘. เนาโหตินนโหติตถากโตสุตฺตํ	๒๖๕

มาตรา

องเก

๒. ทุตียเปยุยาโล

๑.	วาทสตุตํ	๒๖๗
๑๘.	เนาโหตินนโหติสตุตํ	๒๖๘
๑๙.	รูปีอตตาสตุตํ	๒๖๙
๒๐.	อรูปีอตตาสตุตํ	๒๗๐
๒๑.	รูปีจอรูปีจอตตาสตุตํ	๒๗๐
๒๒.	เนวรूपีนารूपีอตตาสตุตํ	๒๗๐
๒๓.	เอกนุตสขีสตุตํ	๒๗๐
๒๔.	เอกนุตทุกขีสตุตํ	๒๗๑
๒๕.	สขทุกขีสตุตํ	๒๗๑
๒๖.	อทุกขมสขีสตุตํ	๒๗๑

๓. ตติยเปยุยาโล

๑.	นวาทสตุตํ	๒๗๓
๒๖.	อทุกขมสขีสตุตํ	๒๗๔

๔. จตุตถเปยุยาโล

๑.	นวาทสตุตํ	๒๗๖
๒๖.	อทุกขมสขีสตุตํ	๒๗๗

๕. โอกนุตสขัตตุตํ

๑.	จกขสตุตํ	๒๗๙
๒.	รูปสตุตํ	๒๗๙

มัทติกา

องฺเก

๓. วิญญานสูตร	๒๘๐
๔. สมุทฺตสูตร	๒๘๑
๕. สมุทฺตชาสูตร	๒๘๑
๖. รูปสมุทฺตสูตร	๒๘๑
๗. รูปสมุทฺตเจตนาสูตร	๒๘๒
๘. รูปตณฺหาสูตร	๒๘๒
๙. ปจฺจวาทสูตร	๒๘๒
๑๐. ขนฺธสูตร	๒๘๓

๕. อุปปาทสํยุตํ

๑. จกฺขุสูตร	๒๘๔
๒. รูปสูตร	๒๘๔
๓. วิญญานสูตร	๒๘๕
๔. สมุทฺตสูตร	๒๘๕
๕. สมุทฺตชาสูตร	๒๘๖
๖. สมุทฺตสูตร	๒๘๖
๗. สมุทฺตเจตนาสูตร	๒๘๖
๘. ตณฺหาสูตร	๒๘๗
๙. ชาติสูตร	๒๘๗
๑๐. ขนฺธสูตร	๒๘๘

๖. กิเลสสํยุตํ

๑. จกฺขุสูตร	๒๘๙
๒. รูปสูตร	๒๘๙

มัตติกา

อังก

๓. วิญญานสูตร	๒๙๐
๔. สมุพสุสูตร	๒๙๐
๕. สมุพสุชาสูตร	๒๙๐
๖. สญญาสูตร	๒๙๑
๗. สญเจตนาสูตร	๒๙๑
๘. ตณหาสูตร	๒๙๑
๙. ชาติสูตร	๒๙๒
๑๐. ขนธสูตร	๒๙๒

๗. สาริปุตตสูตร

๑. วิเวกสูตร	๒๙๓
๒. อวิตกกสูตร	๒๙๔
๓. ปิตีสูตร	๒๙๔
๔. อุเพกขาสูตร	๒๙๕
๕. อากาสาณญายตนสูตร	๒๙๖
๖. วิญญานญายตนสูตร	๒๙๖
๗. อากิณญญายตนสูตร	๒๙๖
๘. เนวสญญานาสนญายตนสูตร	๒๙๖
๙. นิโรธสมาปตติสูตร	๒๙๗
๑๐. สัจจิมุขีสูตร	๒๙๘

๘. นาคสูตร

๑. สหุทธิกสูตร	๓๐๑
๒. ปณิตตรสูตร	๓๐๑

ภาคิกา

อังก

๓.	อุโปสถสตุต	๓๐๑
๔.	ทุติยอุโปสถสตุต	๓๐๒
๕.	ตติยอุโปสถสตุต	๓๐๓
๖.	จตุตถอุโปสถสตุต	๓๐๓
๗.	สตุตสตุต	๓๐๔
๘.	ทุติยสตุตสตุต	๓๐๔
๙.	ตติยสตุตสตุต	๓๐๕
๑๐.	จตุตถสตุตสตุต	๓๐๕
๑๑ - ๒๐.	อนุททหานูปการสตุตทส	๓๐๖
๒๑ - ๕๐.	ชลาพุชาทิทานูปการสตุตตติส	๓๐๖

๕. สุปณณสตุต

๑.	สุทริกสตุต	๓๐๘
๒.	หรณตีสตุต	๓๐๘
๓.	ทวยการีสตุต	๓๐๘
๔ - ๖.	ทุติยาทิทวยการีสตุตตติ	๓๐๙
๗ - ๑๖.	อนุททหานูปการสตุตทส	๓๑๐
๑๗ - ๔๖.	ชลาพุชทานูปการสตุต	๓๑๐

๑๐. กนุทพุพกายสตุต

๑.	สุทริกสตุต	๓๑๒
๒.	สุจริตสตุต	๓๑๒
๓.	มูลกนุททาตาสตุต	๓๑๓

มัทติกา

อังก

๔ - ๑๒.	สารคนุชาทิทาตาสุตตนวกั	๓๑๓
๑๓ - ๒๒.	มูลคนุชทานุปการสุตตทสกั	๓๑๕
๒๓ - ๑๑๒.	สารคนุชาทิทานุปการสุตตนวุตติกั	๓๑๕

๑๑. วลาหกลัยตุต

๑.	เทสนาสุตต	๓๑๗
๒.	สุจริตสุตต	๓๑๗
๓ - ๑๒.	สีตวลาหกลัยทานุปการสุตตทสกั	๓๑๘
๑๓ - ๕๒.	อุณหวลาหกลัยทานุปการสุตต	๓๑๙
๕๓.	สีตวลาหกลัยสุตต	๓๒๐
๕๔.	อุณหวลาหกลัยสุตต	๓๒๐
๕๕.	อพูภวลาหกลัยสุตต	๓๒๐
๕๖.	วาทวลาหกลัยสุตต	๓๒๑
๕๗.	วสุสวลาหกลัยสุตต	๓๒๑

๑๒. วจุนโคตตุตลัยตุต

๑.	รูปอณฺณมาณสุตต	๓๒๒
๒.	เวทนอณฺณมาณสุตต	๓๒๓
๓.	สณฺณมาณอณฺณมาณสุตต	๓๒๓
๔.	สงฺขารอณฺณมาณสุตต	๓๒๔
๕.	วิญฺณมาณอณฺณมาณสุตต	๓๒๕
๖ - ๑๐.	รูปอทสสนาทิสุตตปณฺจกั	๓๒๕
๑๑ - ๑๕.	รูปอนภิสมยาทิสุตตปณฺจกั	๓๒๖

มัทติกา

อังก

๑๖ - ๒๐.	รูปอนนุโพธาทิสุตตปณจกั	๓๒๖
๒๑ - ๒๕.	รูปอปปฏเวธาทิสุตตปณจกั	๓๒๗
๒๖ - ๓๐.	รูปอสลลขณาทิสุตตปณจกั	๓๒๗
๓๑ - ๓๕.	รูปอนุปลขณาทิสุตตปณจกั	๓๒๗
๓๖ - ๔๐.	รูปอสมเปกขณาทิสุตตปณจกั	๓๒๗
๔๑ - ๔๕.	รูปอปปจจเวกขณาทิสุตตปณจกั	๓๒๘
๔๖ - ๕๐.	รูปอปปจจอุปลขณาทิสุตตปณจกั	๓๒๘
๕๑ - ๕๔.	รูปอปปจจกขกมมาทิสุตตจตุกั	๓๒๘
๕๕.	วิญญาณอปปจจกขกมมสุตติ	๓๒๙

๑๓ ฌานสัยตุต

๑.	สมาธิมูลกสมาปตติสตุต	๓๓๑
๒.	สมาธิมูลกจิตติสตุต	๓๓๑
๓.	สมาธิมูลกภูฏานสตุต	๓๓๒
๔.	สมาธิมูลกกลลิตสตุต	๓๓๓
๕.	สมาธิมูลกอารมมณสตุต	๓๓๓
๖.	สมาธิมูลกโคจรสตุต	๓๓๔
๗.	สมาธิมูลกอภินิหารสตุต	๓๓๔
๘.	สมาธิมูลกสกุจจการีสตุต	๓๓๕
๙.	สมาธิมูลกสาดจจการีสตุต	๓๓๖
๑๐.	สมาธิมูลกสปปายการีสตุต	๓๓๖
๑๑.	สมาปตติมูลกจิตติสตุต	๓๓๗
๑๒.	สมาปตติมูลกภูฏานสตุต	๓๓๗

มาติกา

อङ्กะ

๑๓.	สมาปตฺติมฺลกกกลิตฺตสุตฺตํ	๓๓๘
๑๔.	สมาปตฺติมฺลกกอารมฺมณฺสุตฺตํ	๓๓๘
๑๕.	สมาปตฺติมฺลกกโคจรสุตฺตํ	๓๓๙
๑๖.	สมาปตฺติมฺลกกอภินิหารสุตฺตํ	๓๓๙
๑๗.	สมาปตฺติมฺลกกสกุทฺตสุตฺตํ	๓๔๐
๑๘.	สมาปตฺติมฺลกกสาตฺตสุตฺตํ	๓๔๐
๑๙.	สมาปตฺติมฺลกกสปปายการีสุตฺตํ	๓๔๐
๒๐ - ๒๗.	จิตฺติมฺลกวุฏฺฏจฺจนฺสุตฺตาทิอฏฺฐกํ	๓๔๑
๒๘ - ๓๔.	วุฏฺฏจฺจนฺมฺลกกกลิตฺตสุตฺตาทิสตฺตํ	๓๔๒
๓๕ - ๔๐.	กลิตฺตมฺลกกอารมฺมณฺสุตฺตาทิจกฺกํ	๓๔๒
๔๑ - ๔๕.	อารมฺมณฺมฺลกกโคจรสุตฺตาทิปญฺจกํ	๓๔๓
๔๖ - ๔๙.	โคจรมฺลกกอภินิหารสุตฺตาทิจตฺตํ	๓๔๓
๕๐ - ๕๒.	อภินิหารมฺลกกสกุทฺตสุตฺตาทิติกํ	๓๔๔
๕๓ - ๕๔.	สกุทฺตจฺจนฺมฺลกกสาตฺตการีสุตฺตาทิทกํ	๓๔๔
๕๕.	สาตฺตจฺจนฺมฺลกกสปปายการีสุตฺตํ	๓๔๕
	ปทานุทฺกโม	๓๔๗
	อสาธารณนามานิ	๓๕๕
	คาถานํ ปจฺมปาทา	๓๕๗
	ธมฺมปฺปเกโท	๓๕๘

สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิกายสุต ขณฺฐวารวคฺคสํมุตตปาถิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ขณฺฐสํมุตฺตํ

มุลปณฺณาสโก

๑. นกุลปิตฺวคฺโค

๑. นกุลปิตฺตฺสฺสฺสํ

[๑] เอวมเม สุตฺติ:- เอกํ สมยํ ภควา ภคฺเคสฺส วิหริติ
สํสุมารคิเร* เกสภพาวเน มิคทาเย. ๕เป๕ อถ โข นกุลปิตา
คหปติ, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข นกุลปิตา
คหปติ ภควนฺตํ เอตทวโจ

“อหฺมสฺมิ ภนฺเต ชินฺโน วุฑฺฒโฆ มหฺลลโก อทฺธคโต
วโยอนุปฺปตฺโต อาตุรกาโย อภิกฺขณฺดาตฺตโก, อนิจฺจทสฺสาวิ โข
ปนาหํ ภนฺเต ภควโต มโนภาวนียานญฺจ ภิกฺขุณฺ, โอวาทฺตุ มํ
ภนฺเต ภควา, อนุสาสตุ มํ ภนฺเต ภควา, ยํ มม อสฺส ทิฆมรตฺตํ
หิตาย สฺขายาติ.

“เอวเมตํ คหปติ, เอวเมตํ คหปติ, อาตุโร หายํ” คหปติ
กาโย อณฺฏภูโต ปริโยนทุโช, โย หิ คหปติ อิมํ กายํ
ปริหรนฺโต มุหุตตํปิ อาโรคฺยํ ปฏฺฐาเนยฺย, กิมนฺนตฺร พาลยา.
ตสฺมาติห เต คหปติ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อาตุรกายสส เม สโต
จิตตํ อนาคตูํ ภวิสสตีติ. เอวํ หิ เต คหปติ สิกฺขิตพฺพนฺติ.

อถ โข นกุลปิตา คหปติ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺุเมทิตฺวา อุมฺมจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา,
เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ
สารีปฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข
นกุลปิตโร คหปตี อายสฺมา สารีปฺตฺโต เอตทโวจ “วิปฺปสนฺนานิ โข
เต คหปติ อินฺทฺริยานิ, ปริสุทฺโธ มุขวณฺโณ ปริโยทาโต, อลตฺถ
โน อชฺช ภควโต สมฺมุขา ฐมฺมึ กถํ สวณฺยาติ. “กิญฺหิ” โน
สียา ภนฺเต, อิทานาหํ ภนฺเต ภควตา ฐมฺมียา กถาย อมเตน
อภิสิตฺโตติ.

“ยถากถํ ปน ตวํ คหปติ ภควตา ฐมฺมียา กถาย
อมเตน อภิสิตฺโตติ.

“อิธาคถํ ภนฺเต, เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โขหํ
ภนฺเต ภควนฺตํ เอตทโวจ ‘อหฺมสฺมิ ภนฺเต ชินฺโณ วุฑฺฒโฆ
มหลฺลโก อทฺธคโต วโยอนฺุปฺปตโต อาตุรกายอ อภิกฺขณฺตงฺโก,
อนิจฺจทสฺสาวี โข ปนาหํ ภนฺเต ภควโต มโนภาวนียานญฺจ
ภิกฺขุณฺ, โอวทตฺตํ มํ ภนฺเต ภควา, อนฺุสาสตฺตํ มํ ภนฺเต ภควา, ยํ
มม อสฺส ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สุขายาติ. “เอวํ วุตฺเต, มํ ภนฺเต

ภควา เอตทโวจ 'เอวเมตํ คหปติ, เอวเมตํ คหปติ, อาตุโร
หายํ' คหปติ กาโย อณฺทฏฺโฏโต ปรีโยนทฺโฆ, โย หิ คหปติ อิมํ
กายํ ปรีหรณฺโต มุหุตฺตํปี อาโรคยํ ปฏฺฐาเนยฺย, กิมนฺนตฺร
พาลฺยา; ตสฺมาติห เต คหปติ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'อาตุรกายสฺส
เม สโต จิตฺตํ อนาตุรํ ภวิสฺสตีติ, เอวํ หิ เต คหปติ
สิกฺขิตพฺพนฺติ; เอวํ ขวาทิ ฆนฺเต ภควา ฐมฺมียา กถาย อมเตน
อภิสิตฺโตติ.

"น หิ ปน ตวํ" คหปติ ปฏฺฐาสิ ภควนฺตํ อุตฺตริ
ปฏฺฐิจฺฉิตฺตํ 'กิตฺตาวตา นฺ โฆ ฆนฺเต อาตุรกายเ จเว โหติ
อาตุรจิตฺโต จ, กิตฺตาวตา จ ปน อาตุรกายปิ โฆ โหติ โน จ
อาตุรจิตฺโตติ.

"ทฺวโรปิ โฆ มยํ ฆนฺเต อากฺขณฺเญยฺยาม อายสฺมโต
สาร์ปุตฺตสฺส สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถมณฺเฑตฺตํ, สาธุ
วตฺตายสฺมนฺตํเยว สาร์ปุตฺตํ ปฏฺฐาตุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถเกติ.

"เตนหิ คหปติ สุณฺหาหิ สาธุกํ มนฺสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ.
"เอวํ ฆนฺเตติ โฆ นกุลปิตา คหปติ อายสฺมโต สาร์ปุตฺตสฺส
ปจฺจสฺสสฺสิ. อายสฺมา สาร์ปุตฺโต เอตทโวจ

"กถณฺจ คหปติ อาตุรกายเ จเว โหติ อาตุรจิตฺโต จ;
อิธ คหปติ อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชนํ อริยํ อทฺทสาวิ อริยธมฺมสฺส
อโกวิโท อริยธมฺเม อวินีโต, สปปุริสํ อทฺทสาวิ สปปุริสธมฺมสฺส
อโกวิโท สปปุริสธมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมนุสฺสตี, รูปนฺตํ วา
อตฺตํ, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมี วา อตฺตํ, 'อหํ รูปํ, มม

มม วิญญาณนติ ปริยฺญจฺญายี โหติ; ตสฺส 'อหํ วิญญาณํ,
มม วิญญาณนติ ปริยฺญจฺญายีโน ตํ วิญญาณํ วิปริณมตี
อญฺเณตา โหติ, ตสฺส วิญญาณวิปริณามญฺเณตาภาวา อูปปชฺชนติ
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺส
โหติ อาตุรจิตฺโต จ.

กถณฺจ คหปติ อาตุรกาโยปิ โข โหติ โน จ อาตุรจิตฺโต;
อิธ คหปติ สุตฺวา อริยสวโก อริยานํ ทสฺสาวิ อริยธมฺมสฺส
โกวิโท อริยธมฺเม สุวีนีโต, สปฺปฺริสํ ทสฺสาวิ สปฺปฺริสธมฺมสฺส
โกวิโท สปฺปฺริสธมฺเม สุวีนีโต น รูปํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, น
รูปาวนฺตํ วา อตฺตํ, น อตฺตนิ วา รูปํ, น รูปสฺมี วา อตฺตํ,
'อหํ รูปํ, มม รูปนติ น ปริยฺญจฺญายี โหติ; ตสฺส 'อหํ รูปํ, มม
รูปนติ อปริยฺญจฺญายีโน ตํ รูปํ วิปริณมตี อญฺเณตา โหติ, ตสฺส
รูปวิปริณามญฺเณตาภาวา อูปปชฺชนติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส.

น เวทณํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, น เวทณาวนฺตํ วา
อตฺตํ, น อตฺตนิ วา เวทณํ, น เวทนาย วา อตฺตํ, 'อหํ
เวทนา, มม เวทนาติ น ปริยฺญจฺญายี โหติ; ตสฺส 'อหํ
เวทนา, มม เวทนาติ อปริยฺญจฺญายีโน สา เวทนา วิปริณมตี
อญฺเณตา โหติ, ตสฺส เวทนาวิปริณามญฺเณตาภาวา อูปปชฺชนติ
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺส.

น สญฺญํ อตฺตโต สมฺนุสฺสตี, น สญฺญาวนฺตํ วา
อตฺตํ, น อตฺตนิ วา สญฺญํ, น สญฺญาย วา อตฺตํ,
'อหํ สญฺญา, มม สญฺญาติ น ปริยฺญจฺญายี โหติ; ตสฺส 'อหํ
สญฺญา, มม สญฺญาติ อปริยฺญจฺญายีโน สา สญฺญา วิปริณมตี

อณฺณถา โหติ, ตสฺส สมฺมาวิปริณามณฺณถาภาว นุปฺปชฺชนฺติ
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา.

น สงฺขารเ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, น สงฺขารวณฺตํ वा
อตฺตานํ, น อตฺตนิ वा สงฺขารเ, น สงฺขารेषु वा อตฺตานํ, 'อหํ
สงฺขารา, มม สงฺขาราติ น ปริยฺญจฺญายี โหติ; ตสฺส 'อหํ
สงฺขารา, มม สงฺขาราติ อปริยฺญจฺญายินฺ เต สงฺขารา วิปริณมฺมฺติ
อณฺณถา โหณฺติ, ตสฺส สงฺขารานํ วิปริณามณฺณถาภาว"
นุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา.

น วิญฺญาณํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, น วิญฺญาณวณฺตํ वा
อตฺตานํ, น อตฺตนิ वा วิญฺญาณํ, น วิญฺญาณสฺมี वा อตฺตานํ,
'อหํ วิญฺญาณํ, มม วิญฺญาณนฺติ น ปริยฺญจฺญายี โหติ; ตสฺส
'อหํ วิญฺญาณํ, มม วิญฺญาณนฺติ อปริยฺญจฺญายินฺ ตํ วิญฺญาณํ
วิปริณมฺมฺติ อณฺณถา โหติ, ตสฺส วิญฺญาณวิปริณามณฺณถาภาว
นุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา; เอวํ โข คหปติ
อาตุรกาโยปิ โข โหติ โน จ อาตุรจิตฺโตติ.

อิทมวโจ อายสฺมา สารีปฺตโต, อตฺตมโน นกุลปิตา คหปติ
อายสฺมโต สารีปฺตตสฺส ภาสิตํ อภินนฺทิติ. ปจฺม.

๒. เทวทหสยัตต

[๒] เอวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสฺส วิหริติ
เทวทหํ นาม สกฺยานํ นิคโม.

อถ โข สมฺพหุลา ปจฺจณฺญมคามิกา ภิกฺขุ, เยเน ภควา,
เตนุปลสงฺกมึสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ
นีสึทึสฺสุ. เอกมฺนตํ นิสินฺหา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อิจฺจาม มยฺ ภนฺเต ปจฺจณฺญมํ ชนฺปทํ คนฺตํ, ปจฺจณฺญเม ชนฺปเท
นิวาสํ กปฺเปตฺตุนฺติ.

“อปโลเกโต ปน โว ภิกฺขเว สารีปฺตฺโตติ. “น โข โน
ภนฺเต อปโลเกโต อายสฺมา สารีปฺตฺโตติ. “อปโลเกถ ภิกฺขเว
สารีปฺตฺตํ, สารีปฺตฺโต ภิกฺขเว ปณฺทิตฺโต ภิกฺขุณฺ อณฺคคาหโก
สพฺพหุมจารินฺนติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสึสฺสุ.

เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา สารีปฺตฺโต ภควโต
อวิทฺฐเร อญฺญตรสฺมี เอลลาคุมฺเพ นิสินฺโน โหติ. อถ โข เต
ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนฺโมทิตฺวา อุมฺมจายาสนา
ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา, เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต,
เตนุปลสงฺกมึสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา สารีปฺตฺเตเน สทฺธิ สมฺโมทึสฺสุ,
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นีสึทึสฺสุ. เอกมฺนตํ
นิสินฺหา โข เต ภิกฺขุ อายสฺมนฺตํ สารีปฺตฺตํ เอตทวโจ “อิจฺจาม
มยฺ อาวุโส สารีปฺตฺตํ ปจฺจณฺญมํ ชนฺปทํ คนฺตํ ปจฺจณฺญเม
ชนฺปเท นิวาสํ กปฺเปตฺตุนฺติ.” “อปโลเกโต โน สตฺถาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

“สนฺติ หาวุโส นานาเวรชฺชคตํ ภิกฺขุ ปณฺหิ ปุจฺจिताโร
 ขตฺติยปณฺทิตาปิ พุราหุมนปณฺทิตาปิ คหปติปณฺทิตาปิ
 สมณปณฺทิตาปิ; ปณฺทิตา หาวุโส มนุสฺสา วิมฺสกา
 ‘กั๊วทายสมฺนฺตานํ’ สตถา, กิมนฺทายีติ; กจฺจิ โว อายสมฺนฺตานํ
 ฐมา สุตฺตสา สุกฺคหิตา สุมณฺสิกตา สุปฺปชาริตา สุปฺปฏฺวิทฺธา
 ปณฺณาย, ยถา พุยากรมานา อายสมฺนฺโต วุตฺตวาทีโน เจว
 ภควโต อสฺสถ, น จ ภควนฺตํ อญฺเฏน อพฺภากิจฺกเขยฺยาถ,
 ฐมฺมสฺส จานฺธุมฺมํ พุยากรเยยฺยาถ, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก
 วาทานฺอุปาทา^๒” การยฺหิ จานฺ อากจฺเจยฺยาติ.

“ทฺวารโตปิ โข มยฺ อาวุโส อากจฺเจยฺยาม อายสมฺโต
 สารีปฺตตฺตสฺส สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถมณฺเฑาตุํ, สาธุ
 วตฺตายสมฺนฺตํเยว สารีปฺตตํ ปฏฺฐิภาตฺ อตฺถสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโถติ.

“เตนหาวุโส สุณฺณถ สาธุกํ มนฺสิกรโถ, ภาสิสฺสสามีติ.
 “เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสมฺโต สารีปฺตตฺตสฺส ปจฺจสฺสสฺส.
 อายสฺมา สารีปฺตโต เอตทโวจ

“สนฺติ หาวุโส นานาเวรชฺชคตํ ภิกฺขุ ปณฺหิ ปุจฺจिताโร
 ขตฺติยปณฺทิตาปิ พุราหุมนปณฺทิตาปิ คหปติปณฺทิตาปิ สมณ-
 ปณฺทิตาปิ, ปณฺทิตา หาวุโส มนุสฺสา วิมฺสกา ‘กั๊วทายสมฺนฺตานํ’
 สตถา กิมนฺทายีติ; เอวํ ปุญฺญา ตุมฺहे อาวุโส เอวํ พุยากรเยยฺยาถ
 ‘ฉนฺทราควินยฺกฺขายี โข โน อาวุโส สตถาติ.

“เอวํ พุยาเกตฺปิ โข อาวุโส อสฺสเยว อุตฺตริ ปณฺหิ
 ปุจฺจिताโร ขตฺติยปณฺทิตาปิ พุราหุมนปณฺทิตาปิ คหปติปณฺทิตาปิ

สมณปณฺธิตาปี, ปณฺธิตา หาวุโส มนุสฺสา วิมฺสกา 'กิสฺมี
ปนายสมนฺตานํ จนฺทราควินยฺกฺขายี สตุถาติ, เอวํ ปุณฺณจา ตุมฺเห
อาวุโส เอวํ พุยากรเยยฺยาถ 'รูปฺเป โข อาวุโส จนฺทราควินยฺกฺขายี
สตุถา; เวทนาย ๕เปฯ สณฺณาย ๕เปฯ สงฺขารेषฺ ๕เปฯ
วิญฺญาเณ จนฺทราควินยฺกฺขายี สตุถาติ.

เอวํ พุยากรเตปี โข อาวุโส อสฺสฺเยว อุตฺตริ ปณฺหํ
ปุจฺจिताโร ขตฺติยปณฺธิตาปี พุราหุณปณฺธิตาปี คหปติปณฺธิตาปี
สมณปณฺธิตาปี, ปณฺธิตา หาวุโส มนุสฺสา วิมฺสกา 'กิ
ปนายสมนฺตานํ อาทินฺวํ ทิสฺวา รูปฺเป จนฺทราควินยฺกฺขายี สตุถา;
เวทนาย ๕เปฯ สณฺณาย ๕เปฯ สงฺขารेषฺ ๕เปฯ วิญฺญาเณ
จนฺทราควินยฺกฺขายี สตุถาติ, เอวํ ปุณฺณจา ตุมฺเห อาวุโส เอวํ
พุยากรเยยฺยาถ 'รูปฺเป โข อาวุโส อวิตรากสฺส' อวิตจณฺทสฺส
อวิตเปมสฺส อวิตปิปาสสฺส อวิตปริพาหสฺส อวิตตณฺทสฺส' ตสฺส
รูปฺสฺส วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส;
เวทนาย ๕เปฯ สณฺณาย ๕เปฯ สงฺขารेषฺ อวิตรากสฺส ๕เปฯ
อวิตตณฺทสฺส เตสํ สงฺขารานํ วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ
โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺส; วิญฺญาเณ อวิตรากสฺส
อวิตจณฺทสฺส อวิตเปมสฺส อวิตปิปาปสฺส อวิตปริพาหสฺส
อวิตตณฺทสฺส ตสฺส วิญฺญาณสฺส วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ
โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺส; อิทํ โข โน อาวุโส อาทินฺวํ
ทิสฺวา รูปฺเป จนฺทราควินยฺกฺขายี สตุถา,^๒ เวทนาย ๕เปฯ
สณฺณาย ๕เปฯ สงฺขารेषฺ ๕เปฯ วิญฺญาเณ จนฺทราควินยฺกฺขายี
สตุถาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

เอวํ พุยากเตปิ โข อาวุโส อสฺสเยว อุตฺตริ ปณฺหํ
 ปุจฺจिताโร ขตฺติยปณฺหิตาปิ พุราหฺมณปณฺหิตาปิ คหปติปณฺหิตาปิ
 สมณปณฺหิตาปิ, ปณฺหิตา หาวุโส มนุสฺสา วิมฺสกา กิ
 ปนายสมฺมุตฺตานํ อานิสฺสํ ทิสฺวา รูเป จนฺทรากวินยฺกขายี สตฺถา,
 เวทนาย ยเปยฺย สญฺญาย ยเปยฺย สงฺฆาเรสุ ยเปยฺย วิญฺญาเณ
 จนฺทรากวินยฺกขายี สตฺถาติ; เอวํ ปุญฺจา ตุมฺहे อาวุโส เอวํ
 พุยากเรยฺยาถ ‘รูเป โข อาวุโส วิตรากสฺส วิตจฺจนฺทสฺส วิตเปมสฺส
 วิตปิปาสสฺส วิตปริพาหสฺส วิตตณฺหสฺส ตสฺส รูปสฺส
 วิปริณามณฺณธมฺมา นุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสูปายาสา;
 เวทนาย ยเปยฺย สญฺญาย ยเปยฺย สงฺฆาเรสุ วิตรากสฺส วิตจฺจนฺทสฺส
 วิตเปมสฺส วิตปิปาสสฺส วิตปริพาหสฺส วิตตณฺหสฺส เตสํ สงฺฆารานํ
 วิปริณามณฺณธมฺมา นุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสูปายาสา;
 วิญฺญาเณ วิตรากสฺส วิตจฺจนฺทสฺส วิตเปมสฺส วิตปิปาสสฺส
 วิตปริพาหสฺส วิตตณฺหสฺส ตสฺส วิญฺญาณสฺส วิปริณามณฺณธมฺมา
 นุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสูปายาสา; อิทํ โข โน อาวุโส
 อานิสฺสํ ทิสฺวา รูเป จนฺทรากวินยฺกขายี สตฺถา; เวทนาย ยเปยฺย
 สญฺญาย ยเปยฺย สงฺฆาเรสุ ยเปยฺย วิญฺญาเณ จนฺทรากวินยฺกขายี
 สตฺถาติ.

อกุสฺเส จาวุโส ฐมฺเม อุปสมฺมปชฺช วิหฺรโต ทิฏฺฐเจ^๑ เจว
 ฐมฺเม สุโข วิหาโร อภวิสฺส อวิฆาโต อนุปายาโส อปริพาโห,
 กายสฺส จ เกทา ปรี มรณา สุกฺติ ปาฏิกฺงฺขา, น ยิทํ ภควา
 อกุสฺสลาณํ ฐมฺมานํ ปหานํ วนฺณเณยฺย, ยสฺมา จ โข อาวุโส
 อกุสฺสเล ฐมฺเม อุปสมฺมปชฺช วิหฺรโต ทิฏฺฐเจ เจว ฐมฺเม ทุกฺโข

วิหาโร สวิฆาโต สอฺปายาโส สปริพาโห, กายสฺส จ เกหา ปรี
มรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา, ตสฺมา ภควา อกุสลานํ ฆมฺมานํ
ปหานํ วณฺณเณติ.

กุสเล จาฺวุโส ฆมฺเม อฺปสมฺปชฺช วิหฺรโต ทิฏฺฐเจ เจว
ฆมฺเม ทฺกุโข วิหาโร อภวิสฺส สวิฆาโต สอฺปายาโส สปริพาโห,
กายสฺส จ เกหา ปรี มรณา ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา, น ยิํ ภควา
กุสลานํ ฆมฺมานํ อฺปสมฺปทํ วณฺณเณยฺย, ยสฺมา จ โข อาวุโส
กุสเล ฆมฺเม อฺปสมฺปชฺช วิหฺรโต ทิฏฺฐเจ เจว ฆมฺเม สฺโข วิหาโร
อวิฆาโต อนฺุปายาโส อปริพาโห, กายสฺส จ เกหา ปรี มรณา
สฺคฺคติ ปาฏิกงฺขา, ตสฺมา ภควา กุสลานํ ฆมฺมานํ อฺปสมฺปทํ
วณฺณเณตํติ.

อิทมวโจ อายสฺมา สารีปฺตฺโต, อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ
อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส ภาสิตํ อภินนฺทฺนฺติ. ทฺติยํ.

๓. หลัททิกานิสุตํ

[๓] เอวฺมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา มหากจฺจาโน
อวฺนฺตีสฺสุ วิหฺรติ กุรรฆเร^๑ ปปาเต ปพฺพเต. อถ โข หลัททิกานิ^๒
คหปติ, เยนายสฺมา มหากจฺจาโน, เตนฺุปสงฺกมิ; อฺปสงฺกมิตฺวา
อายสฺมณฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสํสิ. เอกมณฺตํ
นิสินฺโน โข หลัททิกานิ คหปติ อายสฺมณฺตํ มหากจฺจานํ เอตทวโจ
“วฺตฺตมิมิํ ภาเน ภควตา อฏฺฐกาวคฺคิเย มาคณฺฐิยปญฺเห

พิมพ์ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

‘โอกัม ปหาย อนิเกตสารี

คามเม อกุพพัม มุนิ สนฺถวานิ

กามเหหิ ธิตฺโต อปฺรกุขราโน

กถํ น วิคฺคยฺห ขนฺน กยิราติ.

อิมสฺส นุ โข ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส กถํ
 วิตุถาเรน อตฺถเก ทฏฺฐพฺโพติ.

“รูปชาติฺว โข คหปติ วิญฺญาณสฺส โอโก, รูปชาติฺวราคะ-
 วินิพนฺธญฺจ ปน วิญฺญาณํ ‘โอกสาร์ธิ วุจฺจติ; เวทนาชาติฺว โข
 คหปติ วิญฺญาณสฺส โอโก, เวทนาชาติฺวราคะวินิพนฺธญฺจ ปน วิญฺญาณํ
 ‘โอกสาร์ธิ วุจฺจติ; สมฺมาชาติฺว โข คหปติ วิญฺญาณสฺส โอโก,
 สมฺมาชาติฺวราคะวินิพนฺธญฺจ ปน วิญฺญาณํ ‘โอกสาร์ธิ วุจฺจติ;
 สงฺขารชาติฺว โข คหปติ วิญฺญาณสฺส โอโก, สงฺขารชาติฺวราคะ-
 วินิพนฺธญฺจ ปน วิญฺญาณํ ‘โอกสาร์ธิ วุจฺจติ; เอวํ โข คหปติ
 โอกสาร์ ธิติ.

กถญฺจ คหปติ อโนกสาร์ ธิติ. รูปชาติฺวยา โข คหปติ
 โย ฉนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา เย อูปายูปาทานา
 เจตโส อธิฏฺฐานาภินิเวसानุสยา, เต ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนมุลา
 ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา^๑ อายตี อานุปฺปาทธมฺมา, ตสฺมา
 ตถาคโต ‘อโนกสาร์ธิ วุจฺจติ; เวทนาชาติฺวยา โข คหปติ ๕เปย
 สมฺมาชาติฺวยา โข คหปติ ๕เปย สงฺขารชาติฺวยา โข คหปติ ๕เปย
 วิญฺญาณชาติฺวยา โข คหปติ โย ฉนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา
 ตณฺหา เย อูปายูปาทานา เจตโส อธิฏฺฐานาภินิเวसानุสยา, เต

ตถาคตสฺส ปหีนา อฺจุฉินฺนมฺมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา
อายตี อนุปฺปาทชฺมา; ตสฺมา ตถาคโต 'อนิกสสารีติ วุจฺจติ;
เอวํ โข คหปติ อนิกสสารี โหติ.

กถญจ คหปติ นิเกตสสารี โหติ. รูปนิमितฺตนิเกต-
วิสาร์วณิพทฺธา โข คหปติ 'นิเกตสสารีติ วุจฺจติ; สทฺทนิमितฺต
ฯเปฯ คณฺฐนิमितฺต ฯเปฯ รสนนิमितฺต ฯเปฯ โสณฺฑพฺพนนิमितฺต ฯเปฯ
ชฺมมนนิमितฺตนิเกตวิสาร์วณิพทฺธา โข คหปติ 'นิเกตสสารีติ วุจฺจติ;
เอวํ โข คหปติ นิเกตสสารี โหติ.

กถญจ คหปติ อนิกเกตสสารี โหติ; รูปนิमितฺตนิเกต-
วิสาร์วณิพทฺธา โข คหปติ ตถาคตสฺส ปหีนา อฺจุฉินฺนมฺมูลา
तालาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตี อนุปฺปาทชฺมา, ตสฺมา ตถาคโต
'อนิกเกตสสารีติ วุจฺจติ; สทฺทนิमितฺต ฯเปฯ คณฺฐนิमितฺต ฯเปฯ
รสนนิमितฺต ฯเปฯ โสณฺฑพฺพนนิमितฺต ฯเปฯ ชฺมมนนิमितฺตนิเกต-
วิสาร์วณิพทฺธา โข คหปติ ตถาคตสฺส ปหีนา อฺจุฉินฺนมฺมูลา
तालาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตี อนุปฺปาทชฺมา, ตสฺมา ตถาคโต
'อนิกเกตสสารีติ วุจฺจติ; เอวํ โข คหปติ อนิกเกตสสารี โหติ.

กถญจ คหปติ คามะ สนฺถวชาโต โหติ; อิทฺ คหปติ
เอกจฺโจ จิหฺหิ สํสฺสฺสฺส วิหฺรติ สหฺนฺนํที สหฺสํสํกี สฺขิเตสฺส สฺขิโต
ทฺกฺขิเตสฺส ทฺกฺขิโต อฺปฺปนฺเนสฺส กิจฺจกรณียะสฺส อตฺตนา เตสฺส โยคํ
อาปชฺชติ; เอวํ โข คหปติ คามะ สนฺถวชาโต โหติ.

กถญจ คหปติ คามะ น สนฺถวชาโต โหติ; อิทฺ คหปติ
ภิกฺขุ จิหฺหิ อสํสฺสฺส วิหฺรติ น สหฺนฺนํที น สหฺสํสํกี น
สฺขิเตสฺส สฺขิโต น ทฺกฺขิเตสฺส ทฺกฺขิโต อฺปฺปนฺเนสฺส กิจฺจกรณียะสฺส น

อตตนา เตสุ โยคํ อาปชฺชติ; เอวํ โข คหปติ กาเม น
สนฺถวชาโต โหติ.

กถญจ คหปติ กาเมหิ น วิตโต โหติ; อธิ คหปติ
เอกจฺโจ กาเมสุ อวิตราโค^{*} โหติ อวิตนฺโท อวิตเปโม
อวิตปิปาโส อวิตปริพาโห อวิตตณฺโห; เอวํ โข คหปติ กาเมหิ
น วิตโต โหติ.

กถญจ คหปติ กาเมหิ วิตโต โหติ; อธิ คหปติ
เอกจฺโจ กาเมสุ วิตราโค โหติ วิตนฺโท วิตเปโม วิตปิปาโส
วิตปริพาโห วิตตณฺโห; เอวํ โข คหปติ กาเมหิ วิตโต โหติ.

กถญจ คหปติ ปุรุชฺชราโน โหติ; อธิ คหปติ เอกจฺจสฺส
เอวํ โหติ ‘เอวํรูปํ สียํ อนาคตมทฺธานํ เอวํเวทโน สียํ
อนาคตมทฺธานํ เอวํสญฺโญ สียํ อนาคตมทฺธานํ เอวํสงฺฆาโร สียํ
อนาคตมทฺธานํ เอวํวิญฺญาโณ สียํ อนาคตมทฺธานนฺติ; เอวํ โข
คหปติ ปุรุชฺชราโน โหติ.

กถญจ คหปติ อปุรุชฺชราโน โหติ; อธิ คหปติ เอกจฺจสฺส
น เอวํ โหติ ‘เอวํรูปํ สียํ อนาคตมทฺธานํ, เอวํเวทโน สียํ
อนาคตมทฺธานํ, เอวํสญฺโญ สียํ อนาคตมทฺธานํ, เอวํสงฺฆาโร สียํ
อนาคตมทฺธานํ, เอวํวิญฺญาโณ สียํ อนาคตมทฺธานนฺติ; เอวํ โข
คหปติ อปุรุชฺชราโน โหติ.

กถญจ คหปติ กถํ วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ; อธิ
คหปติ เอกจฺโจ เอวรूपิ กถํ กตฺตา โหติ ‘น ตวํ อิมํ ฆมฺมวินยํ
อาชานาสิ, อหิ อิมํ ฆมฺมวินยํ อาชานามิ, ก็ ตวํ อิมํ ฆมฺมวินยํ

^{*} กตฺถจิ “อวิตตราโคตฺยาที ปาโง ทิสฺสตี.

อาชานิสฺสสิ, มิจฺฉาปฏิปนฺโน ตวมสิ, อหฺมสฺมิ สฺมมาปฏิปนฺโน,
ปุเร วจฺนียํ ปจฺฉา อวจ, ปจฺฉา วจฺนียํ ปุเร อวจ, สหิตมฺเม
อสหิตนฺเต, อธิจฺฉณนฺเต วิปฺราวตฺตํ, อารอฺปิโต เต วาโท, จร
วาทปฺปโมกฺขาย, นิคฺคหิโตสิ, นิพฺเพเชหิ* วา สเจ ปโหสีติ; เอวํ
โฆ คหปติ กถํ วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ.

กถณฺจ คหปติ กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ; อีธ
คหปติ ภิกฺขุ น เอวรूपํ กถํ กตฺตา โหติ 'น ตวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ
อาชานาสิ, อหํ อิมํ ฐมฺมวินยํ อาชานามิ, ก็ ตวํ อิมํ ฐมฺมวินยํ
อาชานิสฺสสิ, มิจฺฉาปฏิปนฺโน ตวมสิ, อหฺมสฺมิ สฺมมาปฏิปนฺโน,
ปุเร วจฺนียํ ปจฺฉา อวจ, ปจฺฉา วจฺนียํ ปุเร อวจ, สหิตมฺเม
อสหิตนฺเต, อธิจฺฉณนฺเต วิปฺราวตฺตํ, อารอฺปิโต เต วาโท, จร
วาทปฺปโมกฺขาย, นิคฺคหิโตสิ, นิพฺเพเชหิ วา สเจ ปโหสีติ; เอวํ
โฆ คหปติ กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กตฺตา โหติ.

อิตฺติ โฆ คหปติ ยนฺตํ วุตฺตํ ภควตา อฏฺฐกาวคฺคิเย
มาคณฺฑียปณฺเห

‘โอํ ปหาย อนิเกตสํ
คามํ อฏฺฐพฺพิ มุนิ สฺนุอวานิ
กามเหติ ริกฺโต อปฺรกฺขรํ
กถํ น วิคฺคยฺห ชเนน กยิราติ.

อิมสฺส โฆ คหปติ ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ
วิทฺถาเรน อตฺถเก ทฏฺฐพฺโพติ. ตติยํ.

หมดอายุ 27/05/2566

๔. ทุตฺติยหฺลิตุทิกานิสฺสุตฺตํ

[๔] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ อายสฺมา มหากจฺจาโน อวณฺตีสฺส วิหฺรติ กุรรณเว ปปาเต ปพฺพเต. อถ โข หฺลิตุทิกานิ คหปติ, เยนายสฺมา มหากจฺจาโน, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหากจฺจํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ, เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข หฺลิตุทิกานิ คหปติ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจํ เอตทวโจ “วุตฺตมิตํ ภนฺเต ภควตา สกฺกปณฺเห ‘เย เต สมณพฺรหฺมณา ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺตา, เต อจฺจนฺตนิฏฺฐา อจฺจนฺตโยคกฺกเขมิโน อจฺจนฺตพฺรหฺมจารีโน อจฺจนฺตปริโยสํสา นาสฺสจฺจา เทวมนุสฺसानนฺติ. อิมสฺส นฺุ โข ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส กถํ วิตฺถาเรน อตฺถเก ทฏฺฐพฺโพติ.

“รูปธาตฺยา โข คหปติ โย จนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ये อุปายูปาทานา เจตฺโส อธิฏฺฐานาภินิเวสํสาณฺสยา, เตสํ ขยา วิราคา นิโรธา จาคา ปฏฺฐินิสฺสคฺคา “จิตฺตํ สฺวิมุตฺตนฺติ วุจฺจติ. เวทนาธาตฺยา โข คหปติ ๕เปยฺย สญฺญาธาตฺยา โข คหปติ ๕เปยฺย สงฺขารธาตฺยา โข คหปติ ๕เปยฺย วิญฺญาณธาตฺยา โข คหปติ โย จนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ये อุปายูปาทานา เจตฺโส อธิฏฺฐานาภินิเวสํสาณฺสยา, เตสํ ขยา วิราคา นิโรธา จาคา ปฏฺฐินิสฺสคฺคา ‘จิตฺตํ สฺวิมุตฺตนฺติ วุจฺจติ; อิติ โข คหปติ ยนฺตํ วุตฺตํ ภควตา สกฺกปณฺเห ये เต สมณพฺรหฺมณา ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺตา, เต อจฺจนฺตนิฏฺฐา อจฺจนฺตโยคกฺกเขมิโน อจฺจนฺตพฺรหฺมจารีโน อจฺจนฺตปริโยสํสา นาสฺสจฺจา เทวมนุสฺसानนฺติ; อิมสฺส โข คหปติ ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถเก ทฏฺฐพฺโพติ. จตฺตถํ.

๕. สมาธิสัณฺฑิต

[๕] เอวเม สุตฺ:- เอกํ สมํ ภควา สาวตถิยํ วิหริ
 เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ.
 ภควา เอตทวโจ “สมาธิ ภิกฺขเว ภาเวถ. สมาหิตो ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ยถาภูตํ ปชานาติ, กิณฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ, รูปสฺส สมุทฺทยญฺจ
 อตฺถกมฺมญฺจ, เวทนาย สมุทฺทยญฺจ อตฺถกมฺมญฺจ, สญฺญาย สมุทฺทยญฺจ
 อตฺถกมฺมญฺจ, สงฺขารานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถกมฺมญฺจ, วิญฺญาณสฺส
 สมุทฺทยญฺจ อตฺถกมฺมญฺจ.

โก จ ภิกฺขเว รูปสฺส สมุทโย, โก เวทนาย สมุทโย,
 โก สญฺญาย สมุทโย, โก สงฺขารานํ สมุทโย, โก วิญฺญาณสฺส
 สมุทโย; อิทฺ ภิกฺขเว อภินฺนหฺตติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ.
 กิณฺจ อภินฺนหฺตติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ.

รูปํ อภินฺนหฺตติ อภิวทติ อชฺโฆสาย ติฏฺฐติ, ตสฺส รูปํ
 อภินฺนหฺโต อภิวทโต อชฺโฆสาย ติฏฺฐโต อุปฺปชฺชติ นนฺทิ, ยา
 รูปे นนฺทิ, ตทฺฐปาทานํ, ตสฺสฺปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา
 ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺปาयाสา
 สมุทฺทํ; เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺทุกฺขทฺทฺทฺส สมุทโย โหติ.

เวทนํ อภินฺนหฺตติ อเปยฺย สญฺญํ อภินฺนหฺตติ อเปยฺย สงฺขारे
 อภินฺนหฺตติ อเปยฺย วิญฺญาณํ อภินฺนหฺตติ อภิวทติ อชฺโฆสาย
 ติฏฺฐติ, ตสฺส วิญฺญาณํ อภินฺนหฺโต อภิวทโต อชฺโฆสาย
 ติฏฺฐโต อุปฺปชฺชติ นนฺทิ, ยา วิญฺญาณเ นนฺทิ, ตทฺฐปาทานํ

ตสฺส ปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ อเปฯ เหวเมตสฺส
เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

อํ ภิกฺขเว รุปสฺส สมฺมทโย, อํ เวทนาย สมฺมทโย, อํ
สญฺญาย สมฺมทโย, อํ สงฺขารานํ สมฺมทโย, อํ วิญฺญาณสฺส สมฺมทโย.

โก จ ภิกฺขเว รุปสฺส อตฺถกฺโข; โก เวทนาย อเปฯ
โก สญฺญาย อเปฯ โก สงฺขารานํ อเปฯ โก วิญฺญาณสฺส
อตฺถกฺโข; อิทฺ ภิกฺขเว นากินนฺทติ นากิวนฺทติ นาชฺโฆสาย
ติฏฺฐติ. กิณฺจ นากินนฺทติ นากิวนฺทติ นาชฺโฆสาย ติฏฺฐติ.

รูปํ นากินนฺทติ นากิวนฺทติ นาชฺโฆสาย ติฏฺฐติ, ตสฺส รูปํ
อนกินนฺทโต อนกิวนฺทโต อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต ยา รูปํ นนฺทิ,
สา นินฺรุชฺฌติ, ตสฺส นนฺทินิโรธา อุปาทานนิโรธ, อุปาทานนิโรธา
ภวนิโรธ อเปฯ เหวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ.

เวทนํ นากินนฺทติ นากิวนฺทติ นาชฺโฆสาย ติฏฺฐติ, ตสฺส
เวทนํ อนกินนฺทโต อนกิวนฺทโต อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต ยา
เวทนาย นนฺทิ, สา นินฺรุชฺฌติ, ตสฺส นนฺทินิโรธา อุปาทานนิโรธ,
อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรธ อเปฯ เหวเมตสฺส
เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ.

สญฺญํ นากินนฺทติ อเปฯ สงฺขारे นากินนฺทติ นากิวนฺทติ
นาชฺโฆสาย ติฏฺฐติ, ตสฺส สงฺขारे อนกินนฺทโต อนกิวนฺทโต
อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต ยา สงฺขारेสุ นนฺทิ, สา นินฺรุชฺฌติ ตสฺส
นนฺทินิโรธา อุปาทานนิโรธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธ อเปฯ
เหวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธ โหติ.

วิญญาณํ นากินนทติ นากิวทติ นาชฺโฆสาย ติฏฺฐติ,
ตสฺส วิญญาณํ อนากินนทโต อนากิวทโต อนชฺโฆสาย ติฏฺฐโต
ยา วิญญาเณ นนฺทิ, สา นิริชฺฌติ, ตสฺส นนฺทินิโรธา อุปาทานนิโรธ
ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขทุกฺขนฺธสฺส นิโรธो โหติ.

อํ ภิกฺขเว รูปสฺส อตฺถกโม. อํ เวทนาย อตฺถกโม.
อํ สญฺญาย อตฺถกโม. อํ สงฺขารานํ อตฺถกโม. อํ
วิญญาณสฺส อตฺถกโมติ. ปญจมํ.

๖. ปฏิสลฺลาณสฺสตุตํ

[๖] สาวตฺถินิทานํ. “ปฏิสลฺลาเน ภิกฺขเว โยคมาปชฺชถ,
ปฏิสลฺลีโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ, กิณฺจ ยถาภูตํ
ปชานาติ; รูปสฺส สมุทฺทยญฺจ อตฺถกมญฺจ, เวทนาย สมุทฺทยญฺจ
อตฺถกมญฺจ, สญฺญาย สมุทฺทยญฺจ อตฺถกมญฺจ, สงฺขารานํ สมุทฺทยญฺจ
อตฺถกมญฺจ, วิญญาณสฺส สมุทฺทยญฺจ อตฺถกมญฺจ.

(ยถา ปจฺมสฺสตุเต วิตุถาโร, ตถา วิตุถาเรตพฺพ.)^๑) จญฺจ.

๗. อุปาทานปริตสฺสนาสตุตํ

[๗] สาวตฺถินิทานํ. “อุปาทานปริตสฺสนญฺจ”^๒ โว ภิกฺขเว
เทสิสฺสามิ อนุปาทานอปฺริตสฺสนญฺจ,^๓ ตํ สฺสณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ,
ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ.
ภควา เอตทโวจ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ.,เท.,อิ. วิตุถาเรตพฺพ

^๒ ฉ.,เท.,อิ. อุปาทานปริตสฺสนญฺจ

^๓ ฉ.,เท.,อิ. อนุปาทานอปฺริตสฺสนญฺจ

“กถญจ ภิกฺขเว อุปาทานปริตสฺสหา โหติ, อิธ ภิกฺขเว
 อสฺสุตวา ปุณฺณชโน อริยานํ อทสฺสาวิ อริยธมฺมสฺส อโกวิโท
 อริยธมฺเม อวินีโต, สปปุริสาณํ อทสฺสาวิ สปปุริสธมฺมสฺส อโกวิโท
 สปปุริสธมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, รูปวณฺโถ วา
 อตฺตาทนํ, อตฺตานิ วา รูปํ, รูปสฺมี วา อตฺตาทนํ, ตสฺส ตํ รูปํ
 วิปริณฺมตติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส รูปวิปริณามญฺญถาภาวา
 รูปวิปริณามานุปริวตฺติวิญฺญาณํ โหติ, ตสฺส รูปวิปริณามานุปริวตฺติชา
 ปริตสฺสหา ธมฺมสมุปฺปาทา จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐนฺติ, เจตโส
 ปริยาทานา อุตฺตาสวา จ โหติ วิฆาตวา จ อเปกฺขวา จ,
 อุปาทาย จ ปริตสฺสติ.

เวทนี อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, เวทนาวันฺโถ วา อตฺตาทนํ,
 อตฺตานิ วา เวทนี, เวทนาย วา อตฺตาทนํ, ตสฺส सा เวทนา
 วิปริณฺมตติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส เวทนาวิปริณามญฺญถาภาวา
 เวทนาวิปริณามานุปริวตฺติวิญฺญาณํ โหติ, ตสฺส เวทนาวิปริณามานุปริวตฺติชา
 ปริตสฺสหา ธมฺมสมุปฺปาทา จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐนฺติ, เจตโส
 ปริยาทานา อุตฺตาสวา จ โหติ วิฆาตวา จ อเปกฺขวา จ,
 อุปาทาย จ ปริตสฺสติ.

สญฺญํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ ๗เป๗ สงฺขารे อตฺตโต
 สมฺนุสฺสติ, สงฺขารวณฺโถ วา อตฺตาทนํ, อตฺตานิ วา สงฺขารे,
 สงฺขารेषु วา อตฺตาทนํ, ตสฺส เต สงฺขารา วิปริณฺมตติ อญฺญถา โหติ,
 ตสฺส สงฺขารานวิปริณามญฺญถาภาวา สงฺขารวิปริณามานุปริวตฺติวิญฺญาณํ
 โหติ ตสฺส สงฺขารวิปริณามานุปริวตฺติชา ปริตสฺสหา ธมฺมสมุปฺปาทา
 จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐนฺติ, เจตโส ปริยาทานา อุตฺตาสวา จ
 โหติ วิฆาตวา จ อเปกฺขวา จ, อุปาทาย จ ปริตสฺสติ.

วิญญานํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, วิญญานวนฺตํ วา อตฺตानํ,
 อตฺตนิ วา วิญญานํ, วิญญานสฺมี วา อตฺตानํ, ตสฺส ตํ วิญญานํ
 วิปริณฺมติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส วิญญานวิปริณามญฺญถาภาวา
 วิญญานวิปริณามานุปริวตฺติวิญญานํ โหติ, ตสฺส วิญญาน-
 วิปริณามานุปริวตฺติชา ปริตสฺสนา ฅมฺมสมุปฺปาทา จิตฺตํ ปรียาทาย
 ติฏฺฐนฺติ, เจตโส ปรียาทานา อุตฺตาสวา จ โหติ วิฆาตวา จ
 อเปกฺขวา จ, อุปาทาย จ ปริตสฺสติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
 อุปาทานปริตสฺสนา โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว อนุปาทานอปริตสฺสนา โหติ. อิธ ภิกฺขเว
 สุตวา อริยสาวโก อริยานํ ทสฺสาवी อริยฅมฺมสฺส โกวิโท
 อริยฅมฺเม สฺวินีโต, สปฺปฺริสํ ทสฺสาवी สปฺปฺริสฅมฺมสฺส
 โกวิโท สปฺปฺริสฅมฺเม สฺวินีโต น รูปรํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ,
 น รูปรวนฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา รูปรํ, น รูปรสฺมี วา
 อตฺตานํ, ตสฺส ตํ รูปรํ วิปริณฺมติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส
 รูปรวิปริณามญฺญถาภาวา น รูปรวิปริณามานุปริวตฺติวิญญานํ
 โหติ, ตสฺส น รูปรวิปริณามานุปริวตฺติชา ปริตสฺสนา
 ฅมฺมสมุปฺปาทา จิตฺตํ ปรียาทาย ติฏฺฐนฺติ, เจตโส อปรียาทานา
 น เจว อุตฺตาสวา โหติ น วิฆาตวา น อเปกฺขวา,
 อนุปาทาย จ น ปริตสฺสติ.

น เวทนํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, น เวทนาวนฺตํ วา
 อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา เวทนํ, น เวทนาย วา อตฺตานํ, ตสฺส ส
 เวทนา วิปริณฺมติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส เวทนาวิปริณามญฺญถาภาวา
 น เวทนาวิปริณามานุปริวตฺติวิญญานํ โหติ, ตสฺส น

เวทนาวิปริณามานุปริวตติชา ปริตสสนา ฐมมสมุปปาทา จิตตัม
 ปรียาทาย ติฏฐนุติ. เจตโส อปรียาทานา น เจว อุตตาสวา
 โหติ น วิฆาตวา น อเปกขวา, อนุปาทาย จ น ปริตสสตี.

น สญญัม ะเปฯ น สงฺขारे อตฺตโต สมนุปสฺสตี, น
 สงฺขารวณฺ्हี วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา สงฺขारे, น สงฺขारेสุ
 วา อตฺตานํ, ตสฺส เต สงฺขารา วิปริณมณฺ्हี อญฺญถา โหณฺตี,
 ตสฺส สงฺขารวิปริณามญฺญถาภาวา น สงฺขารวิปริณามานุปริวตฺติ-
 วิญฺญาณํ โหติ, ตสฺส น สงฺขารวิปริณามานุปริวตฺติชา ปริตสสนา
 ฐมมสมุปปาทา จิตตัม ปรียาทาย ติฏฐนุติ, เจตโส อปรียาทานา
 น เจว อุตตาสวา โหติ, น วิฆาตวา น อเปกขวา, อนุปาทาย จ
 น ปริตสสตี.

น วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุปสฺสตี, น วิญฺญาณวณฺ्हี วา
 อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, น วิญฺญาณสมี วา อตฺตานํ,
 ตสฺส ตํ วิญฺญาณํ วิปริณมณฺ्हี อญฺญถา โหติ, ตสฺส
 วิญฺญาณวิปริณามญฺญถาภาวา น วิญฺญาณวิปริณามานุปริวตฺติ-
 วิญฺญาณํ โหติ, ตสฺส น วิญฺญาณวิปริณามานุปริวตฺติชา ปริตสสนา
 ฐมมสมุปปาทา จิตตัม ปรียาทาย ติฏฐนุติ, เจตโส อปรียาทานา
 น เจว อุตตาสวา โหติ น วิฆาตวา น อเปกขวา, อนุปาทาย จ
 น ปริตสสตี. เอวํ โข ภิกฺขเว อนุปาทานอปริตสสนา โหตีตี.
 สตฺตม.

๘. ทุตติยอุปาทานปริตสสนาสยุดต์

[๘] สยวตถีนินทานัน. “อุปาทานปริตสสนนญจ โว ภิกขเว เทสิสสามิ อนุปาทานอปริตสสนนญจ, ตัง สุนาถ ๕เปย กถญจ ภิกขเว อุปาทานปริตสสนา โหติ; อิท ภิกขเว อสสุตวา ปุณฺณชฺชนโน รุปี ‘เอตัง มม, เอโสหมสมิ, เอโส เม อตฺตาทิ สมนุปสฺสติ, ตสฺส ตัง รูปี วิปริณฺณมติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส รูปวิปริณฺณามญฺญถาภาวอ อุปฺปชฺชนนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา; เวทนี ‘เอตัง มม ๕เปย สญฺญัง ‘เอตัง มม ๕เปย สงฺขารอ ‘เอตัง มม ๕เปย วิญฺญาณัง ‘เอตัง มม, เอโสหมสมิ, เอโส เม อตฺตาทิ สมนุปสฺสติ, ตสฺส ตัง วิญฺญาณัง วิปริณฺณมติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส วิญฺญาณวิปริณฺณามญฺญถาภาวอ อุปฺปชฺชนนฺติ โสภปริเทวทุกฺข- โทมนสฺสสุปายาสา. เอวํ โข ภิกขเว อุปาทานปริตสสนา โหติ.

กถญจ ภิกขเว อนุปาทานอปริตสสนา โหติ, อิท ภิกขเว สุตวา อริยสวโก รุปี ‘เนตัง มม, เนโสหมสมิ, น เมโส อตฺตาทิ สมนุปสฺสติ, ตสฺส ตัง รูปี วิปริณฺณมติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส รูปวิปริณฺณามญฺญถาภาวอ นุปฺปชฺชนนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา; เวทนี ‘เนตัง มม ๕เปย สญฺญัง ‘เนตัง มม ๕เปย สงฺขารอ ‘เนตัง มม วิญฺญาณัง ‘เนตัง มม, เนโสหมสมิ, น เมโส อตฺตาทิ สมนุปสฺสติ, ตสฺส ตัง วิญฺญาณัง วิปริณฺณมติ อญฺญถา โหติ, ตสฺส วิญฺญาณ- วิปริณฺณามญฺญถาภาวอ นุปฺปชฺชนนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา; เอวํ โข ภิกขเว อนุปาทานอปริตสสนา โหตีติ. อญฺจมนัง.

๕. กาลตตยอนิจจสูตร

[๙] สาวตถีนีทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ อตฺตนาหคตํ, โก ปน วาโท ปจฺจุปปนฺนสฺส; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก อตฺตสฺมี รูปสฺมี อนเปกฺโข โหติ, อนาคตํ รูปํ นากินนฺทติ, ปจฺจุปปนฺนสฺส รูปสฺส นินฺพิทาย วิราคาย นโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ. เวทนา อนิจฺจา ยเปยฺย สมฺมยา อนิจฺจา ยเปยฺย สงฺขารานํ อนิจฺจา อตฺตนาหคตา, โก ปน วาโท ปจฺจุปปนฺนํ; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก อตฺเตสฺสุ สงฺขารेषฺสุ อนเปกฺโข โหติ, อนาคเต สงฺขारे นากินนฺทติ, ปจฺจุปปนฺนํ สงฺขารานํ นินฺพิทาย วิราคาย นโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ. วิญฺญาณํ อนิจฺจํ อตฺตนาหคตํ, โก ปน วาโท ปจฺจุปปนฺนสฺส; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก อตฺตสฺมี วิญฺญาณสฺมี อนเปกฺโข โหติ, อนาคตํ วิญฺญาณํ นากินนฺทติ, ปจฺจุปปนฺนสฺส วิญฺญาณสฺส นินฺพิทาย วิราคาย นโรธาย ปฏิปนฺโน โหตีติ. นวมํ.

๑๐. กาลตตยทุกฺขสูตร

[๑๐] สาวตถีนีทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ อตฺตนาหคตํ, โก ปน วาโท ปจฺจุปปนฺนสฺส; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก อตฺตสฺมี รูปสฺมี อนเปกฺโข โหติ, อนาคตํ รูปํ นากินนฺทติ, ปจฺจุปปนฺนสฺส รูปสฺส นินฺพิทาย วิราคาย นโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ. เวทนา ทุกฺขา ยเปยฺย สมฺมยา ทุกฺขา ยเปยฺย สงฺขารานํ ทุกฺขา ยเปยฺย วิญฺญาณํ ทุกฺขํ อตฺตนาหคตํ, โก ปน วาโท ปจฺจุปปนฺนสฺส; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก อตฺตสฺมี

๒. อนิจจวคโค

๑. อนิจจสุตฺตํ

[๑๒] เอวมเม สุตฺติ:- สวตฺถิยํ ๗เป๗ “รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, เวทนา อนิจฺจา, สมฺมยา อนิจฺจา, สงฺขารํ อนิจฺจา, วิญฺญาณํ อนิจฺจํ; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก รูปสฺมีปิ นิพฺพินฺหติ, เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, สมฺมายปิ นิพฺพินฺหติ, สงฺขารสฺสุปิ นิพฺพินฺหติ, วิญฺญาณสฺมีปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺมจฺจติ, วิมฺมตฺตสฺมี ‘วิมฺมตฺตมิตฺติ’^๑ ญาณํ โหติ, ‘ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ปจฺมํ.

๒. ทุกฺขสุตฺตํ

[๑๓] สวตฺถิณิทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ, เวทนา ทุกฺขา, สมฺมยา ทุกฺขา, สงฺขารํ ทุกฺขา, วิญฺญาณํ ทุกฺขํ. เอวํ ปสฺสํ ๗เป๗ นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทฺติยํ.

๓. อนตฺตสุตฺตํ

[๑๔] สวตฺถิณิทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา, เวทนา อนตฺตา, สมฺมยา อนตฺตา, สงฺขารํ อนตฺตา, วิญฺญาณํ อนตฺตา; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก รูปสฺมีปิ นิพฺพินฺหติ, เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, สมฺมายปิ นิพฺพินฺหติ, สงฺขารสฺสุปิ นิพฺพินฺหติ, วิญฺญาณสฺมีปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, วิราคา

^๑ “วิมฺมตฺตมิตฺติปิ ปาโร.

วิมฺมจฺจติ, วิมฺมตฺตสฺมี 'วิมฺมตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ, 'ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ
พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ตติยํ.

๔. ยถนิจฺจสฺส ตํ

[๑๕] สาวตฺถีนินฺทาณํ. “รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ยถนิจฺจํ, ตํ
ทุกฺขํ, ยํ ทุกฺขํ, ตทหนตฺตา, ยทหนตฺตา, ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมี,
น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺนปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ;
เวทนา อนิจฺจา, ยถนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ, ยํ ทุกฺขํ, ตทหนตฺตา,
ยทหนตฺตา, ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมี, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมนฺนปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; สญฺญา อนิจฺจา ๔เปฯ สงฺขารธา
อนิจฺจา ๔เปฯ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, ยถนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ, ยํ ทุกฺขํ,
ตทหนตฺตา, ยทหนตฺตา, ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมี, น เมโส
อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺนปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; เอวํ ปสฺสํ
๔เปฯ นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. จตฺตตฺถํ.

๕. ยํทุกฺขสฺส ตํ

[๑๖] สาวตฺถีนินฺทาณํ. “รูปํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ, ยํ ทุกฺขํ,
ตทหนตฺตา, ยทหนตฺตา, ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมี, น เมโส อตฺตาทิ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺนปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; เวทนา ทุกฺขา ๔เปฯ
สญฺญา ทุกฺขา ๔เปฯ สงฺขารธา ทุกฺขา ๔เปฯ วิญฺญาณํ ทุกฺขํ, ยํ
ทุกฺขํ, ตทหนตฺตา, ยทหนตฺตา, ตํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมี, น เมโส
อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนฺนปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; เอวํ ปสฺสํ
๔เปฯ นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ปณฺจมํ.

๖. ยทนต์ตสุตฺตํ

[๑๗] สาวตถีนินฺทามิ. “รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา, ยทนต์ตา, ตํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; เวทนา อนตฺตา ๕เปยฺย สญฺญา อนตฺตา ๕เปยฺย สงฺขารํ อนตฺตา ๕เปยฺย วิญฺญาณํ อนตฺตา, ยทนต์ตา, ตํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว ๕เปยฺย นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. จญฺจํ.

๗. สเหตุอนิจฺจสุตฺตํ

[๑๘] สาวตถีนินฺทามิ. “รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, โยปิ เหตุ โยปิ ปจฺจโย รูปสฺส อุปฺปาทาย, โสปิ อนิจฺจํ, อนิจฺจสมฺภูตํ ภิกฺขเว รูปํ, กุโต นิจฺจํ ภวิสฺสติ; เวทนา อนิจฺจา, โยปิ เหตุ โยปิ ปจฺจโย เวทนาย อุปฺปาทาย, โสปิ อนิจฺจํ, อนิจฺจสมฺภูตา ภิกฺขเว เวทนา, กุโต นิจฺจา ภวิสฺสติ; สญฺญา อนิจฺจา. สงฺขารํ อนิจฺจา, โยปิ เหตุ โยปิ ปจฺจโย สงฺขารานํ อุปฺปาทาย, โสปิ อนิจฺจํ, อนิจฺจสมฺภูตา ภิกฺขเว สงฺขารํ, กุโต นิจฺจา ภวิสฺสติ; วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, โยปิ เหตุ โยปิ ปจฺจโย วิญฺญาณสฺส อุปฺปาทาย, โสปิ อนิจฺจํ, อนิจฺจสมฺภูตํ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ, กุโต นิจฺจํ ภวิสฺสติ; เอวํ ปสฺสํ ๕เปยฺย นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. สตฺตมํ.

๘. สเหตุทุกขสยุดต์

[๑๙] สาวตถีนิทานํ. “รูปํ ภิกขเว ทุกขํ, โยปิ เหตุ โยปิ ปจฺจโย รูปสฺส อุปฺปาทย, โสปิ ทุกฺโข, ทุกฺขสมฺภุตํ ภิกขเว รูปํ, กุโต สุขํ ภวิสฺสติ; เวทนา ทุกฺขา อปฺเปฯ สมฺมา ทุกฺขา อปฺเปฯ สงฺขารํ ทุกฺขา อปฺเปฯ วิญฺญาณํ ทุกฺขํ, โยปิ เหตุ โยปิ ปจฺจโย วิญฺญาณสฺส อุปฺปาทย, โสปิ ทุกฺโข, ทุกฺขสมฺภุตํ ภิกขเว วิญฺญาณํ, กุโต สุขํ ภวิสฺสติ; เอวํ ปสฺสํ อปฺเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. อจฺจมํ.

๙. สเหตุอนตฺตสยุดต์

[๒๐] สาวตถีนิทานํ. “รูปํ ภิกขเว อนตฺตา, โยปิ เหตุ โยปิ ปจฺจโย รูปสฺส อุปฺปาทย, โสปิ อนตฺตา, อนตฺตสมฺภุตํ ภิกขเว รูปํ, กุโต อตฺตา ภวิสฺสติ; เวทนา อนตฺตา อปฺเปฯ สมฺมา อนตฺตา อปฺเปฯ สงฺขารํ อนตฺตา อปฺเปฯ วิญฺญาณํ อนตฺตา, โยปิ เหตุ โยปิ ปจฺจโย วิญฺญาณสฺส อุปฺปาทย, โสปิ อนตฺตา, อนตฺตสมฺภุตํ ภิกขเว วิญฺญาณํ, กุโต อตฺตา ภวิสฺสติ; เอวํ ปสฺสํ อปฺเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. นวมํ.

๑๐. อานนทสยุดต์

[๒๑] สาวตถีนิทานํ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺหํตี นิสิตฺถิ, เอกมฺหํตี นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ

เอตทวโจ นิโรธ ‘นิโรธติ ฆนเต วุจติ; กตเมส้าน โข ฆนเต
 ฐมมานํ นิโรธ’ ‘นิโรธติ วุจตีติ. “รูป โข อานนท อนิจจํ
 สงขตํ ปฏิจจสมุปปนํ ขยฐมํ วยฐมํ วิราคฐมํ นิโรคฐมํ,
 ตสส นิโรธ ‘นิโรธติ วุจติ; เวทนา อนิจจา สงขตา
 ปฏิจจสมุปปนา ขยฐมา วยฐมา วิราคฐมา นิโรคฐมา
 ตสสา นิโรธ ‘นิโรธติ วุจติ; สมญา อนิจจา ะเปฯ สงขารา
 อนิจจา สงขตา ปฏิจจสมุปปนา ขยฐมา วยฐมา วิราคฐมา
 นิโรคฐมา, เตสํ นิโรธ ‘นิโรธติ วุจติ; วิญญานํ อนิจจํ
 สงขตํ ปฏิจจสมุปปนํ ขยฐมํ วยฐมํ วิราคฐมํ นิโรคฐมํ,
 ตสส นิโรธ ‘นิโรธติ วุจติ; อิมสํ โข อานนท ฐมมานํ
 นิโรธ ‘นิโรธติ วุจตีติ. ทสมํ.

ทุตโย อนิจจวคโค.

ตสสุททานํ

อนิจจํ ทุกขํ อนตตา	ยทนิจจาปเร ตโย
เหตุนาปี ตโย วุตตา	อานนเทน จ เต ทสาติ.

๓. การวัดโค

๑. การสุตตะ

[๒๒] สวรรุณินิทานัน. “การณจ โว ภิกขเว เทสิสสามิ
การหารณจ การาทานณจ การนิกุเขปนณจ ตัง สุณนถ ะเปฯ
เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว ภารโ, ‘ปณจูปาทานกขนุชาตีสส
วณีนัย, กตเม ปณจ, รูปูปาทานกขนุโร เวทูปาทานกขนุโร
สณณูปาทานกขนุโร สงขารูปาทานกขนุโร วิณณณูปาทานกขนุโร;
อยั วุจจติ ภิกขเว ภารโ.

กตโม จ ภิกขเว การหารโ, ‘ปุกคโลตีสส วณีนัย,
สวายน* อายสุมมา เอวณาม เอวโคตโต; อัย วุจจติ ภิกขเว
การหารโ.

กตมณจ ภิกขเว การาทานัน, ยายั ตณหา โปนพภวิกา
นันทิราคสหคตา ตตฺตรตตฺตราภินนุทินิ, เสยฺยถิทั, กามตณหา
ภวตณหา วิภวตณหา; อิทั วุจจติ ภิกขเว การาทานัน.

กตมณจ ภิกขเว การนิกุเขปนัน, โย ตสฺสาเยว ตณหาย
อเสสวिरาคนโรโร จาโค ปฏินิสสคโค มุตติ อนาลโย; อิทั วุจจติ
ภิกขเว การนิกุเขปนนติ.

อิทมโวจ ภควา, อิทั วตฺวาน สุกโต อถาปริ เอตทโวจ
สตฺถา

“การา หเว ปณจกขนุชา

การาทานัน ทุกขั โลเก

การหารโ จ ปุกคโล

การนิกุเขปนัน สุขั.

หมตอาญ 27/05/2566

นิกฺขิปปิตฺวา กรูํ ภารํ

อณฺณํ ภารํ อนาทิย

สมฺมุติํ ตณฺหํ อพฺพยุห

นิจฺจาทํ ปรินิพฺพุตติ. ปจฺม.

๒. ปริณฺญาสุตฺตํ

[๒๓] สาวตถิณีทานํ. “ปริณฺณเยยฺเย จ ภิกฺขเว ฐมฺเม เทเสสฺสามิ ปริณฺณมฺมจ, ตํ สฺสณาถ; กตเม จ ภิกฺขเว ปริณฺณเยยฺยา ฐมฺมา, รุปํ ภิกฺขเว ปริณฺณเยยฺโย ฐมฺโม, เวทนา ปริณฺณเยยฺโย ฐมฺโม, สณฺณา ปริณฺณเยยฺโย ฐมฺโม, สงฺขารํ ปริณฺณเยยฺโย ฐมฺโม, วิญฺญาณํ ปริณฺณเยยฺโย ฐมฺโม; อิมํ วุจฺจหนฺติ ภิกฺขเว ปริณฺณเยยฺยา ฐมฺมา.

กตมา จ ภิกฺขเว ปริณฺณา, โย ภิกฺขเว ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย; อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปริณฺณาติ. ทฺติยํ.

๓. ปริชานสุตฺตํ

[๒๔] สาวตถิณีทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว อนภิชานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเย; เวทณํ อนภิชานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเย; สณฺณํ อนภิชานํ อปฺเปฯ สงฺขารํ อนภิชานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเย; วิญฺญาณํ อนภิชานํ อปริชานํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเย.

รูปมฺมจ โข ภิกฺขเว อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ อภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเย; เวทณํ อภิชานํ อปฺเปฯ สณฺณํ อปฺเปฯ สงฺขารํ

ฯเปฯ วิญญานํ อภิชานํ ปริชานํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ
ทุกฺขกฺขยายาติ. ตติยํ.

๔. จนฺตฺราคสุตต์

[๒๕] สาวตถิณีทานํ. “โย ภิกฺขเว รูปสฺมี จนฺตฺราคโค, ตํ
ปชฺหถ, เอวํ ตํ รูปํ ปหีนํ ภวิสฺสติ อฺจุจฺฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถุกตํ
อนภาวํกตํ อายตี อนุปฺปาททฺมมํ; โย เวทนาย จนฺตฺราคโค, ตํ
ปชฺหถ, เอวํ สา เวทนา ปหีนา ภวิสฺสติ อฺจุจฺฉินฺนํมฺลํ
तालาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตี อนุปฺปาททฺมมา; โย สญฺญาย
จนฺตฺราคโค, ตํ ปชฺหถ; เอวํ सा สญฺญา ปหีนา ภวิสฺสติ
อฺจุจฺฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตี อนุปฺปาททฺมมา;
โย สงฺขารेषु จนฺตฺราคโค, ตํ ปชฺหถ; เอวํ เต สงฺขารํ ปหีนา
ภวิสฺสนฺติ อฺจุจฺฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตี
อนุปฺปาททฺมมา; โย วิญญานสฺมี จนฺตฺราคโค, ตํ ปชฺหถ; เอวํ ตํ
วิญญานํ ปหีนํ ภวิสฺสติ อฺจุจฺฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถุกตํ อนภาวํกตํ
อายตี อนุปฺปาททฺมมฺนฺติ. จตฺตถํ.

๕. อสสาทสุตต์

[๒๖] สาวตถิณีทานํ. “ปฺพเพว เม ภิกฺขเว สมฺโพธา
อนภิสฺมพฺพุทฺทสฺส โพธิสฺสตฺตสฺสเสว สโต เอตทโหสิ ‘โก นฺ ชฺ
รูปสฺส อสสาโท โก อาทินโว ก็ นิสฺสรณํ, โก เวทนาย
อสสาโท โก อาทินโว ก็ นิสฺสรณํ, โก สญฺญาย อสสาโท โก

อาทินโว ก็ นิสสรณ, โก สงขาราน อสสาโท โก อาทินโว ก็
 นิสสรณ, โก วิญญาณสส อสสาโท โก อาทินโว ก็ นิสสรณนุติ;
 ตสส มยหิ ภิกขเว เอตทโหสิ 'ยัม โข รูป ปฏิจจ อุปปชชติ
 สุขัม โสมนสส, อยัม รูปสส อสสาโท; ยัม รูป อนิจจัง ทุกขัม
 วิปริณามธมมัม, อยัม รูปสส อาทินโว; โย รูปสมิ จนุทธาควินโย
 จนุทธาคปปหานัน, อิทัม รูปสส นิสสรณ; ยัม เวทนัม ปฏิจจ
 อุปปชชติ สุขัม โสมนสส, อยัม เวทนาย อสสาโท; ยา^๑ เวทนา
 อนิจจา ทุกขา วิปริณามธมา, อยัม เวทนาย อาทินโว; โย
 เวทนาย จนุทธาควินโย จนุทธาคปปหานัน, อิทัม เวทนาย นิสสรณ;
 ยัม สญจณัม ปฏิจจ อุปปชชติ, ยัม สงขารเ ปฏิจจ อุปปชชติ สุขัม
 โสมนสส, อยัม สงขาราน อสสาโท; เย สงขารา อนิจจา ทุกขา
 วิปริณามธมา, อยัม สงขาราน อาทินโว; โย สงขารสสุ
 จนุทธาควินโย จนุทธาคปปหานัน, อิทัม สงขาราน นิสสรณ; ยัม
 วิญญาณัม ปฏิจจ อุปปชชติ สุขัม โสมนสส, อยัม วิญญาณสส
 อสสาโท; ยัม วิญญาณัม อนิจจัง ทุกขัม วิปริณามธมมัม, อยัม
 วิญญาณสส อาทินโว, โย วิญญาณสมิ จนุทธาควินโย
 จนุทธาคปปหานัน, อิทัม วิญญาณสส นิสสรณ.

ยาวกัฏฐจาหิ ภิกขเว อิมสั ปณจณัน อุปาทานกขณฐานัน
 เอว อสสาทญจ อสสาทโต อาทินวญจ อาทินวโต นิสสรณญจ
 นิสสรณโต ยถาภูตัม น อพภุญญาสิ, เนว ตาวาหิ ภิกขเว
 สเทเวเก โลเก สมารเก สพฺรหมเก สสสมณพฺรหฺมณินยา ปชาย
 สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรัม สมนาสมโพรธี อภิสมฺพุทฺธ^๒ ปจฺจญฺญาสิ;
 ยโต จ โขหิ ภิกขเว อิมสั ปณจณัน อุปาทานกขณฐานัน เอว

^๑ ฉ., เท. ยัม^๒ ฉ., เท., อ. อภิสมฺพุทฺธติ

อสสาทญจ อสสาทโต อาทีนวญจ อาทีนวโต นิสฺสรณญจ
 นิสฺสรณโต ยถาภูตํ อพฺภณฺณาสี; อถาหิ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก
 สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย
 อนฺตฺตรํ สมฺมาสมโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺณาสี; ฃาณญจ ปน
 เม ทสฺสนํ อุตฺปาติ 'อกุปฺปา เม วิมุตฺติ, อยมนฺติมา ชาติ,
 นตฺถิทานิ ปฺนพฺภวติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุตยอสสาทสตุตต์

[๒๗] สาวตฺถีนินฺทานิ. “รูปสฺสหา ภิกฺขเว อสฺสาทปริเยสนํ
 อจฺริ, โย รูปสฺส อสฺสาโท ตทฺชณฺณมํ, ยาวตา รูปสฺส อสฺสาโท
 ปณฺณาย เม โส สฺสทิฏฺฐิ; รูปสฺสหา ภิกฺขเว อาทีนวปริเยสนํ
 อจฺริ, โย รูปสฺส อาทีนโว ตทฺชณฺณมํ, ยาวตา รูปสฺส อาทีนโว
 ปณฺณาย เม โส สฺสทิฏฺฐิ; รูปสฺสหา ภิกฺขเว นิสฺสรณปริเยสนํ
 อจฺริ, ยํ รูปสฺส นิสฺสรณํ ตทฺชณฺณมํ, ยาวตา รูปสฺส นิสฺสรณํ
 ปณฺณาย เม ตํ สฺสทิฏฺฐิ; เวทนายาหิ ภิกฺขเว ฃเปยฺย สณฺณายาหิ
 ภิกฺขเว ฃเปยฺย สงฺขารานาหิ ภิกฺขเว ฃเปยฺย วิญฺญาณสฺสหา
 ภิกฺขเว อสฺสาทปริเยสนํ อจฺริ, โย วิญฺญาณสฺส อสฺสาโท
 ตทฺชณฺณมํ, ยาวตา วิญฺญาณสฺส อสฺสาโท ปณฺณาย เม โส
 สฺสทิฏฺฐิ; วิญฺญาณสฺสหา ภิกฺขเว อาทีนวปริเยสนํ อจฺริ, โย
 วิญฺญาณสฺส อาทีนโว ตทฺชณฺณมํ, ยาวตา วิญฺญาณสฺส อาทีนโว
 ปณฺณาย เม โส สฺสทิฏฺฐิ; วิญฺญาณสฺสหา ภิกฺขเว นิสฺสรณปริเยสนํ
 อจฺริ, ยํ วิญฺญาณสฺส นิสฺสรณํ ตทฺชณฺณมํ, ยาวตา วิญฺญาณสฺส
 นิสฺสรณํ ปณฺณาย เม ตํ สฺสทิฏฺฐิ.

ยาวกัณฐจาหิ ภิกฺขเว อิมสํ ปณฺจนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ
 อสฺสาทญจ อสฺสาทโต อาทึนฺวญจ อาทึนฺวโต นิสฺสรณญจ
 นิสฺสรณโต ยถาภูตํ น อพฺภณฺณาสี ๕เปฯ ปจฺจุณฺณาสี^๑ ฌาณญจ
 ปน เม ทสฺสนํ อุทปาติ 'อฺกุปฺปา เม วิมุตฺติ, อยมนฺตึมา ชาติ,
 นตฺถิทานิ ปฺนพฺภวติ. จญฺจ.

๗. ตติยอสุสาทสุตฺตํ

[๒๘] สวตฺถีนิทานํ. “โน เจทํ ภิกฺขเว รุปสฺส อสฺสาโท
 อภวิสฺส, น ยิทํ สตฺตา รุปสฺมี สารชฺเชยฺยํ; ยสฺมา จ โข
 ภิกฺขเว อตฺถิ รุปสฺส อสฺสาโท, ตสฺมา สตฺตา รุปสฺมี สารชฺชนฺติ;
 โน เจทํ ภิกฺขเว รุปสฺส อาทึนฺวอ อภวิสฺส, น ยิทํ สตฺตา
 รุปสฺมี นิพฺพินฺนฺเทยฺยํ; ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ รุปสฺส
 อาทึนฺวอ, ตสฺมา สตฺตา รุปสฺมี นิพฺพินฺนฺตฺติ; โน เจทํ ภิกฺขเว
 รุปสฺส นิสฺสรณํ อภวิสฺส, น ยิทํ สตฺตา รุปสฺมา นิสฺสเรยฺยํ;
 ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ รุปสฺส นิสฺสรณํ, ตสฺมา สตฺตา
 รุปสฺมา นิสฺสรนฺติ; โน เจทํ ภิกฺขเว เวทนาย อสฺสาโท อภวิสฺส
 ๕เปฯ โน เจทํ ภิกฺขเว สณฺณาย ๕เปฯ โน เจทํ ภิกฺขเว
 สงฺขารานํ อสฺสาโท อภวิสฺส, น ยิทํ สตฺตา สงฺขารेषุ สารชฺเชยฺยํ;
 ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ สงฺขารานํ อสฺสาโท, ตสฺมา สตฺตา
 สงฺขารेषุ สารชฺชนฺติ; โน เจทํ ภิกฺขเว สงฺขารานํ อาทึนฺวอ
 อภวิสฺส, น ยิทํ สตฺตา สงฺขารेषุ นิพฺพินฺนฺเทยฺยํ; ยสฺมา จ โข
 ภิกฺขเว อตฺถิ สงฺขารานํ อาทึนฺวอ, ตสฺมา สตฺตา สงฺขารेषุ

นิพพิณฑนติ; โน เจทำ ภิกขเว สงฺขารานํ นิสฺสรณํ อภวิสฺส, น
 ยิํ สตฺตา สงฺขารเห นิสฺสเรยฺยํ; ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตฺถิ
 สงฺขารานํ นิสฺสรณํ, ตสฺมา สตฺตา สงฺขารเห นิสฺสรนฺติ; โน เจทำ
 ภิกขเว วิญฺญาณสฺส อสฺสาโท อภวิสฺส, น ยิํ สตฺตา วิญฺญาณสฺมี
 สารชฺเชยฺยํ; ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตฺถิ วิญฺญาณสฺส อสฺสาโท,
 ตสฺมา สตฺตา วิญฺญาณสฺมี สารชฺชนฺติ; โน เจทำ ภิกขเว
 วิญฺญาณสฺส อาทีนโว อภวิสฺส, น ยิํ สตฺตา วิญฺญาณสฺมี
 นิพพิณฑเยยฺยํ; ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตฺถิ วิญฺญาณสฺส อาทีนโว,
 ตสฺมา สตฺตา วิญฺญาณสฺมี นิพพิณฑนฺติ; โน เจทำ ภิกขเว
 วิญฺญาณสฺส นิสฺสรณํ อภวิสฺส, น ยิํ สตฺตา วิญฺญาณสฺมา
 นิสฺสเรยฺยํ; ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตฺถิ วิญฺญาณสฺส นิสฺสรณํ,
 ตสฺมา สตฺตา วิญฺญาณสฺมา นิสฺสรนฺติ.

ยาวกัณฺณจ ภิกขเว สตฺตา อิมสํ ปณฺจนฺนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ
 อสฺสาทญฺจ อสฺสาทโต อาทีนวญฺจ อาทีนวโต นิสฺสรณญฺจ
 นิสฺสรณโต ยถาภูตํ น อพฺภณฺณีสฺส* เหนว ตาว ภิกขเว สตฺตา
 สเทวเก^๒ โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย
 สเทวมนุสฺสาย นิสฺสฎฺฐา วิสณฺณตฺตา วิปฺปมฺตฺตา วิมรียาทิกเตน
 เจตฺสา วิหรีสฺส; ยโต จ โข ภิกขเว สตฺตา อิมสํ ปณฺจนฺนํ
 อุปาทานกฺขนฺธานํ อสฺสาทญฺจ อสฺสาทโต อาทีนวญฺจ อาทีนวโต
 นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ อพฺภณฺณีสฺส; อถ ภิกขเว สตฺตา
 สเทวเก^๒ โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย
 สเทวมนุสฺสาย นิสฺสฎฺฐา วิสณฺณตฺตา วิปฺปมฺตฺตา วิมรียาทิกเตน
 เจตฺสา วิหรนฺตีสฺส. สยุดตม.

หมดอายุ 27/05/2566

* ฉ.,อ. อพฺภณฺณีสฺส

^๒ ฉ.,เท.,อ. สเทวกา โลกา สมารกา สพฺรหฺมกา ๗เปฯ

๘. อภินนุทนต์

[๒๙] สาวตถีนีทาน์. “โย ภิกขเว รูป อภินนุทติ, ทุกขํ โส อภินนุทติ; โย ทุกขํ อภินนุทติ ‘อปริมุตโต โส ทุกขสมมติ วทามิ; โย เวทนํ อภินนุทติ อเปย โย สญญํ อภินนุทติ อเปย โย สงฺขารํ อภินนุทติ อเปย โย วิญญานํ อภินนุทติ, ทุกขํ โส อภินนุทติ, โย ทุกขํ อภินนุทติ, ‘อปริมุตโต โส ทุกขสมมติ วทามิ.

โย จ โข ภิกขเว รูป นภินนุทติ, ทุกขํ โส นภินนุทติ; โย ทุกขํ นภินนุทติ, ‘ปริมุตโต โส ทุกขสมมติ วทามิ; โย เวทนํ นภินนุทติ อเปย โย สญญํ นภินนุทติ อเปย โย สงฺขารํ นภินนุทติ อเปย โย วิญญานํ นภินนุทติ, ทุกขํ โส นภินนุทติ. โย ทุกขํ นภินนุทติ. ‘ปริมุตโต โส ทุกขสมมติ วทามิ. อฏฺฐมํ.

๙. อุปฺปาตสูตร

[๓๐] สาวตถีนีทาน์. “โย ภิกขเว รูปสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว, ทุกฺขสฺเสโส อุปฺปาโท, โรคาณํ จิตฺติ, ชรามรณสฺส ปาตุภาโว; โย เวทนาย อเปย โย สญฺญาย อเปย โย สงฺขารานํ อเปย โย วิญฺญานสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว, ทุกฺขสฺเสโส อุปฺปาโท, โรคาณํ จิตฺติ, ชรามรณสฺส ปาตุภาโว.

โย จ ภิกขเว รูปสฺส นิโรโห รูปสโม อตฺถงฺคโม, ทุกฺขสฺเสโส นิโรโห, โรคาณํ รูปสโม, ชรามรณสฺส อตฺถงฺคโม; โย

เวทนาย ๔เปฯ โย สมนาย ๔เปฯ โย สงฆาราน ๔เปฯ โย
วิณยานสส นิโรธ ฐปสโม อตถกโม, ทุกขสเสโส นิโรธ,
โรคาน ฐปสโม, ธรรมรณสส อตถกโมติ. นวม.

๑๐. อมมุตสุต

[๓๑] สวรรุณินทาน. "อมมจ โว ภิกขเว เทเสสสามิ
อมมุตมจ, ตํ สุนาถ, กตมมจ ภิกขเว อม; ฐป ภิกขเว อม,
เวทนา อม, สมนา อม, สงฆารา อม, วิณยาน อม; อิท
วจุจติ ภิกขเว อม.

กตมมจ ภิกขเว อมม; ยาย ตณหา โปโนพภวิกา
นหิราศสหคตา ตตรตตรานินนหิ; เสยยถิท, กามตณหา
ภวตณหา วิภวตณหา; อิท วจุจติ ภิกขเว อมมุตม. ทสม.

๑๑. ปางกุสุมา

[๓๒] สวรรุณินทาน. "ปมกุญจ ภิกขเว เทเสสสามิ
อปปมกุญจ, ตํ สุนาถ; กิณจ ภิกขเว ปมกุ, กิ* อปปมกุ.
ฐป ภิกขเว ปมกุ, โย ตสส นิโรธ ฐปสโม อตถกโม, อิท
อปปมกุ; เวทนา ปมกุ, โย ตสสา นิโรธ ฐปสโม อตถกโม,
อิท อปปมกุ; สมนา ปมกุ ๔เปฯ สงฆารา ปมกุ, โย เตส
นิโรธ ฐปสโม อตถกโม, อิท อปปมกุ; วิณยาน ปมกุ, โย
ตสส นิโรธ ฐปสโม อตถกโม; อิท อปปมกุติ. เอกาทสม.

ตติโย การรวบรัด.

ตสฺสทฺททานํ

ภาริ ปริณญํ ปริชานํ

จนฺทราคํ จตฺตถกํ

อสุสาทา จ ตโย วุตตา

อภินนฺทนมภูจํ

อุปฺปาทํ อมฺมุลญจ

เอกาทสโม ปภงฺกุตฺติ.

๔. นตุมหากวคโค

๑. นตุมหากสยุดต์

[๓๓] สาวตถีนินทาน์. “ยัม ภิกขเว น ตุมหากัม ตัม ปชหณ
 ตัม โว ปหีนัง หิตาย สุขาย ภวิสสติ; กิณฺจ ภิกขเว น ตุมหากัม;
 รูปิ ภิกขเว น ตุมหากัม, ตัม ปชหณ, ตัม โว ปหีนัง หิตาย สุขาย
 ภวิสสติ; เวทนา น ตุมหากัม, ตัม ปชหณ, สภาโว ปหีนัง หิตาย
 สุขาย ภวิสสติ; สมฺมณ น ตุมหากัม, สงฺฆาราน น ตุมหากัม, เต
 ปชหณ, เต โว ปหีนัง หิตาย สุขาย ภวิสสติ; วิญญานํ น
 ตุมหากัม, ตัม ปชหณ, ตัม โว ปหีนัง หิตาย สุขาย ภวิสสติ.

เสยฺยถาปิ ภิกขเว ยัม อิมสฺมี เชตฺวเน ตินฺนภฺภูจสาขาลาสํ,
 ตัม ชโน หเรยฺย วา ทฺเหยฺย วา ยถาปจฺจยํ วา กเรยฺย; อปิ
 นุ ตุมหากัม เอวฺมสฺส ‘อมฺเห ชโน หรติ วา ทฺหติ วา
 ยถาปจฺจยํ วา กโรตฺติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. ตัม กิสฺส เหตุ. “น หิ
 โน เอตํ ภนฺเต อตฺตา วา อตฺตนิยํ วาติ. “เอวเมว โข ภิกขเว
 รูปิ น ตุมหากัม, ตัม ปชหณ, ตัม โว ปหีนัง หิตาย สุขาย ภวิสสติ;
 เวทนา น ตุมหากัม, ตัม ปชหณ, สภาโว ปหีนัง หิตาย สุขาย
 ภวิสสติ; สมฺมณ น ตุมหากัม ะเปยฺย สงฺฆาราน น ตุมหากัม ะเปยฺย
 วิญญานํ น ตุมหากัม, ตัม ปชหณ, ตัม โว ปหีนัง หิตาย สุขาย
 ภวิสสติ. ปจฺม.

๒. พุติยนตุมหากสยุดต์

[๓๔] สาวตถีนินทาน์. “ยัม ภิกขเว น ตุมหากัม, ตัม ปชหณ,
 ตัม โว ปหีนัง หิตาย สุขาย ภวิสสติ; กิณฺจ ภิกขเว น ตุมหากัม.

รูป ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ, ตํ ปชฺหณ, ตํ โว ปหีนํ หิตาย สุขาย
ภวิสฺสติ; เวทนา น ตุมฺหากํ อเปยฺย สญฺญา น ตุมฺหากํ อเปยฺย
สงฺขารานํ ตุมฺหากํ อเปยฺย วิญฺญาณํ น ตุมฺหากํ, ตํ ปชฺหณ,
ตํ โว ปหีนํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสติ; ยํ ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ, ตํ
ปชฺหณ, ตํ โว ปหีนํ หิตาย สุขาย ภวิสฺสตีติ. ทุตฺติยํ.

๓. อญฺญตรภิกฺขุสุตฺตํ

[๓๕] สวตฺถีนินฺทามํ. อถ โข อญฺญตรโร ภิกฺขุ, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
นิสีทิ, เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ
เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตุ, ยมฺหิ ภควโต ฐมฺมํ
สุตฺวา เอโก รูปกฏฺโฏจํ อปฺปมตฺโต อาตปฺปี ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ.
“ยํ โข ภิกฺขุ อนฺุเสติ เตน สงฺขํ คจฺฉติ, ยํ นานฺุเสติ น เตน
สงฺขํ คจฺฉตีติ. “อญฺญาตํ ภควา, อญฺญาตํ สุกตฺวาติ. “ยถากถํ ปน
ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานาสีติ.
“รูปญฺเจ ภนฺเต, อนฺุเสติ เตน สงฺขํ คจฺฉติ; เวทณฺญฺเจ อเปยฺย
อนฺุเสติ; สญฺญณฺญฺเจ อเปยฺย อนฺุเสติ; สงฺขารे เจ อเปยฺย อนฺุเสติ;
วิญฺญาณณฺญฺเจ อนฺุเสติ เตน สงฺขํ คจฺฉติ; รูปญฺเจ ภนฺเต นานฺุเสติ
น เตน สงฺขํ คจฺฉติ; เวทณฺญฺเจ นานฺุเสติ น เตน สงฺขํ คจฺฉติ;
สญฺญณฺญฺเจ อเปยฺย สงฺขารे เจ อเปยฺย วิญฺญาณณฺญฺเจ นานฺุเสติ, น
เตน สงฺขํ คจฺฉติ; อิมสฺส ขวาทํ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน
ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานามีติ.

“สาธุ สาธุ ภิกขุ, สาธุ โข ตว ภิกขุ มยา สงขิตเตน
ภาสิตสฺส วิตถาเรน อตถิ อชานาสิ; รูปญเจ ภิกขุ อนุเสติ,
เตน สงขิ คจฺจติ; เวทณญเจ ยเปย สณณญเจ ยเปย สงฺขาร
เจ ยเปย วิญญาณญเจ อนุเสติ, เตน สงขิ คจฺจติ; รูปญเจ
ภิกขุ นานุเสติ, น เตน สงขิ คจฺจติ; เวทณญเจ ยเปย
สณณญเจ ยเปย สงฺขาร เจ ยเปย วิญญาณญเจ นานุเสติ, น
เตน สงขิ คจฺจติ; อิมสฺส โข ภิกขุ มยา สงขิตเตน ภาสิตสฺส
เอว วิตถาเรน อตถิ ทฏฺฐพฺโพติ.

อถ โข โส ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนทิตฺวา
อนุโมทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปฏกามิ. อถ โข โส ภิกขุ เอโก รูปกฏฺฐโจ อปฺปมตฺโต อาตapi
ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิริสฺเสว, ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทณฺตตรํ พุรหฺมจิริยปริโยสานํ
ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภินฺนทา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ,
“ขีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจิริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ
อพฺภณฺณาสิ. อณฺณตโร จ ปน โส ภิกขุ อรหฺตํ อโหสิตี. ตติย.

๔. ทุตียอณณตริกฤษสุตต

[๓๖] สาวตถิณีทานํ. อถ โข อณฺณตโร ภิกขุ, เยน
ภควา ยเปย เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
“สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงขิตเตน ธมฺมํ เทเสตุ, ยมहि ภควโต
ธมฺมํ สุตฺวา เอโก รูปกฏฺฐโจ อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต
วิหเรยฺยนฺติ. “ย โข ภิกขุ อนุเสติ, ตํ อนุมิยฺยติ;” ย อนุมิยฺยติ,

เตน สงฺขํ คจฺจติ; ยํ นานุเสติ, น ตํ อนฺมมียฺยติ. ยํ นานฺมมียฺยติ,
 น เตน สงฺขํ คจฺจตฺตีติ. “อญฺเฌมํ ภาควา, อญฺเฌมํ สุกตาทิ.
 “ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน
 อตฺถํ อาชานาสีติ. “รูปญฺเฌ ภาณฺเต อนฺุเสติ, ตํ อนฺมมียฺยติ. ยํ
 อนฺมมียฺยติ, เตน สงฺขํ คจฺจติ; เวทณญฺเฌ อนฺุเสติ ๕เปยฺ สณฺณณญฺเฌ
 อนฺุเสติ ๕เปยฺ สงฺขารเ จ อนฺุเสติ ๕เปยฺ วิญฺญาณญฺเฌ อนฺุเสติ,
 ตํ อนฺมมียฺยติ; ยํ อนฺมมียฺยติ, เตน สงฺขํ คจฺจติ; รูปญฺเฌ ภาณฺเต
 นานุเสติ, น ตํ อนฺมมียฺยติ; ยํ นานฺมมียฺยติ, น เตน สงฺขํ คจฺจติ;
 เวทณญฺเฌ นานุเสติ ๕เปยฺ สณฺณณญฺเฌ นานุเสติ ๕เปยฺ สงฺขารเ
 จ นานุเสติ ๕เปยฺ วิญฺญาณญฺเฌ นานุเสติ, น ตํ อนฺมมียฺยติ; ยํ
 นานฺมมียฺยติ, น เตน สงฺขํ คจฺจติ; อิมสฺส ขวาทํ ภาณฺเต ภาควตา
 สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานามิตี.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, สาธุ โข ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน
 ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสิ; รูปญฺเฌ ภิกฺขุ อนฺุเสติ, ตํ
 อนฺมมียฺยติ. ยํ อนฺมมียฺยติ, เตน สงฺขํ คจฺจติ; เวทณญฺเฌ ๕เปยฺ
 สณฺณณญฺเฌ ๕เปยฺ สงฺขารเ จ ๕เปยฺ วิญฺญาณญฺเฌ อนฺุเสติ, ตํ
 อนฺมมียฺยติ, ยํ อนฺมมียฺยติ, เตน สงฺขํ คจฺจติ; รูปญฺเฌ ภิกฺขุ
 นานุเสติ, น ตํ อนฺมมียฺยติ. ยํ นานฺมมียฺยติ, น เตน สงฺขํ คจฺจติ;
 เวทณญฺเฌ นานุเสติ ๕เปยฺ สณฺณณญฺเฌ นานุเสติ ๕เปยฺ สงฺขารเ จ
 นานุเสติ ๕เปยฺ วิญฺญาณญฺเฌ นานุเสติ, น ตํ อนฺมมียฺยติ; ยํ
 นานฺมมียฺยติ, น เตน สงฺขํ คจฺจติ; อิมสฺส โข ภิกฺขุ มยา
 สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ ทฏฺฐพฺโพติ ๕เปยฺ
 อญฺเฌมํ จ ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ อโหสีติ. จตฺตตฺถ.

๕. อานนทสยุดต์

[๓๗] สวตถีนินทานิ. อถ โข อายสฺมา อานนโท
 สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลาณา วุฏฺฐจิตฺ. เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ. เอกมนฺตํ
 นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อานนทํ ภควา เอตทวโจ “สเจ ตํ
 อานนท เหวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กตเมสํ อาวุโส อานนท ฌมฺมานํ
 อุปฺปาโท ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตานํ อณฺณถตฺตํ
 ปณฺณายตฺติ; เหวํ ปุฏฺโฐ ตวํ อานนท กิณฺติ พุยากรเยยาสีติ.

“สเจ มํ ภนฺเต เหวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กตเมสํ อาวุโส อานนท
 ฌมฺมานํ อุปฺปาโท ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตานํ อณฺณถตฺตํ
 ปณฺณายตฺติ; เหวํ ปุฏฺโฐ อหํ ภนฺเต เหวํ พุยากรเยยํ ‘รูปสฺส โข
 อาวุโส อุปฺปาโท ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตสฺส อณฺณถตฺตํ
 ปณฺณายติ. เวทนาย อเปยฺ สณฺณาย อเปยฺ สงฺขารานํ อเปยฺ
 วิญฺญาณสฺส อุปฺปาโท ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตสฺส
 อณฺณถตฺตํ ปณฺณายติ; อิมสํ โข อาวุโส ฌมฺมานํ อุปฺปาโท
 ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตานํ อณฺณถตฺตํ ปณฺณายตฺติ; เหวํ
 ปุฏฺโฐ อหํ ภนฺเต เหวํ พุยากรเยยนฺติ.

“สาธุ สาธุ อานนท, รูปสฺส โข อานนท อุปฺปาโท
 ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตสฺส อณฺณถตฺตํ ปณฺณายติ.
 เวทนาย อเปยฺ สณฺณาย อเปยฺ สงฺขารานํ อเปยฺ วิญฺญาณสฺส
 อุปฺปาโท ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตสฺส อณฺณถตฺตํ ปณฺณายติ,
 อิมสํ โข อานนท ฌมฺมานํ อุปฺปาโท ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ,
 จิตานํ อณฺณถตฺตํ ปณฺณายตฺติ; เหวํ ปุฏฺโฐ ตวํ อานนท เหวํ
 พุยากรเยยาสีติ. ปณฺจมี.

๖. พุติยานนุทสุตฺตํ

[๓๘] สาวตถิณีทานัน. เอกมฺหํ นิสินฺนํ โข อายสฺมณฺตํ
 อานนฺทํ ภควา เอตทวโจ “สเจ ตํ อานนฺท เอวํ ปุจฺเจยฺยํ
 ‘กตเมสํ อาวุโส อานนฺท ฐมฺมานํ อุปฺปาโท ปญฺณายิตฺถ, วโย
 ปญฺณายิตฺถ, จิตานํ” อญฺญตฺตํ ปญฺณายิตฺถ. กตเมสํ ฐมฺมานํ
 อุปฺปาโท ปญฺณายิสฺสติ, วโย ปญฺณายิสฺสติ, จิตานํ อญฺญตฺตํ
 ปญฺณายิสฺสติ. กตเมสํ ฐมฺมานํ อุปฺปาโท ปญฺณายติ, วโย
 ปญฺณายติ, จิตานํ อญฺญตฺตํ ปญฺณายิตฺติ; เอวํ ปุณฺณโจ ตวํ
 อานนฺท กิณฺติ พุยากรเยยาสีติ.

“สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘กตเมสํ อาวุโส อานนฺท
 ฐมฺมานํ อุปฺปาโท ปญฺณายิตฺถ, วโย ปญฺณายิตฺถ, จิตานํ อญฺญตฺตํ
 ปญฺณายิตฺถ, กตเมสํ ฐมฺมานํ อุปฺปาโท ปญฺณายิสฺสติ, วโย
 ปญฺณายิสฺสติ, จิตานํ อญฺญตฺตํ ปญฺณายิสฺสติ, กตเมสํ ฐมฺมานํ
 อุปฺปาโท ปญฺณายติ, วโย ปญฺณายติ, จิตานํ อญฺญตฺตํ ปญฺณายิตฺติ;
 เอวํ ปุณฺณโจ อหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเยยํ ‘ยํ โข อาวุโส รูปํ
 อตฺตํ นิรฺุทฺธํ วิปริณฺตํ, ตสฺส อุปฺปาโท ปญฺณายิตฺถ, วโย
 ปญฺณายิตฺถ, จิตสฺส อญฺญตฺตํ ปญฺณายิตฺถ; ยา เวทนา อตฺตา
 นิรฺุทฺธา วิปริณฺตา, ตสฺสา อุปฺปาโท ปญฺณายิตฺถ, วโย ปญฺณายิตฺถ,
 จิตาย อญฺญตฺตํ ปญฺณายิตฺถ; ยา สณฺณา ๔เป๔ เย สงฺขารธา
 อตฺตา นิรฺุทฺธา วิปริณฺตา, เตสํ อุปฺปาโท ปญฺณายิตฺถ, วโย
 ปญฺณายิตฺถ, จิตานํ อญฺญตฺตํ ปญฺณายิตฺถ. ยํ วิญฺญาณํ อตฺตํ
 นิรฺุทฺธํ วิปริณฺตํ, ตสฺส อุปฺปาโท ปญฺณายิตฺถ, วโย ปญฺณายิตฺถ,

จิตตส อณณตตํ ปณณายิตถ, อิมสํ โข อาวุโส ฌมมานํ
 อุปปาโท ปณณายิตถ, วโย ปณณายิตถ, จิตานํ อณณตตํ
 ปณณายิตถ; ยํ โข อาวุโส รูปํ อชาตํ อปาตฺถุตํ, ตสฺส
 อุปปาโท ปณณายิสฺสติ, วโย ปณณายิสฺสติ, จิตตส อณณตตํ
 ปณณายิสฺสติ; ยา เวทนา อชาตา อปาตฺถุตตา, ตสฺสา อุปปาโท
 ปณณายิสฺสติ, วโย ปณณายิสฺสติ, จิตาย อณณตตํ ปณณายิสฺสติ;
 ยา สณฺญา อเปฯ เย สงฺขารตา อชาตา อปาตฺถุตตา, เตสํ
 อุปปาโท ปณณายิสฺสติ, วโย ปณณายิสฺสติ, จิตานํ อณณตตํ
 ปณณายิสฺสติ; ยํ วิญฺญาณํ อชาตํ อปาตฺถุตํ, ตสฺส อุปปาโท
 ปณณายิสฺสติ, วโย ปณณายิสฺสติ, จิตตส อณณตตํ ปณณายิสฺสติ;
 อิมสํ โข อาวุโส ฌมมานํ อุปปาโท ปณณายิสฺสติ, วโย
 ปณณายิสฺสติ, จิตานํ อณณตตํ ปณณายิสฺสติ; ยํ โข อาวุโส
 รูปํ ชาตํ ปาตฺถุตํ, ตสฺส อุปปาโท ปณณายติ, วโย ปณณายติ,
 จิตตส อณณตตํ ปณณายติ; ยา เวทนา ชาตา ปาตฺถุตตา อเปฯ
 ยา สณฺญา อเปฯ เย สงฺขารตา ชาตา ปาตฺถุตตา, เตสํ อุปปาโท
 ปณณายติ, วโย ปณณายติ, จิตานํ อณณตตํ ปณณายติ; ยํ
 วิญฺญาณํ ชาตํ ปาตฺถุตํ, ตสฺส อุปปาโท ปณณายติ, วโย
 ปณณายติ, จิตตส อณณตตํ ปณณายติ, อิมสํ โข อาวุโส
 ฌมมานํ อุปปาโท ปณณายติ, วโย ปณณายติ, จิตานํ อณณตตํ
 ปณณายิตฺติ; เอวํ ปุณฺณโจ อหํ ภนฺเต เอวํ พุยากรเขยนฺติ.

“สาธุ สาธุ อานนฺท, ยํ โข อานนฺท รูปํ อตฺถิตํ นิรุทฺธํ
 วิปริณฺตํ, ตสฺส อุปปาโท ปณณายิตถ, วโย ปณณายิตถ, จิตตส
 อณณตตํ ปณณายิตถ; ยา เวทนา อเปฯ ยา สณฺญา อเปฯ

เย สงฺขารธา ะเปฯ ยั วิญญานั อตตีตัง นิรุทฺธั วิปริณตัง, ตสฺส
 อุปปาโท ปณฺณายิตฺถ, วโย ปณฺณายิตฺถ, จิตฺตสฺส อณฺณถตฺตัง
 ปณฺณายิตฺถ; อิมัสสั โข อานนฺท ฐมฺมานัง อุปปาโท ปณฺณายิตฺถ,
 วโย ปณฺณายิตฺถ, จิตานัง อณฺณถตฺตัง ปณฺณายิตฺถ; ยั โข อานนฺท
 รูปี อชาตัง อปาตฺถุตฺตัง, ตสฺส อุปปาโท ปณฺณายิสฺสติ, วโย
 ปณฺณายิสฺสติ, จิตฺตสฺส อณฺณถตฺตัง ปณฺณายิสฺสติ; ยา เวทนา ะเปฯ
 ยา สณฺณธา ะเปฯ เย สงฺขารธา ะเปฯ ยั วิญญานั อชาตัง
 อปาตฺถุตฺตัง, ตสฺส อุปปาโท ปณฺณายิสฺสติ, วโย ปณฺณายิสฺสติ,
 จิตฺตสฺส อณฺณถตฺตัง ปณฺณายิสฺสติ; อิมัสสั โข อานนฺท ฐมฺมานัง
 อุปปาโท ปณฺณายิสฺสติ, วโย ปณฺณายิสฺสติ, จิตานัง อณฺณถตฺตัง
 ปณฺณายิสฺสติ.

ยั โข อานนฺท รูปี ชาตัง ปาตฺถุตฺตัง, ตสฺส อุปปาโท
 ปณฺณายติ วโย ปณฺณายติ, จิตฺตสฺส อณฺณถตฺตัง ปณฺณายติ; ยา
 เวทนา ชาตา ปาตฺถุตฺตา ะเปฯ ยา สณฺณธา ะเปฯ เย สงฺขารธา
 ะเปฯ ยั วิญญานั ชาตัง ปาตฺถุตฺตัง, ตสฺส อุปปาโท ปณฺณายติ,
 วโย ปณฺณายติ, จิตฺตสฺส อณฺณถตฺตัง ปณฺณายติ; อิมัสสั โข
 อานนฺท ฐมฺมานัง อุปปาโท ปณฺณายติ, วโย ปณฺณายติ, จิตานัง
 อณฺณถตฺตัง ปณฺณายติ; เอวํ ปุณฺณโจ ตวํ อานนฺท เอวํ
 พุยากรเญยาสีติ. จณฺโณ.

๓. อนุชมมุตต

[๓๙] สวตถึนิทานิ. “ชมนานุชมมปฏิปนฺนสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อยมฺนุชมโม โหติ ยํ รุปํ นิพฺพิทาพฺหุโล” วิหเรยฺย, เวทนาย นิพฺพิทาพฺหุโล วิหเรยฺย, สญฺญาย นิพฺพิทาพฺหุโล วิหเรยฺย, สงฺขารสฺส นิพฺพิทาพฺหุโล วิหเรยฺย, วิญฺญาณํ นิพฺพิทาพฺหุโล วิหเรยฺย; โส^๒ รุปํ นิพฺพิทาพฺหุโล วิหรนฺโต, เวทนาย อเปยฺย สญฺญาย อเปยฺย สงฺขารสฺส อเปยฺย วิญฺญาณํ นิพฺพิทาพฺหุโล วิหรนฺโต รูปํ ปริชานาติ; เวทนํ อเปยฺย สญฺญํ อเปยฺย สงฺขารํ อเปยฺย วิญฺญาณํ ปริชานาติ; โส รูปํ ปริชานํ, เวทนํ อเปยฺย สญฺญํ อเปยฺย สงฺขารํ อเปยฺย วิญฺญาณํ ปริชานํ ปริมุจฺจติ รูปมฺหา, ปริมุจฺจติ เวทนาย, ปริมุจฺจติ สญฺญาย, ปริมุจฺจติ สงฺขารเหติ, ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา, ปริมุจฺจติ ชาตียา ชราย มรณํ โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺวเขหิ โทมนสฺสเหติ อุปายาสเหติ, ‘ปริมุจฺจติ ทฺวชฺสุมาทิ วทามิติ. สตฺตมํ.

๘. ทุตติยอนุชมมุตต

[๔๐] สวตถึนิทานิ. “ชมนานุชมมปฏิปนฺนสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อยมฺนุชมโม โหติ, ยํ รุปํ อนิจฺจานุปฺสฺสี วิหเรยฺย; เวทนาย อเปยฺย สญฺญาย อเปยฺย สงฺขารสฺส อเปยฺย วิญฺญาณํ อนิจฺจานุปฺสฺสี วิหเรยฺย; โส รุปํ อนิจฺจานุปฺสฺสี วิหรนฺโต เวทนาย อเปยฺย สญฺญาย อเปยฺย สงฺขารสฺส อเปยฺย วิญฺญาณํ อนิจฺจานุปฺสฺสี วิหรนฺโต รูปํ ปริชานาติ; เวทนํ อเปยฺย สญฺญํ

^๑ อ. นิพพิทาพหุ, เอมุปริปี.

^๒ ฉ. เท. โย, เอมุปริปี.

ขเปย สงฺขารเ ขเปย วิญฺญาณํ ปรีชานาติ; โส รูปํ ปรีชานํ,
 เวทนํ ขเปย สณฺณํ ขเปย สงฺขารเ ขเปย วิญฺญาณํ ปรีชานํ
 ปริมุจฺจติ รูปมฺหา, ปริมุจฺจติ เวทนาย, ปริมุจฺจติ สณฺณาย,
 ปริมุจฺจติ สงฺขารเหิ, ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา, ปริมุจฺจติ ชาตียา
 ชราย มรณฺน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ,
 ‘ปริมุจฺจติ ทฺกฺขสฺมาติ วทามิตี. อฏฺฐมํ.

๕. ตติยอนุทฺมมสฺสตุตํ

[๔๑] สาวตฺถิณีทานํ. “ธมฺมานุทฺมมปฏฺิพนฺนสฺส ภิกฺขเว
 ภิกฺขุโน อยมฺนุทฺมโม โหติ, ยํ รูปํ ทฺกฺขานุปสฺสี วิหเรยฺย;
 เวทนาย ขเปย สณฺณาย ขเปย สงฺขารสฺสุ ขเปย วิญฺญาณํ
 ทฺกฺขานุปสฺสี วิหเรยฺย; โส รูปํ ทฺกฺขานุปสฺสี วิหรนฺโต เวทนาย
 ขเปย สณฺณาย ขเปย สงฺขารสฺสุ ขเปย วิญฺญาณํ ทฺกฺขานุปสฺสี
 วิหรนฺโต รูปํ ปรีชานาติ; เวทนํ ขเปย สณฺณํ ขเปย สงฺขารเ
 ขเปย วิญฺญาณํ ปรีชานาติ; โส รูปํ ปรีชานํ, เวทนํ ขเปย
 สณฺณํ ขเปย สงฺขารเ ขเปย วิญฺญาณํ ปรีชานํ ปริมุจฺจติ
 รูปมฺหา, ปริมุจฺจติ เวทนาย, ปริมุจฺจติ สณฺณาย ปริมุจฺจติ สงฺขารเหิ,
 ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา, ปริมุจฺจติ ชาตียา ชราย มรณฺน โสเกหิ
 ปรีเทเวหิ ทฺกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ‘ปริมุจฺจติ ทฺกฺขสฺมาติ
 วทามิตี. นวมํ.

๑๐. จตุตฺถอนุชมมสยัตต

[๔๒] สยัตตนิทานัง. “ชมมานุชมมปฏิปนฺนสฺส ภิกฺขเว
 ภิกฺขุโน อยมฺมฺมโม โหติ, ยํ รุปํ อนตฺตานุปสฺสํ วิหเรยฺย;
 เวทนาย อเปยฺย สญฺญาย อเปยฺย สงฺขารสฺส อเปยฺย วิญฺญาณํ
 อนตฺตานุปสฺสํ วิหเรยฺย; โส รุปํ อนตฺตานุปสฺสํ วิหรนฺโต,
 เวทนาย อเปยฺย สญฺญาย อเปยฺย สงฺขารสฺส อเปยฺย วิญฺญาณํ
 อนตฺตานุปสฺสํ วิหรนฺโต รูปํ ปริชานาติ; เวทนํ อเปยฺย สญฺญํ
 อเปยฺย สงฺขารํ อเปยฺย วิญฺญาณํ ปริชานาติ; โส รูปํ ปริชานํ.
 เวทนํ อเปยฺย สญฺญํ อเปยฺย สงฺขารํ อเปยฺย วิญฺญาณํ ปริชานํ
 ปริมุจฺจติ รูปมฺหา, ปริมุจฺจติ เวทนาย, ปริมุจฺจติ สญฺญาย,
 ปริมุจฺจติ สงฺขารเห, ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา, ปริมุจฺจติ ชาตียา
 ชราย มรณํ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อฺปายาสฺสเห,
 ‘ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. ทสมํ.

จตุตฺถโถ นตฺตมฺหากวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหานํ

นตฺตมฺหาเกน เทว วุตฺตา ภิกฺขุหิ อปเร ทฺเว
 อานนฺเตน จ เทว วุตฺตา อนุชมฺเมหิ เทว ทฺวกาติ.

๕. อตฺตทีปาคุโค

๑. อตฺตทีปสฺสุตฺตํ

[๔๓] สาวตถิณีทานํ. “อตฺตทีปา ภิกฺขเว วิหรตฺ อตฺตสรณํ
 อนนฺยสรณํ, ฌมฺมทีปา ฌมฺมสรณํ อนนฺยสรณํ; อตฺตทีปํ
 ภิกฺขเว วิหรตฺ อตฺตสรณํ อนนฺยสรณํ, ฌมฺมทีปํ
 ฌมฺมสรณํ อนนฺยสรณํ โยนิโส” อุปฺปรีกฺขิตพฺโพ ‘กัชาตिका
 โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺส
 กัปฺโหติกาติ; กัชาตिका จ ภิกฺขเว
 โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺส
 กัปฺโหติกา; อิทฺ ภิกฺขเว อสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปุณฺณชฺชโน อริยานํ อทฺสฺสฺสฺสฺส อริยฌมฺมสฺส อโกวิโท อริยฌมฺเม
 อวินีโต, สปฺปฺริสํ อทฺสฺสฺสฺส สปฺปฺริสฌมฺมสฺส อโกวิโท
 สปฺปฺริสฌมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, รูปวณฺตํ วา
 อตฺตํ, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมี วา อตฺตํ; ตสฺส ตํ รูปํ
 วิปริณฺมตี อญฺญถา โหติ, ตสฺส รูปวิปริณฺนามญฺญถาภาวํ
 อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 เวทณํ อตฺตโต
 สมฺนุสฺสติ, เวทณวณฺตํ วา อตฺตํ, อตฺตนิ วา เวทณํ,
 เวทนาย วา อตฺตํ, ตสฺส สว เวทนา วิปริณฺมตี อญฺญถา
 โหติ, ตสฺส เวทนาวิปริณฺนามญฺญถาภาวํ อุปฺปชฺชนฺติ
 โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 สณฺณํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ
 ฌเปยฺย สงฺขารํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ ฌเปยฺย วิญฺญาณํ อตฺตโต
 สมฺนุสฺสติ, วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตํ, อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ,
 วิญฺญาณสฺมี วา อตฺตํ; ตสฺส ตํ วิญฺญาณํ วิปริณฺมตี

อณฺณถา โหติ, ตสฺส วิญฺญาณวิปริณามณฺณถาภาวอูปปชฺชนฺติ
โลกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา.

รูปสฺส เตวว ภิกฺขเว อนิจฺจํ วิทิตฺวา วิปริณามํ วิราคํ
นิโรธํ 'ปฺพุเพ เจว รูปํ เอตฺรหิ จ สพฺพํ รูปํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ
วิปริณามธมฺมนฺติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺณาย ปสฺสโต เย
โลกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา, เต ปหิยฺยนฺติ; เตสํ ปหานา น
ปริตสฺสตี, อปริตสฺสํ สุขํ วิหฺรตี, สุขวิหารี ภิกฺขุ 'ตทฺถคณิพฺพุโตติ
วุจฺจตี; เวทนาย เตวว ภิกฺขเว อนิจฺจํ วิทิตฺวา วิปริณามํ วิราคํ
นิโรธํ 'ปฺพุเพ เจว เวทนา เอตฺรหิ จ สพฺพา เวทนา อนิจฺจา
ทุกฺขา วิปริณามธมฺมาตี เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺณาย ปสฺสโต
เย โลกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา, เต ปหิยฺยนฺติ; เตสํ ปหานา
น ปริตสฺสตี, อปริตสฺสํ สุขํ วิหฺรตี, สุขวิหารี ภิกฺขุ 'ตทฺถคณิพฺพุโตติ
วุจฺจตี; สญฺญาย ๔เปฯ สงฺขารานํ เตวว ภิกฺขเว อนิจฺจํ วิทิตฺวา
วิปริณามํ วิราคํ นิโรธํ 'ปฺพุเพ เจว สงฺขารา เอตฺรหิ จ สพฺเพ
สงฺขารา อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมาตี เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมฺมปฺปญฺณาย ปสฺสโต เย โลกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา,
เต ปหิยฺยนฺติ; เตสํ ปหานา น ปริตสฺสตี, อปริตสฺสํ สุขํ
วิหฺรตี, สุขวิหารี ภิกฺขุ 'ตทฺถคณิพฺพุโตติ วุจฺจตี; วิญฺญาณสฺส
เตวว ภิกฺขเว อนิจฺจํ วิทิตฺวา วิปริณามํ วิราคํ นิโรธํ
'ปฺพุเพ เจว วิญฺญาณํ เอตฺรหิ จ สพฺพํ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ
วิปริณามธมฺมนฺติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺณาย ปสฺสโต เย
โลกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา, เต ปหิยฺยนฺติ; เตสํ ปหานา น
ปริตสฺสตี, อปริตสฺสํ สุขํ วิหฺรตี, สุขวิหารี ภิกฺขุ 'ตทฺถคณิพฺพุโตติ
วุจฺจตีติ. ปจฺม.

๒. ปฏิปทาสุตฺตํ

[๔๔] สาวตถิณีทานํ. “สกุทายสมุทฺทยคามินิณฺจ โว ภิกฺขเว
 ปฏิปทํ เทเสสฺสามิ สกุทายนิโรธคามินิณฺจ ปฏิปทํ, ตํ สุณฺหาถ;
 กตมา จ ภิกฺขเว สกุทายสมุทฺทยคามินิ ปฏิปทา; อิทฺ ภิกฺขเว
 อสฺสุตฺวา ปุณฺธุชฺโณ อริยานํ อทฺสฺสาวี อริยธมฺมสฺส อโกวิโท
 อริยธมฺเม อวิณีโต, สปปุริสํ อทฺสฺสาวี สปปุริสธมฺมสฺส อโกวิโท
 สปปุริสธมฺเม อวิณีโต รูโป อตฺตโต สมนุสฺสติ, รูปวนฺตํ वा
 อตฺตานํ, อตฺตนิ वा รูปํ, รูปสฺมี वा อตฺตานํ. เวทนํ อตฺตโต
 ๕เปยฺย สญฺญํ ๕เปยฺย สงฺฆาเร ๕เปยฺย วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุสฺสติ
 วิญฺญาณวนฺตํ वा อตฺตานํ, อตฺตนิ वा วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี वा
 อตฺตานํ; อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว [๑] ‘สกุทายสมุทฺทยคามินิ ปฏิปทาติ;
 อิติ หิทํ ภิกฺขเว วุจฺจติ ‘ทุกฺขสมุทฺทยคามินิ สมนุสฺสนาติ,
 อยเมเวตฺถ อตฺโต.

กตมา จ ภิกฺขเว สกุทายนิโรธคามินิ ปฏิปทา; อิทฺ
 ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก อริยานํ ทสฺสาวี อริยธมฺมสฺส โกวิโท
 อริยธมฺเม สุวิณีโต, สปปุริสํ ทสฺสาวี สปปุริสธมฺมสฺส โกวิโท
 สปปุริสธมฺเม สุวิณีโต น รูโป อตฺตโต สมนุสฺสติ, น รูปวนฺตํ वा
 อตฺตานํ, น อตฺตนิ वा รูปํ, น รูปสฺมี वा อตฺตานํ. น เวทนํ
 อตฺตโต ๕เปยฺย น สญฺญํ ๕เปยฺย น สงฺฆาเร ๕เปยฺย น วิญฺญาณํ
 อตฺตโต สมนุสฺสติ, น วิญฺญาณวนฺตํ वा อตฺตานํ, น อตฺตนิ वा
 วิญฺญาณํ, น วิญฺญาณสฺมี वा อตฺตานํ. อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว

‘สกุทายนิโรธคามินี ปฏิปทาติ; อิติ หิ ทํ ภิกฺขเว วุจฺจติ
‘ทฺกุขนิโรธคามินี สมฺนุสฺสนาติ, อยเมเวตฺถ อตฺถโถติ. ทฺติยํ.

๓. อนิจฺจสุตฺตํ

[๔๕] สวตฺถนิทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ยทนิจฺจํ,
ตํ ทฺกุขํ; ยํ ทฺกุขํ, ตทหนตฺตา; ยทหนตฺตา, ตํ ‘เนตํ มม,
เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภฺตํ สมฺมปฺปณฺณาย
ทญฺจพฺพํ; เอวเมตํ ยถาภฺตํ สมฺมปฺปณฺณาย ปสฺสโต จิตฺตํ วิรชฺชติ
วิมุจฺจติ อนฺุปาทาย อาสเวหิ; เวทนา ๕เปยฺ อนิจฺจา ๕เปยฺ
สณฺญา ๕เปยฺ สงฺขารธา ๕เปยฺ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, ยทนิจฺจํ, ตํ
ทฺกุขํ; ยํ ทฺกุขํ, ตทหนตฺตา; ยทหนตฺตา, ตํ ‘เนตํ มม,
เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภฺตํ สมฺมปฺปณฺณาย
ทญฺจพฺพํ; เอวเมตํ ยถาภฺตํ สมฺมปฺปณฺณาย ปสฺสโต จิตฺตํ วิรชฺชติ
วิมุจฺจติ อนฺุปาทาย อาสเวหิ.

รูปชาติฺยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน จิตฺตํ วิรตฺตํ, วิมุตฺตํ โหติ
อนฺุปาทาย อาสเวหิ; เวทนาชาติฺยา เจ ๕เปยฺ สณฺญาชาติฺยา เจ
๕เปยฺ สงฺขารชาติฺยา เจ ๕เปยฺ วิญฺญาณชาติฺยา เจ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน จิตฺตํ วิรตฺตํ, วิมุตฺตํ โหติ อนฺุปาทาย อาสเวหิ;
วิมุตฺตตฺตา จิตฺตํ, จิตฺตฺตา สนฺตฺสิตํ, สนฺตฺสิตตฺตา น ปริตฺสฺสติ,
อปริตฺสฺสํ ปจฺจุตฺตณฺเณว ปรีนิพฺพายติ; ‘ชีณา ชาติ, วุสฺสิตํ
พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรี อิตฺถตฺตาयाติ ปชานาตีติ. ตติยํ.

๔. ทุตติยอนิจจสูตร^๑

[๔๖] สาวตถิณีทานิ. “รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ยทนิจฺจํ, ตํ
 ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตทหนตฺตา; ยทหนตฺตา, ตํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ,
 น เมโส อตฺตตติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ;
 เวทนา อนิจฺจา ๔เปยฺย สญฺญา อนิจฺจา ๔เปยฺย สงฺขารํ อนิจฺจา
 ๔เปยฺย วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, ยทนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตทหนตฺตา;
 ยทหนตฺตา, ตํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตตติ เอวเมตํ
 ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ; เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา
 ปสฺสโต ปุพฺพหนฺตานุกิฏฺฐิโย น โหนฺติ, ปุพฺพหนฺตานุกิฏฺฐิณํ อสฺติ
 อปรหนฺตานุกิฏฺฐิโย น โหนฺติ; อปรหนฺตานุกิฏฺฐิณํ อสฺติ ฅามสา”
 ปรามาโส น โหติ, ฅามสา ปรามาเส อสฺติ รูปสฺมี ๔เปยฺย
 เวทนาย ๔เปยฺย สญฺญา ๔เปยฺย สงฺขารेषุ ๔เปยฺย วิญฺญาณสฺมี
 จิตฺตํ วิรชฺชติ วิมฺจุจติ อณุปาทาย อาสเวหิ; วิมฺุตตตฺตา จิตฺ,
 จิตตฺตา สนฺตฺสิตํ, สนฺตฺสิตตฺตา น ปริตสฺสติ, อปริตสฺส
 ปจฺจตฺตตฺตญฺเวย ปรีนิพฺพายติ; ‘ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ
 กรณียํ, นาปริ อิตฺถตฺตตฺตาติ ปชานาตีติ. จตฺตตฺตํ.

๕. สมณูปสฺสนาสูตร^๑

[๔๗] สาวตถิณีทานิ. “เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณํ วา
 พุรหฺมณํ วา อเนกวิหิตํ อตฺตานํ สมณูปสฺสमानา สมณูปสฺสนฺติ,
 สพฺเพ เต ปญฺจุปาทานกฺขนฺธเส สมณูปสฺสนฺติ เอเตสํ วา อญฺญตรํ;

กตเม ปณฺจ, อิท ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน อริยานํ อทสฺสาวิ
 ๔เป๔ สปฺปริสฺทมเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมณูปสฺสติ, รูปวนฺตํ วา
 อตฺตานํ, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมี วา อตฺตานํ; เวทนี ๔เป๔
 สณฺณํ ๔เป๔ สงฺขารํ ๔เป๔ วิญฺญาณํ อตฺตโต สมณูปสฺสติ,
 วิญฺญาณวนฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี วา
 อตฺตานํ; อิติ อยฺเมว สมณูปสฺสนา 'อสมฺมิตฺติ จสฺส อธิคตํ' โหติ,
 'อสมฺมิตฺติ โข ปน ภิกฺขเว อธิคเต, อถ ปณฺจหนํ อินฺทริยานํ
 อวกฺกนฺติ โหติ จกฺขุหนฺทริยสฺส โสตินฺทริยสฺส ฆานินฺทริยสฺส
 ชิวฺхинฺทริยสฺส กายินฺทริยสฺส; อตฺถิ ภิกฺขเว มโน, อตฺถิ ฐมฺมา,
 อตฺถิ อวิชฺชาธาตฺว; อวิชฺชาสมฺพสฺสเสน ภิกฺขเว เวทยิตฺเตน ฌฏฺฐสฺส
 อสฺสุตฺวาโต ปุณฺณชนสฺส 'อสมฺมิตฺติปิสฺส โหติ, 'อยมหฺมสมฺมิตฺติปิสฺส โหติ,
 'ภวิสฺสหนฺติปิสฺส โหติ, 'น ภวิสฺสหนฺติปิสฺส โหติ, 'รูปี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส
 โหติ, 'อรूपี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส โหติ, 'สณฺณี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส โหติ,
 'อสณฺณี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส โหติ, 'เนวสณฺณินาสณฺณี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส
 โหติ; ติฏฺฐนฺติ' โข ปน ภิกฺขเว ตตฺถเภา ปณฺจินฺทริยานิ, อเถตฺถ
 สุตฺวาโต อริยสวากสฺส อวิชฺชา ปหียติ, วิชฺชา อฺปฺปชฺชติ, ตสฺส
 อวิชฺชาวิราคา วิชฺชุปฺปาทา 'อสมฺมิตฺติปิสฺส น โหติ, 'อยมหฺมสมฺมิตฺติปิสฺส
 น โหติ, 'ภวิสฺสหนฺติปิสฺส น โหติ, 'น ภวิสฺสหนฺติปิสฺส น โหติ,
 'รูปี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส น โหติ, 'อรूपี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส น โหติ,
 'สณฺณี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส น โหติ, 'อสณฺณี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส น โหติ,
 'เนวสณฺณินาสณฺณี ภวิสฺสหนฺติปิสฺส น โหตีติ. ปณฺจมํ.

๖. ขนฺธสยัตต

[๕๘] สยัตตนิทานํ. “ปญจ จ ภิกฺขเว ขนฺธเ เทเสสสามิ
 ปญจูปาทานกฺขนฺธเ จ, ตํ สฺญาณถ; กตเม จ ภิกฺขเว ปญจกฺขนฺธา,
 ยงฺกิญฺจิ ภิกฺขเว รูปํ อตีตนาถคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา
 พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา สฺขมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร
 สนฺติเก วา, อयํ วุจฺจติ รูปกฺขนฺธเ; ยา กาจิ เวทนา ๔เปยฺ ยา
 กาจิ สมฺญา ๔เปยฺ เย เกจิ สงฺขารา อตีตนาถคตปจฺจุปปนฺนา
 ปจฺจุปปนฺนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอปาริกา วา สฺขมา วา
 หีนา วา ปณีตา วา เย ทูเร สนฺติเก วา, อयํ วุจฺจติ
 สงฺขารกฺขนฺธเ; ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตนาถคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา
 พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา สฺขมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร
 สนฺติเก วา, อयํ วุจฺจติ วิญฺญาณกฺขนฺธเ; อิมเ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
 ปญจกฺขนฺธา.

กตเม จ ภิกฺขเว ปญจูปาทานกฺขนฺธา, ยงฺกิญฺจิ ภิกฺขเว
 รูปํ อตีตนาถคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา
 สฺขมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา สยสํ
 อุปาทานียํ, อยํ วุจฺจติ รูปูปาทานกฺขนฺธเ; ยา กาจิ เวทนา
 ๔เปยฺ ยาทูเร สนฺติเก วา สยสวา อุปาทานียา, อยํ วุจฺจติ
 เวทณูปาทานกฺขนฺธเ; ยา กาจิ สมฺญา ๔เปยฺ ยาทูเร สนฺติเก วา
 สยสวา อุปาทานียา, อยํ วุจฺจติ สมฺญูปาทานกฺขนฺธเ; เย เกจิ
 สงฺขารา ๔เปยฺ สยสวา อุปาทานียา, อยํ วุจฺจติ
 สงฺขารูปาทานกฺขนฺธเ; ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตนาถคตปจฺจุปปนฺนํ
 ๔เปยฺ ยาทูเร สนฺติเก วา สยสํ อุปาทานียํ, อยํ วุจฺจติ

วิญญาณุปาทานกฺขนฺโธ; อิมะ วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ปญฺจุปาทานกฺขนฺธาติ.
ฉนฺนํ.

๗. โสณสุตตัม

[๕๙] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข โสโณ คหปติปฺตฺโต, เยเน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ๔เปยฺ เอกมฺหุตํ นิสินฺนํ โข
โสณํ คหปติปฺตฺตํ ภควา เอตทโวจ

“เย हि เกจิ โสณ สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา อนิจฺเจเน
รูปเณ ทุกฺเขเน วิปริณามธฺมเณ ‘เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ,
‘สทฺธิโสหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ, ‘หิโนหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ,
กิมณฺเณตฺร” ยถาภูตสฺส อทฺสฺสนา; อนิจฺจาเย เวทนาย ทุกฺขาย
วิปริณามธฺมาย ‘เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ, ‘สทฺธิโสหฺมสมฺมิตฺติ วา
สมฺนุปฺสฺสนฺติ, ‘หิโนหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ, กิมณฺเณตฺร ยถาภูตสฺส
อทฺสฺสนา; อนิจฺจาเย สณฺณาย ๔เปยฺ อนิจฺเจहि สงฺขาเวहि ทุกฺเขहि
วิปริณามธฺมเहि ‘เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ, ‘สทฺธิโสหฺมสมฺมิตฺติ วา
สมฺนุปฺสฺสนฺติ, ‘หิโนหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ, กิมณฺเณตฺร ยถาภูตสฺส
อทฺสฺสนา; อนิจฺเจเน วิญฺญาเณเน ทุกฺเขเน วิปริณามธฺมเณ
‘เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ, ‘สทฺธิโสหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ,
‘หิโนหฺมสมฺมิตฺติ วา สมฺนุปฺสฺสนฺติ, กิมณฺเณตฺร ยถาภูตสฺส อทฺสฺสนา.

เย จ โข เกจิ โสณ สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา
อนิจฺเจเน รูปเณ ทุกฺเขเน วิปริณามธฺมเณ ‘เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติปิ น

สมนุปสฺสนฺติ, 'สทิสฺสอหฺมสฺมีติปิ น สมนุปสฺสนฺติ, 'หิโนหฺมสฺมีติปิ น สมนุปสฺสนฺติ, กิมนฺนตฺร ยถาภูตสฺส ทสฺสนา. อนิจฺจา ยเวทนาย ยเปฯ อนิจฺจา สญฺญาย ยเปฯ อนิจฺเจหิ สงฺขารเหิ ยเปฯ อนิจฺเจน วิญฺญาณน ทุกฺเคน วิปริณามธฺมเมน 'เสยโยหฺมสฺมีติปิ น สมนุปสฺสนฺติ, 'สทิสฺสอหฺมสฺมีติปิ น สมนุปสฺสนฺติ, 'หิโนหฺมสฺมีติปิ น สมนุปสฺสนฺติ, กิมนฺนตฺร ยถาภูตสฺส ทสฺสนา.

ตํ ก็ มณฺณสิ โสณ รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. "ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. "ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธฺมมํ, กลลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตฺตํ 'เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาคฺคิ. โน เหนฺติ ภนฺเต. "เวทนาย นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ. อนิจฺจา ภนฺเต. "สญฺญา ยเปฯ สงฺขาราย ยเปฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. "ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. "ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธฺมมํ, กลลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตฺตํ 'เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาคฺคิ. โน เหนฺติ ภนฺเต.

"ตสฺมาตฺติหฺ โสณ ยงฺกิณฺณิ รูปํ อตฺติตานาคตฺตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โสพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺนิตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาคฺคิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ; ยถา กาคิ เวทนาย ยเปฯ ยถา กาคิ สญฺญา ยเปฯ ยถา เกจิ สงฺขาราย ยเปฯ ยงฺกิณฺณิ วิญฺญาณํ อตฺติตานาคตฺตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โสพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺนิตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ วิญฺญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาคฺคิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ.

เอวํ ปสฺสํ โสณํ สุตฺวา อริยสวโก รูปสมึปิ นิพฺพินฺหติ,
เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, สญฺญายปิ นิพฺพินฺหติ, สงฺขารेषุปี
นิพฺพินฺหติ, วิญฺญาณสมึปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชชติ, วิราคา
วิมฺจุจติ, วิมุตฺตสมึ 'วิมุตฺตมิตติ ฌาณํ โหติ, 'ชีณา ชาติ, วุสิตํ
พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. สตฺตมํ.

๘. ทุตยโสณสุตต์

[๕๐] เอวํเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพเวเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข โสโณ คหปติปฺตฺโต, เยเน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นิสีทิตฺวา. เอกมฺนฺตํ นิสินฺนํ โข โสโณ คหปติปฺตฺตํ ภควา เอตทโวจ

“เอ หิ เกจิ โสณ สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา รูปํ
นปฺปชานนฺติ, รูปสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, รูปนิโรธํ นปฺปชานนฺติ,
รูปนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ; เวทนํ นปฺปชานนฺติ,
เวทนาสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, เวทนานิโรธํ นปฺปชานนฺติ,
เวทนานิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ; สญฺญํ นปฺปชานนฺติ ๕เปฯ
สงฺขารํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ
นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ; วิญฺญาณํ
นปฺปชานนฺติ, วิญฺญาณสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, วิญฺญาณนิโรธํ
นปฺปชานนฺติ, วิญฺญาณนิโรธคามินีปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ; นเมเต
โสณ สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา สมณฺเสสุ วา สมณสมฺมตฺตา,
พฺรหฺมณฺเสสุ วา พฺรหฺมณสมฺมตฺตา, น จ ปน เต อายสฺมณฺโต
สทฺถมณฺญตฺถํ วา พฺรหฺมณฺญตฺถํ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉิกิตฺวา อุปสมฺปชช วิหฺรณฺติ.

เย จ โข เกจิ โสณ สมณฯ วา พุราหฺมณฯ วา รูป
 ปชานนฺติ, รูปสมุทฺยํ ปชานนฺติ, รูปนิโรธํ ปชานนฺติ,
 รูปนิโรธคามินีปฏิปทํ ปชานนฺติ; เวทนํ ปชานนฺติ ฯเปฯ สญฺญํ
 ปชานนฺติ ฯเปฯ สงฺขารํ ปชานนฺติ ฯเปฯ วิญฺญาณํ ปชานนฺติ,
 วิญฺญาณสมุทฺยํ ปชานนฺติ, วิญฺญาณนิโรธํ ปชานนฺติ,
 วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏิปทํ ปชานนฺติ; เต โขเม โสณ สมณฯ วา
 พุราหฺมณฯ วา สมณฺโส เจว สมณสมฺมตา, พุราหฺมณฺโส จ
 พุราหฺมณสมฺมตา, เต จ ปณายสมฺมโต สามณฺณตถณฺจ
 พุราหฺมณฺณตถณฺจ ทิฏฺฐเจว ฆมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. อฏฺฐมํ.

๕. นนฺทิกฺขยสุตฺตํ

[๕๑] สาวตฺถิณิทานํ. ตตฺร โข ฯเปฯ เอตทโวจ
 “อนิจฺจณฺเณว ภิกฺขเว ภิกฺขุ รูปํ ‘อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี; สาสฺส โหตี
 สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺหตี, นนฺทิกฺขยา รากฺขโย,
 รากฺขยา นนฺทิกฺขโย, นนฺทिरากฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ ‘สุวิมุตฺตนฺติ
 วุจฺจตี; อนิจฺจณฺเณว ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนํ ‘อนิจฺจาตี ปสฺสตี;
 สาสฺส โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺหตี, นนฺทิกฺขยา
 รากฺขโย, รากฺขยา นนฺทิกฺขโย, นนฺทिरากฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ
 ‘สุวิมุตฺตนฺติ วุจฺจตี; อนิจฺจณฺเณว ภิกฺขเว ภิกฺขุ สญฺญํ ‘อนิจฺจาตี
 ปสฺสตี ฯเปฯ อนิจฺเจยเว ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺขารํ ‘อนิจฺจาตี
 ปสฺสตี; สาสฺส โหตี สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมา ปสฺสํ นิพฺพินฺหตี;
 นนฺทิกฺขยา รากฺขโย, รากฺขยา นนฺทิกฺขโย, นนฺทिरากฺขยา

จิตฺตํ วิมุตฺตํ 'สฺสวิมุตฺตนฺตํ วุจฺจติ; อนิจฺจญฺเฒว ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 วิญฺเฒาณํ 'อนิจฺจนฺตํ ปสฺสติ; สาสฺส โหติ สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมา
 ปสฺสํ นิพฺพินฺนํ, นนทิกฺขยา รากฺขโย, รากฺขยา นนทิกฺขโย,
 นนทिरากฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ 'สฺสวิมุตฺตนฺตํ วุจฺจตีติ. นวมํ.

๑๐. ทุตฺติยนนทิกฺขยสฺสุตฺตํ

[๕๒] สวตฺถึนิทานํ. ตตฺร โข ๔เปฯ เอตทวโจ "รูปํ
 ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกโรถ, รูปานิจฺจตฺตญฺจ ยถาภูตํ สมนุปสฺสถ;
 รูปํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกโรนฺโต รูปานิจฺจตฺตญฺจ ยถาภูตํ
 สมนุปสฺสนฺโต รูปสฺมี นิพฺพินฺนํ, นนทิกฺขยา รากฺขโย, รากฺขยา
 นนทิกฺขโย, นนทिरากฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ 'สฺสวิมุตฺตนฺตํ วุจฺจติ;
 เวทณํ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกโรถ, เวทณานิจฺจตฺตญฺจ ยถาภูตํ
 สมนุปสฺสถ; เวทณํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกโรนฺโต
 เวทณานิจฺจตฺตญฺจ ยถาภูตํ สมนุปสฺสนฺโต เวทนาย นิพฺพินฺนํ,
 นนทิกฺขยา รากฺขโย, รากฺขยา นนทิกฺขโย, นนทिरากฺขยา
 จิตฺตํ วิมุตฺตํ 'สฺสวิมุตฺตนฺตํ วุจฺจติ; สญฺญํ ภิกฺขเว ๔เปฯ สงฺขารे
 ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกโรถ, สงฺขารานิจฺจตฺตญฺจ ยถาภูตํ สมนุปสฺสถ;
 สงฺขารे ภิกฺขเว ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกโรนฺโต สงฺขารานิจฺจตฺตญฺจ
 ยถาภูตํ สมนุปสฺสนฺโต สงฺขารेषุ นิพฺพินฺนํ; นนทิกฺขยา
 รากฺขโย, รากฺขยา นนทิกฺขโย นนทिरากฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ
 'สฺสวิมุตฺตนฺตํ วุจฺจติ; วิญฺเฒาณํ ภิกฺขเว โยนิโส มนสิกโรถ,
 วิญฺเฒาณานิจฺจตฺตญฺจ ยถาภูตํ สมนุปสฺสถ; วิญฺเฒาณํ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ โยนิโส มนสิกโรนฺโต วิญฺเฒาณานิจฺจตฺตญฺจ ยถาภูตํ

สมนุสฺสสนฺโต วิญญานสฺมึ นินฺพิพินฺทติ; นนฺทิกฺขยา รากฺกฺขโย,
 รากฺกฺขยา นนฺทิกฺขโย, นนฺทิรากฺกฺขยา จิตฺตํ วิมุตฺตํ 'สํวิมุตฺตนฺตํ'
 วุจฺจตีติ. ทสมํ.

ปญฺจโม อตฺตทีปวคฺโค.

ตสฺสสุทฺธานํ

อตฺตทีปา ปฏฺฐิปทา เทว จ โหนฺติ อนิจฺจตา
 สมนุสฺสสนา ขนฺธา เทว โสณา เทว นนฺทิกฺขเยน จาติ.

มุลปณฺณาสโก สมตฺโต.

ตสฺส มุลปณฺณาสกวคฺคสฺสสุทฺธานํ

นกุลปิตา อนิจฺโจ จ ภาเรน น ตุมฺหาเกน จ
 อตฺตทีเปน ปณฺณาโส ปจฺโม เตน วุจฺจตีติ.

มชุณิมปณฺณาสโก

๑. อุปยวคโค

๑. อุปยสยุตัม

[๕๓] สาวตถิณีทานํ. ตตฺร โข อเปยฺ เอตทวโจ “อุปโย”
 ภิกฺขเว อวิมุตฺโต, อนุปโย วิมุตฺโต; รูปูปยํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ
 ติฏฺฐจฺมานํ ติฏฺฐเจยฺย, รูปารมฺมณํ รูปปฺปติฏฺฐจํ นนฺทูปเสวนํ วุฑฺฒี
 วิรูปฺพหี เวปุลฺลํ อาปชฺเชยฺย อเปยฺ สงฺขารูปยํ วา ภิกฺขเว
 วิญฺญาณํ ติฏฺฐจฺมานํ ติฏฺฐเจยฺย, สงฺขารารมฺมณํ สงฺขารปฺปติฏฺฐจํ
 นนฺทูปเสวนํ วุฑฺฒี วิรูปฺพหี เวปุลฺลํ อาปชฺเชยฺย; โย ภิกฺขเว เอวํ
 วเทยฺย ‘อหํ อณฺณตฺร รูปา อณฺณตฺร เวทนาย อณฺณตฺร สณฺณาย
 อณฺณตฺร สงฺขารเห วิญฺญาณสฺส อากตฺตี วา คตฺตี วา จุตฺตี วา
 อุปฺปตฺตี วา วุฑฺฒี วา วิรูปฺพหี วา เวปุลฺลํ วา ปณฺณเปสฺสามิตฺติ,
 เนตฺตํ จานํ วิชฺชตฺติ; รูปฐาตฺถยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ราโค ปหีนโน
 โหติ; รากสฺส ปหานา โวจฺฉิขฺชตฺตารมฺมณํ, ปติฏฺฐจา วิญฺญาณสฺส
 น โหติ; เวทนาฐาตฺถยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อเปยฺ สณฺณาฐาตฺถยา
 เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สงฺขารฐาตฺถยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
 วิญฺญาณฐาตฺถยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ราโค ปหีนโน โหติ, รากสฺส
 ปหานา โวจฺฉิขฺชตฺตารมฺมณํ, ปติฏฺฐจา วิญฺญาณสฺส น โหติ,
 ตทปฺปติฏฺฐจิตฺตํ วิญฺญาณํ อวิรูปฺพหํ อนภิสงฺขจฺจ วิมุตฺตํ, วิมุตฺตตฺตทา
 จิตฺตํ, จิตฺตตฺตา สนฺตฺตฺสิตฺตํ, สนฺตฺตฺสิตฺตตฺตา น ปริตฺตสฺสติ, อปริตฺตสฺส
 ปจฺจตฺตตฺตณฺเณว ปรินิพฺพายติ, ‘ขีณา ชาตฺติ, วุสิตฺตํ พุรฺหมจฺริยํ, กตฺตํ
 กรณียํ นาปรํ อิตฺถตฺตตฺตาตฺติ ปชานาตฺตีติ. ปจฺมํ.

หมดอายุ 27/05/2566

๒. พืชสุตฺตํ

[๕๔] สวตฺถิณิทานํ. “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว พืชชาตานิ, กตมานิ ปญฺจ, มूलพีชํ ขนฺธพีชํ ผลพีชํ อคฺคพีชํ พืชพีชณฺเวย ปญฺจมํ; อิมานิ จสฺส ภิกฺขเว ปญฺจ พืชชาตานิ อภฺยณฺทานิ อปฺปติกาณิ อวตฺตตปฺปหตฺตานิ” สาราทานิ สุขสยิตานิ, ปจฺวี จ นาสฺส, อาโป จ นาสฺส, อปี นฺุมานิ ภิกฺขเว ปญฺจ พืชชาตานิ วุฑฺฒี วิรูปฺหี เวปฺลุลํ อาปชฺเชยฺยุณฺติ. โน เหนฺตํ ภาณฺเต. “อิมานิ จสฺส ภิกฺขเว ปญฺจ พืชชาตานิ อภฺยณฺทานิ”^๒ ๔เปยฺ สุขสยิตานิ, ปจฺวี จ อสฺส, อาโป จ อสฺส, อปี นฺุมานิ ภิกฺขเว ปญฺจ พืชชาตานิ วุฑฺฒี วิรูปฺหี เวปฺลุลํ อาปชฺเชยฺยุณฺติ. เอวํ ภาณฺเต.

“เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปจฺวีธาทู, เอวํ จตฺสฺโส วิญฺญาณญฺจิติโย ทญฺจพฺพา. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อาโปธาทู, เอวํ นนฺทราโค ทญฺจพฺโพ; เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปญฺจ พืชชาตานิ, เอวํ วิญฺญาณํ สาหารํ ทญฺจพฺพํ; รุปฺปํ” วา^๓ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐมาณํ ติฏฺฐเจยฺย, รุปารมฺมณํ รุปปฺปติฏฺฐํ นนฺทูปเสวนํ วุฑฺฒี วิรูปฺหี เวปฺลุลํ อาปชฺเชยฺย; เวทฺทูปยํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐมาณํ ติฏฺฐเจยฺย ๔เปยฺ นนฺทูปเสวนํ วุฑฺฒี วิรูปฺหี เวปฺลุลํ อาปชฺเชยฺย; สณฺณูปยํ วา ๔เปยฺ สงฺขารูปยํ วา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ ติฏฺฐมาณํ ติฏฺฐเจยฺย, สงฺขารารมฺมณํ สงฺขารปฺปติฏฺฐํ นนฺทูปเสวนํ วุฑฺฒี วิรูปฺหี เวปฺลุลํ อาปชฺเชยฺย; โย ภิกฺขเว เอวํ วทฺเตยฺย ‘อหํ อณฺณตฺร รุปา อณฺณตฺร เวทฺทาย อณฺณตฺร สณฺณาย อณฺณตฺร สงฺขารเอหิ วิญฺญาณสฺส อากตฺตี วา คตฺตี วา จุตฺตี วา อุปฺปตฺตตี วา วุฑฺฒี วา

วิรูปหิ วา เวปุลลํ วา ปณฺณเปสฺสามีติ, เนตํ จานํ วิชฺชติ;
 รูปชาติฺยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ราโค ปหีนो โหติ, รากสฺส
 ปหانا โวจฺฉิขฺชตารมฺมณํ, ปติฏฺฐา วิมฺภาณสฺส น โหติ;
 เวทนาชาติฺยา เจ อเปยฺย สณฺณาชาติฺยา เจ อเปยฺย สงฺขารชาติฺยา เจ
 อเปยฺย วิมฺภาณชาติฺยา เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ราโค ปหีนो โหติ,
 รากสฺส ปหانا โวจฺฉิขฺชตารมฺมณํ, ปติฏฺฐา วิมฺภาณสฺส น
 โหติ; ตทปฺปติฏฺฐจิตํ วิมฺภาณํ อวิรูปหํ อนภิสงฺขจจ^๑ วิมุตฺตํ,
 วิมุตฺตตตฺตา จิตํ, จิตตตฺตา สนฺตฺตฺสิตํ, สนฺตฺตฺสิตตตฺตา น ปริตสฺสติ,
 อปริตสฺสํ ปจฺจตฺตณฺเณว ปรินิพฺพายติ, 'ชีณา ชาติ อเปยฺย นาปริ
 อิตถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทุตฺติยํ.

๓. อุทานสัณฺฑิต

[๕๕] สาวตฺถีนินฺทานํ. ตตฺตร โข ภควา อุทานํ อุทาเนสิ
 “โน จสฺส^๒, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสติ” น เม ภวิสฺสตีติ เอวํ
 วิมฺจุจฺมาโน^๔ ภิกฺขุ จินฺนเทยฺย โอรมภาคิยานิ สณฺโฆชนานีติ.

เอวํ วุตฺเต, อณฺเณตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “ยถากถํ
 ปน ภนฺเต ‘โน จสฺส, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสติ, น เม
 ภวิสฺสตีติ เอวํ วิมฺจุจฺมาโน^๔ ภิกฺขุ จินฺนเทยฺย โอรมภาคิยานิ
 สณฺโฆชนานีติ.

“อิธ ภิกฺขุ อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน อริยานํ อทสฺสาवी อเปยฺย
 สปฺปรีสฺสรมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมนุสฺสติ, รูปวณฺตํ วา

^๑ หมายเหตุ 27/05/2566
 ๑. อ. อนภิสงฺขารณจ

^๒ น. เท. นภวิสฺส

^๔ น. เท. อ. อธิมฺจุจฺมาโน

^๒ อ. จสฺส

^๔ น. เท. อ. อธิมฺจุจฺมาโน

อตฺตาทนํ, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมี วา อตฺตาทนํ; เวทนํ อปฺเปย
 สญฺญํ อปฺเปย สงฺขารํ อปฺเปย วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุสฺสติ,
 วิญฺญาณวนฺตํ วา อตฺตาทนํ, อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี วา
 อตฺตาทนํ; โส อนิจฺจํ รูปํ 'อนิจฺจํ รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ,
 อนิจฺจํ เวทนํ 'อนิจฺจา เวทนาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อนิจฺจํ
 สญฺญํ 'อนิจฺจา สญฺญาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อนิจฺเจ สงฺขารํ
 'อนิจฺจา สงฺขาราคิ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, อนิจฺจํ วิญฺญาณํ
 'อนิจฺจํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; ทุกฺขํ รูปํ 'ทุกฺขํ
 รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, ทุกฺขํ เวทนํ อปฺเปย ทุกฺขํ สญฺญํ
 อปฺเปย ทุกฺเข สงฺขารํ อปฺเปย ทุกฺขํ วิญฺญาณํ 'ทุกฺขํ วิญฺญาณนฺติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อนตฺตํ รูปํ 'อนตฺตํ รูปนฺติ ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ, อนตฺตํ เวทนํ อปฺเปย อนตฺตํ สญฺญํ อปฺเปย อนตฺเต
 สงฺขารํ อปฺเปย อนตฺตํ วิญฺญาณํ 'อนตฺตํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ
 นปฺปชานาติ; สงฺขตํ รูปํ 'สงฺขตํ รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ,
 สงฺขตํ เวทนํ อปฺเปย สงฺขตํ สญฺญํ อปฺเปย สงฺขเต สงฺขารํ อปฺเปย
 สงฺขตํ วิญฺญาณํ 'สงฺขตํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ;
 'รูปปี^๑ ภวิสฺสตีติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, 'เวทนาปี ภวิสฺสติ
 อปฺเปย 'สญฺญาปี ภวิสฺสติ อปฺเปย 'สงฺขาราปี ภวิสฺสนฺติ อปฺเปย
 'วิญฺญาณมปี ภวิสฺสตีติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.

สุตฺวา จ โข ภิกฺขุ^๒ อริยสาวโก อริยานํ ทสฺสาวี
 อริยธมฺมสฺส โกวิโท อริยธมฺเม สุวีนีโต สปฺปฺริสํ ทสฺสาวี
 สปฺปฺริสธมฺมสฺส โกวิโท สปฺปฺริสธมฺเม สุวีนีโต, น รูปํ อตฺตโต
 สมนุสฺสติ อปฺเปย น เวทนํ อปฺเปย น สญฺญํ อปฺเปย น สงฺขารํ

^๑ ฉ., เท., อ. รูปํ ภวิสฺสตีติ

^๒ อ. ภิกฺขเว

ขเปฯ น วิญญาณํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ; โส อนิจฺจํ รูปํ 'อนิจฺจํ
รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, อนิจฺจํ เวทณํ ขเปฯ อนิจฺจํ สมฺมํ
ขเปฯ อนิจฺเจ สงฺขารे ขเปฯ อนิจฺจํ วิญญาณํ 'อนิจฺจํ วิญญาณนฺติ
ยถาภูตํ ปชานาติ; ทุกฺขํ รูปํ ขเปฯ ทุกฺขํ วิญญาณํ ขเปฯ
อนตฺตํ รูปํ ขเปฯ อนตฺตํ วิญญาณํ ขเปฯ สงฺขตํ รูปํ ขเปฯ
สงฺขตํ วิญญาณํ 'สงฺขตํ วิญญาณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; 'รูปปี
ภวิสฺสตีติ ยถาภูตํ ปชานาติ, เวทนา ขเปฯ สมฺมา ขเปฯ
สงฺขารํ ขเปฯ 'วิญญาณมฺปิ ภวิสฺสตีติ ยถาภูตํ ปชานาติ; โส
รูปสฺส วิภา, เวทนาย วิภา, สมฺมาย วิภา, สงฺขารานํ
วิภา, วิญญาณสฺส วิภา; เอวํ โข ภิกฺขุ 'โน จสฺสํ, โน จ
เม ลียา, น ภวิสฺสติ, น เม ภวิสฺสตีติ เอวํ วิมฺจุจมาโน ภิกฺขุ
ฉินฺทเยย โอรมภาคิยานิ สมฺมโณชนานีติ.

"เอวํ วิมฺจุจมาโน ภนฺเต ภิกฺขุ ฉินฺทเยย โอรมภาคิยานิ
สมฺมโณชนานิ, กถํ ปน ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต อนนฺตรา
อาสวานํ ขโย โหตีติ.

"อิธ ภิกฺขุ อสฺสุตวา ปุณฺณชโน ขเปฯ" อตฺติตาเย จาเน
ตาสํ อาปชฺชติ, ताโส हेโส^๑ ภิกฺขุ อสฺสุตวโต ปุณฺณชนสฺส 'โน
จสฺสํ, โน จ เม ลียา, น ภวิสฺสติ, น เม ภวิสฺสตีติ; สุตวา จ
โข ภิกฺขุ อริยสวโก ขเปฯ อตฺติตาเย จาเน น ตาสํ อาปชฺชติ;
น हेโส ภิกฺขุ ताโส สุตวโต อริยสวกสฺส 'โน จสฺสํ โน จ
เม ลียา น ภวิสฺสติ น เม ภวิสฺสตีติ; รุปฺปํ ภา ภิกฺขุ
วิญญาณํ ติฏฺฐมานํ ติฏฺฐเยย, รูปารมฺมณํ รูปปฺปติฏฺฐจํ นนฺทูปเสวนํ
วฺจฺจํ วิรูปฺหิ เวปฺปุลลํ อาปชฺเชยฺ; เวทนฺนูปยํ ภา ภิกฺขุ ขเปฯ

หมตจ ๒๖ 27/05/2566

สณฺณูปยํ วา ภิกฺขุ ๕เปฯ สงฺขารูปยํ วา ภิกฺขุ วิญฺญาณํ
 ติฏฺฐจมานํ ติฏฺฐเจยฺย, สงฺขารารมฺมณํ สงฺขารปฺปติฏฺฐจํ นนฺทูปเสวนํ
 วุทฺธึ วัฏฺฐุหิ เวปุลฺลํ อาปชฺเชยฺย; โส^๑ ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย
 ‘อหฺมณฺณตฺร รุปา อณฺณตฺร เวทนาย อณฺณตฺร สณฺณาย อณฺณตฺร
 สงฺขารเห วิญฺญาณสฺส อาคตฺติ วา คตฺติ วา จุตฺติ วา อุปฺปตฺติ วา
 วุทฺธึ วา วัฏฺฐุหิ วา เวปุลฺลํ วา ปณฺณเปสฺสามิตฺติ, เนตํ จานํ
 วิชฺชติ; รูปธาตฺยา เจ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ราโค ปหิโน โหติ รากสฺส
 ปหานา โวจฉิขฺชตารมฺมณํ ปติฏฺฐจา วิญฺญาณสฺส น โหติ;
 เวทนาธาตฺยา เจ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ๕เปฯ สณฺณธาตฺยา เจ
 ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ๕เปฯ สงฺขารธาตฺยา เจ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ๕เปฯ
 วิญฺญาณธาตฺยา เจ ภิกฺขุ ภิกฺขุโน ราโค ปหิโน โหติ รากสฺส
 ปหานา โวจฉิขฺชตารมฺมณํ ปติฏฺฐจา วิญฺญาณสฺส น โหติ;
 ตทปฺปติฏฺฐจิตํ วิญฺญาณํ อวิฏฺฐุหิ อนภิสงฺขจฺจ วิมุตฺตํ วิมุตฺตตฺตา
 จิตํ จิตตฺตา สนฺตฺสิตํ สนฺตฺสิตตฺตา น ปริตสฺสติ อปริตสฺสํ
 ปจฺจตฺตณฺเณว ปรีนิพฺพายติ, ‘ซีณา ชาติ ๕เปฯ นาปรํ
 อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ; เอวํ โข ภิกฺขุ ชานโต เอวํ ปสฺสโต
 อนนฺตรํ อาสวานํ ขโย โหตฺติ. ตตฺถิ.

๔. อุปาทานปริวณฺณสฺสตุตํ

[๕๖] สาวตฺถิณิทานํ. “ปณฺณิเม ภิกฺขเว อุปาทานกฺขนฺธา,
 กตเม ปณฺณ, เสยฺยถิํ, รุปฺปาทานกฺขนฺโธ เวทณฺูปาทานกฺขนฺโธ
 สณฺณูปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ;

ยาวกัณณจาหิ ภิกฺขเว อิมะ ปณฺจอุปาทานกฺขนฺธะ จตฺตปริวณฺณํ ยถาภูตํ
 น อพฺภณณาสี, เหนว ตาวาหิ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก
 สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนฺตตฺร
 สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ^๑ ปจฺจณณาสี; ยโต จ ขวาหิ ภิกฺขเว
 อิมะ ปณฺจอุปาทานกฺขนฺธะ จตฺตปริวณฺณํ ยถาภูตํ อพฺภณณาสี, อถาหิ
 ภิกฺขเว สเทวเก ๔เปยฺย สเทวมนุสฺสาย อนฺตตฺร สมฺมาสมฺโพธิ
 อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณณาสี; กถํ^๒ จตฺตปริวณฺณํ, รูปี อพฺภณณาสี,
 รูปสมฺมทํ อพฺภณณาสี, รูปนิโรธํ อพฺภณณาสี, รูปนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ
 อพฺภณณาสี, เวทนํ อพฺภณณาสี ๔เปยฺย สณฺณํ ๔เปยฺย สงฺขาระ
 ๔เปยฺย วิญฺญาณํ อพฺภณณาสี, วิญฺญาณสมฺมทํ อพฺภณณาสี,
 วิญฺญาณนิโรธํ อพฺภณณาสี, วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ อพฺภณณาสี.

กตมณฺจ ภิกฺขเว รูป, จตฺตาริ จ มหาภูตา จตฺนฺนณจ
 มหาภูตานํ อุปาทายรูป, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว รูป; อาหารสมฺมทยา
 รูปสมฺมทโย, อาหารนิโรธา รูปนิโรโธ, อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคโก
 มคฺโค รูปนิโรธคามินีปฏฺิปปทา; เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปยฺย
 สมฺมาสมาธิ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา เอวํ รูป
 อภินฺถาย, เอวํ รูปสมฺมทํ อภินฺถาย, เอวํ รูปนิโรธํ อภินฺถาย,
 เอวํ รูปนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ อภินฺถาย รูปสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย
 นิโรธาย ปฏฺิปปนฺหา, เต สฺส ปฏฺิปปนฺหา. เย สฺส ปฏฺิปปนฺหา, เต อิมสฺมี
 ธรรมวินยเ คารนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พฺรหฺมณฺหา วา เอวํ
 รูป อภินฺถาย, เอวํ รูปสมฺมทํ อภินฺถาย, เอวํ รูปนิโรธํ

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อภิสมฺพุทฺโธติ

^๒ ฉ.,เท. กถณฺจ

อภิญญา, เอวํ รูปนิโรธคามินีปฏิปทํ อภิญญา รูปสฺส นิพฺพิทา
 วิจารณ์โรธา อนุปาทา วิมุตฺตา, เต สํวิมุตฺตา; เย สํวิมุตฺตา,
 เต เกพลีโน;^๑ เย เกพลีโน, วฏฺฐํ เตสํ นตฺถิ ปญฺญาปนาย.

กตมา จ ภิกฺขเว เวทนา, จ ยิเม ภิกฺขเว เวทนาภายา,
 จกฺขุสมฺผลสฺสา เวทนา โสตสมฺผลสฺสา เวทนา ฌานสมฺผลสฺสา
 เวทนา ชิวหาสมฺผลสฺสา เวทนา กายสมฺผลสฺสา เวทนา
 มโนสมฺผลสฺสา เวทนา, อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว เวทนา; ผลสฺสสมุทฺยา
 เวทนาสมุทโย, ผลสฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ, อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก
 มคฺโค เวทนานิโรธคามินีปฏิปทา; เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ
 สมฺมาสมาธิ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา เอวํ
 เวทนํ อภิญญา, เอวํ เวทนาสมุทฺยํ อภิญญา, เอวํ เวทนานิโรธํ
 อภิญญา, เอวํ เวทนานิโรธคามินีปฏิปทํ อภิญญา เวทนาย
 นิพฺพิทาย วิจารณ์โรธาย ปฏิปนฺนา, เต สุปฏิปนฺนา; เย
 สุปฏิปนฺนา, เต อิมสฺมี ฐมฺมวินยฺส คารุณฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา เอวํ
 เวทนํ อภิญญา, เอวํ เวทนาสมุทฺยํ อภิญญา, เอวํ เวทนานิโรธํ
 อภิญญา เอวํ เวทนานิโรธคามินีปฏิปทํ อภิญญา ๔เปฯ วฏฺฐํ
 เตสํ นตฺถิ ปญฺญาปนาย.

กตมา จ ภิกฺขเว สญฺญา, จยิเม ภิกฺขเว สญฺญาภายา,
 รูปสญฺญา สทฺทสญฺญา คณฺธสญฺญา รสสญฺญา โผฏฺฐพฺพสญฺญา
 ฐมฺมสญฺญา, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สญฺญา; ผลสฺสสมุทฺยา
 สญฺญาสมุทโย, ผลสฺสนิโรธา สญฺญานิโรโธ, อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก

มคโค สณฺณานิโรธคามินีปฏิปทา; เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ
สมฺมาสมาธิ; เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมฺณา วา พฺราหฺมณา วา
เอวํ สณฺณํ อภิญฺเฌาย ๔เปฯ วณฺณํ เตสํ นตฺถิ ปณฺณापฺนาย.

กตเม จ ภิกฺขเว สงฺขารํ, ฉยิเม ภิกฺขเว เจตนาภายา,
รูปสณฺเจตนา สทฺทสณฺเจตนา คณฺธสณฺเจตนา รสสณฺเจตนา
โผฏฺฐพฺพสณฺเจตนา ฆมฺมสณฺเจตนา, อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว สงฺขารํ;
ผลสฺสสมุทฺทยา สงฺขารสมุทฺโย, ผลสฺสนิโรธา สงฺขารนิโรโธ, อยเมว
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคโค สงฺขารนิโรธคามินีปฏิปทา; เสยฺยถิทํ,
สมฺมาทิฏฺฐิ ๔เปฯ สมฺมาสมาธิ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมฺณา วา พฺราหฺมณา วา เอวํ
สงฺขารํ อภิญฺเฌาย, เอวํ สงฺขารสมุทฺธํ อภิญฺเฌาย, เอวํ สงฺขารนิโรธํ
อภิญฺเฌาย, เอวํ สงฺขารนิโรธคามินีปฏิปทํ อภิญฺเฌาย สงฺขารานํ
นิพฺพิทาย วิรํคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนฺนา, เต สุปฺปฏฺธิปฺนฺนา; เย
สุปฺปฏฺธิปฺนฺนา, เต อิมสฺมี ฆมฺมวิเย คารณฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมฺณา วา พฺราหฺมณา วา เอวํ
สงฺขารํ อภิญฺเฌาย, เอวํ สงฺขารสมุทฺธํ อภิญฺเฌาย, เอวํ สงฺขารนิโรธํ
อภิญฺเฌาย, เอวํ สงฺขารนิโรธคามินีปฏิปทํ อภิญฺเฌาย สงฺขารานํ
นิพฺพิทา วิรํคา นิโรธา อนฺอุปาทา วิมุตฺตา, เต สุวิมุตฺตา; เย
สุวิมุตฺตา, เต เกพลีโน. เย เกพลีโน, วณฺณํ เตสํ นตฺถิ
ปณฺณापฺนาย.

กตมณฺจ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ, ฉยิเม ภิกฺขเว วิญฺญาณภายา,
จกฺขวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ
กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ;

นามรูปสมุทยา วิญญานสมุทโย, นามรูปนิโรธา วิญญานนิโรโธ,
 อยเมว อริโย อภฺจฺจุคิโก มคฺโค วิญญานนิโรธคามินีปฏิปทา;
 เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เป๕ สมฺมาสมาธิ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา เอวํ
 วิญฺญาณํ อภิญฺญา, เอวํ วิญฺญาณสมุทฺยํ อภิญฺญา, เอวํ
 วิญฺญาณนิโรธํ อภิญฺญา, เอวํ วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏิปทํ
 อภิญฺญา วิญฺญาณสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺฐิปนฺนา,
 เต สุปฏฺฐิปนฺนา; เย สุปฏฺฐิปนฺนา, เต อิมสฺมี ฅมฺมวินฺเย คานฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา เอวํ
 วิญฺญาณํ อภิญฺญา, เอวํ วิญฺญาณสมุทฺยํ อภิญฺญา, เอวํ
 วิญฺญาณนิโรธํ อภิญฺญา, เอวํ วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏิปทํ
 อภิญฺญา, วิญฺญาณสฺส นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนุปาทา
 วิมุตฺตา, เต สุวิมุตฺตา; เย สุวิมุตฺตา, เต เกพลีโน; เย เกพลีโน,
 วฏฺฐิ เตสํ นตฺถิ ปญฺญาปนาयाติ. จตฺตถิ.

๕. สตฺตฏฺฐานสฺสจฺจํ

[๕๗] เอวฺมเม สฺจ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ
 เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสํ.
 ภควา เอตทวโจ “สตฺตฏฺฐานกฺุสโล ภิกฺขเว ภิกฺขุ ติวริฐูปปริกฺขี
 อิมสฺมี ฅมฺมวินฺเย เกพลี วุสิตวา ‘อฺตฺตมปฺริโสติ วุจฺจติ; กถญฺจ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺตฏฺฐานกฺุสโล โหติ; อิท ภิกฺขเว ภิกฺขุ รุปํ

ปชานาติ, รูปสมุททยํ ปชานาติ, รูปนิโรธํ ปชานาติ,
รูปนิโรธคามินีปฏิปทํ ปชานาติ; รูปสส อสสาทํ ปชานาติ,
รูปสส อาทีนํ ปชานาติ, รูปสส นิสสรณํ ปชานาติ; เวทนํ
ปชานาติ ๔เปย สญญํ ๔เปย สงฺขารे ๔เปย วิญญานํ ปชานาติ,
วิญญานสมุททยํ ปชานาติ, วิญญานนิโรธํ ปชานาติ,
วิญญานนิโรธคามินีปฏิปทํ ปชานาติ; วิญญานสส อสสาทํ
ปชานาติ, วิญญานสส อาทีนํ ปชานาติ, วิญญานสส นิสสรณํ
ปชานาติ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว รูป, จตฺตาริ จ มหาภูตา จตฺตุนฺณจ
มหาภูตานํ อุปาทายรูป, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว รูป; อาหารสมุทฺทยา
รูปสมุทฺทย, อาหารนิโรธา รูปนิโรธ, อยเมว อริโย อฏฺฐจฺกโก
มคฺโค รูปนิโรธคามินีปฏิปทา; เสยฺยถิทํ, สมมาทิฏฺฐิ ๔เปย
สมมาสมาธิ; ยํ รูปํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อयํ รูปสส
อสสาโท; ยํ รูปํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อयํ รูปสส
อาทีนโว; โย รูปสฺมี จนฺทราควินโย จนฺทราคปฺปหานํ, อิทํ
รูปสส นิสสรณํ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พุราหุมนฺนา วา เอวํ รูป
อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปสมุทฺทยํ อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปนิโรธํ อภิญฺเฌาย,
เอวํ รูปนิโรธคามินีปฏิปทํ อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปสส อสสาทํ
อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปสส อาทีนํ อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปสส นิสสรณํ
อภิญฺเฌาย รูปสส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปฺนฺนา, เต
สฺสปฏิปฺนฺนา, เย สฺสปฏิปฺนฺนา, เต อิมสฺมี ฐมฺมวินเย คารุณฺติ.

เย จ ไซ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนฺนา วา เอวํ
 รูปํ อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปสมุทฺธํ อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปนิโรธํ
 อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปนิโรธคามินีปฏิปทํ อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปสฺส
 อสฺสทํ อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปสฺส อาทีนํ อภิญฺเฌาย, เอวํ รูปสฺส
 นิสฺสรณํ อภิญฺเฌาย รูปสฺส นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺอุปาทา
 วิมุตฺตา, เต สฺวิมุตฺตา; เย สฺวิมุตฺตา, เต เกพลีโน; เย เกพลีโน,
 วฏฺฐํ เตสํ นตฺถิ ปญฺญาปนาย.

กตมา จ ภิกขเว เวทนา, ฉยิเม ภิกขเว เวทนากายา,
 จกฺขุสมฺผลสฺสชา เวทนา ๕เปฯ มโนสมฺผลสฺสชา เวทนา, อัย
 รุจฺจติ ภิกขเว เวทนา; ผลสฺสสมุทฺทยา เวทนาสมุทโย, ผลสฺสนิโรธ
 เวทนานิโรโธ, อยเมว อริโย อฏฺฐจฺังคิโก มคฺโค เวทนานิโรธ-
 คามินีปฏีปทา; เสยฺยถิทำ, สมฺมาทิฏฺฐิจิ ๕ปฯ สมฺมาสมาธิ.

ยี่ เวทนํ ปฏิจจ อุปปตฺตติ สุขํ โสมนสฺสํ, อยํ เวทนาย
อสุสาโท; ยา^๑ เวทนา อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธฺมา, อยํ
เวทนาย อาทีนโว; โย เวทนาย จนฺตฺราควินโย จนฺตฺราคปฺปหานํ,
อิทํ เวทนาย นิสฺสรณํ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนฺนา วา เอวํ
 เวทนํ อภิญฺเฌาย, เอวํ เวทนาสมุทฺธํ อภิญฺเฌาย, เอวํ เวทนานิโรธํ
 อภิญฺเฌาย, เอวํ เวทนานิโรธคามินีปฏฺฐิปปํ อภิญฺเฌาย, เอวํ เวทนาย
 อสฺสทํ อภิญฺเฌาย, เอวํ เวทนาย อาทีนํ อภิญฺเฌาย, เอวํ
 เวทนาย นิสฺสรณํ อภิญฺเฌาย เวทนาย นิพฺพิทาย วิราคาย
 นิโรธาย ปฏฺฐิปปนฺนา, เต สุปฏฺฐิปปนฺนา; เย สุปฏฺฐิปปนฺนา, เต อิมสฺมี
 ธมฺมวินฺเย คารนตี.

หมดอายุ 27/05/2566

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฯ วา พฺรหฺมณฯ วา เอวํ
เวทนํ อภิญฺเญยฯ ๕เปฯ วฏฺฐํ เตสํ นตฺถิ ปณฺณาปนาย.

กตมา จ ภิกฺขเว สญฺญา, จยิเม ภิกฺขเว สญฺญากายา,
รูปสญฺญา สทฺทสญฺญา คนฺธสญฺญา รสสญฺญา โผฏฺฐพฺพสญฺญา
ธมฺมสญฺญา, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สญฺญา; ผสฺสสมุทฺทยา สญฺญาสมุทฺโย,
ผสฺสนิโรธฯ สญฺญานิโรธ, อยเมว อริโย อฏฺฐจฺกโก มคฺโค
สญฺญานิโรธคามินีปฏฺธิปทา; เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปฯ สมฺมาสมาธิ
๕เปฯ วฏฺฐํ เตสํ นตฺถิ ปณฺณาปนาย.

กตเม จ ภิกฺขเว สงฺขารฯ, จยิเม ภิกฺขเว เจตนา­กายา,
รูปสญฺเจตนา ๕เปฯ ธมฺมสญฺเจตนา, อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว
สงฺขารฯ; ผสฺสสมุทฺทยา สงฺขารสมุทฺโย, ผสฺสนิโรธฯ สงฺขารนิโรธ,
อยเมว อริโย อฏฺฐจฺกโก มคฺโค สงฺขารนิโรธคามินีปฏฺธิปทา;
เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปฯ สมฺมาสมาธิ; ยํ สงฺขารे ปฏฺิจจ
อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อยํ สงฺขารานํ อสฺสาโท; เย สงฺขารฯ
อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามธมฺมา, อยํ สงฺขารานํ อาทีนโว; โย
สงฺขารेषุ จนฺทราควินโย จนฺทราคปฺปหานํ, อิทํ สงฺขารานํ นิสฺสรณํ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฯ วา พฺรหฺมณฯ วา เอวํ
สงฺขารे อภิญฺเญย, เอวํ สงฺขารสมุทฺยํ อภิญฺเญย, เอวํ สงฺขารนิโรธํ
อภิญฺเญย, เอวํ สงฺขารนิโรธคามินีปฏฺธิปทํ อภิญฺเญย ๕เปฯ
สงฺขารานํ นิพฺพิทาย วิรํคาย นิโรธาย ปฏฺธิปนฺนา, เต
สฺสปฏฺธิปนฺนา; เย สฺสปฏฺธิปนฺนา, เต อิมสฺมี ธมฺมวินเย คารนฺติ
๕เปฯ วฏฺฐํ เตสํ นตฺถิ ปณฺณาปนาย.

กตมณฺจ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ, จยิเม ภิกฺขเว วิญฺญาณกายา,
 จกฺขุวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวหาวิญฺญาณํ
 กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ;
 นามรูปสมุทฺทยา วิญฺญาณสมุทโย, นามรูปนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ,
 อยเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏฺธิปทา;
 เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ชฺเปยฺย สมฺมาสมาธิ; ยํ วิญฺญาณํ ปฏฺฐิจ
 อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อयํ วิญฺญาณสฺส อสฺสาโท; ยํ
 วิญฺญาณํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อयํ วิญฺญาณสฺส อาทีนโว;
 โย วิญฺญาณสฺสมี จนฺทราควินโย จนฺทราคปฺปหานํ, อิทํ วิญฺญาณสฺส
 นิสฺสรณํ.

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา เอวํ
 วิญฺญาณํ อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณสมุทฺยํ อภิญฺฌาย, เอวํ
 วิญฺญาณนิโรธํ อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏฺธิปทํ
 อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณสฺส อสฺสาทํ อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณสฺส
 อาทีนวํ อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณสฺส นิสฺสรณํ อภิญฺฌาย
 วิญฺญาณสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺฐิปนฺนา, เต
 สุปฏฺฐิปนฺนา; เย สุปฏฺฐิปนฺนา, เต อิมสฺสมี ฐมฺมวินเย คารุณฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา เอวํ
 วิญฺญาณํ อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณสมุทฺยํ อภิญฺฌาย, เอวํ
 วิญฺญาณนิโรธํ อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏฺธิปทํ
 อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณสฺส อสฺสาทํ อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณสฺส
 อาทีนวํ อภิญฺฌาย, เอวํ วิญฺญาณสฺส นิสฺสรณํ อภิญฺฌาย
 วิญฺญาณสฺส นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺอุปาทา วิมุตฺตา, เต

สุมุตตา; ยะ สุมุตตา, เต เกพลโน; ยะ เกพลโน, วฏฏํ เตสํ
นตติ ปณณาย; เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ สตตมจณกสโล โหติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ ติวฐปปริกขี โหติ, อธิ ภิกขเว
ภิกขุ ฐาตุสอ อปปริกขติ, อายตนสอ อปปริกขติ, ปฏิจจสมุปปาทสอ
อปปริกขติ; เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ ติวฐปปริกขี โหติ;
สตตมจณกสโล ภิกขเว ภิกขุ ติวฐปปริกขี อิมสมี ฐมวินเย
เกพลี วุตวา ‘อุตตมปริสอติ วุจจติ. ปณณม.

๖. สมมสมพทตต

[๕๘] สวตถีนินทนน. “ตถาคโต ภิกขเว อรหํ สมมสมพทต
รูปสส นัพพิทา วิรคา นโรธา อนุปาทา วิมุตโต ‘สมมสมพทตติ
วุจจติ; ภิกขุปี ภิกขเว ปณณาวิมุตโต รูปสส นัพพิทา วิรคา
นโรธา อนุปาทา วิมุตโต ‘ปณณาวิมุตตติ วุจจติ.

ตถาคโต ภิกขเว อรหํ สมมสมพทต เวทนาย นัพพิทา
วิรคา นโรธา อนุปาทา วิมุตโต ‘สมมสมพทตติ วุจจติ.
ภิกขุปี ภิกขเว ปณณาวิมุตโต เวทนาย นัพพิทา ๗เปย
‘ปณณาวิมุตตติ วุจจติ.

ตถาคโต ภิกขเว อรหํ สมมสมพทต สณณาย ๗เปย
สงขารานํ ๗เปย วิณณณสส นัพพิทา วิรคา นโรธา อนุปาทา
วิมุตโต ‘สมมสมพทตติ วุจจติ; ภิกขุปี ภิกขเว ปณณาวิมุตโต
วิณณณสส นัพพิทา วิรคา นโรธา อนุปาทา วิมุตโต
‘ปณณาวิมุตตติ วุจจติ.

ตตฺร [๑] ภิกฺขเว โก วิเสโส, โก อธิปฺปายโส,^๒ กีนานาการณํ ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปญฺญาวิมุตฺเตน ภิกฺขุนาติ. “ภควํมูลกา โน ภนฺเต ชมฺมา ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสรณา, สาธุ วต ภนฺเต ภควนฺตญฺเอย ปฏฺิภาตฺถุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถเ, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรสฺสนฺตีติ. “เตนหิ ภิกฺขเว สุณฺหาถ สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโส. ภควา เอตทวโจ

“ตถาคโต ภิกฺขเว อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺธโ อหฺนฺปปนฺนสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาเทตา, อสญฺชาตสฺส มคฺคสฺส สญฺชาเนตา, อนกฺขาตสฺส มคฺคสฺส อกฺขาตา, มคฺคญฺญ มคฺควิทฺฐ มคฺคโกวิโท,^๓ มคฺคานุกา จ ภิกฺขเว เอตฺรหิ สาวกา วิหรนฺติ, ปจฺจนา สมนฺนาคตา; อยํ โข ภิกฺขเว วิเสโส, อยํ อธิปฺปายโส, อิํ นานาการณํ ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปญฺญาวิมุตฺเตน ภิกฺขุนาติ. จญฺจ.

๗. อนตฺตลกฺขณสุตฺตํ

[๕๙] เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหรติ อีสิปตเน มิคทาเย. ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ๕เปฯ เอตทวโจ “รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา, รูปญฺจ หิํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสส, น ยิํ รูปํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ รูปे ‘เอวํ เม รูปํ โหตุ, เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ; ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว รูปํ อนตฺตา, ตสฺมา รูปํ อาพาธาย สํวตฺตติ, น จ

^๑ จ.,เท.,อิ. โข

^๒ จ.,เท. อธิปฺปายโส อิ. อธิปฺปายโส

ลพฺภติ รูปํ 'เอวํ เม รูปํ โหตุ, เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ;
 เวทนา ภิกฺขเว' อนตฺตา, เวทนา จ หิํ ภิกฺขเว อตฺตา
 อภิสฺส, น ยิํ เวทนา อาพาธาย สํวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ
 เวทนาย 'เอวํ เม เวทนา โหตุ, เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ;
 ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว เวทนา อนตฺตา, ตสฺมา เวทนา อาพาธาย
 สํวตฺตติ, น จ ลพฺภติ เวทนาย 'เอวํ เม เวทนา โหตุ, เอวํ เม
 เวทนา มา อโหสีติ; สญฺญา ภิกฺขเว อนตฺตา, สญฺญา จ หิํ
 ภิกฺขเว อตฺตา อภิสฺส, น ยิํ สญฺญา อาพาธาย สํวตฺเตยฺย,
 ลพฺเภถ จ สญฺญาย 'เอวํ เม สญฺญา โหตุ, เอวํ เม สญฺญา มา
 อโหสีติ; ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สญฺญา อนตฺตา, ตสฺมา สญฺญา
 อาพาธาย สํวตฺตติ, น จ ลพฺภติ สญฺญาย 'เอวํ เม สญฺญา
 โหตุ, เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ; สงฺขารํ ภิกฺขเว อนตฺตา,
 สงฺขารํ จ หิํ ภิกฺขเว อตฺตา อภิสฺส, นยิํ สงฺขารํ
 อาพาธาย สํวตฺเตยฺย, ลพฺเภถ จ สงฺขารํ 'เอวํ เม สงฺขารํ
 โหตุ, เอวํ เม สงฺขารํ มา อโหสีติ; ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว
 สงฺขารํ อนตฺตา, ตสฺมา สงฺขารํ อาพาธาย สํวตฺตติ, น จ
 ลพฺภติ สงฺขารํ 'เอวํ เม สงฺขารํ โหตุ, เอวํ เม สงฺขารํ
 มา อโหสีติ; วิญฺญาณํ ภิกฺขเว อนตฺตา, วิญฺญาณญจ หิํ
 ภิกฺขเว อตฺตา อภิสฺส, นยิํ วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย,
 ลพฺเภถ จ วิญฺญาณํ 'เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ, เอวํ เม
 วิญฺญาณํ มา อโหสีติ; ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว วิญฺญาณํ อนตฺตา,
 ตสฺมา วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺตติ, น จ ลพฺภติ วิญฺญาณํ
 'เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ, เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ: ตํ ก็
 มนุญฺส ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.

หมวดอายุ 27/05/2566

อนิจจัง ภาณเต. “ยัม ปณานิจัง, ทุกขัง वा तं सुखं वाति.
 ทุกขัง ภาณเต. “ยัม ปณานิจัง ทุกขัง ปริณามธम्मं, กลลัม หนุ ตัม
 สมนุปลสฺสิตุ ‘เอตัม มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาทิ. โน เหตํ
 ภาณเต. “เวทนา ยเปยฺย สญฺญา ยเปยฺย สงฺขารธา ยเปยฺย วิญฺญาณํ
 นิจัง वा อนิจัง वाติ. อนิจัง ภาณเต. “ยัม ปณานิจัง, ทุกขัง वा तं
 सुखं वाति. ทุกขัง ภาณเต. “ยัม ปณานิजัง ทุกขัง विपरिणामधम्मं, กลลัม
 หนุ ตัม สมนุปลสฺสิตุ ‘เอตัม มม, เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาทิ. โน
 เหตํ ภาณเต.

“ตสฺมาติห ภิกฺขเว ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺหนํ
 อชฺฌตฺตํ वा พหิทฺธา वा โอพาริกํ वा สุขุมํ वा หีนํ वा ปณีตํ वा
 ยัม ทูเร สนฺติเก वा, สพฺพํ รูปํ ‘เนตัม มม, เนโสหมสฺมิ, น เมโส
 อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ.

ยา กาจิ เวทนา อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺหา ยเปยฺย ยา
 ทูเร สนฺติเก वा, สพฺพา เวทนา ‘เนตัม มม, เนโสหมสฺมิ, น
 เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ; ยา
 กาจิ สญฺญา ยเปยฺย ये เกจิ สงฺขารธา อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺหา
 ยเปยฺย ये ทูเร สนฺติเก वा, สพฺเพ สงฺขารธา ‘เนตัม มม,
 เนโสหมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา
 ย ทฏฺฐพฺพํ.

ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺหนํ อชฺฌตฺตํ वा
 พหิทฺธา वा โอพาริกํ वा สุขุมํ वा หีนํ वा ปณีตํ वा ยัม ทูเร
 สนฺติเก वा, สพฺพํ วิญฺญาณํ ‘เนตัม มม, เนโสหมสฺมิ, น เมโส
 อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ.

เอวํ ปสฺส ภิกฺขเว สุตวา อริยสวโก รูปสมึปิ นิพฺพินฺหติ,
เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, สญฺญายปิ นิพฺพินฺหติ, สงฺขารेषฺปิ
นิพฺพินฺหติ, วิญฺญาณสมึปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, วิราคา
วิมฺจจติ, วิมุตฺตสมึ 'วิมุตฺตมิตี' ฌาณํ โหติ, 'ซีณา' ชาติ, วุสิตํ
พฺรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทํ. อิมสฺมิญจ ปน เวยฺยาकरणสมึ ภณฺณมานเ
ปญฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขุณํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจจิสฺสูติ.
สตุตม.

๘. มหาลิสุตตัม

[๖๐] เอวํเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ
มหาวเน กุฎฺฐาคารสาलयํ. อถ โข มหาลิ^๒ ลิจฺฉวี, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมิ; ๔เปยฺ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข มหาลิ ลิจฺฉวี ภควนฺตํ
เอตทวโจ "ปฺรูโณ ภนฺเต กสฺสโป เอวมาห 'นตฺถิ เหตุ นตฺถิ
ปจฺจโย สตุตฺตานํ สงฺกิลेสาย, อเหตุ อุปฺปจฺจยา สตุตา สงฺกิลิสฺสนฺติ,
นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย สตุตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา, อเหตุ อุปฺปจฺจยา
สตุตา วิสฺสุทฺธมฺนตีติ; อิทฺ ภควา กิมาหาติ. "อตฺถิ มหาลิ เหตุ
อตฺถิ ปจฺจโย สตุตฺตานํ สงฺกิลेสาย, สเหตุ สปปจฺจยา สตุตา
สงฺกิลิสฺสนฺติ; อตฺถิ มหาลิ เหตุ อตฺถิ ปจฺจโย สตุตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา,
สเหตุ สปปจฺจยา สตุตา วิสฺสุทฺธมฺนตีติ.

* "วิมุตฺตมิตีปิ ปาโง.

^๒ สฺยา. มหฺลิ, เอวํปฺริ.

“กตโม ปน ภนฺเต เหตุ กตโม ปจฺจโย สตฺตานํ
สงฺกิลฺลสาย, กถํ สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา สงฺกิลฺลสฺสนฺตํติ.

“รูปญจ หิทำ มหาลิ เอกนฺตทฺทุกฺขํ อภวิสฺส ทฺทุกฺขานุปตฺติตํ
ทฺทุกฺขาวกฺกนฺตํ อนวกฺกนฺตํ สุเขน, นยิทํ สตฺตา รูปสฺมึ สารทฺเชยฺยํ;
ยสฺมา จ โข มหาลิ รูปํ สุขํ สุขานุปตฺติตํ สุขาวกฺกนฺตํ
อนวกฺกนฺตํ ทฺทุกฺเขน, ตสฺมา สตฺตา รูปสฺมึ สารทฺชนฺติ, สาราคา
สญฺญทฺชนฺติ, สญฺโฆคา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ; อัยปิ^๑ โข มหาลิ เหตุ อัย
ปจฺจโย สตฺตานํ สงฺกิลฺลสาย; เอวํปิ^๒ สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา
สงฺกิลฺลสฺสนฺติ.

เวทนา จ หิทำ มหาลิ เอกนฺตทฺทุกฺขา อภวิสฺส
ทฺทุกฺขานุปตฺติตา ทฺทุกฺขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา สุเขน, นยิทํ สตฺตา
เวทนาย สารทฺเชยฺยํ; ยสฺมา จ โข มหาลิ เวทนา สุขา
สุขานุปตฺติตา สุขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา ทฺทุกฺเขน, ตสฺมา สตฺตา
เวทนาย สารทฺชนฺติ, สาราคา สญฺญทฺชนฺติ, สญฺโฆคา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ.
อัยปิ โข มหาลิ เหตุ อัย ปจฺจโย สตฺตานํ สงฺกิลฺลสาย. เอวํปิ
สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ.

สมฺมุตา จ หิทำ มหาลิ ๗เป๗ สงฺขารรา จ หิทำ มหาลิ
เอกนฺตทฺทุกฺขา อภวิสฺสํ ทฺทุกฺขานุปตฺติตา ทฺทุกฺขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา
สุเขน, นยิทํ สตฺตา สงฺขารเรสุ สารทฺเชยฺยํ; ยสฺมา จ โข มหาลิ
สงฺขารรา สุขา สุขานุปตฺติตา สุขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา ทฺทุกฺเขน,
ตสฺมา สตฺตา สงฺขารเรสุ สารทฺชนฺติ, สาราคา สญฺญทฺชนฺติ,
สญฺโฆคา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ; อัยปิ โข มหาลิ เหตุ อัย ปจฺจโย
สตฺตานํ สงฺกิลฺลสาย, เอวํปิ สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา สงฺกิลฺลสฺสนฺติ.

วิญญาณญจ หิทำ มหาลิส เอกนตทุกข อภวิสส ทุกขานุปัตติ
 ทุกขาวกุกนต อนวกุกนต สฺเขน, นยิทำ สตฺตา วิญญาณสฺมี
 สารชฺเชยฺย; ยสฺมา จ โข มหาลิส วิญญาณํ สฺขํ สฺขานุปัตติ
 สฺขาวกุกนต อนวกุกนต ทุกฺเขน, ตสฺมา สตฺตา วิญญาณสฺมี
 สารชฺชนฺติ, สาราคา สณฺณชฺชนฺติ, สณฺโณคา สงฺกิลิสฺสนฺติ; อยฺปิ
 โข มหาลิส เหตุ อยฺ ปจฺจโย สตฺตานํ สงฺกิลิสาย; เอวํปิ สเหตุ
 สปปจฺจยา สตฺตา สงฺกิลิสฺสนฺตํ.

“กตโม ปน ภนฺเต เหตุ กตโม ปจฺจโย สตฺตานํ
 วิสฺสุทฺธิยา, กถํ สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา วิสฺสุทฺธมนฺตํ. “รูปญจ
 หิทำ มหาลิส เอกนตสฺขํ อภวิสส สฺขานุปัตติ สฺขาวกุกนต อนวกุกนต
 ทุกฺเขน, น ยิทำ สตฺตา รูปสฺมี นินฺนพินฺนทฺเตยฺย; ยสฺมา จ โข
 มหาลิส รูปํ ทุกฺขํ สฺขานุปัตติ สฺขาวกุกนต อนวกุกนต สฺเขน,
 ตสฺมา สตฺตา รูปสฺมี นินฺนพินฺนทฺติ, นินฺนพินฺนํ วิรชฺชนฺติ, วิราค
 วิสฺสุทฺธมนฺติ; อยฺปิ โข มหาลิส เหตุ อยฺ ปจฺจโย สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา;
 เอวํปิ สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา วิสฺสุทฺธมนฺติ.

เวทนา จ หิทำ มหาลิส เอกนตสฺสา อภวิสส ๔เปย
 สณฺญา จ หิทำ มหาลิส ๔เปย สงฺขาราคา จ หิทำ มหาลิส เอกนตสฺสา
 อภวิสส ๔เปย วิญญาณญจ หิทำ มหาลิส เอกนตสฺขํ อภวิสส
 สฺขานุปัตติ สฺขาวกุกนต อนวกุกนต ทุกฺเขน, น ยิทำ สตฺตา
 วิญญาณสฺมี นินฺนพินฺนทฺเตยฺย; ยสฺมา จ โข มหาลิส วิญญาณํ ทุกฺขํ
 สฺขานุปัตติ สฺขาวกุกนต อนวกุกนต สฺเขน, ตสฺมา สตฺตา
 วิญญาณสฺมี นินฺนพินฺนทฺติ, นินฺนพินฺนํ วิรชฺชนฺติ, วิราค วิสฺสุทฺธมนฺติ;
 อยฺปิ โข มหาลิส เหตุ อยฺ ปจฺจโย สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา; เอวํปิ
 สเหตุ สปปจฺจยา สตฺตา วิสฺสุทฺธมนฺตํ. อฏฺฐมํ.

๕. อาทิตฺตสฺสุตฺตํ

[๖๑] สาวตถิณีทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ เวทนา อาทิตฺตา, สมฺมวา อาทิตฺตา, สงฺขารวา อาทิตฺตา, วิญฺญาณํ อาทิตฺตํ; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก รูปสฺมีปิ นิพฺพินฺนหติ, เวทนายปิ ฯเปฯ สมฺมวายปิ ฯเปฯ สงฺขารสฺสุปิ ฯเปฯ วิญฺญาณสฺมีปิ นิพฺพินฺนหติ นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ, ฯเปฯ นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. นวมํ.

๑๐. นิรุตฺติปถสฺสุตฺตํ

[๖๒] สาวตถิณีทานํ. “ตโยเม ภิกฺขเว นิรุตฺติปถา อธิวจนปถา ปญฺณตฺติปถา อสงฺกิณฺณา อสงฺกิณฺณปฺพุพา น สงฺกียนฺติ น สงฺกียิสฺสนฺติ อปฺปฏิกฺกฺจฺจา สมณฺเหสิ พุราหฺมณฺเหสิ วิญฺญฺหิ; กตเม ตโย, ‘ยํ [°] ภิกฺขเว รูปํ อตีตํ นิรุตฺตํ วิปริณฺตํ, ‘อโหสฺสีติ ตสฺส สงฺขา, ‘อโหสฺสีติ ตสฺส สมฺมววา, ‘อโหสฺสีติ ตสฺส ปญฺณตฺติ, น ตสฺส สงฺขา ‘อตฺถีติ, น ตสฺส สงฺขา ‘ภาวิสฺสตีติ.

ยา เวทนา อตีตา นิรุตฺตา วิปริณฺตา, ‘อโหสฺสีติ ตสฺสา สงฺขา, ‘อโหสฺสีติ ตสฺสา สมฺมววา, “อโหสฺสีติ ตสฺสา ปญฺณตฺติ น ตสฺสา สงฺขา ‘อตฺถีติ น ตสฺสา สงฺขา ‘ภาวิสฺสตีติ.

ยา สมฺมวา ฯเปฯ เย สงฺขารวา อตีตา นิรุตฺตา วิปริณฺตา, ‘อหฺสฺสนฺติ เตสํ สงฺขา, ‘อหฺสฺสนฺติ เตสํ สมฺมววา, ‘อหฺสฺสนฺติ เตสํ ปญฺณตฺติ, น เตสํ สงฺขา ‘อตฺถีติ, น เตสํ สงฺขา ‘ภาวิสฺสนฺตีติ.

ยัม วิญญานัม อตฺตํ นิรุทฺธํ วิปริณตํ, 'อโหสึติ ตสฺส
สงฺขา, 'อโหสึติ ตสฺส สมณฺญา, 'อโหสึติ ตสฺส ปณฺณตฺติ น
ตสฺส สงฺขา 'อตุถิตฺติ น ตสฺส สงฺขา 'ภาวิสสตีติ.

ยัม ภิกฺขเว รูปํ อชาตํ อปาตฺตภูตํ, 'ภาวิสสตีติ ตสฺส สงฺขา,
'ภาวิสสตีติ ตสฺส สมณฺญา, 'ภาวิสสตีติ ตสฺส ปณฺณตฺติ, น ตสฺส
สงฺขา 'อตุถิตฺติ, น ตสฺส สงฺขา 'อโหสึติ.

ยา เวทนา อชาตา อปาตฺตภูตา, "ภาวิสสตีติ ตสฺสา
สงฺขา, 'ภาวิสสตีติ ตสฺสา สมณฺญา, 'ภาวิสสตีติ ตสฺสา ปณฺณตฺติ,
น ตสฺสา สงฺขา 'อตุถิตฺติ, น ตสฺสา สงฺขา 'อโหสึติ.

ยา สมฺญา ๔เปฯ เย สงฺขารา อชาตา อปาตฺตภูตา,
'ภาวิสสนฺตีติ เตสํ สงฺขา 'ภาวิสสนฺตีติ เตสํ สมณฺญา, 'ภาวิสสนฺตีติ
เตสํ ปณฺณตฺติ, น เตสํ สงฺขา, 'อตุถิตฺติ, น เตสํ สงฺขา
'อเหสนฺติ.

ยัม วิญญานัม อชาตํ อปาตฺตภูตํ, 'ภาวิสสตีติ ตสฺส สงฺขา,
'ภาวิสสตีติ ตสฺส สมณฺญา, 'ภาวิสสตีติ ตสฺส ปณฺณตฺติ, น ตสฺส
สงฺขา 'อตุถิตฺติ, น ตสฺส สงฺขา 'อโหสึติ.

ยัม ภิกฺขเว รูปํ ชาตํ ปาตฺตภูตํ, 'อตุถิตฺติ ตสฺส สงฺขา
'อตุถิตฺติ ตสฺส สมณฺญา, 'อตุถิตฺติ ตสฺส ปณฺณตฺติ, น ตสฺส สงฺขา
'อโหสึติ, น ตสฺส สงฺขา 'ภาวิสสตีติ.

ยา เวทนา ชาตา ปาตฺตภูตา ๔เปฯ 'อตุถิตฺติ ตสฺสา
ปณฺณตฺติ, น ตสฺสา สงฺขา 'อโหสึติ น ตสฺสา สงฺขา 'ภาวิสสตีติ.

ยา สมฺญา ๔เปฯ เย สงฺขารา ชาตา ปาตฺตภูตา, 'อตุถิตฺติ
เตสํ สงฺขา, 'อตุถิตฺติ เตสํ สมณฺญา, 'อตุถิตฺติ เตสํ ปณฺณตฺติ, น
เตสํ สงฺขา 'อเหสนฺติ, น เตสํ สงฺขา 'ภาวิสสนฺตีติ.

ยํ วิญญาณํ ชาตํ ปาตุญฺจํ, 'อตุถิตี ตสฺส สงฺขา, 'อตุถิตี
ตสฺส สมณฺหา, 'อตุถิตี ตสฺส ปณฺณตฺติ, น ตสฺส สงฺขา 'อโหสฺสีติ,
น ตสฺส สงฺขา 'ภวิสฺสตีติ.

อิเม โข ภิกฺขเว ตโย นีรุตฺติปเถ อธิวจนปเถ
ปณฺณตฺติปเถ อสงฺกิณฺณา อสงฺกิณฺณปฺพุพา น สงฺกิยนฺติ น
สงฺกิยิสฺสนฺติ อปฺปฏิกุญฺจา สมณฺเห พุราหฺมณฺเห วิญฺญฺหิ.

เยปิ เต ภิกฺขเว อหฺลํ อุกฺกลา วสฺสภณฺณา อเหตุกฺวาทา^๑
อกริยวาทา นตฺถิกฺวาทา, เตปิเม ตโย นีรุตฺติปเถ อธิวจนปเถ
ปณฺณตฺติปเถ น ครหิตพฺพํ น ปฏิกโกสิตพฺพํ อมณฺณิสิ, ตํ กิสิส
เหตุ, นิหฺทาพฺยาโรสอุปารมฺภายาติ. ทสมํ.

ปจฺจิม มชฺฌิมปณฺณาสกสฺส อุปยวคฺโค.

ตสฺสุทฺธานํ^๒

อุปโย พิชฺช อุปาทานํ
พฺพุโร^๕ อนตฺตมฺหาลิ

ปรีวณฺณํ^๓ [๔] สตฺตมฺหฺจฺจนณฺจ
อาทิตฺโต^๖ นีรุตฺติปเถน จาติ.

^๑ ฉ., เท., อ. อเหตุกฺวาทา

หมดอาณ 27/05/2566

^๒ อ. อุปาทานํ

^๕ ฉ., เท., อ. สมพฺพุโร

^๓ อ. ตตรุทฺธานํ

^๔ อ. ปรีวณฺณํ

^๖ ฉ., เท., อ. ปณฺจ มฺหาลิ อาทิตฺตา (วคฺโค)

๒. อรหนตวคโค

๑. อุปาทิยมานสยุดต์

[๖๓] เอวมุเม สยุดต์:- เอกัง สมยํ ภควา สวตถึยํ วิหริตฺวา
 เชตวนเณ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเณ. อถ โข อญฺญตโร ภิกขุ,
 เยเน ภควา, เตนุสสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ
 เอตทวโจ “สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตเน ฐมฺมํ เทเสตฺถ, ยมहि
 ภควโต ฐมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโห อุปปมตฺโต อาตapi
 ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ. “อุปาทิยมาโน โข ภิกขุ พทฺโธ มารสฺส,
 อนุปาทิยมาโน มุตฺโต ปาปิมีตฺติ. “อญฺญาตํ ภควา, อญฺญาตํ
 สยุดตํ.

“ยถากถํ ปน ตวํ ภิกขุ มया สงฺขิตฺเตเน ภาสิตสฺส
 วิตุถาเรน อตถํ อาชานาสีติ. “รูป โข ภนฺเต อุปาทิยมาโน
 พทฺโธ มารสฺส, อนุปาทิยมาโน มุตฺโต ปาปิมีตฺ; เวทนํ
 อุปาทิยมาโน พทฺโธ มารสฺส, อนุปาทิยมาโน มุตฺโต ปาปิมีตฺ;
 สญฺญํ ๔เป๔ สงฺขารเ ๔เป๔ วิญฺญาณํ อุปาทิยมาโน พทฺโธ
 มารสฺส, อนุปาทิยมาโน มุตฺโต ปาปิมีตฺ; อิมสฺส ขวahi ภนฺเต
 ภควตา สงฺขิตฺเตเน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตถํ อาชานามีติ.

“สาธุ สาธุ ภิกขุ, สาธุ โข ตวํ ภิกขุ มया สงฺขิตฺเตเน
 ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตถํ อาชานาสี; รูป โข ภิกขุ อุปาทิยมาโน
 พทฺโธ มารสฺส, อนุปาทิยมาโน มุตฺโต ปาปิมีตฺ; เวทนํ ๔เป๔
 สญฺญํ ๔เป๔ สงฺขารเ ๔เป๔ วิญฺญาณํ อุปาทิยมาโน พทฺโธ

มารสส, อนุปาทียมาโน มุตโต ปาปิมโต; อิมสส โข ภิกขุ มยา
สงขิตเตน ภาสิตสส เอวํ วิตถาเรน อตถโก ทฏฐพโพติ.

อถ โข โส ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนุทิตวา
อนุโมทิตวา อัญญาสาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตวา ปทกฺขิณฺ^๑ กตวา^๒
ปฏุกามิ. อถ โข โส ภิกขุ เอโก รูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตapi
ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตุถาย กุลปฺตฺตา
สมฺมเทวาคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทณฺตุตฺตรํ
พฺรหฺมจริยปริโยสํ นํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตวา
อุปสมบฺบชฺช วิหริตฺติ.^๓ “ซีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ,
นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ อพฺภณฺณาสิ. อณฺณตโร จ ปน โส ภิกขุ
อรหฺตํ อโหสีติ. ปจฺม.

๒. มณฺณมานสุตฺตํ

[๖๔] สาวตฺถิณิทานํ. อถ โข อณฺณตโร ภิกขุ ๔เปย
เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ เม
ภนฺเต ภควา สงขิตเตน ฐมฺมํ เทเสตฺถ ๔เปย อาตapi ปหิตตฺโต
วิหเรยฺยนฺติ.

“มณฺณมานโน โข ภิกขุ พทฺโธ มารสส, อมณฺณมานโน
มุตโต ปาปิมโตติ. “อณฺณตํ ภควา, อณฺณตํ สุกตาคิ.

“ยถากถํ ปน ตวํ ภิกขุ มยา สงขิตเตน ภาสิตสส
วิตถาเรน อตถํ อาชานาสีติ.

“รูป โข ภนฺเต มณฺณมานโน พทฺธโร มารสฺส, อมณฺณมานโน มุตฺโต ปาปมโต; เวทนี ๔เปฯ สญฺญํ ๔เปฯ สงฺขารเอ ๔เปฯ วิญฺญาณํ มณฺณมานโน พทฺธโร มารสฺส, อมณฺณมานโน มุตฺโต ปาปมโต; อิมสฺส ขวาทํ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานามิตฺติ.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, สาธุ โข ตวํ ภิกฺขุ มया สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสี; รูป โข ภิกฺขุ มณฺณมานโน พทฺธโร มารสฺส, อมณฺณมานโน มุตฺโต ปาปมโต; เวทนี ๔เปฯ สญฺญํ ๔เปฯ สงฺขารเอ ๔เปฯ วิญฺญาณํ มณฺณมานโน พทฺธโร มารสฺส, อมณฺณมานโน มุตฺโต ปาปมโต; อิมสฺส โข ภิกฺขุ มया สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ ทฏฺฐพฺโพติ ๔เปฯ อณฺณตโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ อโหสีติ. ทุตฺติยํ.

๓. อภินนุทมานสยุดต์

[๖๕] สวตฺถีนินฺทานํ. อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ ๔เปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ๔เปฯ ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ. “อภินนุทมานโน โข ภิกฺขุ พทฺธโร มารสฺส, อนภินนุทมานโน มุตฺโต ปาปมโตติ.

“อณฺณตํ ภควา, อณฺณตํ สุกตาทิ.

“ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ มया สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสีติ.

“รูป โข [๑] ภาณเต อภินนฺทมาโน พทฺธโร มารสฺส,
อนภินนฺทมาโน มุตฺโต ปาปิมีโต; เวทนี ๕เปยฺย สญฺญํ ๕เปยฺย
สงฺขารเ ๕เปยฺย วิญฺญาณํ อภินนฺทมาโน พทฺธโร มารสฺส,
อนภินนฺทมาโน มุตฺโต ปาปิมีโต; อิมสฺส ขวาทิ ภาณเต ภควตา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานามิตี.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, สาธุ โข ตวํ ภิกฺขุ มया สงฺขิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสิ; รูป โข ภิกฺขุ อภินนฺทมาโน
พทฺธโร มารสฺส, อนภินนฺทมาโน มุตฺโต ปาปิมีโต; เวทนี ๕เปยฺย
สญฺญํ ๕เปยฺย สงฺขารเ ๕เปยฺย วิญฺญาณํ อภินนฺทมาโน พทฺธโร
มารสฺส, อนภินนฺทมาโน มุตฺโต ปาปิมีโต; อิมสฺส โข ภิกฺขุ มया
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ ทฏฺฐพฺโพติ ๕เปยฺย
อญฺญตโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ อโหสีติ. ตติยํ.

๔. อนิจฺจสฺสุตฺตํ

[๖๖] สาวตฺถีนีทานิ. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ ๕เปยฺย
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สาธุ เม
ภาณเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตุ ๕เปยฺย วิหเรยฺยนฺติ.

“ยํ โข ภิกฺขุ อนิจฺจํ, ตตฺตร เต จนนฺโท ปหาตพฺโพติ.

“อญฺญาตํ ภควา, อญฺญาตํ สุกตาติ.

“ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ มया สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสีติ.

“รูป โข ภนฺเต อนิจฺจํ, ตตฺร เม จฺนฺโต ปหาตพฺโพ;
เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ สงฺขารา ๕เปยฺ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ,
ตตฺร เม จฺนฺโต ปหาตพฺโพ; อิมสฺส ขวาทิ ภนฺเต ภควตา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถิ อาชานามิตฺติ.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, สาธุ โข ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตฺถิ อาชานาสี; รูป โข ภิกฺขุ อนิจฺจํ,
ตตฺร เต [*] จฺนฺโต ปหาตพฺโพ; เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ
สงฺขารา ๕เปยฺ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, ตตฺร เต จฺนฺโต ปหาตพฺโพ;
อิมสฺส โข ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน
อตฺถิ ทฏฺฐพฺโพติ ๕เปยฺ อญฺจตโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ
อโหสิตฺติ. จตฺตตฺถิ.

๕. ทุกขสุตตัม

[๖๗] สาวตถิณีทานํ. อถ โข อญฺจตโร ภิกฺขุ ๕เปยฺ
นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สาธุ เม ภนฺเต
ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตุ ๕เปยฺ วิหเรยฺยนฺติ.

“ยํ โข ภิกฺขุ ทุกฺขํ, ตตฺร เต จฺนฺโต ปหาตพฺโพติ.

“อญฺจตํ ภควา, อญฺจตํ สุกตาทิ.

“ยถากถิ ปน ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตฺถาเรน อตฺถิ อาชานาสีติ.

“รูป โข ภนฺเต ทุกฺขํ, ตตฺร เม จฺนฺโต ปหาตพฺโพ;
เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ สงฺขารา ๕เปยฺ วิญฺญาณํ ทุกฺขํ,

หมดอายุ 27/05/2566

ตตร เม จนนฺโท ปหาตพฺโพ; อิมสฺส ขวาทํ ฆนฺเต ภควตา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานามิตี.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, สาธุ โข ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานาสิ; รูปํ โข ภิกฺขุ ทุกฺขํ, ตตร
เต จนนฺโท ปหาตพฺโพ; เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ สงฺขาร่า
๕เปยฺ วิญฺญาณํ ทุกฺขํ, ตตร เต จนนฺโท ปหาตพฺโพ; อิมสฺส โข
ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถํ
ทญฺจพฺโพติ ๕เปยฺ อญฺจตโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ อโหสิตี.
ปณฺจมํ.

๖. อนตฺตสุตฺตํ

[๖๘] สาวตฺถิณีทานํ. อถ โข อญฺจตโร ภิกฺขุ ๕เปยฺ
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สาธุ เม
ฆนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมมํ เทเสตุ ๕เปยฺ วิหเรยฺยนตี.

“โย โข ภิกฺขุ อนตฺตา, ตตร เต จนนฺโท ปหาตพฺโพติ.

“อญฺจตํ ภควา, อญฺจตํ สุกตาคี.

“ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานามิตี.

“รูปํ โข ฆนฺเต อนตฺตา, ตตร เม จนนฺโท ปหาตพฺโพ;
เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ สงฺขาร่า ๕เปยฺ วิญฺญาณํ อนตฺตา,
ตตร เม จนนฺโท ปหาตพฺโพ; อิมสฺส ขวาทํ ฆนฺเต ภควตา
สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานามิตี.

“สาธุ สาธุ ภิกขุ, สาธุ โข ตูมิ ภิกขุ มยา สงฺขิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถิ อานาสาสิ; รูป โข ภิกขุ อนตฺตา,
ตตฺร เต จฺนฺโต ปหาตพฺโพ; เวทนา ๕เปยฺ สมฺมา ๕เปยฺ
สงฺขารา ๕เปยฺ วิญฺญาณํ อนตฺตา, ตตฺร เต จฺนฺโต ปหาตพฺโพ;
อิมสฺส โข ภิกขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน
อตฺถิ ทฏฺฐพฺโพติ. ๕เปยฺ อญฺจตโร จ ปน โส ภิกขุ อรหํ
อโหสิติ. จญฺจํ.

๗. อนัตตนิยสุตตัม

[๖๙] สวตฺถิณินานํ. อถ โข อญฺจตโร ภิกขุ ๕เปยฺ
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สาธุ เม
ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตุ ๕เปยฺ วิหเรยฺยนฺติ.

“ยํ โข ภิกขุ อนัตตนิยํ, ตตฺร เต จฺนฺโต ปหาตพฺโพติ.

“อญฺจตํ ภควา, อญฺจตํ สุกตํ.

“ยถากถํ ปน ตูมิ ภิกขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตฺถาเรน อตฺถิ อานาสาสิติ. “รูป โข ภนฺเต อนัตตนิยํ, ตตฺร เม
จฺนฺโต ปหาตพฺโพ; เวทนา ๕เปยฺ สมฺมา ๕เปยฺ สงฺขารา ๕เปยฺ
วิญฺญาณํ อนัตตนิยํ, ตตฺร เม จฺนฺโต ปหาตพฺโพ; อิมสฺส ขวาทํ
ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถิ
อานาสาสิติ.

“สาธุ สาธุ ภิกขุ, สาธุ โข ตูมิ ภิกขุ มยา สงฺขิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถิ อานาสาสิ. รูป โข ภิกขุ อนัตตนิยํ,

ตตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ; เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ
สงฺขารํ ๕เปยฺ วิญฺญานํ อนตฺตนิยฺ, ตตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ;
อิมสฺส โข ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน
อตฺถํ ทฏฺฐพฺโพติ ๕เปยฺ อญฺญตโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหํ
อโหสิตี. สดฺตมํ.

๘. รชนียสณฺธิตฺตํ

[๗๐] สวตฺถิณิทานํ. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ ๕เปยฺ
เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “สาธุ เม
ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมํ เทเสตุ, ยมํ ภควโต ฐมํ
สฺสวํ ๕เปยฺ วิหเรยฺยนฺติ.

“ยํ โข ภิกฺขุ รชนียสณฺธิตํ,” ตตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพติ.

“อญฺญาตํ ภควา, อญฺญาตํ สุกตาติ.

“ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสีตี.

“รูปํ โข ภนฺเต รชนียสณฺธิตํ, ตตร เม จฺนฺโท ปหาตพฺโพ;
เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ สงฺขารํ ๕เปยฺ วิญฺญานํ
รชนียสณฺธิตํ, ตตร เม จฺนฺโท ปหาตพฺโพ; อิมสฺส ขวํ ๕เปยฺ
ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานามิตี.

“สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, สาธุ โข ตวํ ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อาชานาสี; รูปํ โข ภิกฺขุ รชนียสณฺธิตํ,
ตตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ; เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ

สงขาราย ๔เปย วิญญานํ ราชนียสณฺจิตํ, ตตฺร เต จนฺโท
ปหาตพฺโพ; อิมสฺส โข ภิกฺขุ มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ
วิตุถาเรณ อตฺถโก ทฏฺฐพฺโพติ ๔เปย อณฺเวยโร จ ปน โส ภิกฺขุ
อรหํ อโหสิตี. อฏฺฐมํ.

๕. ราชสูตร

[๗๑] สาวตฺถีนินฺทานํ. อถ โข อายสฺมา ราโช, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ “กถํ นฺุ โข
ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สวิญญานเก กาเย
พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสุ อหฺงการมมฺงการมานานฺุสยา น โหนฺตึตี.

“ยงฺกิญฺจิ ราช รูปี อตีตานาคตปจฺจุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา
พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร
สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปี ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ปสฺสตี; ยา กาจิ เวทนา ๔เปย
ยา กาจิ สญฺญา ๔เปย เย เกจิ สงขาราย ๔เปย ยงฺกิญฺจิ
วิญญานํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนํ ๔เปย ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
สพฺพํ วิญญานํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ปสฺสตี; เอวํ โข ราช ชานโต
เอวํ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สวิญญานเก กาเย พหิทฺธา จ
สพฺพนิमितฺเตสุ อหฺงการมมฺงการมานานฺุสยา น โหนฺตึตี. ๔เปย
อณฺเวยโร จ ปนายสฺมา ราโช อรหํ อโหสิตี. นวํ.

๑๐. สุราฐสุตฺตํ

[๗๒] สาวตถิณีทานํ. อถ โข อายสฺมา สุราฐ ภาควนฺตํ
เอตทวโจ “กถํ หนฺ โข ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต อิมสฺมิญจ
สวัญญานเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสุ อหํการมมํการ-
มานาปคตํ มานสํ โหติ วิธา สมติกุกนฺตํ สนฺตํ” สุวิมุตฺตนฺติ.

“ยงฺกิญฺจิ สุราฐ รูปํ อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺนํ ๕เปยฺ ยํ^๑
ทฺูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส
อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ทิสฺวา อญฺปาทา
วิมุตฺโต โหติ; ยา กาจิ เวทนา ๕เปยฺ ยา กาจิ สญฺญา ๕เปยฺ
เย เกจิ สงฺขารํ ๕เปยฺ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตํ นาคตปจฺจุปปนฺนํ
๕เปยฺ ยํ ทฺูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ วิญฺญาณํ ‘เนตํ มม,
เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตุตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย
ทิสฺวา อญฺปาทา วิมุตฺโต โหติ; เอวํ โข สุราฐ ชานโต เอวํ
ปสฺสโต อิมสฺมิญจ สวัญญานเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสุ
อหํการมมํการมานาปคตํ มานสํ โหติ วิธา สมติกุกนฺตํ สนฺตํ
สุวิมุตฺตนฺติ ๕เปยฺ อญฺจตโร จ ปนายสฺมา สุราฐ อรหตํ
อโหสิตฺติ. ทสมํ.

ทฺูติโย อรหฺนตวคฺโค.

ตสฺสุทฺททานํ

อุปาทิมญฺญมานา

อถาภินนฺทมาโน จ

อนิจฺจํ ทฺูกฺขํ อนตฺตา จ

อนตฺตนิยํ ราชนียสญฺจิตํ

ราฐสุราเชน เต ทฺุสฺสาติ.

^๑ อ. อยํ ปาโร น ทิสฺสติ.

^๒ อ. ยํ ทฺูเร วา

๓. ขบวนการนิเวศวิทยา

๑. อุตสาหกรรม

[๗๓] สำนวนนี้หมายถึง. “อุตสาหกรรม ภูมิภาค ปุ๋ยพืชสด ปลูกพืช อุตสาหกรรม อาชีพเกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรม ยางพารา ปลูกพืช. เวทนาย ๔๒๕ สำนวน ๔๒๕ สังฆาราม ๔๒๕ วิฆเนศวร อุตสาหกรรม อาชีพเกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรม ยางพารา ปลูกพืช; สุตวา จ โข ภูมิภาค อริยสวโก ปลูกพืช อุตสาหกรรม อาชีพเกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรม ยางพารา ปลูกพืช; เวทนาย ๔๒๕ สำนวน ๔๒๕ สังฆาราม ๔๒๕ วิฆเนศวร อุตสาหกรรม อาชีพเกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรม ยางพารา ปลูกพืช. ประมวล.

๒. สมุทตยสุตต

[๗๔] สำนวนนี้หมายถึง. “อุตสาหกรรม ภูมิภาค ปุ๋ยพืชสด ปลูกพืช สมุทตย อดุลยกรรม อุตสาหกรรม อาชีพเกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรม ยางพารา ปลูกพืช; เวทนาย ๔๒๕ สำนวน ๔๒๕ สังฆาราม ๔๒๕ วิฆเนศวร สมุทตย อดุลยกรรม อุตสาหกรรม อาชีพเกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรม ยางพารา ปลูกพืช; สุตวา จ โข ภูมิภาค อริยสวโก ปลูกพืช สมุทตย อดุลยกรรม อุตสาหกรรม อาชีพเกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรม ยางพารา ปลูกพืช; เวทนาย ๔๒๕ สำนวน ๔๒๕ สังฆาราม ๔๒๕ วิฆเนศวร สมุทตย อดุลยกรรม อุตสาหกรรม อาชีพเกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรม ยางพารา ปลูกพืช. ทดสอบ.

๓. ทุตติยสมุททยสุตตํ

[๗๕] สาวตถีนินฺทานํ. “สุตฺวา ภิกฺขเว อริยสาวโก รูปสฺส สมุททยญฺจ อตฺถกฺกมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ; เวทนาย ๕เปยฺ สญฺญาย ๕เปยฺ สงฺขารานํ ๕เปยฺ วิญฺญาณสฺส สมุททยญฺจ อตฺถกฺกมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนวญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาตีติ. ตติยํ.

๔. อรหนุตฺตสุตตํ

[๗๖] สาวตถีนินฺทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ยถนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตทหนตฺตา; ยทหนตฺตา, ตํ ‘เนตฺตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตฺตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ; เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ สงฺขารา ๕เปยฺ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, ยถนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตทหนตฺตา; ยทหนตฺตา, ตํ ‘เนตฺตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตฺตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ; เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก รูปสฺมีปิ นิพฺพินฺหติ; เวทนายปิ ๕เปยฺ สญฺญายปิ ๕เปยฺ สงฺขารेषฺสุปิ ๕เปยฺ วิญฺญาณสฺมีปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺุจฺจติ, วิมฺุตฺตสฺมี ‘วิมฺุตฺตมิตี’ ฌาณํ โหติ, ‘ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตาयाติ ปชานาติ; ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตาวาสา ยาวตา ภวคฺคํ เอเต อคฺคา เอเต เสฏฺฐจา โลกสฺมี ยทิทํ อรหนโตติ.

อิทมโวจ ภควา, อิหํ วตฺวาน สุกโต อถาปรี เอตทโวจ
สยุดธา

“สุขิโน วต อรหนโต
อสมิมาโน สมุจฺฉินโน
อนนฺเต” อนุปฺปตฺตา
โลเก อนุปลิตฺตา เต
ปญฺจกฺขนฺธํ ปริณฺณาย
ปัสสียา สปฺปริสา
สยุดตรตนสมฺปนฺนา
อนุวิจฺรนฺติ มหาวีรา
ทสทฺถเกหิ สมฺปนฺนา
เอเต โข เสฏฺฐา โลกสฺมี
อเสกฺขณฺณํ อุปฺปนฺนํ
โย สาโร พุรฺหมจฺริยสฺส
วิทาสฺส น วิกมฺปนฺติ
ทนฺตญฺมี อนุปฺปตฺตา
อุทฺธํ ติริยํ อปาจิณํ
นทนฺติ เต สีหนาทํ

ตณฺหา เตสํ น วิชฺชติ
โมหชาลํ ปทาลิตํ.
จิตฺตํ เตสํ อนาวิลํ
พุรฺหมญฺจตา อนาสวา.
สยุดตสทฺธมฺมโคจฺรา
ปฺตฺตา พุทฺธสฺส โอธสา.
ดีสุ สิกฺขาสฺส สิกฺขิตา
ปหีนภยภฺรเวทา.
มหานาคา สมาหิตา
ตณฺหา เตสํ น วิชฺชติ.
อนฺติโมยฺ^๒ สมุสฺสโย
ตสฺมี อปรปจฺจยา.
วิปฺปมฺตฺตา ปฺนพฺภวา
เต โลเก วิชิตาวิโน.
นนฺทิ เตสํ น วิชฺชติ
พุทฺธา โลเก อนฺตฺตฺราติ. จตฺตฺถํ.

๕. ทุตติยอรหนตฺตตฺ

[๗๗] สาวตฺถิณิทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ยถา นิจฺจํ, ตํ
 ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตทหนตฺตา; ยทหนตฺตา, ตํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ,
 น เมโส อตฺตตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ;
 อปฺเปยฺย เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก รูปสมฺมึปฺปิ นิพฺพิณฺหนตฺติ,
 เวทนายปฺปิ อปฺเปยฺย สณฺณายปฺปิ อปฺเปยฺย สงฺขารสฺสุปฺปิ อปฺเปยฺย วิญฺญาณสมฺมึปฺปิ
 นิพฺพิณฺหนตฺติ, นิพฺพิณฺหนํ วิรชฺชตฺติ, วิราคา วิมฺลจฺจตฺติ, วิมฺลตฺตสมฺมึ
 ‘วิมฺลตฺตมิตฺติ ญาณํ โหตฺติ, ‘ซีณา ชาตฺติ, วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตฺตํ
 กรณียํ, นาปรี อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตฺติ; ยาวตา ภิกฺขเว
 สุตฺตาวาสา ยาวตา ภวคฺคํ, เอเต อคฺคา เอเต เสฏฺฐา โลกสมฺมึ
 ยทิตํ อรหนตฺตตฺติ. ปณฺจมํ.

๖. สีสฺยตฺตตฺ

[๗๘] สาวตฺถิณิทานํ. “สีโห ภิกฺขเว มิคฺรธา สายนฺหสมฺมยํ
 อาสยา นิภฺขมตฺติ, อาสยา นิภฺขมิตฺวา วิชฺฆมตฺติ, วิชฺฆมิตฺวา
 สมฺนตา จตฺตทฺทิสสา อนฺวิโลเกตฺติ, สมฺนตา จตฺตทฺทิสสา อนฺวิโลเกตฺวา
 ติกฺขตฺตํ สีหนาทํ นทตฺติ, ติกฺขตฺตํ สีหนาทํ นทิตฺวา โคจฺราย
 ปกฺกมตฺติ; เย หิ^๑ เกจิ ภิกฺขเว ตีรจฺฉานคตา ปาณา สีหสฺส
 มิคฺรณฺโณ นทโต สทฺทํ สฺสณฺนตฺติ, เยภฺยุเยน ภยํ สํเวคํ สนฺตาสํ
 อาปชฺชนตฺติ. พิลํ พิลาสยา ปวิสฺนตฺติ, ทกํ ทกาสยา ปวิสฺนตฺติ, วณฺ
 วนาสยา ปวิสฺนตฺติ, อากาสํ ปกฺกชิโน ภชฺชนตฺติ; เยปฺปิ เต ภิกฺขเว

^๑ อ. หิสฺสทโท น ทิสฺสติ.

รณโย นาคา คามนิคมราชธานีสุ ทพุเหหิ วรตเตหิ^๑ พนฺธเนหิ^๒
พทฺธา,^๓ เตปิ ตานิ พนฺธนานิ สยฉินฺทิตฺวา สมฺปทาเลตฺวา ภีตา
มุตฺตกรีสํ จชมานา^๔ เยน วา เตน วา ปลายนฺติ; เอวํหิทฺธิโก
โซ ภิกฺขเว สีโห มิคราชา ตีรจฺฉานคตานิ ปาณานิ เอวํเหสฺสโกโซ
เอวํหานุภาโว.

เอวเมว โซ ภิกฺขเว ยทา ตถาคโต โลเก อุปฺปชฺชติ
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสทมฺมสารถิ สดฺธยา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา, โส ฐมมํ
เทเสติ 'อิตฺติ รูป, อิตฺติ รูปสฺส สมฺพุทฺโธ, อิตฺติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม;
อิตฺติ เวทนา ๔เปฯ อิตฺติ สยญฺญา ๔เปฯ อิตฺติ สงฺขารรา ๔เปฯ อิตฺติ
วิญฺญาณํ, อิตฺติ วิญฺญาณสฺส สมฺพุทฺโธ, อิตฺติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ;
เยปิ เต ภิกฺขเว เทวา ทีฆายุกา วณฺณวณฺโต สุขพฺพุลา อุกฺกเจสฺสุ
วิมานेषฺสุ จิรภูจิตฺติกา, เตปิ^๕ ตถาคตสฺส ฐมมเทสนํ สุตฺวา
เยภฺยฺเยน ภยํ สํเวคํ สนฺตาสํ อาปชฺชนฺติ, 'อนิจฺจา ว กิร โภ
มยํ สมานา 'นิจฺจมฺหาติ อมณฺณิมฺห, อทฺฐาวา ว กิร โภ สยํ
สมานา 'ฐวฺมฺหาติ อมณฺณิมฺห, อสฺสสตาว ว กิร โภ มยํ สมานา
'สสฺสตมฺหาติ อมณฺณิมฺห, มยํปิ ว กิร โภ อนิจฺจา อทฺฐาวา
อสฺสสตาว สกฺกายปฺริยาปนฺนาติ; เอวํหิทฺธิโก โซ ภิกฺขเว ตถาคโต
สเทวกสฺส โลกสฺส เอวํเหสฺสโกโซ เอวํหานุภาโวติ.

^๑ อ. โยคเตหิ

^๒ สย. พนฺธา

^๓ อ. เตปิ โซ

^๔ ฉ., เท., อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๕ อ. โมจฺนตา

อิทมวโจ ภควา, อิํ วตฺวาน^๑ สฺกโต อถาปรํ เอตทวโจ
สตุถา

“ยทา พุทฺธ อภินฺถาย	ธมฺมจกฺกํ ปวตฺตยิ
สทฺเวกสฺส โลกสฺส	สตุถา อปฺปปฏิปฺกฺคโธ.
สกุทายสฺส นิโรธญฺจ	สกุทายสฺส จ สมฺภวํ
อริยญฺจจฺจิกํ มคฺคํ	ทฺถชฺชุปสฺมคามินํ.
เยปิ ทีฆายุกา เทวา	วณฺณวนฺโต ยสฺสสฺสโน
ภีตา สนฺตาสมาปาทุ	สึหสฺสเสวิตเร มิกา.
อวิตฺตวตฺตา สกุทายํ	อนิจฺจา กิร โภ มยํ
สตุถวา อรหฺโต วากฺยํ	วิปฺปมุตฺตสฺส ตาทีนฺติ. จญฺจ.

๗. ขชฺชนียสฺสตุตฺ

[๗๙] สาวตฺถิณิทานํ. “เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา
พฺรหฺมณฺหา วา อนเภาวิทํ ปุพฺพเพณิวาสํ อนุสฺสรมาณา อนุสฺสรนฺติ,
สพฺเพ เต ปญฺจุปาทานกฺขนฺธฺเ อนุสฺสรนฺติ เอเตสํ วา อณฺณตฺรํ;
กตเม ปญฺจ, ‘เอวํรูปํ อโหสิ อตฺตมทฺธานนฺติ อิติ วา หิ ภิกฺขเว
อนุสฺสรมาโน รูปณฺเวยว อนุสฺสรติ, ‘เอวํเวทโน อโหสิ
อตฺตมทฺธานนฺติ อิติ วา หิ ภิกฺขเว อนุสฺสรมาโน เวทณฺเวยว
อนุสฺสรติ, ‘เอวํสณฺโณ อโหสิ อตฺตมทฺธานนฺติ ยเปยฺ ‘เอวํสงฺฆาโร
อโหสิ อตฺตมทฺธานนฺติ ยเปยฺ ‘เอวํวิญฺญาโน อโหสิ อตฺตมทฺธานนฺติ
อิติ วา หิ ภิกฺขเว อนุสฺสรมาโน วิญฺญาณณฺเวยว อนุสฺสรติ.

กิญจ ภิกฺขเว รูป วเทถ; รูปปตฺตีติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา 'รูปนฺติ วุจฺจติ; เกณ รูปปติ, สีเตนปิ รูปปติ, อุณฺเหณปิ รูปปติ, ชิมฺมจฺฉายปิ รูปปติ, ปิปาสาयปิ รูปปติ, ทํสมกสฺวาตาตป-
สิรสปสมฺผสฺเสนปิ รูปปติ; รูปปตฺตีติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา 'รูปนฺติ
วุจฺจติ.

กิญจ ภิกฺขเว เวทณํ วเทถ; เวทยตฺตีติ^๑ โข ภิกฺขเว
ตสฺมา 'เวทนาติ วุจฺจติ; กิญจ เวทยติ,^๒ สุขํปิ เวทยติ, ทุกขํปิ
เวทยติ, อทุกขมสุขํปิ เวทยติ; เวทยตฺตีติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา
'เวทนาติ วุจฺจติ.

กิญจ ภิกฺขเว สมฺมณํ วเทถ; สมฺมชานาตฺตีติ โข ภิกฺขเว
ตสฺมา 'สมฺมณาติ วุจฺจติ; กิญจ สมฺมชานาติ, นีลํปิ สมฺมชานาติ,
ปิตกํปิ สมฺมชานาติ, โลหิตกํปิ สมฺมชานาติ, โอทาตํปิ สมฺมชานาติ;
สมฺมชานาตฺตีติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา 'สมฺมณาติ วุจฺจติ.

กิญจ ภิกฺขเว สงฺขารํ วเทถ; สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺตฺตีติ โข
ภิกฺขเว ตสฺมา สงฺขาราติ วุจฺจนฺติ; กิญจ สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ,
รูปํ รูปตฺตตฺตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ, เวทณํ เวทนตฺตตฺตาย สงฺขตํ
อภิสงฺขโรนฺติ, สมฺมณํ สมฺมณตฺตตฺตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ, สงฺขารํ
สงฺขารตฺตตฺตาย สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ, วิญฺญาณํ วิญฺญาณตฺตตฺตาย
สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺติ; สงฺขตํ อภิสงฺขโรนฺตฺตีติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา
'สงฺขาราติ วุจฺจนฺติ.

กิญจ ภิกฺขเว วิญฺญาณํ วเทถ; วิชานาตฺตีติ โข ภิกฺขเว
ตสฺมา 'วิญฺญาณนฺติ วุจฺจติ; กิญจ วิชานนฺติ, อมฺพิลล์ปิ วิชานาติ,

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ อ. เวทยนฺตฺตีติ

^๒ อ. เวทียติ.

ติตฺตกัปปิ วิชาณาติ, กญฺจกัปปิ วิชาณาติ, มจฺจุรํปิ วิชาณาติ, ขาริกํปิ วิชาณาติ, อขาริกํปิ วิชาณาติ, โลณิกํปิ วิชาณาติ, อโลณิกํปิ วิชาณาติ; วิชาณาตีติ โข ภิกฺขเว ตสฺมา 'วิมฺบฏาณนฺติ วุจฺจติ.

ตตฺร ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อิติ ปฏฺฐิสญฺจิภฺขติ 'อหํ โข เอตฺรหิ รุเปณ ขชฺชามิ, อตีตํปาหํ อทฺธานํ เอวเมว รุเปณ ขชฺชํ, เสยฺยถาปิ เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺเนน รุเปณ ขชฺชามิ, อหฺมเจว โข ปน อนาคตํ รูปํ อภินนฺทยํ, อนาคตํปาหํ อทฺธานํ เอวเมว รุเปณ ขชฺชเยยํ, เสยฺยถาปิ เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺเนน รุเปณ ขชฺชามิตี; โส อิติ ปฏฺฐิสงฺขาย อตีตสฺมี รูปสฺมี อนเปกฺโข โหติ, อนาคตํ รูปํ นาทินนฺทติ, ปจฺจุปฺปนฺนสฺส รูปสฺส นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺฐิปนฺโน โหติ.

'อหํ โข เอตฺรหิ เวทนาย ขชฺชามิ, อตีตํปาหํ อทฺธานํ เอวเมว เวทนาย ขชฺชํ, เสยฺยถาปิ เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺนาย เวทนาย ขชฺชามิ; อหฺมเจว โข ปน อนาคตํ เวทนํ อภินนฺทยํ, อนาคตํปาหํ อทฺธานํ เอวเมว เวทนาย ขชฺชเยยํ, เสยฺยถาปิ เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺนาย เวทนาย ขชฺชามิตี; โส อิติ ปฏฺฐิสงฺขาย อตีตาย เวทนาย อนเปกฺโข โหติ, อนาคตํ เวทนํ นาทินนฺทติ, ปจฺจุปฺปนฺนาย เวทนาย นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺฐิปนฺโน โหติ.

'อหํ โข เอตฺรหิ สญฺญาย ขชฺชามิ ฯเปฯ อหํ โข เอตฺรหิ สงฺขารเหติ ขชฺชามิ, อตีตํปาหํ อทฺธานํ เอวเมว สงฺขารเหติ ขชฺชํ, เสยฺยถาปิ เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺเนหิ สงฺขารเหติ ขชฺชามิ, อหฺมเจว โข ปน อนาคเต สงฺขारे อภินนฺทยํ, อนาคตํปาหํ

อทฺธานํ เอวเมว สงฺขารเหติ ขชฺชเชยฺยํ, เสยฺยธปิ เอตฺรเหติ ปจฺจุปปนฺเนหิ
สงฺขารเหติ ขชฺชามิตฺติ; โส อิตฺติ ปฏฺิสงฺขาย อตฺตเตสฺส สงฺขารสฺส
อนเปกฺโข โหติ, อนาคเต สงฺขารเ นากินนฺทติ, ปจฺจุปปนฺนํ
สงฺขารานํ นิพฺพิทาย วิรคาย นิโรธาย ปฏฺิปนฺโน โหติ.

‘อหํ โข เอตฺรเหติ วิญฺญาเณน ขชฺชามิ, อตฺตํปาหํ อทฺธานํ
เอวเมว วิญฺญาเณน ขชฺชํ, เสยฺยธปิ เอตฺรเหติ ปจฺจุปปนฺเนน
วิญฺญาเณน ขชฺชามิ, อหฺมเจว โข ปน อนาคตํ วิญฺญาณํ
อภินนฺทเยยฺยํ, อนาคตํปาหํ อทฺธานํ เอวเมว วิญฺญาเณน ขชฺชเชยฺยํ,
เสยฺยธปิ เอตฺรเหติ ปจฺจุปปนฺเนน วิญฺญาเณน ขชฺชามิตฺติ; โส อิตฺติ
ปฏฺิสงฺขาย อตฺตสฺมีปิ วิญฺญาณสฺมี อนเปกฺโข โหติ, อนาคตํ
วิญฺญาณํ นากินนฺทติ ปจฺจุปปนฺนสฺส วิญฺญาณสฺส นิพฺพิทาย
วิรคาย นิโรธาย ปฏฺิปนฺโน โหติ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ
ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ
ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลลํ น ตํ สมนุสฺสสิตุํ ‘เอตํ
มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ. โน เหน็ด” ภนฺเต. “เวทนา ฯเปฯ
สญฺญา ฯเปฯ สงฺขารฯ ฯเปฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ
ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ
ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลลํ น ตํ สมนุสฺสสิตุํ ‘เอตํ
มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ. โน เหน็ด ภนฺเต.

“ตสฺมาตฺติห ภิกฺขเว ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตฺตํตนาถตปจฺจุปปนฺนํ
อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สุขํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา
ยํ กุเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส

อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ; ยา กาจิ เวทนา
 ๕ป๕ ยา กาจิ สญฺญา ๕ป๕ เย เกจิ สงฺขาร๕ ๕ป๕ ยงฺกิญฺจิ
 วิญฺญาณํ อตีตํ นาคตปจฺจุปฺปนํ ๕ป๕ ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
 สพฺพํ วิญฺญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 อริยสาวโก อปจิณาติ โน อจิณาติ, ปชฺหติ น^๑ อฺปาทียติ,
 วิสีเนติ น^๑ อฺสฺสีเนติ, วิฐฺเปติ น สนฺฐฺเปติ.

กิญฺจ อปจิณาติ โน อจิณาติ; รูปํ อปจิณาติ โน
 อจิณาติ; เวทนํ ๕ป๕ สญฺญํ ๕ป๕ สงฺขาร๕ ๕ป๕ วิญฺญาณํ
 อปจิณาติ โน อจิณาติ; กิญฺจ ปชฺหติ น อฺปาทียติ; รูปํ ปชฺหติ
 น อฺปาทียติ; เวทนํ ๕ป๕ สญฺญํ ๕ป๕ สงฺขาร๕ ๕ป๕ วิญฺญาณํ
 ปชฺหติ น อฺปาทียติ; กิญฺจ วิสีเนติ น อฺสฺสีเนติ; รูปํ วิสีเนติ
 น อฺสฺสีเนติ; เวทนํ ๕ป๕ สญฺญํ ๕ป๕ สงฺขาร๕ ๕ป๕
 วิญฺญาณํ วิสีเนติ น อฺสฺสีเนติ; กิญฺจ วิฐฺเปติ น สนฺฐฺเปติ; รูปํ
 วิฐฺเปติ น สนฺฐฺเปติ; เวทนํ ๕ป๕ สญฺญํ ๕ป๕ สงฺขาร๕ ๕ป๕
 วิญฺญาณํ วิฐฺเปติ น สนฺฐฺเปติ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก รูปสฺมีปิ นิพฺพินฺนํ,
 เวทนายปิ ๕ป๕ สญฺญายปิ ๕ป๕ สงฺขาร๕สฺมีปิ ๕ป๕ วิญฺญาณสฺมีปิ
 นิพฺพินฺนํ, นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺมจฺจติ. วิมฺมุตตสฺมี
 'วิมฺมุตตมิตฺติ' ญาณํ โหติ. 'ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ
 กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 เหนว อจิณาติ น อปจิณาติ, อปจินิตฺวา จิโต เหนว ปชฺหติ น

อุปาทียติ, ปชหิตวา จิโต เนว วิสิเนติ น อุสฺสิเนติ, วิสิเนตฺวา
จิโต เนว วิฐฺเปติ น สนฺฐฺเปติ วิฐฺเปตฺวา จิโต.

กิญจ เนว อัจินาติ น อปฺจินาติ, อปฺจินิตฺวา จิโต; รูป
เนว อัจินาติ น อปฺจินาติ, อปฺจินิตฺวา จิโต; เวทํ ๔เปย
สณฺณํ ๔เปย สงฺขาร ๔เปย วิญฺญาณํ เนว อัจินาติ น
อปฺจินาติ, อปฺจินิตฺวา จิโต; กิญจ เนว ปชหติ น อุปาทียติ
ปชหิตฺวา จิโต; รูป เนว ปชหติ น อุปาทียติ, ปชหิตฺวา จิโต;
เวทํ ๔เปย สณฺณํ ๔เปย สงฺขาร ๔เปย วิญฺญาณํ เนว ปชหติ
น อุปาทียติ, ปชหิตฺวา จิโต; กิญจ เนว วิสิเนติ น อุสฺสิเนติ,
วิสิเนตฺวา จิโต; รูป เนว วิสิเนติ น อุสฺสิเนติ, วิสิเนตฺวา จิโต;
เวทํ ๔เปย สณฺณํ ๔เปย สงฺขาร ๔เปย วิญฺญาณํ เนว วิสิเนติ
น อุสฺสิเนติ, วิสิเนตฺวา จิโต; กิญจ เนว วิฐฺเปติ น สนฺฐฺเปติ
วิฐฺเปตฺวา จิโต; รูป เนว วิฐฺเปติ น สนฺฐฺเปติ, วิฐฺเปตฺวา จิโต;
เวทํ ๔เปย สณฺณํ ๔เปย สงฺขาร ๔เปย วิญฺญาณํ เนว วิฐฺเปติ
น สนฺฐฺเปติ, วิฐฺเปตฺวา จิโต; เอวํ วิมุตฺตจิตฺตํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สอินฺหา เทว สพฺรหฺมกา สปฺชาปติกา อารกาว นมสฺสนฺติ.

‘นโม เต ปุริสาชณฺณ

ยสฺส เต นาภิชานาม

นโม เต ปุริสฺสตุตฺม

ยมฺปิ นิสฺสาย ฌายสีติ. สตุตฺม.

๘. ปิณโทลยสูตร^๑

[๘๐] เอกัง สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหริติ กปิลวตฺถุสมิ
 นิโครธาราเม. อถ โข ภควา กิสมิณฺหิจิเทว ปกรณํ ภิกฺขุสงฺฆํ
 ปณามเตวา ปุพฺพพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรรมาทาย กปิลวตฺถุ
 ปิณฺทาย ปาวิสิ, กปิลวตฺถุสมิ ปิณฺทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ
 ปิณฺทปาตปฏิกฺกนฺโต, เยเน มหาวนํ, เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย,
 มหาวนํ อชฺโหมคเหตฺวา เวลฺลวลฺลจิกาย มฺเเล ทิวาวิหารํ นิสิตฺติ.
 อถ โข ภควโต รโหิตสฺส ปฏิสลลีนสฺส เอวํ เจตฺโส ปรีวิตกฺโก
 อุทปาติ “มยา โข ภิกฺขุสงฺโฆ ปพาพฺโห,” สนฺเตตฺถ ภิกฺขุ นฺวา
 อจิริปพฺพชิตา อรฺุณาคตา อิมํ ฆมฺมวินยํ, เตสํ มมํ อปฺสฺสนฺตานํ
 สียา อณฺเฏถตฺตํ สียา วิปริณาโม; เสยฺยถาปิ นาม วจฺจนสฺส
 ตรฺุณสฺส มาตริํ อปฺสฺสนฺตสฺส สียา อณฺเฏถตฺตํ สียา วิปริณาโม.
 เอวเมว^๒ สนฺเตตฺถ ภิกฺขุ นฺวา อจิริปพฺพชิตา อรฺุณาคตา อิมํ
 ฆมฺมวินยํ, เตสํ มมํ อปฺสฺสนฺตานํ สียา อณฺเฏถตฺตํ สียา
 วิปริณาโม; เสยฺยถาปิ นาม ฬีชานํ ตรฺุณานํ อุทกํ อลภนฺตานํ
 สียา อณฺเฏถตฺตํ สียา วิปริณาโม; เอวเมว สนฺเตตฺถ ภิกฺขุ นฺวา
 อจิริปพฺพชิตา อรฺุณาคตา อิมํ ฆมฺมวินยํ, เตสํ มมํ อลภนฺตานํ
 ทสฺสนาย สียา อณฺเฏถตฺตํ สียา วิปริณาโม. ยนฺนฺนฺนาหิ ยเถว
 มยา ปุพฺเพ ภิกฺขุสงฺโฆ อนฺุคฺคหิโต เอวเมว เอตฺรหิ อนฺุคฺคณฺเหยฺย
 ภิกฺขุสงฺฆนฺติ.

อถ โข พุรฺุฬมา สหฺมปติ ภควโต เจตฺสา
 เจโตปรีวิตกฺกมณฺเฑาย, เสยฺยถาปิ นาม พลฺวา ปุริโส สหฺมิมฺณฺชิตํ วา

^๑ อ. ปาโพน

^๒ อ. เอวเมว

พาหิ ปสาเรย, ปสาร์ติ วา พาหิ สมมิณฺเษย; เอวเมว
 พรหมโลกะ อุนฺตรหิโต ภควโต ปุโรโต ปาตุโรหิสิ. อถ ไช
 พรหฺมา สหฺมปติ เอกังสํ อุตฺตตราสงคํ กริตฺวา, เยน ภควา,
 เตนณฺชลิมนฺนาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอวเมตํ ภควา เอวเมตํ
 สยุดต, ภควตา ภนฺเต ภิกฺขุสงฺฆเ ปพาพุโ, สนฺเตตฺถ ภิกฺขุ นวา
 อจิริปฺพุพฺพิตา อรฺุณาคตา อิมํ ฐมฺมวินยํ, เตสํ ภควนฺตํ อปสฺสนฺตานํ
 สียา อญฺญถตฺตํ สียา วิปริณาโม; เสยฺยถาปิ นาม วจฺจนฺตสฺส
 ตฺรณฺตสฺส มาตริ อปสฺสนฺตสฺส สียา อญฺญถตฺตํ สียา วิปริณาโม;
 เอวเมว สนฺเตตฺถ ภิกฺขุ นวา อจิริปฺพุพฺพิตา อรฺุณาคตา อิมํ
 ฐมฺมวินยํ, เตสํ ภควนฺตํ อปสฺสนฺตานํ สียา อญฺญถตฺตํ สียา
 วิปริณาโม; เสยฺยถาปิ นาม พีชานํ ตฺรณฺตานํ อุกกํ อลภนฺตานํ
 สียา อญฺญถตฺตํ สียา วิปริณาโม; เอวเมว สนฺเตตฺถ ภิกฺขุ นวา
 อจิริปฺพุพฺพิตา อรฺุณาคตา อิมํ ฐมฺมวินยํ, เตสํ ภควนฺตํ อลภนฺตานํ
 ทสฺสนาย สียา อญฺญถตฺตํ สียา วิปริณาโม; อภินฺนุทฺตุ ภนฺเต
 ภควา ภิกฺขุสงฺฆํ, อภิวทฺตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขุสงฺฆํ, ยถา [๑]
 ภควตา ปุพฺเพ ภิกฺขุสงฺฆเ อญฺจุคฺคหิโต; เอวเมว เอตฺรหิ อญฺจุคฺคณฺหาตฺถ
 ภิกฺขุสงฺฆนฺติ. อธิวาสสิ ภควา ตฺถนฺทึภาเวน, อถ ไช พรหฺมา
 สหฺมปติ ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ
 กตฺวา ตตฺถเวยนฺตรชายิ.

อถ ไช ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลانا วุฏฺฐิตฺ, เยน
 นิโครธาราม, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกमितฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสิตฺติ.
 นิสชฺช ไช ภควา ตถารูปํ อิทฺฐาภิสงฺขารํ อภิสงฺขารสฺสิ,^๒ ยถา เต

หมดอายุ 27/05/2566

* อ. ภนฺเต

๒ ฉ. อภิสงฺขสิ เท. อภิสงฺขาสิ อ. อภิสงฺขายิ

ภิกขุ^๑ เอกทวิทิกาย^๒ สารชชฆมานรูปา, เยน ภควา, เตนุปลสงกมีสุ;
อุปลสงกมิตวา ภควนฺตํ อภิวาเทตวา เอกมณฺตํ นิสีทิสฺสุ, เอกมณฺตํ
นิสินฺเณ โข เต ภิกขุ ภควา เอตทโวจ

“อนตฺมมิตํ ภิกขเว ชีวิกานํ ยทิตํ ปิณฺโฑลยํ, อภิสายายํ^๓
ภิกขเว โลกสมฺมํ ‘ปิณฺโฑลโ วิจรสิ ปตฺตปาณิ,^๔ ตณฺจ โข เอตฺตํ^๕
ภิกขเว กุลปฺตตา อุเปนฺติ อตฺถวสิกา อตฺถวสํ ปฏิจฺจ เนา
ราชาภินีตา น โจราภินีตา น อिณฺฏจา น ภยญฺจา น
อาชีวิกापกตา^๖ ‘อปีจ โข โอตินฺณนามห’^๗ ชาติยา ชราย มรณฺเณ
โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาสฺเสหิ ทุกฺโขตินฺณา^๘
ทุกฺขปเรตา, อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนตฺกิริยา
ปญฺญาเยถาติ; เอวํ ปพฺพชิตฺโต จายํ ภิกขเว กุลปฺตโต, โส จ
โหติ อภิชฺฌาลู กาเมสุ ติพฺพสाराโค พยาปนฺนจิตฺโต
ปทฺฐจฺจนสงกปโป มุฏฺฐสฺสตี อสมปฺชาโน อสมาทิตฺโต วิพฺภนฺตจิตฺโต
ปากตินฺทริโย; เสยฺยถาปิ ภิกขเว จวาลาตํ อุภโต ปทิตตํ มชฺฌ
คฺคตํ เนา คาเม กมฺมจตุตฺถํ^๙ ผรติ นารณฺเณ กมฺมจตุตฺถํ ผรติ;
ตณฺฐปมาหํ ภิกขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ ‘คิหิโกคา จ ปรีหิโน
สามณฺณตฺถํ จ น ปรีปฺพเรติ.

ตโยเม ภิกขเว อกฺกุสลวิตกฺกา, กามวิตกฺโก พยาปาทวิตกฺโก
วิหีสาวิตกฺโก; อีเม จ โข ภิกขเว ตโย อกฺกุสลวิตกฺกา ตํ^{๑๐}

^๑ จ., เท., อ. ยถา เต ภิกขุ (เอกทวิทิกาย สารชชฆมานรูปา เยนหา เตนุปลสงกเมยฺยํ เตปิ
ภิกขุ.) เอกทวิทิกาย สารชชฆายมานรูปา เยน ภควา เตนุปลสงกมีสุ

^๒ อ. เอกวิทิกาย สารชชฆายมานรูปา ^๓ อ. อภิสายายํ

^๔ จ., เท., อ. ปตฺตปาณินิ

^๕ อ. เอวํ

^๖ อ. ชีวิกापกตา

^๗ อ. โอตินฺณนามหิ

^๘ อ. ทุกฺโขตินฺโน

^๙ อ. กมฺมจตุตฺถํ

^{๑๐} ส. น จ., เท., อ. กว

อปริเสสา นิริชฌนติ, จตฺตสฺ วา สติปฏฺจาเนสฺ สุปฺติฏฺจิตฺตตสฺส
วิหฺรโต อนิมิตฺตํ วา สมารี ภาวยโต; ยาวณฺจิทํ ภิกฺขเว อลเมว
อนิมิตฺโต สมาริ ภาเวตฺ; อนิมิตฺโต ภิกฺขเว สมาริ ภาวโต
พหุสํกโต มหปฺพลโ หิติ มหานิสํโส.

เทวมา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิโย, ภาวทิฏฺฐิ จ วิภาวทิฏฺฐิ จ; ตตฺร
โฆ^๑ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก อิติ ปฏฺฐิสณฺจิกฺขติ 'อตฺถิ นุ โฆ
ตํ กิณฺจิ โลกสฺมี, ยมํ อฺปาทียมาโน น วชฺชวา อสฺสนฺติ; โส
เอวํ ปชานาติ 'นตฺถิ นุ โฆ ตํ กิณฺจิ โลกสฺมี, ยมํ
อฺปาทียมาโน น วชฺชวา อสฺสนฺติ.'^๒ โส^๓ เอวํ ปชานาติ^๓ 'อหณฺจ^๔
รูปณฺเณว อฺปาทียมาโน อฺปาทียะยํ, เวทณฺเณว อฺปาทียมาโน
อฺปาทียะยํ, สณฺณณฺเณว อฺปาทียมาโน อฺปาทียะยํ, สงฺขาระยะ
อฺปาทียมาโน อฺปาทียะยํ, วิณฺณณฺเณว อฺปาทียมาโน
อฺปาทียะยํ, ตสฺส เม อสฺส อฺปาทานปจฺจยา ภโว, ภาวปจฺจยา
ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสํปายาสา
สมภเวยฺยํ, เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺทุกฺขทฺนฺธสฺส สมุทโย อสฺสาติ.'^๕

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภาณเต. "ยํ ปณานิจฺจํ, ทฺทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ วาติ. ทฺทุกฺขํ
ภาณเต. "ยํ ปณานิจฺจํ ทฺทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลลํ นุ ตํ
สมนุสฺสํ 'เอตํ มม, เอโสหมสฺมี, เอโส เม อตฺตาติ. โน เหน็ด
ภาณเต. "เวทนา ะเปฯ สณฺญา ะเปฯ สงฺขารา ะเปฯ วิณฺณณํ

^๑ สฺย. ๒๗ โฆสทฺโท น ทิสฺสติ.

^{๓-๓} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ สฺย., อ. อสฺส

^๒ ฉ., เท. อสฺส

^๔ ฉ., เท., อ. อหณฺจ

นิจจำ ะเปฯ ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ ปสฺส ะเปฯ นาปรํ
อิตฺตตฺตยาติ ปชานาตีติ. อฏฺฐมํ.

๕. ปาติเลยุกสุตฺตํ

[๘๑] เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหริติ โฆสิตารามे.
อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจີวรมาทาย
โกสมฺพี ปิณฺหาท ย ปาวิสสิ, โกสมฺพิยํ ปิณฺหาท ย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ
ปิณฺหาท ปาตปฏิกฺกนฺโต สามํ เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจີวรมาทาย
อนามนฺเตตฺวา อุปฏฺฐจาเก อนปฺโลเกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ เอโก อหุติโย
จาริกํ ปกฺกามิ.

อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, อจิริปฏฺกนฺตสฺส ภควโต,
เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ
อานนฺทํ เอตทวโจ “เอหาวุโส” อานนฺท, ภควา สามํ เสนาสนํ
สํสาเมตฺวา ปตฺตจີวรมาทาย อนามนฺเตตฺวา อุปฏฺฐจาเก อนปฺโลเกตฺวา
ภิกฺขุสงฺฆํ เอโก อหุติโย จาริกํ ปกฺกนฺโตติ. “ยสฺมี อาวุโส สมเย
ภควา สามํ เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจີวรมาทาย อนามนฺเตตฺวา
อุปฏฺฐจาเก อนปฺโลเกตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ เอโก อหุติโย จาริกํ ปกฺกมตี,^๑
เอโกว ภควา ตสฺมี สมเย วิหริตฺกามา โหติ, น ภควา ตสฺมี
สมเย เกนจิ อนุพนฺธิตพฺโพ โหตีติ.

อถ โข ภควา อนุปฺพพเณ จาริกํ จรมาโน, เยน
ปาติเลยุกํ,^๒ ตทวสฺริ. ตตฺร สฺกํ ภควา ปาติเลยุก วิหริติ
ภทฺทสาลมฺเ. อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ, เยนายสฺมา อานนฺโท,
เตนุปสงฺกมึสฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธี สมฺโมทึสฺสุ,

สมโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตีสารเตวา เอกมนต์ํ นิสํทิสฺส. เอกมนต์ํ
นิสินฺหา โข เต ภิกขุ อายสฺมนต์ํ อานนฺทํ เอตทโวจํ “จิสฺสสุตา”
โข โน อาวุโส อานนฺท ภควโต สมนฺชา ฐมมํ กถา, อิจฺจาม
มยํ อาวุโส อานนฺท ภควโต สมนฺชา ฐมมํ กถํ โสตุณฺติ. อถ
โข อายสฺมา อานนฺโท เตหิ ภิกขุหิ สทฺธิ, เยน ปาลิเลยยกํ
ภทฺทสาลมุลํ เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมํ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนต์ํ นิสํทิตฺ. เอกมนต์ํ นิสินฺहे โข เต ภิกขุ
ภควา ฐมมียา กถาย สนฺทสฺเสสฺสิ สมาทเปสฺสิ สมุตฺเตเชสฺสิ สมฺปหํเสสฺสิ.

เตน โข ปน สมเยน อณฺเฏตรสฺส ภิกขุโน เอวณฺเจตโส
ปริวิตกฺโก อุทปาติ “กถํ นุ โข ชานโต กถํ ปสฺสโต อนนฺตรา
อาสวานํ ขโย โหตีติ. อถ โข ภควา ตสฺส ภิกขุโน เจตสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺเฎยาย ภิกขุ อามนฺเตสฺสิ “วิจยโส เทสฺสโต ภิกฺขเว
มยา ฐมฺโม, วิจยโส เทสฺสตา จตฺตารอ สติปญฺจานา, วิจยโส
เทสฺสตา จตฺตารอ สมฺมปฺปชานา, วิจยโส เทสฺสตา จตฺตารอ
อิทฺธิปาทา, วิจยโส เทสฺสตานิ ปณฺจินฺทฺริยานิ, วิจยโส เทสฺสตานิ
ปณฺจ พลานิ, วิจยโส เทสฺสตา สตฺต โพชฺฌนฺกา, วิจยโส เทสฺสโต
อริโย อณฺเฎจฺจโก มคฺโค; เอวํ วิจยโส [๒] เทสฺสโต ภิกฺขเว มยา
ฐมฺโม, เอวํ วิจยโส เทสฺสโต” โข ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม;” อถ จ
ปนิเชกจฺจสฺส ภิกขุโน เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาติ “กถํ นุ
โข ชานโต กถํ ปสฺสโต อนนฺตรา อาสวานํ ขโย โหตีติ.

กถณฺจ ภิกฺขเว ชานโต กถํ ปสฺสโต อนนฺตรา อาสวานํ
ขโย โหติ; อิธ ภิกฺขเว อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน อริยานํ อทสฺสาวิ

หมดอายุ 27/05/2566

* อ. จิสฺสํ สุตา

๒ อ. โข

๓-๔ ฉ., เท., อ. เทสฺสโต โข ภิกฺขเว มยา ฐมฺโม

อริยธมฺมสฺส อโกวิโท อริยธมฺเม อวินีโต สปปุริสาณํ อทสฺสาวิ
 ๕เปฯ สปปุริสธมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมนุปสฺสติ; ยา โข
 ปน सा गिक्खवे समनुपसฺสนา, สงฺขารो โส; โส ปน สงฺขารो
 กีนฺทาโน กีสมฺมทโย กีชาติโก กีปภาโว; อวิชฺชาสมฺมผลสฺสเซน गिक्खवे
 เวทียิเตน ฌญฺจสฺส อสฺสุตฺวโต ปุญฺจชนสฺส อุปฺปนฺนา ตณฺหา,
 ตโตโฆ โส สงฺขารो; อิติ โข गिक्खवे โสปิ [*] สงฺขารो
 อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุप्पนฺโน, สาปิ ตณฺหา อนิจฺจา สงฺขตา
 ปฏิจฺจสมุप्पนฺนา; สาปิ เวทนา ๕เปฯ โสปิ ผลโส ๕เปฯ สาปิ
 อวิชฺชา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุप्पนฺนา; เอวํปิ โข गिक्खवे
 ชานโต เอวํ ปสฺสโต อนนฺตฺรา อาสวานํ ขโย โหติ.

น เหว โข รูปํ อตฺตโต สมนุปสฺสติ, อปิจ โข รูปวนฺตํ
 อตฺตานํ สมนุปสฺสติ; ยา โข ปน सा गिक्खवे समनुपसฺสนา,
 สงฺขารो โส; โส ปน สงฺขารो กีนฺทาโน กีสมฺมทโย กีชาติโก
 กีปภาโว; อวิชฺชาสมฺมผลสฺสเซน गिक्खवे เวทียิเตน ฌญฺจสฺส อสฺสุตฺวโต
 ปุญฺจชนสฺส อุปฺปนฺนา ตณฺหา, ตโตโฆ โส สงฺขารอ; อิติ โข
 गिक्खवे โสปิ สงฺขารอ อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุप्पนฺโน; สาปิ
 ตณฺหา ๕เปฯ สาปิ เวทนา ๕เปฯ โสปิ ผลโส ๕เปฯ สาปิ
 อวิชฺชา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุप्พนฺนา; เอวํปิ โข गिक्खवे
 ชานโต เอวํ ปสฺสโต อนนฺตฺรา อาสวานํ ขโย โหติ.

น เหว โข รูปํ อตฺตโต สมนุปสฺสติ, น รูปวนฺตํ
 อตฺตานํ สมนุปสฺสติ, อปิจ โข อตฺตนิ รูปํ สมนุปสฺสติ; ยา โข
 ปน सा गिक्खवे समनुपसฺสนา, สงฺขารो โส; โส ปน สงฺขารอ

กัณหาโน กัสมุทโย กัชาติโก กัปภโว; อวิชาสมาผลสเสน
ภิกขเว เวทียเตน มุญจสส อสสุตวโต ปุณฺณชนสส อุปฺปนฺนา
ตณฺหา, ตโตโช โส สงฺขารो; อิติ โช ภิกขเว โสปิ สงฺขารो
อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุปฺปนฺโน, สปิ ตณฺหา อเปยฺ สปิ
เวทนา อเปยฺ โสปิ ผลโส อเปยฺ สปิ อวิชา อนิจฺจา สงฺขตา
ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา; เอวํปิ โช ภิกขเว ชานโต เอวํ ปสฺสโต
อนนฺตรรา อาสวานํ ขโย โหติ.

น เหว โช รูป อตฺตโต สมฺนุปสฺสติ, น รูปวณฺตํ
อตฺตานํ สมฺนุปสฺสติ, น อตฺตนิ รูป สมฺนุปสฺสติ, อปิจ โช รูปสมิ
อตฺตานํ สมฺนุปสฺสติ; ยา โช ปน สา ภิกขเว สมฺนุปสฺสนา,
สงฺขารो โส; โส ปน สงฺขารอ กัณหาโน กัสมุทโย กัชาติโก
กัปภโว; อวิชาสมาผลสเสน ภิกขเว เวทียเตน มุญจสส อสสุตวโต
ปุณฺณชนสส อุปฺปนฺนา ตณฺหา, ตโตโช โส สงฺขารอ; อิติ โช
ภิกขเว โสปิ สงฺขารอ อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุปฺปนฺโน; สปิ
ตณฺหา อเปยฺ สปิ เวทนา อเปยฺ โสปิ ผลโส อเปยฺ สปิ
อวิชา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา; เอวํปิ โช ภิกขเว
ชานโต เอวํ ปสฺสโต อนนฺตรรา อาสวานํ ขโย โหติ.

น เหว โช รูป อตฺตโต สมฺนุปสฺสติ, น รูปวณฺตํ
อตฺตานํ, น อตฺตนิ รูป, น รูปสมิ อตฺตานํ สมฺนุปสฺสติ, อปิจ
โช เวทณํ อตฺตโต สมฺนุปสฺสติ; อปิจ โช เวทณาวณฺตํ อตฺตานํ
สมฺนุปสฺสติ, อปิจ โช อตฺตนิ เวทณํ สมฺนุปสฺสติ, อปิจ โช
เวทนาย อตฺตานํ สมฺนุปสฺสติ; อปิจ โช สญฺญํ อตฺตโต อเปยฺ
อปิจ โช สงฺขารอ อตฺตโต สมฺนุปสฺสติ, อปิจ โช สงฺขารวณฺตํ
อตฺตานํ สมฺนุปสฺสติ, อปิจ โช อตฺตนิ สงฺขารอ สมฺนุปสฺสติ;

อปีจ โข สงฺขารเรสุ อตฺตตานํ สมฺนุปสฺสติ; อปีจ โข วิญญานํ
 อตฺตโต สมฺนุปสฺสติ, อปีจ โข วิญญานวนฺตํ อตฺตตานํ, อปีจ โข
 อตฺตนิ วิญญานํ, อปีจ โข วิญญานสมฺมึ อตฺตตานํ สมฺนุปสฺสติ;
 ยา โข ปน सा गिक्खवे สมฺนุปสฺสนา, สงฺขारो โส; โส ปน
 สงฺขारो กีนฺทาโน ๔เปย กปีภโว; อวิชฺชาสมฺผสฺสเชน गिक्खवे
 वेथยितेन ผุฏฺฐสฺส อสฺสุตฺวาโต ปุฏฺฐชนสฺส อุปฺปนฺนา ตณฺหา,
 ตโตโฆ โส สงฺขारो; อิติ โข गिक्खवे โสปี สงฺขारो อนิจฺโจ
 สงฺขโต ปฏิจฺจสมุปฺปนฺโน; สาปี ตณฺหา ๔เปย สาปี เวทนา
 ๔เปย โสปี ผสฺโส ๔เปย สาปี อวิชฺชา อนิจฺจา สงฺขตา
 ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา; เอวंपิ โข गिक्खवे चानโต เอवंपि पस्सโต
 อนนฺตรรา आसวานं चโย होति.

น เหว โข รูปํ อตฺตโต สมฺนุปสฺสติ, น เวทนํ ๔เปย
 น สญฺญํ ๔เปย น สงฺขารे ๔เปย น วิญญานํ อตฺตโต
 สมฺนุปสฺสติ, อปีจ โข เอวंपิ ภูจิ होति 'โส อตฺตา, โส โลโก,
 โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจฺโจ ชุโว สสฺสโต อวิปริณามชฺชโมติ; ยา
 โข ปน सा गिक्खवे सस्सत्ति ภูจิ, สงฺขारो โส; โส ปน สงฺขारो
 กีนฺทาโน ๔เปย เอวंपิ โข गिक्खवे चानโต เอवंपि पस्सโต
 อนนฺตรรา आसवानं चโย होति.

น เหว โข รูปํ อตฺตโต สมฺนุปสฺสติ; น เวทนํ ๔เปย
 น สญฺญํ ๔เปย น สงฺขารे ๔เปย น วิญญานํ อตฺตโต
 สมฺนุปสฺสติ, นาปี เอวंपิ ภูจิ होति 'โส อตฺตา, โส โลโก, โส
 เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจฺโจ ชุโว สสฺสโต อวิปริณามชฺชโมติ; อปีจ โข
 เอวंपิ ภูจิ होति 'โน जस्सं, โन ज मे सिया, न भविस्यामि,'^๑ น मे

หมต

^๑ จ., เท. นภวิสส

ภวิสสตีติ. ยา โข ปน สา ภิกขเว อัจเฬทิกฺกฺขิ, สงฺขารो โส;
 โส ปน สงฺขารो กีนฺทาโน กีสุมฺทโย กิชาติโก กิปภโว;
 อวิชฺชาสมฺผลสฺสเชน ภิกขเว เวทียิตฺเตน ผุฏฺฐสฺส อสฺสุตฺวโต
 ปุณฺณชนสฺส อุปฺปนฺนา ตณฺหา, ตโตโห โส สงฺขารो; อิติ โข
 ภิกขเว โสปี สงฺขารो อนิจฺโจ ๕เปยฺ เหวปี โข ภิกขเว ชานโต
 เหว ปสฺสโต อนนฺตรํ อาสวานํ ขโย โหติ.

น เหว โข รูปํ อตฺตโต สมฺนุปสฺสตี; น เวทณํ ๕เปยฺ
 น สญฺญํ ๕เปยฺ น สงฺขารํ ๕เปยฺ น วิญฺญาณํ อตฺตโต
 สมฺนุปสฺสตี ๕เปยฺ น วิญฺญาณสมฺมํ อตฺตตานํ^๑ สมฺนุปสฺสตี, นาปี
 เหวทิกฺกฺขิ โหติ 'โส อตฺตา, โส โลโก, โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจฺโจ
 ชฺวโร สสฺสโต อวิปริณามชฺชโมติ; นาปี เหวทิกฺกฺขิ โหติ 'โน จสฺส,
 โน จ เม สียา, น ภวิสฺสามิ, น เม ภวิสฺสตีติ, อปีจ โข กงฺขี
 โหติ วิจิกิञฺฉิ อนิฏฺฐจฺกโต สทฺธมฺเม; ยา โข ปน สา ภิกขเว
 กงฺขิตา วิจิกิञฺชิตา อนิฏฺฐจฺกตตา สทฺธมฺเม, สงฺขารो โส; โส
 ปน สงฺขารो กีนฺทาโน กีสุมฺทโย กิชาติโก กิปภโว;
 อวิชฺชาสมฺผลสฺสเชน ภิกขเว เวทียิตฺเตน ผุฏฺฐสฺส อสฺสุตฺวโต
 ปุณฺณชนสฺส อุปฺปนฺนา ตณฺหา, ตโตโห โส สงฺขารो; อิติ โข
 ภิกขเว โสปี สงฺขารो อนิจฺโจ สงฺขโต ปฏิจฺจสมุปฺปนฺโน; สापปี
 ตณฺหา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา; สापปี เวทนา อนิจฺจา
 สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา; โสปี ผลโส อนิจฺโจ สงฺขโต
 ปฏิจฺจสมุปฺปนฺโน; สापปี อวิชฺชา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา;
 เหวปี โข ภิกขเว ชานโต เหว ปสฺสโต อนนฺตรํ อาสวานํ ขโย
 โหตีติ. นวมี.

๑๐. ปุณฺณมสฺสุตฺตํ

[๘๒] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ ปุพฺพพาราเม
มิการมาตฺตปาสาเท มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ. เตเน โข ปน
สมเยเน ภควา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส ปุณฺณนาย” ปุณฺณนาย
รตฺติยา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต อชฺโฌกาสเ นิสินฺโน โหติ.

อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ อญฺญาสาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ
กิริตฺวา, เยเน ภควา, เตเนชฺชลิเมปฺณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ
“ปุจฺเจยฺยาหิ ฆนฺเต ภควนฺตํ ภิกฺขุจิวเ เทสํ, สเจ เม ภควา
โอภาสํ กโรติ ปณฺหสฺส เวยฺยากรณายาติ. “เตเนหิ ตวํ ภิกฺขุ สเก
อาสเน นิสีทิตฺวา ปุจฺฉ, ยทาภงฺขสีติ. “เอวํ ฆนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ
ภควโต ปฏฺฐิสฺสุตฺวา สเก อาสเน นิสีทิตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ
“อิมเ ฆุ โข ฆนฺเต ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา, เสยฺยถิทํ, รุပ္ปาทานกฺขนฺโ
เวทณฺูปาทานกฺขนฺโ สณฺณูปาทานกฺขนฺโ สงฺขารูปาทานกฺขนฺโ
วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโติ. “อิมเ โข ภิกฺขุ ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา,
เสยฺยถิทํ, รุပ္ปาทานกฺขนฺโ ๕เปยฺ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโติ.

“สาธุ ฆนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสีตํ อภินฺนํทิตฺวา
อนฺโหมทิตฺวา ภควนฺตํ อุตฺตริ ปณฺหิ อปุจฺฉิ “อิมเ โข ปน ฆนฺเต
ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา กิम्मุลกาติ. “อิมเ โข ภิกฺขุ ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา
จณฺหมุลกาติ ๕เปยฺ ตณฺเณว ฆุ โข ฆนฺเต อุปาทานํ เต จ^๒
ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา; อุทาหุ อณฺณตฺร ปณฺจหิ” อุปาทานกฺขนฺเทหิ”
อุปาทานนฺติ. “น โข ภิกฺขุ ตณฺเณว อุปาทานํ เต จ

ปณฺจปาทานกฺขนฺธา, นปี^๑ อณฺณตฺร ปณฺจหิ อุปาทานกฺขนฺเธหิ
อุปาทานํ, อปีจ โย ตตฺถ จนฺทราโค, ตํ ตตฺถ อุปาทานนฺติ.

“สาธุ ภาณฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ๕เปฯ อุตฺตริ ปณฺหิ อปฺจุจิ
“สียา ปน ภาณฺเต ปณฺจปาทานกฺขนฺเธสุ จนฺทราคเวมตฺตตาติ.
“สียา ภิกฺขุติ ภควา อโวจ “อิธ ภิกฺขุ เอกจฺจสฺส เอวํ โหติ
‘เอวํรูปํ สียํ อนาคตมทฺธานํ, เอวํเวทโน สียํ อนาคตมทฺธานํ,
เอวํสยโย^๒” สียํ อนาคตมทฺธานํ, เอวํสงฺขารो สียํ อนาคตมทฺธานํ,
เอวํวิญญาโน สียํ อนาคตมทฺธานนฺติ;” เอวํ โข ภิกฺขุ สียา
ปณฺจปาทานกฺขนฺเธสุ จนฺทราคเวมตฺตตาติ.

“สาธุ ภาณฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ๕เปฯ อุตฺตริ ปณฺหิ อปฺจุจิ
“กิตฺตาวตา นุ โข ภาณฺเต ขนฺธานํ ขนฺธาธิวจฺชนฺติ. “ยงฺกิญฺจิ
ภิกฺขุ^๔ รูปํ อตีตानาคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา
โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
อัยํ วุจฺจติ รูปกฺขนฺโธ; ยา กาจิ เวทนา ๕เปฯ ยา กาจิ
สณฺญา ๕เปฯ เย เกจิ สงฺขารา ๕เปฯ ยงฺกิญฺจิ วิญญาณํ
อตีตानาคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา
สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, อัยํ วุจฺจติ
วิญญาณกฺขนฺโธ; เอตฺตาวตา โข ภิกฺขุ ขนฺธานํ ขนฺธาธิวจฺชนฺติ.

“สาธุ ภาณฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ๕เปฯ อปฺจุจิ “โก นุ โข
ภาณฺเต เหตุ โก ปจฺจโย รูปกฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย; โก เหตุ
โก ปจฺจโย เวทฺนากฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย; โก เหตุ โก ปจฺจโย
สณฺญากฺขนฺธสฺส ปณฺญาปนาย; โก เหตุ โก ปจฺจโย

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ.,เท.,อิ. นปี

^๒ ฉ.,อิ. อิตฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๓ อิ. เอวํสยโย

^๔ อิ. ภิกฺขเว

สงฺขารกฺขนฺธสส ปณฺณปาณาย; โโก เหตุ โโก ปจฺจโย
 วิญฺญาณกฺขนฺธสส ปณฺณปาณายาติ. “จตฺตารอ ไช ภิกฺขุ มหาภูตา
 เหตุ จตฺตารอ มหาภูตา ปจฺจโย รุปกฺขนฺธสส ปณฺณปาณาย,
 ผลสฺโส เหตุ ผลสฺโส ปจฺจโย เวทนากฺขนฺธสส ปณฺณปาณาย, ผลสฺโส
 เหตุ ผลสฺโส ปจฺจโย สณฺณกฺขนฺธสส ปณฺณปาณาย, ผลสฺโส เหตุ
 ผลสฺโส ปจฺจโย สงฺขารกฺขนฺธสส ปณฺณปาณาย, นามรูปํ เหตุ
 นามรูปํ ปจฺจโย วิญฺญาณกฺขนฺธสส ปณฺณปาณายาติ.

“สํว รณฺเตติ ไช สอ ภิกฺขุ ๔เปฯ อปฺปจฺฉิ “กถํ นุ ไช
 ภาณฺเต สกฺกายทิกฺขุจิ โหตีติ. “อิธ ภิกฺขุ อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชโน
 อริยานํ อทสฺสาวิ อริยธมฺมสส อโกวิทอ อริยธมฺเม อวินีโต
 สปปุริสํ อทสฺสาวิ สปปุริสธมฺมสส อโกวิทอ สปปุริสธมฺเม
 อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมนุปสฺสติ, รูปานฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา
 รูปํ, รูปสฺมี วา อตฺตานํ; เวทณํ ๔เปฯ สณฺณํ ๔เปฯ สงฺขารे
 ๔เปฯ วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุปสฺสติ, วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตานํ,
 อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี วา อตฺตานํ; เอวํ ไช ภิกฺขุ
 สกฺกายทิกฺขุจิ โหตีติ.

“สํว รณฺเตติ ไช สอ ภิกฺขุ ๔เปฯ อปฺปจฺฉิ “กถํ ปน
 ภาณฺเต สกฺกายทิกฺขุจิ น โหตีติ. “อิธ ภิกฺขุ สุตวา อริยสวโก
 อริยานํ ทสฺสาวิ อริยธมฺมสส โกวิทอ อริยธมฺเม สุวินีโต สปปุริสํ
 ทสฺสาวิ สปปุริสธมฺมสส โกวิทอ สปปุริสธมฺเม สุวินีโต น รูปํ
 อตฺตโต สมนุปสฺสติ, น รูปานฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา
 รูปํ, น รูปสฺมี วา อตฺตานํ; น เวทณํ ๔เปฯ น สณฺณํ ๔เปฯ
 น สงฺขารे ๔เปฯ น วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุปสฺสติ, น

วิญญาณวนต์ วา อตฺตานิ, น อตฺตนิ วา วิญญาณ, น
วิญญาณสมี วา อตฺตานิ; เอว โข ภิกฺขุ สกฺกายทิฏฺฐิ น โหตีติ.

“สาธุ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ๔เปฯ อปฺจุฉิ “โก นุ โข
ภนฺเต รูปสฺส อสฺสาโท, โก อาทีนโว, ก็ นิสฺสรณ, โก เวทนาย
๔เปฯ โก สญฺญาย ๔เปฯ โก สงฺขารานํ ๔เปฯ โก วิญญาณสฺส
อสฺสาโท, โก อาทีนโว, ก็ นิสฺสรณนฺติ. “ยํ โข ภิกฺขุ รูป
ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺส, อยํ รูปสฺส อสฺสาโท; ยํ รูป
อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺม, อยํ รูปสฺส อาทีนโว; โย รูปสมี
ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺปหานํ, อิทํ รูปสฺส นิสฺสรณ; ยํ เวทนํ
ปฏิจฺจ ๔เปฯ ยํ สญฺญํ ปฏิจฺจ ๔เปฯ ยํ* สงฺขारे ปฏิจฺจ
๔เปฯ ยํ วิญญาณํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺส, อยํ
วิญญาณสฺส อสฺสาโท; ยํ วิญญาณํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺม,
อยํ วิญญาณสฺส อาทีนโว; โย วิญญาณสมี ฉนฺทราควินโย
ฉนฺทราคปฺปหานํ, อิทํ วิญญาณสฺส นิสฺสรณนฺติ.

“สาธุ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนุโมทิตฺวา ภควนฺตํ อุตฺตริ ปณฺหํ อปฺจุฉิ “กถํ นุ โข ภนฺเต
ชานโต กถํ ปสฺสโต อิมสฺมิญจ สวิญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ
สพฺพนิमितฺเตสุ อหํการมมฺงการมานานุสฺยา น โหนฺตีติ. “ยงฺกิณฺจิ
ภิกฺขุ รูปํ อตีตानาคตปจฺจุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา
โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ
ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ; ยา กาคิ เวทนา ๔เปฯ ยา

กาจิ สญฺญา ๕เปฯ เย เกจิ สงฺขารฯ ๕เปฯ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ
 อตีตํ นาคตปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา
 สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา สพฺพํ
 วิญฺญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมิ, น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ
 ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตี; เอวํ โข ภิกฺขุ ชานโต เอวํ
 ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ
 อหํการมมฺงการมานานุสยา น โหนตฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน เอวํ เจตโส
 ปริวิตกโก อุทฺปาที "อิตี กิร โภ รูปํ อนตฺตา, เวทนา ๕เปฯ
 สญฺญา ๕เปฯ สงฺขารฯ ๕เปฯ วิญฺญาณํ อนตฺตา, อนตฺตกตานิ
 กมฺมานิ กมฺมตฺตานํ" ๑ สฺสิสฺสนฺตฺติ. อถ โข ภควา ตสฺส ภิกฺขุโน
 เจตสา เจโตปริวิตกกมฺมญฺญา ย ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

"จํนํ โข ปเนตํ ภิกฺขเว วิชฺชตี, ยํ อิเชกฺขจโ จ โมชมปฺริโส
 อวิชฺชาคโต" ๒ ตณฺหาธิคเตน" ๓ เจตสา สตฺถุ สาสนํ อติธาวิตพฺพํ
 มณฺเฑยฺย 'อิตี กิร โภ รูปํ อนตฺตา, เวทนา ๕เปฯ สญฺญา
 ๕เปฯ สงฺขารฯ ๕เปฯ วิญฺญาณํ อนตฺตา, อนตฺตกตานิ กมฺมานิ
 กมฺมตฺตานํ" ๔ สฺสิสฺสนฺตฺติ; ๕ ปฏิปฺจฺจา วินีตา โข เม ตุมฺहे
 ภิกฺขเว ตตฺร ตตฺร เตสุ เตสุ ๕ ฐมฺเมสุ, ตํ ก็ มณฺเฑยฺย ภิกฺขเว,
 รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาตี. อนิจฺจํ ภนฺเต. "เวทนา ๕เปฯ สญฺญา
 ๕เปฯ สงฺขารฯ ๕เปฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาตี. อนิจฺจํ
 ภนฺเต. "ยํ ปณานิจฺจํ ทฺวักขํ วา ตํ สุขํ วาตี. ทฺวักขํ ภนฺเต. "ยํ

๑ ส. อ. กตมตฺตานํ จ. เท. กตมตฺตานํ

หมตอายุ 27/03/2566

๒ จ. เท. กตมตฺตานํ

๓ อ. อัย ปาโร น ทิสฺสตี.

๔-๕ จ. เท. อ. อวิทฺวา อวิชฺชาคโต ตณฺหาธิคเตน

๕ อ. อิตฺสทโท น ทิสฺสตี.

ปณณิจจํ ทุกขํ วิปริณณมณมํ, กลลํ นุ ตํ สมนุสฺสํตํ ‘เอตํ
มม, เอโสหมสมิ, เอโส เม อตฺตตติ. โน เหนํ ฆนฺเต. “ตสฺมาติห
ขเปยฺ เอวํ ปสฺสํ ขเปยฺ นปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ.

“เทว ขนฺธา ตณฺเณว ลียํ อธิวณํ จ เหตุนา
สกุณายนํ^๑ ทเว วุตฺตา อสฺสาทวิญญณณน จ
เอเต ทสฺวิธา วุตฺตา โหติ ภิกฺขุ ปุณฺณยาติ.^๒ ทสมํ.

ตติโย ขชฺชนียวคฺโค.

ตสฺสอุทฺทหนํ

อสฺสาโท เทว สมุทฺยา อรหนฺเตหิ อปเร เทว
สีโห^๓ ขชฺชนิปนฺนโทยํ ปาลีเลยฺเยน ปุณฺณมาติ.

๔. เถรวคฺโค

๑. อานนฺทสฺสุตฺตํ

[๘๓] สาวตฺถิณิทานํ. ตตฺร โข อายสฺมา อานนฺโท ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ “อาวุโส ภิกฺขเวติ.” “อาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต
อานนฺทสฺส ปจฺจสฺสอสู. อายสฺมา อานนฺโท เอตทวโจ

“ปฺนฺโณ นาม อาวุโส อายสฺมา มนฺตานีปฺตโต อมฺหากํ
นวกานํ สตํ พหุปกาวโร โหติ, โส อมฺเห อิมินา โอวาทน
โอวาทติ ‘อุปาทาย อาวุโส อานนฺท ‘อสุมฺมิตี โหติ โน อนฺูปาทาย;
ภิกฺขุ อุปาทาย ‘อสุมฺมิตี โหติ โน อนฺูปาทาย; รูปิ อุปาทาย
‘อสุมฺมิตี โหติ โน อนฺูปาทาย; เวทนํ ๕เปยฺ สณฺณํ ๕เปยฺ สงฺขาร
๕เปยฺ วิญฺญาณํ อุปาทาย ‘อสุมฺมิตี โหติ โน อนฺูปาทาย.

เสยฺยถาปิ อาวุโส อานนฺท อิตฺถิ วา ปฺริโส วา ททโร
ยุวา มนฺทชนกชาติโก อาทาเส วา ปฺริสฺสทฺเช ปฺริโยทาเต อจฺเณ วา
อุทกปตฺเต สกํ มุขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺขมาโน อุปาทาย ปสฺเสยฺย โน
อนฺูปาทาย; เอวเมว โข อาวุโส อานนฺท รูปิ อุปาทาย ‘อสุมฺมิตี
โหติ โน อนฺูปาทาย; เวทนํ ๕เปยฺ สณฺณํ ๕เปยฺ สงฺขาร ๕เปยฺ
วิญฺญาณํ อุปาทาย ‘อสุมฺมิตี โหติ โน อนฺูปาทาย; ตํ กิ มณฺณสิ
อาวุโส อานนฺท, รูปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ อาวุโส.
“เวทนา ๕เปยฺ สณฺณา ๕เปยฺ สงฺขาร ๕เปยฺ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา
อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ อาวุโส. “๕เปยฺ ตสฺมาติห ๕เปยฺ เอวํ ปสฺส
๕เปยฺ นาปฺริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. “ปฺนฺโณ นาม อาวุโส

อายสฺมา มนฺตานีปฺตโต อมฺหากํ นวกานํ สตํ พหุปการโ หิตฺติ,
โส อมฺहे อิมินา โอวาทเน โอวาทติ; อิมํ^๑ ปน เม อายสฺมโต
ปฺนุณฺณสฺส มนฺตานีปฺตตสฺส ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา ฐมฺโม อภิสมิโตติ.^๒

๒. ติสสสุตตํ

[๘๔] สวตฺถีนินฺทานํ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา
ติสฺโส ภควโต ปิตุจฺฉาปฺตโต สมฺพหุลานํ ภิกฺขุณฺํ เอวมาโรเจติ
“อปิ เม อาวุโส มรฺรฺกชาโต วีย กาโย, ทิสสาปิ เม น
ปฏฺขายนฺติ, ฐมฺมาปิ มํ นปฺปฏฺฏิภานฺติ, ถีนมิตฺทญฺจ เม จิตฺตํ
ปรียาทาย ติฏฺฐจฺติ, อนภีโรโต จ พุรฺหมจฺริยํ จรามิ, หิตฺติ จ เม
ฐมฺเมสฺสุ วิจิกิจฺจจฺติ.

อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียฺสุ;
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภีวาทเตวฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิสฺสุ, เอกมฺนตํ
นินฺสิณฺหา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ “อายสฺมา ภนฺเต
ติสฺโส ภควโต ปิตุจฺฉาปฺตโต สมฺพหุลานํ ภิกฺขุณฺํ เอวมาโรเจติ
‘อปิ เม อาวุโส มรฺรฺกชาโต วีย กาโย, ทิสสาปิ เม น
ปฏฺขายนฺติ, ฐมฺมาปิ มํ นปฺปฏฺฏิภานฺติ, ถีนมิตฺทญฺจ เม จิตฺตํ
ปรียาทาย ติฏฺฐจฺติ, อนภีโรโต จ พุรฺหมจฺริยํ จรามิ, หิตฺติ จ เม
ฐมฺเมสฺสุ วิจิกิจฺจจฺติ.

อถ โข ภควา อญฺญตรํ ภิกฺขุํ อามนฺเตสิ “เอहि ตวํ ภิกฺขุ
มม วจเนน ติสฺสํ ภิกฺขุํ อามนฺเตहि ‘สตฺถา ตํ อาวุโส ติสฺส
อามนฺเตตฺตีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏฺฐิสฺสุตฺวา,

เยนายสฺมา ติสฺโส, เตนุปลงฺกมิ; อุปฺสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ ติสฺสํ
 เอตทโวจ “สตถา ตํ อวฺโส ติสฺส อามนฺเตตฺติ. “เอวํ อวฺโสติ
 โข อายสฺมา ติสฺโส ตสฺส ภิกฺขุโน ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา,
 เตนุปลงฺกมิ; อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ.
 เอกมนฺตํ นิสฺสินฺ โข อายสฺมนฺตํ ติสฺสํ ภควา เอตทโวจ “สจฺจํ
 กิร ตวํ ติสฺส สมฺพหุลานํ ภิกฺขุณฺ อเวมาโรเจสิ ‘อปิ เม อวฺโส
 มชฺฐรทฺธาโต วีย กาโย ๔เปยฺ โหติ จ เม ฐมฺเมสฺสุ วิจิกิञฺจติ.
 เอวํ ภนฺเต.

“ตํ ก็ มณฺณสิ ติสฺส, รูเป อวิตฺราคสฺส” อวิตฺตจฺจนฺทสฺส
 อวิตฺเปมสฺส อวิตฺปิปาสสฺส อวิตฺปริพาหสฺส อวิตฺตณฺหสฺส” ตสฺส
 รูปสฺส วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺข-
 โทมนสฺสุปายาสาติ. เอวํ ภนฺเต. “สาธุ สาธุ ติสฺส, เอวํ เหน้
 ติสฺส โหติ, ยถาตํ รูเป อวิตฺราคสฺส ๔เปยฺ เวทนาย ๔เปยฺ
 สณฺณาย ๔เปยฺ สงฺขารेषฺ อวิตฺราคสฺส ๔เปยฺ เตสํ สงฺขารานํ
 วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ.
 เอวํ ภนฺเต. “สาธุ สาธุ ติสฺส, เอวํ เหน้ ติสฺส โหติ, ยถาตํ
 สงฺขารेषฺ อวิตฺราคสฺส. วิญฺญาเณ อวิตฺราคสฺส อวิตฺจฺจนฺทสฺส
 อวิตฺเปมสฺส อวิตฺปิปาสสฺส อวิตฺปริพาหสฺส อวิตฺตณฺหสฺส, ตสฺส
 วิญฺญาณสฺส ปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทฺทุกฺข-
 โทมนสฺสุปายาสาติ. เอวํ ภนฺเต. “สาธุ สาธุ ติสฺส, เอวํ เหน้
 ติสฺส โหติ, ยถาตํ วิญฺญาเณ อวิตฺราคสฺส ๔เปยฺ

ตํ ก็ มณฺณสิ ติสฺส รูเป วิตฺราคสฺส วิตฺจฺจนฺทสฺส
 วิตฺเปมสฺส วิตฺปิปาสสฺส วิตฺปริพาหสฺส วิตฺตณฺหสฺส ตสฺส รูปสฺส

วิปริณามณฺณถาภาวา อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ.
โน เหตํ ภาณเต.

“สาธุ สาธุ ติสฺส, เอวํ เหตํ ติสฺส โหติ, ยถา ตํ รูปํ
วितฺถาคสฺส; เวทนาย ๔เปยฺ สณฺณาย ๔เปยฺ สงฺขารेषฺ ๔เปยฺ
วิญฺเญวณํ วิตฺถาคสฺส วิตฺถจฺจนฺทสฺส วิตฺถเปมสฺส วิตฺถปิปาสสฺส
วิตฺถปริพาหสฺส วิตฺถตณฺหสฺส ตสฺส วิญฺเญวณสฺส วิปริณามณฺณถาภาวา
อุปฺปชฺชนฺติ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาติ. โน เหตํ ภาณเต.
“สาธุ สาธุ ติสฺส, เอวํ เหตํ ติสฺส โหติ, ยถา ตํ วิญฺเญวณํ
วितฺถาคสฺส; ๔เปยฺ ตํ ก็ มณฺณยสิ ติสฺส, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภาณเต. “๔เปยฺ เวทนา ๔เปยฺ สณฺณาย ๔เปยฺ สงฺขาราย
๔เปยฺ วิญฺเญวณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภาณเต. “๔เปยฺ
ตสฺมาติห ๔เปยฺ เอวํ ปสฺสํ ๔เปยฺ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ.

เสยฺยถาปี^๑ ติสฺส เทว ปุริสา. เอโก ปุริโส อมคฺคกฺกุสโล,
เอโก ปุริโส มคฺคกฺกุสโล, ตเมเนํ โส อมคฺคกฺกุสโล ปุริโส อมฺ
มคฺคกฺกุสลํ ปุริสํ มคฺคํ ปุจฺเจยฺย, โส เอวํ วเทยฺย ‘เอวํ’ โภ
ปุริสํ อยํ มคฺโค, เตเน มฺหุตฺตํ คจฺฉ, เตเน มฺหุตฺตํ คณฺตฺวา
ทกฺขิสฺสสิ เทวธาปถิ;^๒ ตตฺถ วามํ มุณฺณจิตฺวา ทกฺขิณํ คณฺห, เตเน
มฺหุตฺตํ คจฺฉ, เตเน มฺหุตฺตํ คณฺตฺวา ทกฺขิสฺสสิ ติพฺพํ วนสณฺฑํ,
เตเน มฺหุตฺตํ คจฺฉ, เตเน มฺหุตฺตํ คณฺตฺวา ทกฺขิสฺสสิ มหฺนตํ นิมนฺ
ปฺลลลํ, เตเน มฺหุตฺตํ คจฺฉ, เตเน มฺหุตฺตํ คณฺตฺวา ทกฺขิสฺสสิ
โสพภํ ปปาตํ, เตเน มฺหุตฺตํ คจฺฉ เตเน มฺหุตฺตํ คณฺตฺวา
ทกฺขิสฺสสิ สมนํ ภูมิกาคํ รมนีเย.^๔

หมตอาณ 27/05/2566

^๑ อ. เสยฺยถาปีสฺส

^๒ อ. ทวิธาปถิ

^๓ ฉ.เท. เอหิ

^๔ ฉ.เท. รมนียนฺติ.

อุปมา โข มุยายํ ติสฺส กตา อตฺถสฺส วิญญาปนาย; อยํ
 เจเวตฺถ อตฺถเ; ‘ปฺริโส มคฺคกฺกุสโลติ โข ติสฺส ปุณฺณชนสฺเสตํ
 อธิวจํ; ‘ปฺริโส มคฺคกฺกุสโลติ โข ติสฺส ตถาคตสฺเสตํ อธิวจํ
 อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส; ‘เทวธปาเถติ โข ติสฺส วิจิกิจฺจาเยตํ
 อธิวจํ; ‘วาโม มคฺโคติ’ โข ติสฺส อฏฺฐจฺจกิกสฺเสตํ มิจฺฉามคฺคสฺส
 อธิวจํ; เสยฺยเถทํ, มิจฺฉาทิกฺขจฺจาฯ เปฯ มิจฺฉาสมาธิสฺส; ‘ทกฺขิโณ
 มคฺโคติ’ โข ติสฺส อริยสฺเสตํ อฏฺฐจฺจกิกสฺส มคฺคสฺส อธิวจํ;
 เสยฺยเถทํ, สมฺมาทิกฺขจฺจาฯ เปฯ สมฺมาสมาธิสฺส; ‘ติพฺโพ วณฺสณฺโฑติ
 โข ติสฺส อวิชฺชาเยตํ อธิวจํ; ‘มหนฺตํ นิมนํ ปลลลนฺติ โข ติสฺส
 กามานเมตํ อธิวจํ; ‘โสฬโภ ปปาโตติ โข ติสฺส โกธฺปายาสสฺเสตํ
 อธิวจํ; ‘สโม ภูมิภาโค รณณียเติ โข ติสฺส นิพฺพานสฺเสตํ
 อธิวจํ; อภิรม ติสฺส, อภิรม ติสฺส, อหโมวาทเณ อหมนฺนุคฺคเณ
 อหมนฺนุสาสนิยาติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมโน อายสฺมา ติสฺโส ภควโต
 ภาสิตํ อภินนฺทิตี. พุติย.

๓. ยมกสฺสุตํ

[๘๕] เอกํ สมยํ อายสฺมา สารีปฺพุโต สาวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวเน อนาถปิณฺฑทิกสฺสสาราเม. เตน โข ปน สมเยเน ยมกสฺส
 นาม ภิกฺขุโน เอวรूपํ ปาปกํ ทิกฺขจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ “ตถาหํ
 ภควตา ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, ยถา ชีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส

^๑ อ. วามมคฺโคติ

^๒ อ. ทกฺขิณมคฺโคติ

ภททา อุจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ, น โหติ ปรมมรณาคติ. อสฺสสํ โข
สมพหุลา ภิกฺขุ “ยมกสฺส กิร นาม ภิกฺขุโน เอวรูปํ ปาปกํ
ทิฏฺฐิจิตตํ อุปฺปนํ โหติ ‘ตถาหํ ภควตา ฅมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ,
ยถา ขีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส ภททา อุจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ, น โหติ
ปรมมรณาคติ. อถ โข เต ภิกฺขุ, เยนายสฺมา ยมโก, เตनुปสงฺกมียสฺ;
อุปสงฺกมิตฺวา आयสฺมตา ยมเกน สทฺธิ สมฺโมทียสฺ, สมฺโมทนียํ กถํ
สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสียสฺ. เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข
เต ภิกฺขุ आयสฺมมฺนตํ ยมกํ เอตทวโจ “สจฺจํ กิร เต” อาวุโส
ยมก เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตตํ อุปฺปนํ ‘ตถาหํ ภควตา ฅมฺมํ
เทสิตํ อาชานามิ, ยถา ขีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส ภททา
อุจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ, น โหติ ปรมมรณาคติ. “เอวํ ขวาทํ อาวุโส
ภควตา ฅมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, ยถา ขีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส
ภททา อุจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ, น โหติ ปรมมรณาคติ.

“มา อาวุโส ยมก เอวํ อวจ, มา ภควมฺนตํ อพฺภาจิกฺขิ,
น हि สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ, น हि ภควา เอวํ วเทยฺย
‘ขีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส ภททา อุจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ, น โหติ
ปรมมรณาคติ.

เอวํปิ โข आयสฺมา ยมโก เตหิ ภิกฺขุหิ วุจฺจมาโน ตเถว
ตํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตตํ ฅามสา ปรามาสา อภินิวิสฺ^๒ โวหฺรติ
“ตถาหํ ภควตา ฅมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ, ยถา ขีณาสโว ภิกฺขุ
กายสฺส ภททา อุจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ, น โหติ ปรมมรณาคติ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ นาสกฺขีสุ อายสฺมหนฺตํ ยมกํ เอตสฺมา
 ปาปกา ทิฏฺฐิจิตฺตา วิเวเจตฺตุ. อถ โข เต ภิกฺขุ อุกฺกจายาสนา,
 เยนายสฺมา สารีปฺตโต, เตนฺอุปสงฺกมียฺสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมหนฺตํ
 สารีปฺตตํ เอตทวโจจํ “ยมกสฺส นาม อาวุโส สารีปฺตตํ ภิกฺขุโน
 เอวรूपํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ‘ตถาหํ ภควตา ฅมฺมํ เทสิตํ
 อาชานามิ, ยถา ขีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เกทา อุกฺกจิชฺชติ
 วินสฺสติ, น โหติ ปรมฺมรณาทิ; สาธายสฺมา สารีปฺตโต, เยน
 ยมโก ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมตฺถ อนุกมฺเป อุปาทายาติ.

อริวาสสิ โข อายสฺมา สารีปฺตโต ตฺถนฺทึภาเวน. อถ โข
 อายสฺมา สารีปฺตโต สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิตโต, เยนายสฺมา
 ยมโก, เตนฺอุปสงฺกมียฺ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา ยมเกน สทฺธิ
 สมฺโมทิตฺวา ยเปยฺย เอกมฺหนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปฺตโต
 อายสฺมหนฺตํ ยมกํ เอตทวโจจํ “สจฺจํ กิร เต อาวุโส ยมกํ เอวรूपํ
 ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ‘ตถาหํ ภควตา ฅมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ,
 ยถา ขีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เกทา อุกฺกจิชฺชติ วินสฺสติ, น โหติ
 ปรมฺมรณาทิ. “เอวํ ขวาทํ อาวุโส ภควตา ฅมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ,
 ยถา ขีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เกทา อุกฺกจิชฺชติ วินสฺสติ, น โหติ
 ปรมฺมรณาทิ.

ตํ กิ มณฺณสิ อาวุโส ยมกํ, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ อาวุโส. “ยเปยฺย เวทนา ยเปยฺย สณฺณหา ยเปยฺย สงฺขารธา
 ยเปยฺย วิญญานํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ อาวุโส.
 “ตสฺมาติห ยเปยฺย เอวํ ปสฺสํ ยเปยฺย นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ.

ตํ ก็ มณฺณสิ อาวุโส ยมก, รูป 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส. "เวทณํ 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส. "สณฺณํ ๕เปฯ สงฺขาร ๕เปฯ วิญฺญาณํ 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส.

"ตํ ก็ มณฺณสิ อาวุโส ยมก, รูปสฺมี 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส. "อณฺณตฺร รุปา 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส. "เวทนาย ๕เปฯ อณฺณตฺร เวทนาย ๕เปฯ สณฺณาย. อณฺณตฺร สณฺณาย ๕เปฯ สงฺขาร ๕เปฯ อณฺณตฺร สงฺขาร ๕เปฯ วิญฺญาณสฺมี 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส. "อณฺณตฺร วิญฺญาณ 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส.

"ตํ ก็ มณฺณสิ อาวุโส ยมก, รูป" ๕เปฯ เวทนา ๕เปฯ สณฺณ ๕เปฯ สงฺขาร ๕เปฯ วิญฺญาณํ 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส.

"ตํ ก็ มณฺณสิ อาวุโส ยมก, อัย โส อรูป อเวทโน อสณฺณ อสงฺขาร, อวิญฺญาณ 'ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ อาวุโส. "เอตถ จ เต อาวุโส ยมก ทิฏฺฐเจว ฐมเม สจฺจโต ตถโต" ตถาคโต อนุปฺปฬภิกฺขมาโน กลลํ นุ เต ตํ เวยฺยาकरणํ 'ตถาหํ ภควตา ฐมมํ เทสิตํ อาชานามิ, ยถา ชีณาสโว ภิกฺขุ กายสฺส เกทา อจฺจุชฺชติ วินสฺสติ, น โหติ ปรมมรณาติ. "อหุ โข เม ตํ อาวุโส สาริปุตฺต ปุพฺเพ อวิทฺทสฺสโน ปาปกํ ทิฏฺฐิจตํ, อิทฺถจ ปน เม आयสฺมโต สาริปุตฺตสฺส ฐมมเทสนํ สุตฺวา

* ฉ.เท. รูป เวทณํ สณฺณํ สงฺขาร อ. รูปา

* ฉ.เท.อ. เตตโต, เอวมฺปริปี.

ตณฺเจว ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตตํ ปหีนํ, ฆมฺโม จ เม อภิสมิโตติ.

“สเจ ตํ อาวุโส ยมก เหวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘โย โส อาวุโส ยมก ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว, โส กายสส เกทา ปรมฺมรณํ ก็ โหติตติ, เหวํ ปุณฺโณ ตวํ อาวุโส ยมก ‘กิณฺติ พุยากรเวยยาสีติ. “สเจ มํ อาวุโส เหวํ ปุจฺเจยฺยํ ‘โย โส อาวุโส ยมก ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว, โส กายสส เกทา ปรมฺมรณํ ก็ โหติตติ, เหวํ ปุณฺโณ” อหฺมาวุโส เหวํ พุยากรเวยยํ ‘รูป โข อาวุโส อนิจฺจํ, ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ, ยํ ทุกฺขํ ตํ นิรุทฺธํ, ตทตฺถ^๒ คตํ; เวทนา ๔เปยฺย สณฺณ ๔เปยฺย สงฺขาร ๔เปยฺย วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, ยถนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตํ นิรุทฺธํ; ตทตฺถ คตนฺติ; เหวํ ปุณฺโณ อหํ อาวุโส เหวํ พุยากรเวยยนฺติ.

“สาธุ สาธุ อาวุโส ยมก, เตนหาวุโส ยมก อุปมนฺเต กริสฺสามิ เอตสฺสเสว อตฺถสฺส ภิกฺขุโยโส มตฺตาย ฅาณาย; เสยฺยถาปิ อาวุโส ยมก คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา อหฺโธม มหาทฺชโน มหาโกโค, โส จ อารกฺขสมฺปนฺโน; ตสฺส โกจิ เทว ปุริโส อุปฺปชฺเชยฺย อนตฺถกาโม อหิตกาโม อโยคกฺขเมกกาโม ชีวิตา วโรเปตฺถกาโม; ตสฺส เอวมสฺส ‘อัย โข คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา อหฺโธม มหาทฺชโน มหาโกโค, โส จ อารกฺขสมฺปนฺโน, น หายํ” สุกโร ปสยฺห ชีวิตา วโรเปตฺถ; ยนฺนุนาหํ อนุปชฺชช ชีวิตา วโรเปยฺยนฺติ; โส ตํ คหปติ วา คหปติปฺตฺตํ วา อุปสงฺกมิตฺวา เหวํ วเทยฺย ‘อุปฺภจฺเจยฺยนฺตํ ฆนฺเตติ; ตเมนํ โส คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา อุปฺภจฺจาเปยฺย; โส อุปฺภจฺเจยฺย ปุพฺพุฏฺฐายี

ปัจจนานิปาตี ก็การปฏิสสาวี มนาปจारी ปิยวาที ตสฺส โส คหปติ วา
คหปติปุตโต วา มิตตโตปิ นํ ทเหยย^๑ สุหชฺชโตปิ นํ ทเหยย,
ตสมิณฺจ วิสฺสาสํ อาปชฺเชยฺย; ยทา โข อาวุโส ตสฺส ปุริสสฺส
เอวมสฺส 'สํวิสฺสญฺโจะ โข มุยาโย คหปติ วา คหปติปุตโต วาติ;
อถ นํ รโหคตํ วิทิตฺวา तिณฺเหเน สตุเถเน ชีวิตา โวโรเปยฺย.

ตํ ก็ มณฺเณสิ อาวุโส ยมก, ยทาปิ โส ปุริโส อมฺ
คหปตี วา คหปติปุตตํ วา อุปสงฺกमितฺวา เอวมาห 'อุปฏฺฐเหยยํ
ตํ ภาณเตติ; ตทาปิ โส วรโกว, วรกณฺจ ปน สนฺตํ น อณฺเณสิ
'วรโก เมติ; ยทาปิ โส อุปฏฺฐจาทิ^๒ ปุพฺพภูฏจายี ปัจจนานิปาตี
ก็การปฏิสสาวี มนาปจारी ปิยวาที, ตทาปิ โส วรโกว, วรกณฺจ
ปน สนฺตํ น อณฺเณสิ 'วรโก เมติ; ยทาปิ นํ รโหคตํ วิทิตฺวา
ติณฺเหเน สตุเถเน ชีวิตา โวโรเปติ, ตทาปิ โส วรโกว, วรกณฺจ
ปน สนฺตํ น อณฺเณสิ 'วรโก เมติ. "เอวมาวุโสติ.

"เอวเมว โข อาวุโส อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชนํ อริยานํ อทสฺสาวี
อริยธมฺมสฺส อโกวิโท อริยธมฺเม อวินีโต สปฺปฺริสํ อทสฺสาวี
สปฺปฺริสธมฺมสฺส อโกวิโท สปฺปฺริสธมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต
สมนุสฺสติ, รูปวนฺตํ วา อตฺตานํ, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมี วา
อตฺตานํ; เวทนํ อเปยฺย สณฺณํ อเปยฺย สงฺขารํ อเปยฺย วิญฺเณณํ
อตฺตโต สมนุสฺสติ, อเปยฺย วิญฺเณณสฺมี วา อตฺตานํ; โส อนิจฺจํ
รูปํ 'อนิจฺจํ รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อนิจฺจํ เวทนํ 'อนิจฺจา
เวทนาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อนิจฺจํ สณฺณํ 'อนิจฺจา สณฺเณนาติ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อนิจฺจํ สงฺขารํ 'อนิจฺจา สงฺขารนาติ

หมดอายุ 27/05/2566

ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อนิจฺจํ วิญฺญาณํ 'อนิจฺจํ วิญฺญาณนฺติ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.

ทุกฺขํ รูปํ 'ทุกฺขํ รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; ทุกฺขํ
เวทหนํ อปฺเปยฺยํ ทุกฺขํ สณฺณํ อปฺเปยฺยํ ทุกฺเข สงฺขารे อปฺเปยฺยํ ทุกฺขํ
วิญฺญาณํ 'ทุกฺขํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.

อนตฺตํ รูปํ 'อนตฺตา รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ;
อนตฺตํ เวทหนํ อปฺเปยฺยํ อนตฺตํ สณฺณํ อปฺเปยฺยํ อนตฺเต สงฺขารे อปฺเปยฺยํ
อนตฺตํ วิญฺญาณํ 'อนตฺตา วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.

สงฺขตํ รูปํ 'สงฺขตํ รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; สงฺขตํ
เวทหนํ อปฺเปยฺยํ สงฺขตํ สณฺณํ อปฺเปยฺยํ สงฺขเต สงฺขารे อปฺเปยฺยํ สงฺขตํ
วิญฺญาณํ 'สงฺขตํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.

วธกํ รูปํ 'วธกํ รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; วธกํ
เวทหนํ อปฺเปยฺยํ วธกํ สณฺณํ อปฺเปยฺยํ วธเก สงฺขารे อปฺเปยฺยํ วธกํ
วิญฺญาณํ 'วธกํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.

โส รูปํ อูเปติ อูปาทียติ อธิฏฺฐาติ 'อตฺตา เมติ; เวทหนํ
อปฺเปยฺยํ สณฺณํ อปฺเปยฺยํ สงฺขารे อปฺเปยฺยํ วิญฺญาณํ อูเปติ อูปาทียติ
อธิฏฺฐาติ 'อตฺตา เมติ; ตสฺสิเม ปญฺจุปาทานกฺขณฺธา อูเปตา"
อูปาทินฺหา ทิฆมรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺตนฺติ.

สุตฺวา จ โข อาวุโส อริยสาวโก อริยานํ ทสฺสาวิ
อริยธมฺมสฺส โกวิโท อริยธมฺเม สุวีนีโต อปฺเปยฺยํ สปฺปปริสธมฺเม
สุวีนีโต น รูปํ อตฺตโต สมฺนุสฺสติ, น รูปวณฺตํ วา^๒ อตฺตานํ,
น อตฺตนิ วา รูปํ, น รูปสฺมี วา อตฺตานํ; น เวทหนํ อปฺเปยฺยํ น

^๑ "อูปฺปนฺนาติปิ "อูปฺเนตฺตาติปิ ปาโร.

^๒ ฉ.,เท.,อ. วาสทโท น ทิสฺสติ.

สณํ ๔เป๔ น สงขาร ๔เป๔ น วิญญานํ อตฺตโต สมนุสฺสติ,
น วิญญานวนฺตํ วา อตฺตานํ, น อตฺตนิ วา วิญญานํ, น
วิญญานสฺมี วา อตฺตานํ.

โส อนิจจํ รุปํ 'อนิจจํ รุปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; อนิจจํ
เวทณํ ๔เป๔ อนิจจํ สณํ ๔เป๔ อนิจฺเจ สงขาร ๔เป๔ อนิจจํ
วิญญานํ 'อนิจจํ วิญญานนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

ทุกขํ รุปํ 'ทุกขํ รุปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; ทุกขํ เวทณํ
๔เป๔ ทุกขํ สณํ ๔เป๔ ทุกฺเข สงขาร ๔เป๔ ทุกขํ วิญญานํ
'ทุกขํ วิญญานนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

อนตฺตํ รุปํ 'อนตฺตา รุปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; อนตฺตํ
เวทณํ ๔เป๔ อนตฺตํ สณํ ๔เป๔ อนตฺเต สงขาร ๔เป๔ อนตฺตํ
วิญญานํ 'อนตฺตา วิญญานนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

สงฺขตํ รุปํ 'สงฺขตํ รุปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; สงฺขตํ
เวทณํ ๔เป๔ สงฺขตํ สณํ ๔เป๔ สงฺขเต สงขาร ๔เป๔ สงฺขตํ
วิญญานํ 'สงฺขตํ วิญญานนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

วธกํ รุปํ 'วธกํ รุปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; วธกํ เวทณํ
๔เป๔ วธกํ สณํ ๔เป๔ วธเก สงขาร ๔เป๔ 'วธกา
สงฺขาราคิ ยถาภูตํ ปชานาติ; วธกํ วิญญานํ 'วธกํ วิญญานนฺติ
ยถาภูตํ ปชานาติ.

โส รุปํ น อูเปติ น อูปาทียติ น อธิฏฺฐาติ* อตฺตา
เมติ; เวทณํ ๔เป๔ สณํ ๔เป๔ สงขาร ๔เป๔ วิญญานํ น
อูเปติ น อูปาทียติ น อธิฏฺฐาติ 'อตฺตา เมติ; ตสฺสิเม

ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา อนุเปตา^๑ อนุปาทินฺนา ทิฆรตฺตํ หิตาย
สฺขาย สํวตฺตนฺตํ. “เอวญฺเหตฺ” อาวุโส สารีปฺตฺตํ โหติ, เยสํ
อายสฺมนฺตานํ ตาทิสสา สพฺรหฺมจาริโน อนุกมฺปกา อตฺถกามา
โอวาทกา อนุสาสกา; อิถญฺจ ปน เม อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส
ธมฺมเทสนํ สุตฺวา อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตนฺติ. [”] ตติยํ.

๔. อนุราชสฺสุตฺตํ

[๘๖] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหริติ มหาวเน
กุกฺกาคารสาละยํ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อนุราช โภควโต
อวิหฺนุเร อรณฺณกุกฺกิกายํ วิหริติ. อถ โข สมฺพหฺลลา อณฺณตติตฺถิยา
ปริพฺพาชกา, เยนายสฺมา อนุราช, เตนฺอุปสงฺกมึสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา
อายสฺมตา อนุราชเณ สทฺธิ สมนฺโมทึสฺส, สมนฺมอทฺธิยํ กถํ สาราณึยํ
วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึสฺส. เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข เต
อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพาชกา อายสฺมนฺตํ อนุราชํ เอตทวโจ “โย โส
อาวุโส อนุราช ตถาคโต อุตฺตมปฺริโส ปรมปฺริโส ปรมปฺตฺติปตฺโต
ตํ ตถาคโต อิมสฺส จตฺตสฺส จาเนสฺส ปญฺญาปยมาโน ปญฺญเปติ^๔
‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, ‘น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ
วา, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วา, ‘เนว โหติ
น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ วาติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อนุราช เต อณฺณตติตฺถิเย ปริพฺพาชเก
เอตทวโจ “โย โส อาวุโส ตถาคโต อุตฺตมปฺริโส ปรมปฺริโส

^๑ “อนุปฺปนฺนาติ วา “อนุปฺเปนนฺนาติ วา ปาโง. ^๒ ส.อ. เอวํ หิ เต ฉ., เท. เอวเมตํ
อ. อิถมวโจ อายสฺมา สารีปฺตฺโต อุตฺตมโน อายสฺมา ยมโก อายสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส
ภาสิตํ อภินฺนํ ^๔ ฉ., เท., อ. ปญฺญาเปติ

ปรมปตฺติปตฺโต ตํ ตถาคโต อณฺณตฺร อิมเหิ จตฺตฺหิ จาเนหิ
ปณฺณายปยมาโน ปณฺณเปติ 'โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺหาติ วา, 'น
โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺหาติ วา, 'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺหาติ วา, 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺหาติ วาติ.

เอวํ วุตฺเต, เต อณฺณตฺติตฺติยา ปริพฺพาชกา आयสฺมนฺตํ
อนุราชํ เอตทวโจ "โส จายํ ภิกฺขุ นโว ภวิสฺสติ อจิริปพฺพชิตฺ,
เถโร วา ปน พาลो อพฺยตฺโตติ. อถ โข อณฺณตฺติตฺติยา
ปริพฺพาชกา आयสฺมนฺตํ อนุราชํ นววาเทन จ พาลวาเทน จ
อปฺสาเทตฺวา อญฺญาสาสนา ปกฺกมฺมึสุ.

อถ โข आयสฺมโต อนุราชสฺส, อจิริปกฺกนฺเตสฺส เตสฺส
อณฺณตฺติตฺติเยสฺส ปริพฺพาชเกสฺส, เอตทโหสิ "สเจ โข มํ เต
อณฺณตฺติตฺติยา ปริพฺพาชกา อุตฺตริ [*] ปุจฺเจยฺยํ, กถํ พฺยากรมาโน
น^๒ ขวาทํ เตสํ อณฺณตฺติตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ วุตฺตวาที เจว
ภควโต อสฺสํ, น จ ภควนฺตํ อญฺเฏน อพฺภาจิกฺขเยยฺยํ, ฐมฺมสฺส
จानุฐมฺมํ พฺยากรเยยฺยํ, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานุปาโต
การยหํ जानํ อากฺขเจยฺยาติ.

อถ โข आयสฺมา อนุราชโ, येन ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา ๔เปยฺ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข आयสฺมา อนุราชโ
ภควนฺตํ เอตทวโจ "อิธาทํ ภนฺเต ภควโต อวิหฺวเร อรณฺณกฺกุฏิกายํ
วิหฺรามิ; อถ โข ภนฺเต สมฺพหุลา อณฺณตฺติตฺติยา ปริพฺพาชกา,
เยนาหํ, เตนฺอุปสงฺกมฺมึสุ ๔เปยฺ มํ เอตทวโจ 'โย โส อาวุโส
อนุราช ตถาคโต อุตฺตมปฺริโส ปรมฺปฺริโส ปรมฺปตฺติปตฺโต, ตํ
ตถาคโต อิมेषฺ จตฺตฺสฺ จาเนสฺส ปณฺณายปยมาโน ปณฺณเปติ 'โหติ

ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, 'น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา,
'โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, 'เนว โหติ น
น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วาติ.

เอวํ วุตตทาหิ ภนฺเต เต อญฺญตติตฺติเย ปริพฺพาซเก
เอตทโวจํ 'โย โส อาวุโส ตถาคโต อุตฺตมปฺริโส ปรมปฺริโส
ปรมปตฺติปตฺโต, ตํ ตถาคโต อญฺญตร อิมหิ จตฺตฺติ จาเนหิ
ปญฺญาปยมาโน ปญฺญเปติ 'โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา
ฯเปฯ 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วาติ; เอวํ
วุตเต, ภนฺเต เต อญฺญตติตฺติยา ปริพฺพาซกา มํ เอตทโวจํ 'โส
จายํ ภิกฺขุ นโว ภวิสฺสติ อจิริปพฺพิโต, เถโร วา ปน พาลो
อพฺยตฺโตติ; อถ โข มํ ภนฺเต เต อญฺญตติตฺติยา ปริพฺพาซกา
นววาเทน จ พาลวาเทน จ อปฺสาเทตฺวา อฏฺฐจายาสนา ปกฺกมฺมึสุ.

ตสฺส มยฺหิ ภนฺเต, อจิริปกฺกนฺเตสุ เตสุ อญฺญตติตฺติเยสุ
ปริพฺพาซเกสุ, เอตทโหสิ 'สเจ โข มํ เต อญฺญตติตฺติยา ปริพฺพาซกา
อุตฺตริ ปุจฺเจยฺย, กถํ พฺยากรมาโน น^๑ ขวาทํ เตสํ อญฺญตติตฺติยานํ
ปริพฺพาซกานํ วุตตวาที เจว ภควโต อสฺส, น จ ภควนฺตํ
อฏฺเฐน อพฺภาจิกฺเขยฺย, ฐมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พฺยากรเวยฺย, น จ
โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานฺปาโต คารยฺหํ จานํ อาคจฺเจยฺยาติ.

"ตํ ก็ มญฺญสิ อนุราธ, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. "ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ
ภนฺเต. "ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ, กลลํ นุ ตํ
สมนุสฺสสิตฺถุ 'เอตํ มม, เอโสหมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ. โน เหน็ด
ภนฺเต. "เวทนาฯเปฯ สญฺญาฯเปฯ สงฺขารฯเปฯ วิญฺญาณํ

นิจจํ วา อนิจจํ วาติ. อนิจจํ ภนฺเต. “ขเปยฺ ตสฺมาติห ขเปยฺ
เอวํ ปสฺสํ ขเปยฺ นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานาติ.

ตํ ก็ มณฺณสิ อนุราธ, รูป ‘ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน
เหตํ ภนฺเต. “เวทณํ ขเปยฺ สณฺณํ ขเปยฺ สงฺขารํ ขเปยฺ วิญฺญาณํ
‘ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ ภนฺเต.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อนุราธ รูปสฺมี ‘ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ.
โน เหตํ ภนฺเต. “อณฺณตฺร รุปา ‘ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน
เหตํ ภนฺเต. “เวทนาย ขเปยฺ อณฺณตฺร เวทนาย ขเปยฺ สณฺณาย
ขเปยฺ อณฺณตฺร สณฺณาย ขเปยฺ สงฺขารेषุ ขเปยฺ อณฺณตฺร
สงฺขารเหติ ขเปยฺ วิญฺญาณสฺมี ขเปยฺ อณฺณตฺร วิญฺญาณา
‘ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ ภนฺเต.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อนุราธ, รูป ขเปยฺ เวทนา ขเปยฺ สณฺณา
ขเปยฺ สงฺขารํ ขเปยฺ วิญฺญาณํ ‘ตถาคโตติ สมนุปสฺสสีติ. โน
เหตํ ภนฺเต.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อนุราธ, อยํ โส อรูปํ ขเปยฺ อเวทโน
ขเปยฺ อสณฺณํ ขเปยฺ อสงฺขารํ ขเปยฺ อวิญฺญาโน ‘ตถาคโตติ
สมนุปสฺสสีติ. โน เหตํ ภนฺเต. “เอตถ จ เต อนุราธ ทิฏฺฐจว
ธมฺเม สจฺจโต ตถโต ตถาคโต อนุปฺลพฺภียมาโน กลลํ นฺ เต ตํ
เวยฺยาकरणํ ‘โย โส อาวุโส ตถาคโต อุตฺตมปฺริโส ปรมปฺริโส
ปรมปตฺติปตฺโต, ตํ ตถาคโต อณฺณตฺร อิมเหติ จตฺตฺเหติ จาเนहि
ปญฺญาปยมาโน ปญฺญเปติ ‘โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, ‘น โหติ
ตถาคโต ปรมมรณาติ วา, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปรมมรณาติ วา, ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ วาติ.

โน เหน้ ฆนฺเต. “สาธุ สาธุ อนฺุราช, ปุพฺเพ จาหํ อนฺุราช
เอตฺรหิ จ หุขุขณฺเญว ปณฺณเปมิ หุขุขสฺส จ นิโรธนฺติ. จตฺตถํ.

๕. วกฺกฬิสุตฺตํ

[๘๗] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา วกฺกฬิ
กุมภการนิเวสเน วิหฺรติ อาพาธโก หุขุขิตฺโต พาพฺพหคิลานो. อถ โข
อายสฺมา วกฺกฬิ อุปฏฺฐาเก อามนฺเตสิ “เอถ ตุมฺहे อาวุโส, เยเน
ภควา, เตนุปลสงฺกมถ; อุปลสงฺกमितฺวา มม วจเนเน ภควโต ปาเท
สิรสา วนฺทถ ‘วกฺกฬิ ฆนฺเต ภิกฺขุ อาพาธโก หุขุขิตฺโต
พาพฺพหคิลานो, โส ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทตฺติ, เอวณฺจ วเทถ
‘สาธุ กิร ฆนฺเต ภควา, เยเน วกฺกฬิ ภิกฺขุ, เตนุปลสงฺกมตุ
อนฺุกมฺปํ อุปาทายาติ. “เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต
วกฺกฬิสฺส ปฏฺฐิสฺสุตฺวา, เยเน ภควา, เตนุปลสงฺกมึสฺ; อุปลสงฺกमितฺวา
ขเปยฺ ภควนฺตํ เอตทโวจํ “วกฺกฬิ ฆนฺเต ภิกฺขุ อาพาธโก
หุขุขิตฺโต พาพฺพหคิลานो, โส ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, เอวณฺจ
ปน วเทติ ‘สาธุ กิร ฆนฺเต ภควา, เยเน วกฺกฬิ ภิกฺขุ,
เตนุปลสงฺกมตุ อนฺุกมฺปํ อุปาทายาติ. อธิวาสสิ ภควา ตฺถนฺทึภาเวเน.

อถ โข ภควา นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย, เยนายสฺมา
วกฺกฬิ, เตนุปลสงฺกมิ. อทฺทสา โข อายสฺมา วกฺกฬิ ภควนฺตํ
ทฺูโรโตว อาคจฺจนฺตํ, ทิสฺวาน มณฺจเก สมณฺโงปิ.^๑ อถ โข ภควา

อายสฺมณฺหํ วกฺกสิ เอตทวโจ “อลํ วกฺกสิ มา ตวํ มณฺจเก
สมณฺโจอปิ, สนฺตีมานิ อาสนานิ ปณฺณตฺตานิ, ตตฺถาหํ นิสฺสีทิสฺสามิตี.
นิสฺสีทิ ภควา ปณฺณตฺเต อาสเน. นิสฺซชฺช โข ภควา อายสฺมณฺหํ
วกฺกสิ เอตทวโจ “กจฺจิ เต วกฺกสิ ขมนีเย, กจฺจิ ยาปนีเย, กจฺจิ
ทุกฺขา เวทนา ปฏิกฺกมฺหนฺติ โน อภิกฺกมฺหนฺติ. ปฏิกฺกโม สานํ
ปณฺณายติ โน อภิกฺกโมติ. “น เม ภนฺเต ขมนีเย, น ยาปนีเย,
พาพฺพา เม ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมฺหนฺติ โน ปฏิกฺกมฺหนฺติ,
อภิกฺกโม สานํ ปณฺณายติ โน ปฏิกฺกโมติ. “กจฺจิ เต วกฺกสิ น
กิณฺจิจฺจ กุกฺกจฺจํ น โกจิ วิปฺปฏฺฐิสฺสโรติ. “ตคฺชม เม ภนฺเต อนปฺปกํ
กุกฺกจฺจํ, อนปฺปโก [*] วิปฺปฏฺฐิสฺสโรติ. “กจฺจิ ปน ตํ วกฺกสิ
อตฺตา สิลโต น อุปวทฺตีติ. “น โข มํ ภนฺเต อตฺตา สิลโต
อุปวทฺตีติ. “โน เจ กิร ตํ วกฺกสิ อตฺตา สิลโต อุปวทฺติ, อถ
กิณฺจิจฺจ เต กุกฺกจฺจํ, โก จ วิปฺปฏฺฐิสฺสโรติ. “จิริปฏฺฐิกาทํ ภนฺเต
ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺถกาโม, นตฺถิ จ เม กายสฺมิมิ
ตาวตฺติกา พลมตฺตา, ยาวตาทํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกเมยฺยนฺติ.

“อลํ วกฺกสิ, กิ เต อิมินา ปุตฺติกาเยน ทิฏฺฐาเจน; โย โข
วกฺกสิ ฐมฺมํ ปสฺสตี, โส มํ ปสฺสตี; โย มํ ปสฺสตี, โส ฐมฺมํ
ปสฺสตี; ฐมฺมํ हि วกฺกสิ ปสฺสนฺโต มํ ปสฺสตี, มํ ปสฺสนฺโต ฐมฺมํ
ปสฺสตี; ตํ กิ มณฺณสิ วกฺกสิ, รุปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาตี. อนิจฺจํ
ภนฺเต. “ยํ ปณานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาตี. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ
ปณานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมฺนุปสฺสตีตุ ‘เอตํ
มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาตี. โน เหนฺติ ภนฺเต. “เวทนา
ขเปยฺย สณฺญา ขเปยฺย สงฺขาราว ขเปยฺย วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ

วาทิ. อนิจฺจํ ภาณเต. “ขเปยฺ เอโส เม อตฺตาทิ. โน เหนฺติ ภาณเต.
“ตสฺมาติห ขเปยฺ เอวํ ปสฺสํ ขเปยฺ นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ.

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ วกฺกลี อิมินา โอวาเทน
โอวทิตฺวา อุกฺกจายาสนา, เยน คิซฺฌกฺกุญฺโฏ ปพฺพโต, เตน ปกฺกมิ.”

อถ โข อายสฺมา วกฺกลี อจิริปกฺกนฺตสฺส ภควโต
อุปกฺกจาเก อามนฺเตสิ “เอถ มํ อวฺสุโส มญฺจกํ อาโรเปตฺวา เยน
อิสฺสิคิลิปปสฺส” กาทฺฬิลา,^๒ เตนฺอุปสงฺกมถ ‘กถํ หิ นาม มาทิสฺโส
อนฺตรมฺหเร กาลํ กตฺตพฺพํ มญฺเญยฺยาติ. “เอวมาวฺสุโสติ โข เต
ภิกฺขุ อายสฺมโต วกฺกลิสฺส ปฏฺฐิสฺสุตฺวา อายสฺมนฺตํ วกฺกลี มญฺจกํ
อาโรเปตฺวา, เยน อิสฺสิคิลิปปสฺส กาทฺฬิลา, เตนฺอุปสงฺกมียสฺสุ. อถ โข
ภควา ตมฺจ รตฺตี ตมฺจ ทิวสาวเสสํ คิซฺฌกฺกุญฺโฏ ปพฺพเต วิหาสิ.
อถ โข เทว เทวตาโย อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา
เกวลกปฺเป คิซฺฌกฺกุญฺโฏ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมียสฺสุ
ขเปยฺ เอกมนฺตํ อญฺจิสฺสุ, เอกมนฺตํ จิตา โข เอกา เทวตา
ภควนฺตํ เอตทวโจ “วกฺกลี ภาณเต ภิกฺขุ วิโมกฺขาย เจเตตีติ.
อปฺรา เทวตา ภควนฺตํ เอตทวโจ “โส หิ ญฺหนฺ โส ภาณเต
สฺวิมฺตฺโต วิมฺจจิสฺสตีติ.

อิทมวโจ ตา เทวตาโย, อิทํ วตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺถวณฺตรชาเยสฺสุ.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
“เอถ ตุมฺहे ภิกฺขเว, เยน วกฺกลี ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมถ;
อุปสงฺกมิตฺวา วกฺกลี ภิกฺขุ เอวํ วเทถ

‘สฺสนาธุโส ตวํ’ วกฺกสิ ภควโต วจัน ทฺวินฺนญจ เทวตานํ,
อิมํ อาวุโส รตฺตี เทว เทวตาโย อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา
อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺป คิชฺฌกฺกุํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา,
เตนฺอุปสงฺกมฺมิสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อฏฺฐจฺสิ, เอกมฺนฺตํ จิตฺตา โข อาวุโส เอกา เทวตา ภควนฺตํ
เอตทวโจ ‘วกฺกสิ ภนฺเต ภิกฺขุ วิโมกฺขาย เจเตตฺตีติ; อปฺรา เทวตา
ภควนฺตํ เอตทวโจ ‘โส หิ ญฺหฺน ภนฺเต สฺวิมฺุตโต วิมฺุจฺจิสฺสตีติ;
ภควา จ ตํ อาวุโส วกฺกสิ เอวมาห ‘มา ภายิ วกฺกสิ, มา ภายิ
วกฺกสิ, อปาปกนฺเต มรณํ ภวิสฺสตี, อปาปิกา กาลกิริยาตี. “เอวํ
ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏฺิสฺสุตฺวา, เยนายสฺมา วกฺกสิ,
เตนฺอุปสงฺกมฺมิสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมฺนฺตํ วกฺกสิ เอตทวโจ “สฺสนาธุโส
วกฺกสิ ภควโต วจัน ทฺวินฺนญจ เทวตานนฺติ.

อถ โข อายสฺมา วกฺกสิ อุปฺนฺจจาเก อามนฺเตสิ “เอถ มํ
อาวุโส มญฺจกา โอโรเปถ, กถํ หิ นาม มาทิสฺส อฺจุเจ อาสเน
นีสิตฺวา ดสฺส ภควโต สาสนํ โสตพฺพํ มนฺเวยยาตี. “เอวมาวุโสติ
โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต วกฺกสิสฺส ปฏฺิสฺสุตฺวา อายสฺมฺนฺตํ วกฺกสิ
มญฺจกา โอโรเปสฺสุ “อิมํ อาวุโส รตฺตี เทว เทวตาโย อภิกฺกนฺตาย
รตฺติยา ฯเปฯ เอกมฺนฺตํ อฏฺฐจฺสิ, เอกมฺนฺตํ จิตฺตา โข อาวุโส เอกา
เทวตา ภควนฺตํ เอตทวโจ ‘วกฺกสิ ภนฺเต ภิกฺขุ วิโมกฺขาย
เจเตตฺตีติ; อปฺรา เทวตา ภควนฺตํ เอตทวโจ ‘โส หิ ญฺหฺน ภนฺเต
สฺวิมฺุตโต วิมฺุจฺจิสฺสตีติ; ภควา จ ตํ อาวุโส วกฺกสิ เอวมาห ‘มา
ภายิ วกฺกสิ, มา ภายิ วกฺกสิ, อปาปกนฺเต มรณํ ภวิสฺสตี,
อปาปิกา กาลกิริยาตี. “เตนหาวุโส มม วจเนน ภควโต ปาเท

หมดอายุ 27/05/2566

สิรสา วนฺทถ ‘วฏฺกलि ฆนฺเต ภิกฺขุ อาพาธิกโก ทุกฺขิโต
 พาพฺพหคฺคิลาโน, โส ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, เอวญฺจ วเทติ’^๑
 ‘รูปํ อนิจฺจํ, ตาหํ ฆนฺเต น กงฺขามิ, ยถนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขนฺติ น
 วิจิกิञฺฉามิ, ‘ยถนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, นตฺถิ เม ตตฺถ
 ฉนฺโท वा ราโค वा เปมํ วาติ น วิจิกิञฺฉามิ; ‘เวทนา อนิจฺจา,
 ตาหํ ฆนฺเต น กงฺขามิ, ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขนฺติ น วิจิกิञฺฉามิ,
 ‘ยถนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, นตฺถิ เม ตตฺถ ฉนฺโท वा ราโค वा
 เปมํ วาติ น วิจิกิञฺฉามิ; ‘สญฺญา อนิจฺจา, ตาหํ ฆนฺเต น
 กงฺขามิ, ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขนฺติ น วิจิกิञฺฉามิ, ‘ยถนิจฺจํ ทุกฺขํ
 วิปริณามธมฺมํ, นตฺถิ เม ตตฺถ ฉนฺโท वा ราโค वा เปมํ วาติ
 น วิจิกิञฺฉามิ; ‘สงฺขารਾ อนิจฺจา, ตาหํ ฆนฺเต น กงฺขามิ,
 ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขนฺติ น วิจิกิञฺฉามิ, ‘ยถนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ,
 นตฺถิ เม ตตฺถ ฉนฺโท वा ราโค वा เปมํ วาติ น วิจิกิञฺฉามิ;
 ‘วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, ตาหํ ฆนฺเต น กงฺขามิ, ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขนฺติ
 น วิจิกิञฺฉามิ, ‘ยถนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, นตฺถิ เม ตตฺถ
 ฉนฺโท वा ราโค वा เปมํ วาติ น วิจิกิञฺฉามิ’ติ. “เอวมาวุโสติ โข
 เต ภิกฺขุ आयสฺมโต วฏฺกลิสฺส ปฏฺฐิสฺสตุวา ปกฺกมฺมิสฺส. อถ โข
 आयสฺมา วฏฺกलि อจิรปฏฺกนฺเตสฺส เตสฺส ภิกฺขุสฺส สตฺถํ อาหเรสิ.

อถ โข เต ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺมิสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา
 เอกมฺหตํ นิสีทิสฺส. เอกมฺหตํ นิสินฺหา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ
 เอตทวโจ ‘วฏฺกलि ฆนฺเต ภิกฺขุ อาพาธิกโก ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺคิลาโน,
 โส ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, เอวญฺจ วเทติ’ ‘รูปํ อนิจฺจํ,
 ตาหํ ฆนฺเต น กงฺขามิ, ยถนิจฺจํ ตํ ทุกฺขนฺติ น วิจิกิञฺฉามิ,

‘ยทนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, นตฺถิ เม ตตฺถ จฺนฺโท วา ราโค วา เปมํ วาติ น วิจิกิञฺจามิ; ‘เวทนา ๔เปฯ ‘สญฺญา ๔เปฯ ‘สงฺขารธา ๔เปฯ ‘วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, ตาหํ ภาณฺเต น กงฺขามิ, ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขนฺติ น วิจิกิञฺจามิ, ‘ยทนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, นตฺถิ เม ตตฺถ จฺนฺโท วา ราโค วา เปมํ วาติ น วิจิกิञฺจามิตี.

อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “आयाम ภิกฺขเว, येन อिสิคिलिप्तसं कापसिला, तेनुपसंगमिससाम; यदुถ वग्गलिना गुलपुत्तेन सत्तं आहरितन्ति. “เอวํ ภาณฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสอสุ. อถ โข ภควา สมฺพนฺุเลहि ภิกฺขุหิ สทฺธิ, येन อिสิคिलิप्तसं कापสिला, तेनुปसंगมิ. อทฺทสา โข ภควา आयสมฺนตं วग्गलिं ทูรโตว मज्जेगे विवदत्तगฺघ्नं सेय्यमानं.” तेन โข ปน สมเยन ฐมฺายิตตตํ ติมिरायิตตตํ คจฺฉเตว ปุริมํทิสं,^๒ คจฺฉติ ปจฺฉิมํทิสं, คจฺฉติ อุตฺตรํทิสं, คจฺฉติ ทกฺขิณํทิสं, คจฺฉติ อุทฺธํทิสं,^๓ คจฺฉติ อโธทิสं, คจฺฉติ อนฺุทิสं. อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ปสฺสถ โน ตุมฺहे ภิกฺขเว เอวํ ฐมฺายิตตตํ ติมिरायิตตตํ คจฺฉเตว ปุริมํทิสं ๔เปฯ คจฺฉติ อนฺุทิสนฺติ. เอวํ ภาณฺเต. “เอโส โข ภิกฺขเว มาโร ปาปิมา วग्गलิสฺส गुलपुत्तसฺส विญ्णाณं समन्वसति^๔ ‘กตฺถ วग्गलิสฺส गुलपुत्तसฺส विญ्णाณं ปตฺติภฺจितนฺติ; อปฺปตฺติภฺจितेन จ ภิกฺขเว วิญ्णाणेन วग्गलि गुลปฺโต ปรีนิพฺพุโตติ. ปณฺจมं.

^๑ ส.,ฉ.,เท.,อ. เสมาน ^๒ ฉ.,เท.,อ. ปุริม ๔เปฯ ปจฺฉิม ๔เปฯ อุตฺตร ๔เปฯ ทกฺขิณ ๔เปฯ
^๓ อ. อุทฺธ คจฺฉติ อโธ ^๔ ส.,อ. สมนฺวเนสติ

๖. อสฺสชิสฺสุตฺตํ

[๘๘] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. เตเน โข ปน สมเยเน อายสฺมา อสฺสชิสฺส กสฺสปรการาเม วิหริติ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺคิลาโน. อถ โข อายสฺมา อสฺสชิสฺส อุปฺปจฺจาเก อามนฺเตสึ “เอถ ตุมฺहे อาวุโส, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมถ; อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนเน ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทถ ‘อสฺสชิสฺส ฆนฺเต ภิกฺขุ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺคิลาโน, โส ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทตีติ;’” เอวญฺจ วเทถ ‘สาธุ กิร ฆนฺเต ภควา, เยเน อสฺสชิสฺส ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. “เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต อสฺสชิสฺส ปฏิสฺสุตฺวา, เยเน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺส; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสึทึสฺส, เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ” “อสฺสชิสฺส ฆนฺเต ภิกฺขุ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺคิลาโน, โส ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทตี, เอวญฺจ วเทติ ‘สาธุ กิร ฆนฺเต ภควา, เยเน อสฺสชิสฺส ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมตุ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตฺถนฺทึภาเวเน.

อถ โข ภควา สายณฺหสมยํ ปฏิสฺสูลานา วุฏฺฐิตฺ, เยนายสฺมา อสฺสชิสฺส, เตนฺอุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข อายสฺมา อสฺสชิสฺส ภควนฺตํ ทูรโตว^๒ อากจฺฉนฺตํ, ทิสฺวาน มญฺจเก สมณฺโจปิ.^๓ อถ โข ภควา อายสฺมณฺตํ^๔ อสฺสชิสฺส^๕ เอตทวโจ “อลํ อสฺสชิสฺส มา ตวํ มญฺจเก สมณฺโจปิ, สนฺตีมานิ อาสนานิ ปณฺณตฺตานิ, ตตฺถาหํ

๑. วนฺทตี

๒. น., เท., อ. สมโรติ

๓. อ. วสทโท น ทิสฺสติ.

๔-๕. อ. อายสฺมโต อสฺสชิสฺส

นีสทิสสามิตติ. นีสทิตี ภควา ปณฺณตเต อาสเน. นิสชช โข ภควา
 आयสมนฺตํ อสสขี เอตทวโจ “กจฺจิ เต อสสขี ขมนียํ, กจฺจิ
 ยাপนียํ, ๔เปยฺย ปฏิกกมฺโม สานํ ปณฺณายติ โน อภิกกมฺโมติ. “น
 เม ภนฺเต ขมนียํ, น ยাপนียํ ๔เปยฺย อภิกกมฺโม สานํ ปณฺณายติ
 โน ปฏิกกมฺโมติ. “กจฺจิ เต อสสขี น กิณฺจิกํ กุกฺกจฺจํ, น โกจิ
 วิปฺปฏิสาโรติ. “ตคฺชม เม ภนฺเต อนปฺปกํ กุกฺกจฺจํ, อนปฺปกโก
 วิปฺปฏิสาโรติ. “กจฺจิ ปน ตํ อสสขี อตฺตา สีลโต น อุปวทตฺติ.
 “น โข มํ ภนฺเต อตฺตา สีลโต อุปวทตฺติ. “โน เจ กิร ตํ
 อสสขี อตฺตา สีลโต อุปวทติ, อถ กิณฺจ เต กุกฺกจฺจํ, โก จ
 วิปฺปฏิสาโรติ. “ปฺพเพ ขวาทํ ภนฺเต เคลณฺเย” ปสฺสมเกตฺวา
 [๒] กายสงฺขาร๑” วิหฺรามิ,๑” โส๑” สมารี๑ น ปฏฺิลภามิ, ตสฺส
 มยํ ภนฺเต ตํ สมารี๑ อปฺปฏิภโต เอวํ โหติ ‘โน๑” จ ขวาทํ
 ปริหายามิตฺติ. “เย เต อสสขี สมณพฺรหฺมณา สมาริสารกา
 สมาริสามญฺญา, เตสนฺตํ สมารี๑ อปฺปฏิภตํ เอวํ โหติ ‘โน จสฺส
 มยํ ปริหายามาติ; ตํ กิ มญฺญสิ อสสขี, รุปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ
 วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “๔เปยฺย วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ภนฺเต. “ตสฺมาติห ๔เปยฺย เอวํ ปสฺส ๔เปยฺย นาปรํ
 อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ; โส สุขญฺเจ เวทนํ เวทยติ, ‘สา
 อนิจฺจาติ ปชานาติ, ‘อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ, ‘อนภินนฺทิตาติ
 ปชานาติ; ทุกฺขญฺเจ เวทนํ เวทยติ, ‘สา อนิจฺจาติ ปชานาติ,
 ‘อนชฺโฆสิตาติ ปชานาติ, “อนภินนฺทิตาติ ปชานาติ; อทุกฺขมสุขญฺเจ
 เวทนํ เวทยติ, ‘สา อนิจฺจาติ ๔เปยฺย ‘อนภินนฺทิตาติ ปชานาติ;

๑ วมตอายุ 27/05/2566
 ๑ อ. เคลณฺเย

๑๑ อ. กายสงฺขาร วิปฺปฏิสาร์ วิหฺรามิ

๑๒ ฉ.เท. โน จสฺสหา อ. โน โน จ

๒ ฉ.เท.,อ. ปสฺสมเกตฺวาติ อาเมณฺทิตํ

๑ อ. โส๑

โส สุขญฺเจ เวทนํ เวทยติ,^๑ วิสณฺณตฺโต นํ เวทยติ; ทุกฺขญฺเจ
 เวทนํ เวทยติ, วิสณฺณตฺโต นํ เวทยติ; อทุกฺขมสุขญฺเจ เวทนํ
 เวทยติ, วิสณฺณตฺโต นํ เวทยติ; ‘สา อนิจฺจาติ ปชานาติ ฯเปฯ
 ‘อนภินนฺทิตาติ ปชานาติ; โส กายปริยฺนตฺติกญฺเจ เวทนํ เวทยมาโน
 ‘กายปริยฺนตฺติกํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ; ชีวิตปริยฺนตฺติกญฺเจ
 เวทนํ เวทยมาโน ‘ชีวิตปริยฺนตฺติกํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ,
 ‘กายสฺส เกทา อุทฺธํ ชีวิตปริยาทาณา อีเรว สพฺพเวทยิตานิ
 อนภินนฺทิตานิ สีตติภวิสฺสนตฺติติ ปชานาติ.

เสยฺยถาปิ อสฺสชิ เตลณฺจ ปฏฺิจจ วฏฺฏณฺจ ปฏฺิจจ
 เตลปฺปทีโป ฌาเยยฺย, ตสฺเสว เตลสฺส จ วฏฺฏยา จ ปริยาทาณา
 อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย; เอวเมว โข อสฺสชิ ภิกฺขุ กายปริยฺนตฺติกํ
 เวทนํ เวทยมาโน ‘กายปริยฺนตฺติกํ เวทนํ เวทยามีติ ปชานาติ,
 ชีวิตปริยฺนตฺติกํ เวทนํ เวทยมาโน ‘ชีวิตปริยฺนตฺติกํ เวทนํ เวทยามีติ
 ปชานาติ, ‘กายสฺส เกทา อุทฺธํ ชีวิตปริยาทาณา อีเรว
 สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺทิตานิ สีตติภวิสฺสนตฺติติ ปชานาตฺติติ. จณฺฐ.

๗. เขมกสฺสุตฺตํ

[๘๙] เอกํ สมยํ สมฺพหุลา เถรา ภิกฺขุ โกสมฺพิยํ
 วิหรนฺติ โฆสิตารามे. เตเน โข ปน สมเยน อายสฺมา เขมโก
 พทริการามे วิหรติ อาพาธโก ทุกฺขิโต พาพฺพหคฺฉิลาโน. อถ โข
 เถรา ภิกฺขุ สายณฺหสมยํ ปฏฺิสลฺลانا วฏฺฏจิตา อายสฺมนตฺติ ทาสกํ
 อามนฺเตสฺสุ “เอहि ตวํ อาวุโส ทาสก, เยเน เขมโก ภิกฺขุ,

^๑ อ. เวทียติ

เตนุปลสงุม; อุปสงกมิตวา เขมกัม ภิกขุ เอวံ วเทहि 'เถรา ตัม
 อาวุโส เขมก เอวมาหंस 'กัจจิ เต อาวุโส ขมนีย, กัจจิ
 ยাপนีย, กัจจิ ทุกขา เวทนา ปฏิกกมณฺติ โน อภิกกมณฺติ,
 ปฏิกกโมสํ ปณฺณายติ โน อภิกกโมติ. "เอวมาวุโสติ โข
 อายสฺมา ทาสโก เถรานํ ภิกขุํ ปฏิสฺสตุวา, เยนายสฺมา เขมโก,
 เตนุปลสงุม; อุปสงกมิตวา อายสฺมนํตํ เขมกัม เอตทวโจ "เถรา ตัม
 อาวุโส เขมก เอวมาหंस 'กัจจิ เต อาวุโส ขมนีย, กัจจิ
 ยাপนีย, กัจจิ ทุกขา เวทนา ปฏิกกมณฺติ โน อภิกกมณฺติ,
 ปฏิกกโม สํ ปณฺณายติ โน อภิกกโมติ. "น เม อาวุโส
 ขมนีย, น ยাপนีย, พาพฺพา เม ทุกขา เวทนา อภิกกมณฺติ โน
 ปฏิกกมณฺติ, อภิกกโม สํ ปณฺณายติ โน ปฏิกกโมติ.

อถ โข อายสฺมา ทาสโก, เยน เถรา ภิกขุ, เตนุปลสงุม;
 อุปสงกมิตวา เถเร ภิกขุ เอตทวโจ "เขมโก อาวุโส ภิกขุ
 เอวมาห 'น เม อาวุโส ขมนีย, น ยাপนีย, พาพฺพา เม ทุกขา
 เวทนา อภิกกมณฺติ โน ปฏิกกมณฺติ, อภิกกโม สํ ปณฺณายติ
 โน ปฏิกกโมติ.

"เอहि ตวํ อาวุโส ทาสก, เยน เขมโก ภิกขุ, เตนุปลสงุม;
 อุปสงกมิตวา เขมกัม ภิกขุํ เอวံ วเทहि 'เถรา ตัม อาวุโส
 เขมก เอวมาหंस 'ปณฺจิเม อาวุโส อุปาทานกฺขนฺธา วุตฺตา
 ภควตา, เสยฺยถิทํ, รูปฺปาทานกฺขนฺโธ เวทฺฐปาทานกฺขนฺโธ
 สณฺณูปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ วิญญานูปาทานกฺขนฺโธ;
 อิมสฺส อายสฺมา เขมโก ปณฺจสฺส อุปาทานกฺขนฺธสฺส กิณฺจิ อตฺตํ" วา
 อตฺตนิยํ วา สมนุปลสฺสตีติ. "เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา ทาสโก

เถรานํ ภิกฺขุณฺํ ปฏิสสฺสฺวา, เยนายสฺมา เขมโก, เตนุปสงฺกมิ;
 ๕เปฯ “เถรา ตํ อวฺโส เขมก เวมหาหฺสฺ ‘ปณฺจิเม อวฺโส
 อูปาทานกฺขนฺธา วุตฺตา ภควตา; เสยฺยถิํ, ฐูปาทานกฺขนฺโธ
 ๕เปฯ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ; อิเมสฺ อายสฺมา เขมโก ปณฺจสฺ
 อูปาทานกฺขนฺธสฺ กิณฺจิ อตฺตํ วา อตฺตนิยฺมํ วา สมนุปสฺสตีติ.

“ปณฺจิเม อวฺโส อูปาทานกฺขนฺธา วุตฺตา ภควตา; เสยฺยถิํ,
 ฐูปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ; อิเมสฺ ขวหา
 อวฺโส ปณฺจสฺ อูปาทานกฺขนฺธสฺ น กิณฺจิ อตฺตํ วา อตฺตนิยฺมํ
 วา สมนุปสฺสามีติ.

อถ โข อายสฺมา ทาสโก, เยน เถรา ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมิ;
 อูปสงฺกมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ เอตทวโจ “เขมโก อวฺโส ภิกฺขุ
 เวมหาหฺ ‘ปณฺจิเม อูปาทานกฺขนฺธา วุตฺตา ภควตา; เสยฺยถิํ,
 ฐูปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ; อิเมสฺ ขวหา
 อวฺโส ปณฺจสฺ อูปาทานกฺขนฺธสฺ น กิณฺจิ อตฺตํ วา อตฺตนิยฺมํ วา
 สมนุปสฺสามีติ.

“เอहि ตวํ อวฺโส ทาสก, เยน เขมโก ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกม;
 อูปสงฺกมิตฺวา เขมกํ ภิกฺขุ เอวํ วเทหิ ‘เถรา ตํ อวฺโส เขมก
 เวมหาหฺสฺ ‘ปณฺจิเม อวฺโส อูปาทานกฺขนฺธา วุตฺตา ภควตา;
 เสยฺยถิํ, ฐูปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ; โน
 เจ กิรายสฺมา เขมโก อิเมสฺ ปณฺจสฺ อูปาทานกฺขนฺธสฺ กิณฺจิ
 อตฺตํ วา อตฺตนิยฺมํ วา สมนุปสฺสตี, เตนหายสฺมา เขมโก อรหํ
 ขิณาสวตี. “เอวมวฺโสติ โข อายสฺมา ทาสโก เถรานํ ภิกฺขุณฺํ
 ปฏิสสฺสฺวา, เยนายสฺมา เขมโก ๕เปฯ “เถรา ตํ อวฺโส เขมก

เอวมาหุสุ ‘ปณฺจิเม อวฺสุโส อฺปาทานกฺขนฺธา วุตฺตา ภควตา;
เสยฺยถึทํ, ฐฺปาทานกฺขนฺโธ ๕เปย วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ; โน เจ
กิริยสฺมา เขมโก อิมฺสฺส ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขนฺธสฺส กิณฺจิ อตฺตํ วา
อตฺตนิยฺมํ วา สมนุปฺสฺสตี, เตนฺหายสฺมา เขมโก อรหํ ชีณาสวฺวตี.

“ปณฺจิเม อวฺสุโส อฺปาทานกฺขนฺธา วุตฺตา ภควตา;
เสยฺยถึทํ, ฐฺปาทานกฺขนฺโธ ๕เปย วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ; อิมฺสฺส
ขวาทํ อวฺสุโส ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขนฺธสฺส น กิณฺจิ อตฺตํ วา
อตฺตนิยฺมํ วา สมนุปฺสฺสามิ, น จมฺหิ อรหํ ชีณาสวฺว, อปฺจ เม
อวฺสุโส ‘ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขนฺธสฺส อสฺมิมฺตี อธิคตํ, ‘อยมฺหมสฺมิมฺตี จ”
น สมนุปฺสฺสามิมฺตี.

อถ โข อายสฺมา ทาสโก, เยน เถรา ภิกฺขุ, เตนุปฺสงฺกมฺ;
อฺปฺสงฺกมิตฺวา เถเร ภิกฺขุ เอตทวโจ “เขมโก อวฺสุโส ภิกฺขุ
เอวมาห ‘ปณฺจิเม อวฺสุโส อฺปาทานกฺขนฺธา วุตฺตา ภควตา;
เสยฺยถึทํ, ฐฺปาทานกฺขนฺโธ ๕เปย วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ; อิมฺสฺส
ขวาทํ อวฺสุโส ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขนฺธสฺส น กิณฺจิ อตฺตํ วา
อตฺตนิยฺมํ วา สมนุปฺสฺสามิ, น จมฺหิ อรหํ ชีณาสวฺว, อปฺจ เม
อวฺสุโส ‘ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขนฺธสฺส อสฺมิมฺตี อธิคตํ, ‘อยมฺหมสฺมิมฺตี จ
น” สมนุปฺสฺสามิมฺตี.

“เอहि ตวํ อวฺสุโส ทาสก, เยน เขมโก ภิกฺขุ, เตนุปฺสงฺกม;
อฺปฺสงฺกมิตฺวา เขมกํ ภิกฺขุ เอวํ วเทหิ ‘เถรา ตํ อวฺสุโส เขมก
เอวมาหุสุ ‘ยเมตํ อวฺสุโส เขมก ‘อสฺมิมฺตี วเทสิ, กิเมตํ ‘อสฺมิมฺตี
วเทสิ, ฐฺปา ‘อสฺมิมฺตี วเทสิ, อณฺณตฺร ฐฺปา ‘อสฺมิมฺตี วเทสิ; เวทณํ
๕เปย สณฺณํ ๕เปย สงฺขารํ ๕เปย วิญฺญาณํ ‘อสฺมิมฺตี วเทสิ,

อญฺญตฺร วิญญาณา ‘อสุมีติ วเทสิ; ยเมตํ อาวุโส เขมก ‘อสุมีติ
 วเทสิ, กิเมตํ ‘อสุมีติ วเทสีติ. “เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา ทาสโก
 เถรานํ ภิกฺขุํ ปฏิสสุตฺวา, เยนายสฺมา เขมโก, เตนฺอุปสงฺกมิ;
 อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ เขมกํ เอตทวโจ “เถรา ตํ อาวุโส
 เขมก เอวมาหํสุ ‘ยเมตํ อาวุโส เขมก ‘อสุมีติ วเทสิ, กิเมตํ
 ‘อสุมีติ วเทสิ, รูป ‘อสุมีติ วเทสิ, อญฺญตฺร รุปา ‘อสุมีติ วเทสิ;
 เวทนํ ๕เปยฺ สญฺญํ ๕เปยฺ สงฺขारे ๕เปยฺ วิญญาณํ ‘อสุมีติ
 วเทสิ, อญฺญตฺร วิญญาณา ‘อสุมีติ วเทสิ; ยเมตํ อาวุโส เขมก
 ‘อสุมีติ วเทสิ, กิเมตํ ‘อสุมีติ วเทสีติ. “อลํ อาวุโส ทาสก กิ
 อิมาย สนฺธาวนิกาย, อหาราวุโส ทณฺฑํ, อหเมว, เยน เถรา
 ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิสฺสามีติ.

อถ โข อายสฺมา เขมโก ทณฺฑโมลฺลพฺภ,^๑ เยน เถรา
 ภิกฺขุ, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เถเรหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิํ สมฺโมทิ,
 สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ
 นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ เขมกํ เถรา ภิกฺขุ เอตทวโจ “ยเมตํ
 อาวุโส เขมก ‘อสุมีติ วเทสิ, กิเมตํ ‘อสุมีติ วเทสิ, รูป ‘อสุมีติ
 วเทสิ, อญฺญตฺร รุปา ‘อสุมีติ วเทสิ; เวทนํ ๕เปยฺ สญฺญํ ๕เปยฺ
 สงฺขारे ๕เปยฺ วิญญาณํ ‘อสุมีติ วเทสิ, อญฺญตฺร วิญญาณา
 ‘อสุมีติ วเทสิ; ยเมตํ อาวุโส เขมก ‘อสุมีติ วเทสิ, กิเมตํ ‘อสุมีติ
 วเทสีติ.

“น ขวาทํ อาวุโส รูป ‘อสุมีติ วทามิ, นปิ อญฺญตฺร
 รุปา ‘อสุมีติ วทามิ. น เวทนํ ๕เปยฺ น สญฺญํ ๕เปยฺ น สงฺขारे
 ๕เปยฺ น วิญญาณํ ‘อสุมีติ วทามิ, นปิ อญฺญตฺร วิญญาณา

^๑ สฺยา. ทณฺฑโมลพภ อ. ทณฺฑโมลุมภ

'อสมํติ วทามิ, อปจ เม อาวุโส ปญจสุ อูปาทานกฺขนฺตฺส
'อสมํติ อริคตํ, 'อยมหมสมํติ น จ สมนุปสฺสามิ; เสยฺยถาปิ
อาวุโส อูปปสฺส วา ปทุมสฺส วา ปุณฺทริกสฺส วา คนฺโห, โย
นฺ โห เอวํ วเทยฺย 'ปตฺตสฺส คนฺโหติ วา' 'วณฺณสฺส คนฺโหติ' วา
'กิญฺชกฺขสฺส คนฺโหติ วา, สมฺมา นฺ โห โส วทมานโน วเทยฺยาติ.
โน เหนติ อาวุโส. "ยถากถํ ปนฺาวุโส สมฺมา พฺยากรมานโน
พฺยากรเรยฺยาติ. "ปฺปผสฺส คนฺโหติ โห อาวุโส สมฺมา พฺยากรมานโน
พฺยากรเรยฺยาติ. "เอวเมว ขวาทํ อาวุโส น รูปํ 'อสมํติ วทามิ,
นปิ อณฺณตฺร รุปา 'อสมํติ วทามิ; น เวทนํ ๔เปฯ น สณฺณํ
๔เปฯ น สงฺขารํ ๔เปฯ น วิญฺญาณํ 'อสมํติ วทามิ, นปิ
อณฺณตฺร วิญฺญาณํ 'อสมํติ วทามิ; อปจ เม อาวุโส ปญจสุ
อูปาทานกฺขนฺตฺส 'อสมํติ อริคตํ, 'อยมหมสมํติ น จ สมนุปสฺสามิ;
กิญฺจาปิ อาวุโส อริยสวกสฺส ปญฺโจรมุภาคิยานิ สณฺโฆชนานิ
ปหีนานิ ภาวนติ, อถ ขวสฺส โหติเยว" ปญจสุ อูปาทานกฺขนฺตฺส
อนุสหคโต 'อสมํติ มาโน 'อสมํติ จนฺโท 'อสมํติ อนุสโย
อสมฺมฺหโต; โส อปเรน สมเยน ปญจสุ อูปาทานกฺขนฺตฺส
อุทฺยพฺพยานุปสฺสี วิหฺรติ 'อิติ รูป, อิติ รูปสฺส สมฺมฺทโย, อิติ
รูปสฺส อตฺถกโม; อิติ เวทนา ๔เปฯ อิติ สณฺญา ๔เปฯ อิติ
สงฺขารา ๔เปฯ อิติ วิญฺญาณํ, อิติ วิญฺญาณสฺส สมฺมฺทโย, อิติ
วิญฺญาณสฺส อตฺถกโมติ; ตสฺสิเมสุ ปญจสุ อูปาทานกฺขนฺตฺส
อุทฺยพฺพยานุปสฺสีโน วิหฺรโต โยปิสฺส โหติ ปญจสุ
อูปาทานกฺขนฺตฺส อนุสหคโต, 'อสมํติ มาโน 'อสมํติ จนฺโท

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ อ. วาสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ อ. คนฺโหปี

^๓ ฉ. เท. โย จ

‘อสมฺมิตี อนุสโย อสมฺมุตโต, โสปิ สมฺมุตฺตํ คจฺฉติ; เสยฺยถาปิ
 อาวุโส วตฺถํ สงฺกิลิฏฺฐํ มลคฺคหิตํ, ตเมณฺ์ สามิกา รชกสฺส
 อนุปฺปทชฺชํ,^๑ ตเมณฺ์ รชโก อุเส วา ขาเร วา โคมเย วา
 สมฺมทฺทิตฺวา อจฺเจ อุทเก วิกฺขาลลิตี, กิณฺจาปิ ตํ โหติ วตฺถํ
 ปริสุทฺธํ ปริโยทาทํ, อถ ขวสฺส โหติ โย จ อนุสฺสคฺโคโต
 อฺสคฺคฺโข วา ขารคฺคฺโข วา โคมยคฺคฺโข วา อสมฺมุตโต, ตเมณฺ์
 รชโก สามิกานํ เทติ, ตเมณฺ์ สามิกา คณฺฐปริภาวิเต กรณฺฑเก
 นิภฺชิปนฺติ, โยปิสุส โหติ อนุสฺสคฺโคโต อฺสคฺคฺโข วา ขารคฺคฺโข วา
 โคมยคฺคฺโข วา อสมฺมุตโต, โสปิ สมฺมุตฺตํ คจฺฉติ; เอวเมว โข
 อาวุโส กิณฺจาปิ อริยสาวกสฺส ปญฺโจรมภาคิยานิ สญฺโฆชนานิ
 ปหีนานิ ภวนฺติ, อถ ขวสฺส โหติเยว ปญฺจสุ อฺปาทานกฺขนฺธเสสุ
 อนุสฺสคฺโคโต ‘อสมฺมิตี มาโน ‘อสมฺมิตี ฉนฺโท ‘อสมฺมิตี อนุสโย
 อสมฺมุตโต, โส อปฺเรน สมเยน ปญฺจสุ อฺปาทานกฺขนฺธเสสุ
 อฺทฺทพฺพยานุปฺสฺสี วิหฺรติ ‘อิตฺติ รูป, อิตฺติ รูปสฺส สมฺมทโย, อิตฺติ
 รูปสฺส อตฺถงฺคโม, อิตฺติ เวทนา ฯเปฯ อิตฺติ สญฺญา ฯเปฯ อิตฺติ
 สงฺขารํ ฯเปฯ อิตฺติ วิญฺญาณํ, อิตฺติ วิญฺญาณสฺส สมฺมทโย, อิตฺติ
 วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ; ตสฺสิเมสุ ปญฺจสุ อฺปาทานกฺขนฺธเสสุ
 อฺทฺทพฺพยานุปฺสฺสีโน วิหฺรโต โยปิสุส โหติ ปญฺจสุ อฺปาทานกฺขนฺธเสสุ
 อนุสฺสคฺโคโต ‘อสมฺมิตี มาโน ‘อสมฺมิตี ฉนฺโท ‘อสมฺมิตี อนุสโย
 อสมฺมุตโต, โสปิ สมฺมุตฺตํ คจฺฉติตีติ.

เอวํ วุตฺเต, เถรา ภิกฺขุ อายสฺมนฺตํ เขมกํ เอตทโวจํ
 “น โข [๒] มยฺ์ อายสฺมนฺตํ เขมกํ วิเหสาเปกฺขา อปฺจุฉิมฺหา,”^๓

^๑ อ. อนุปฺปทชฺชเยยฺ์^๒ อ. ปน^๓ ฉ. เท. อ. ปฺจุฉิมฺหา

อปิยายสุมมา เขมโก ปโหติ^๑ ตสฺส ภควโต สาสนํ วิตถาเรน
 อัจจิขิตฺตํ เทเสตฺตํ ปณฺณเปตฺตํ^๒ ปฏฺจเปตฺตํ วิวริตฺตํ วิภชิตฺตํ อุตฺตานิกาตฺตํ,
 ยทิทํ อายสุมตา เขมเกน ตสฺส ภควโต สาสนํ วิตถาเรน
 อัจจิขิตฺตํ เทสิตํ ปณฺณปีตํ ปฏฺจปีตํ วิวริตํ วิภชิตํ อุตฺตานิगतฺตํ.

อิทมวโจ อายสุมมา เขมโก. อตฺตมณา เถรา ภิกฺขุ
 อายสมโต เขมกสฺส ภาสิตํ อภินนฺทํ. อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยาकरणสฺมี
 ภณฺณมานเณ สญฺจิมตฺตานํ เถรานํ ภิกฺขุนํ อนุปาทาย อาสเวหิ
 จิตฺตานิ วิมฺจุจิสฺสุ อายสมโต จ^๓ เขมกสฺสาติ.^๔ สตฺตมํ.

๘. ฉนฺนสุตตํ

[๙๐] เอกํ สมยํ สมพฺพหุลา เถรา ภิกฺขุ พาราณสียํ
 วิหรนฺติ อีสิปตเน มิคทาเย. อถ โข อายสุมมา ฉนฺโน สายณฺหสมยํ
 ปฏฺิสลฺลานา วุฏฺฺจโต อปาปุรณํ^๔ อาทาย วิหาเรน วิหารํ
 อุปสงฺกमितฺวา เถเร ภิกฺขุ เอตทวโจ “โอวทนต์ฺ มํ อายสมนฺโต
 เถรา, อนุสาสนนต์ฺ มํ อายสมนฺโต เถรา, กโรนนต์ฺ เม อายสมนฺโต
 เถรา, ฐมฺมี กถํ, ยถาหํ ฐมฺมํ ปสฺสเสยฺยนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, เถรา ภิกฺขุ อายสมนฺตํ ฉนฺนํ เอตทวโจ
 “รูปํ โข อาวุโส ฉนฺนํ อนิจฺจํ, เวทนา อนิจฺจา, สญฺญา อนิจฺจา,
 สงฺขารํ อนิจฺจา, วิญฺญาณํ อนิจฺจํ; รูปํ อนตฺตา, เวทนา ๔เปยฺ
 สญฺญา ๔เปยฺ สงฺขารํ ๔เปยฺ วิญฺญาณํ อนตฺตา; สพฺเพ สงฺขารํ
 อนิจฺจา, สพฺเพ ฐมฺมา อนตฺตาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ.เท. ปโหสิ

^๒ ฉ.เท.อิ. ปณฺณเปตฺตํ

^{๓-๔} ฉ.เท.อิ. เขมกสฺส จาติ.

^๔ ฉ.เท.อิ. อวาปุรณํ

อถ โข อายสฺมโต จนนฺตสฺส เอตทโหสิ “มยุหฺปิ โข [๑] เอวํ โหติ ‘รูปํ อนิจฺจํ, เวทนา ๕เปยฺย สญฺญา ๕เปยฺย สงฺขารํ ๕เปยฺย วิญฺญาณํ อนิจฺจํ; รูปํ อนตฺตา, เวทนา ๕เปยฺย สญฺญา ๕เปยฺย สงฺขารํ ๕เปยฺย วิญฺญาณํ อนตฺตา; สพฺเพ สงฺขารํ อนิจฺจา, สพฺเพ ฐมา อนตฺตาติ; อถ จ ปน เม สพฺพสงฺขารสมฺเถ สพฺพุปฺปิฏฺฐินิสฺสคฺเค ตณฺหกฺขเย วิราเค นิโรธะ นิพฺพานะ จิตฺตํ น ปกฺขนฺนํ น ปสฺสํ น สนฺติฏฺฐจฺติ น^๒ วิมฺมุจฺจติ, ปริตสฺสนาอุปาทานํ อุปฺปชฺชติ, ปจฺจุทาวตฺตติ มาณสํ ‘อถ โก จรหิ เม อตฺตาติ; น โข ปเนตฺ’” ฐมํ ปสฺสโต โหติ ‘โก นฺ โข เม ตถา ฐมํ เทเสยฺย, ยถาหิ ฐมํ ปสฺเสยฺยนฺติ.

อถ โข อายสฺมโต จนนฺตสฺส เอตทโหสิ “อຍံ โข อายสฺมา อานนฺโท โกสมฺพិยํ วิหริติ โฆสิตารามะ, สตถุ จេว สํวณฺณโต, สมฺภาวโต จ วิญฺญํ สพฺรหฺมจาริณํ, ปโหติ จ เม อายสฺมา อานนฺโท ตถา ฐมํ เทเสตฺถ, ยถาหิ ฐมํ ปสฺเสยฺย. อตฺถิ จ เม อายสฺมนฺเต อานนฺเต ตาวตฺติกา วิสฺสฏฺฐิ. ยนฺนุนาหิ, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกเมยฺยนฺติ.

อถ โข อายสฺมา จนนฺตสฺส เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย, เยน โกสมฺพิ โฆสิตารามะ, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา อานนฺเทน สทฺธิ สมฺโมทิตฺวา, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีติ, เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา จนนฺตสฺส อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทวโจ “เอกมิตาหิ อาวุโส อานนฺท สมยํ พาราณสียํ วิหารามิ อิสฺสิปตฺเต

มิกทาเย, อถ ขวาทิ อาวุโส สายณหสมยํ ปฏิสสุลลانا วุญฺจิโต
 อปาปุณฺณํ อาทาย วิหารเณ วิหารํ อุปสงฺกมิตฺวา* เถเร ภิกฺขุ
 เอตทวโจ 'โอวทนต์ มํ อายสฺมนฺโต เถรา, อนุสาสนต์ มํ
 อายสฺมนฺโต เถรา, กโรนต์ เม อายสฺมนฺโต เถรา ฐมฺมี กถํ,
 ยถาหํ ฐมฺมํ ปสฺสเสยฺยนฺติ; เอวํ วุตฺเต, มํ อาวุโส เถรา ภิกฺขุ
 เอตทวโจ 'รูปํ โข อาวุโส จนนํ อนิจฺจํ, เวทนา ๔เปยฺย สญฺญา
 ๔เปยฺย สงฺขารํ ๔เปยฺย วิญฺญาณํ อนิจฺจํ, รูปํ อนตฺตา ๔เปยฺย
 วิญฺญาณํ อนตฺตา, สพฺเพ สงฺขารํ อนิจฺจา, สพฺเพ ฐมา
 อนตฺตาติ; ตสฺส มยฺหํ อาวุโส เอตทวโหสิ 'มยฺหํปิ โข เอวํ โหติ
 'รูปํ อนิจฺจํ ๔เปยฺย วิญฺญาณํ อนิจฺจํ; รูปํ อนตฺตา, เวทนา ๔เปยฺย
 สญฺญา ๔เปยฺย สงฺขารํ ๔เปยฺย วิญฺญาณํ อนตฺตา; สพฺเพ
 สงฺขารํ อนิจฺจา, สพฺเพ ฐมา อนตฺตาติ; อถ จ ปน เม
 สพฺพสงฺขารสมฺเถ สพฺพปฺริยวาทินิสฺสคฺเค ตณฺหกฺขเย วิราเค นิโรธะ
 นิพฺพาเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺนํ น ปสฺสํ น สนฺติฏฺฐจฺติ น
 วิมฺจุจฺติ, ปฺริตสฺสนาอุปาทานํ อุปปฺตํ, ปจฺจุทาวตฺตติ มาณสํ
 'อถ โก จรหิ เม อตฺตาติ; น โข ปเนตํ ฐมฺมํ ปสฺสโต โหติ
 'โก นฺ โข เม ตถา ฐมฺมํ เทเสยฺย, ยถาหํ ฐมฺมํ ปสฺสเสยฺยนฺติ;
 ตสฺส มยฺหํ อาวุโส เอตทวโหสิ 'อโย โข อายสฺมา อานนฺโท
 โกสมฺปิยํ วิหริตํ โฆสิตารามे, สตฺถุ เจว สํวณฺณโต, สมฺภาวโต จ
 วิญฺญนํ สพฺพรหมจาริณํ, ปโหติ จ เม อายสฺมา อานนฺโท ตถา
 ฐมฺมํ เทเสตฺถ, ยถาหํ ฐมฺมํ ปสฺสเสยฺย, อตฺถิ จ อายสฺมนฺเต
 อานนฺเต ตาวตฺติกา วิสสฺสุจฺติ. ยนฺนุนาหํ, เยนายสฺมา อานนฺโท,
 เตนฺอุปสงฺกเมยฺยนฺติ; โอวทนต์ มํ อายสฺมา อานนฺโท, อนุสาสนต์ มํ

* จ.เท. อุปสงฺกมิตฺวา

อายสฺมา อานนฺโท, กโรตุ เม อายสฺมา อานนฺโท ฐมฺมี กถํ,
ยถาหํ ฐมฺมํ ปสฺสเสยฺยนฺติ.

“เอตตฺตเกนปิ มยํ อายสฺมโต จนนฺตสฺส อตฺตมฺนา อภิริทฺธา,
ตํ^๑ อายสฺมา จนนฺโ อวโวกาสิ ขีลํ ปภินฺทิ;^๒ โอทหาวิโส จนนฺ
โสตํ, ภพฺโพสิ ฐมฺมํ วิญญาตุนฺติ. อถ โข อายสฺมโต จนนฺตสฺส
ตาวตเกเนว อุพาริ ปิตีปาโมชฺชํ อุปฺปชฺชติ “ภพฺโพ กิรสมิ ฐมฺมํ
วิญญาตุนฺติ.

“สมฺมุขฺยา เมตํ อาวุโส จนนฺ ภควโต สุตํ, สมฺมุขฺยา [^๓]
ปฏิกคฺคหิตํ กจฺจานโคตตํ ภิกฺขุํ โววทฺตสฺส, ‘ทวณิสฺสโร ขวายํ’
กจฺจาน โลโก เยภฺยุเยน อตฺถิตตฺตเจว นตฺถิตตฺตจ, โลกสมฺมทํ โข
กจฺจาน ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ปสฺสโต ยา โลเก นตฺถิตา, สา
น โหติ; โลกนิโรธํ โข กจฺจาน ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ปสฺสโต
ยา โลเก อตฺถิตา, สา น โหติ; อุปายฺปาทานาภินิเวสวินิพฺพุโต
ขวายํ กจฺจาน โลโก เยภฺยุเยน, ตสฺส อุปายฺปาทานํ เจตโส
อริฏฺฐจฺานาภินิเวसानุสยํ น อุปฺเปติ น อุปาทิยติ, น อริฏฺฐจฺาติ,
‘อตฺตา เมตติ, ‘ทฺกฺขเมว อุปฺปชฺชมานํ อุปฺปชฺชติ, ทฺกฺขํ นิรุชฺฌมานํ
นิรุชฺฌตฺติ น กงฺขติ น วิจิจฺจติ อปรปฺปจฺยา ฅาณเมวสฺส
เอตฺถ โหติ; เอตฺตาวตา โข กจฺจาน สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ;
‘สพฺพมตฺถิตติ โข กจฺจาน อยเมโก อนฺโต, ‘สพฺพํ นตฺถิตติ อยํ
ทฺตโย อนฺโต, เอเต เต กจฺจาน อุโก อนฺเต อนฺตคฺคมฺม มชฺฌเณ
ตถาคโต ฐมฺมํ เทเสติ ‘อวิชฺชาปจฺยา สงฺขารํ, สงฺขารปจฺยา
วิญญาณํ ๕เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย

โหติ; อวิชชาย เตวว อเสสวिरาคนิโรชา สงขารนิโรโช ๫เปฯ
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขณฺหสฺส นิโรโช โหตีติ.

“เอวเมตํ อวฺโส อานนฺท โหติ เยสํ อายสฺมณฺดานํ,
ตาทิสํ สพฺรหฺมจารโย อนุกมฺปกา อตฺถกามา โอวาทกา อนุสาสกา,
อิทญฺจ ปน เม อายสฺมโต อานนฺทสฺส ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา ฐมฺโม
อภิสมิโตติ.” อภฺจมํ.

๕. ราหุลสยุดต์

[๕๑] สาวตฺถิณิธานํ. อถ โช อายสฺมา ราหุโล, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
นินฺสีทิ, เอกมฺนฺตํ นินฺสีโน โช อายสฺมา ราหุโล ภควนฺตํ
เอตทวโจ “กถนฺนุ โช ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ
สวัญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสฺส อหฺงการมมฺงการ-
มานานุสยา น โหนตีติ.

“ยงฺกิญฺจิ ราหุล รูปํ อตีตํ นาคตปฺปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา
พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา สุขมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร
สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ปสฺสติ; ยา กาจิ เวทนา ๫เปฯ
ยา กาจิ สญฺญา ๫เปฯ เย เกจิ สงฺขารา ๫เปฯ ยงฺกิญฺจิ
วิญฺญาณํ อตีตํ นาคตปฺปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา ๫เปฯ
สพฺพํ วิญฺญาณํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาติ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ปสฺสติ. เอวํ โช ราหุล ชานโต

พมดอญ ๒๗/๐๕/๒๕๖๖

เอวํ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ
สพฺพนิมิตฺเตสุ อหํการมมํการมานาณฺสยา น โหนฺตึติ. นวมํ.

๑๐. ทุตฺติยราหุลสุตฺตํ

[๙๒] สาวตถึนิทานํ. เอกมฺหํตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ราหุโล ภควนฺตํ เอตทวโจ “กถํ นุ โข ภนฺเต ชานโต กถํ
ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ
อหํการมมํการมานาปคตํ มานสํ โหติ วิชา สมตฺติกกนฺตํ สนฺตํ
สุวิมุตฺตนฺติ.

“ยงฺกิญฺจิ ราหุล รูปํ อตีตานาคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา
พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา ๔เปยฺย ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ
'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมฺมปฺปญฺญาเย ทิสฺวา อนฺุปาทา วิมุตฺโต โหติ; ยา กาจิ เวทนา
๔เปยฺย ยา กาจิ สญฺญา ๔เปยฺย เย เกจิ สงฺขารธา ๔เปยฺย ยงฺกิญฺจิ
วิญฺญาณํ อตีตานาคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา
โอปาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
สพฺพํ วิญฺญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ทิสฺวา อนฺุปาทา วิมุตฺโต โหติ;
เอวํ โข ราหุล ชานโต เอวํ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สวิญฺญาณเก
กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ อหํการมมํการมานาปคตํ
มานสํ โหติ วิชา สมตฺติกกนฺตํ สนฺตํ สุวิมุตฺตนฺติ. ทสมํ.

จตุตฺถโถ เถรวคฺโค.

ตสฺสทฺททานํ

อานนฺโท ติสฺโส ยมโก อนุราโธ จ วกฺกสิ
 อสฺสชิ เขมโก จนนฺโ
 เถรวคฺโคติ^๑ วุจฺจตีติ.^๒

^๑ อ. ราชุโล

^{๒-๒} จ. เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. อ. วคฺโค เตน ปวฺจจติ.

๕. ปุพฺพาคุโค

๑. นทีสูตํ

[๙๓] สวตถึนิทานํ. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว นที ปพฺพเตยฺยา
 โอหาริณี ทูรํคมา สีมฺโสตา, ตสฺสา อุมฺโต”^๑ ตีเรสุ กาสา เจปิ
 ชาตา อสฺสุ, เต นํ อชฺโฌลฺมเพยฺยํ, กุสา เจปิ ชาตา อสฺสุ, เต
 นํ อชฺโฌลฺมเพยฺยํ, ปพฺพชา^๒ เจปิ ชาตา อสฺสุ, เต นํ
 อชฺโฌลฺมเพยฺยํ, วีรณา^๓ เจปิ ชาตา อสฺสุ, เต นํ อชฺโฌลฺมเพยฺยํ,
 รุกฺขา เจปิ ชาตา อสฺสุ, เต นํ อชฺโฌลฺมเพยฺยํ; ตสฺสา ปฺริโส
 โสเตน วุญฺหามาโน กาสเ เจปิ คณฺเหยฺย, เต ปลุชฺเชยฺย, โส
 ตโตนิทานํ อนนฺยพฺยสนํ อาปชฺเชยฺย, กุเส เจปิ คณฺเหยฺย,
 ปพฺพเช เจปิ คณฺเหยฺย, วีรเณ เจปิ คณฺเหยฺย, รุกฺখে เจปิ
 คณฺเหยฺย, เต ปลุชฺเชยฺย, โส ตโตนิทานํ อนนฺยพฺยสนํ อาปชฺเชยฺย;
 เอวเมว โข ภิกฺขเว อสฺสุตวา ปฺลุชฺชน อริยานํ อทสฺสาวิ
 อริยธมฺมสฺส อโกวิโท อริยธมฺเม อวิณีโต, สปฺปฺริสํ อทสฺสาวิ
 สปฺปฺริสธมฺมสฺส อโกวิโท สปฺปฺริสธมฺเม อวิณีโต รูปํ อตฺตโต
 สมฺนุปสฺสติ, รูปวณฺตํ วา อตฺตํ, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมี วา
 อตฺตํ, ตสฺส ตํ รูปํ ปลุชฺชติ; โส ตโตนิทานํ อนนฺยพฺยสนํ
 อาปชฺชติ; เวทํ ๔เปยฺย สณฺณํ ๔เปยฺย สงฺฆาเร ๔เปยฺย วิญฺญาณํ
 อตฺตโต สมฺนุปสฺสติ, วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตํ, อตฺตนิ วา
 วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี วา อตฺตํ, ตสฺส ตํ วิญฺญาณํ ปลุชฺชติ;
 โส ตโตนิทานํ อนนฺยพฺยสนํ อาปชฺชติ.

ตํ ก็ มณฺเฑธ ภิกฺขเว รุปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ. อนิจุจํ
ภนฺเต. “เวทนา ขเปยฺย สญฺญา ขเปยฺย สงฺขารํ ขเปยฺย วิญฺญาณํ
นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ. อนิจุจํ ภนฺเต. “ตสฺมาติห ภิกฺขเว ขเปยฺย
เอวํ ปสฺสํ ขเปยฺย นําปรี อิตฺถตฺตํยาติ ปชานาตีติ. ปจฺมํ.

๒. ปุปผสุตตัม

[๙๔] สาวตถิณีทานํ. “นาหํ ภิกฺขเว โลเกน วิวทามิ,
โลโก* จ โข ภิกฺขเว มยา วิวทติ, น ภิกฺขเว ฐมฺมวาที เกนจิ
โลกสฺมึ วิวทติ; ยํ ภิกฺขเว นตฺถิสมฺมตํ โลเก ปณฺหิตานํ, อหํปิ
ตํ ‘นตฺถีติ วทามิ; ยํ ภิกฺขเว อตฺถิสมฺมตํ โลเก ปณฺหิตานํ, อหํปิ
ตํ ‘อตฺถีติ วทามิ.

ภิกฺขุจ ภิกฺขเว นตฺถิสมฺมตํ โลเก ปณฺหิตานํ, ยมฺหํ
‘นตฺถีติ วทามิ; รุปํ ภิกฺขเว นิจุจํ ฐวํ สสฺสํ อวิปริณามฐมฺมํ
นตฺถิสมฺมตํ โลเก ปณฺหิตานํ, อหํปิ ตํ ‘นตฺถีติ วทามิ; เวทนา
ขเปยฺย สญฺญา ขเปยฺย สงฺขารํ ขเปยฺย วิญฺญาณํ นิจุจํ ฐวํ สสฺสํ
อวิปริณามฐมฺมํ นตฺถิสมฺมตํ โลเก ปณฺหิตานํ; อหํปิ ตํ ‘นตฺถีติ
วทามิ; อิทํ โข ภิกฺขเว นตฺถิสมฺมตํ โลเก ปณฺหิตานํ, ยมฺหํ^๒
‘นตฺถีติ วทามิ.

ภิกฺขุจ ภิกฺขเว อตฺถิสมฺมตํ โลเก ปณฺหิตานํ, ยมฺหํ ‘อตฺถีติ
วทามิ; รุปํ ภิกฺขเว อนิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ อตฺถิสมฺมตํ
โลเก ปณฺหิตานํ, อหํปิ ตํ ‘อตฺถีติ วทามิ; เวทนา ขเปยฺย
สญฺญา ขเปยฺย สงฺขารํ ขเปยฺย วิญฺญาณํ อนิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ

* ฉ., เท. โลโกว มยา วิวทติ อ. โลโก จ มยา วิวทติ ^๒ ฉ., เท. อหํปิ ตํ อ. ยมฺหํปิ

อตฺถิสมมตํ โลกํ ปณฺหิตานํ, อหํปิ ตํ 'อตฺถิถิติ วทามิ; อิทํ ไช
ภิกฺขเว อตฺถิสมมตํ โลกํ ปณฺหิตานํ, ยมहि 'อตฺถิถิติ วทามิ.

อตฺถิ ภิกฺขเว โลกํ โลกธมฺโม, ตํ^๑ ตถาคโต อภิสมฺพุชฺฌตฺติ
อภิสเมตฺติ; อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา อภิสเมตฺวา อจฺจิกฺขตฺติ เทเสตฺติ ปณฺณเปตฺติ^๒
ปฏฺจเปตฺติ วิวรตฺติ วิภชตฺติ อุตฺตตานิกโรตฺติ; กิณฺจ ภิกฺขเว โลกํ
โลกธมฺโม, ตํ ตถาคโต อภิสมฺพุชฺฌตฺติ อภิสเมตฺติ อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา
อภิสเมตฺวา อจฺจิกฺขตฺติ เทเสตฺติ ปณฺณเปตฺติ ปฏฺจเปตฺติ วิวรตฺติ
วิภชตฺติ อุตฺตตานิกโรตฺติ; รุปํ ภิกฺขเว โลกํ โลกธมฺโม, ตํ ตถาคโต
อภิสมฺพุชฺฌตฺติ อเปยฺย อุตฺตตานิกโรตฺติ.

โย ภิกฺขเว ตถาคเตน เหวํ อจฺจิกฺขียมาเน เทสียมาเน
ปณฺณปียมาเน ปฏฺจปียมาเน วิวรียมาเน วิภชียมาเน
อุตฺตตานิกรียมาเน น ชานาติ น ปสฺสติ, ตมहि ภิกฺขเว พาลํ
ปฺลฺลชฺชนํ อนุชฺชํ อจฺจกฺขกํ อชานนฺตํ อปสฺสนนฺตํ กิณฺติ กโรมิ; เวทนา
ภิกฺขเว อเปยฺย สญฺญา ภิกฺขเว อเปยฺย สงฺขารํ ภิกฺขเว อเปยฺย
วิญฺญานํ ภิกฺขเว โลกํ โลกธมฺโม, ตํ ตถาคโต อภิสมฺพุชฺฌตฺติ
อภิสเมตฺติ; อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา อภิสเมตฺวา อจฺจิกฺขตฺติ เทเสตฺติ ปณฺณเปตฺติ
ปฏฺจเปตฺติ วิวรตฺติ วิภชตฺติ อุตฺตตานิกโรตฺติ.

โย ภิกฺขเว ตถาคเตน เหวํ อจฺจิกฺขียมาเน เทสียมาเน
ปณฺณปียมาเน ปฏฺจปียมาเน วิวรียมาเน วิภชียมาเน
อุตฺตตานิกรียมาเน น ชานาติ น ปสฺสติ, ตมहि ภิกฺขเว พาลํ
ปฺลฺลชฺชนํ อนุชฺชํ อจฺจกฺขกํ อชานนฺตํ อปสฺสนนฺตํ กิณฺติ กโรมิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อุปฺปลํ วา ปทุมํ วา ปุณฺหทริกํ วา

อุทเก ชาตํ อุทเก สํวทฺธํ^๑ อุทกา อจฺจุคฺคมฺม จาติ อนฺุปลิตฺตํ
อุทเกน; เอวเมว โข ภิกฺขเว ฤคโต โลเก^๒ ชาโต^๓ โลเก
สํวทฺธํ^๔ โลกํ อภิกฺขุญฺย วิหริติ อนฺุปลิตฺโต โลเกนาติ. ทฺูติยํ.

๓. เสนวนิพนธ์ปุพฺพมุตฺต

[๔๕] เอกํ สมํ ภควา อญฺุชฺฌายํ^๕ วิหริติ คงฺคา
นทียา ตีเร. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เสยฺยถาปี
ภิกฺขเว อญฺุ คงฺคา นทึ มหนฺตํ เสนวนิพนฺฺทํ อวเหยฺย, ตเมนํ
จกฺขมา ปุริโส ปสฺเสยฺย นิชฺฌายเยยฺย โยนิโส อฺุปปริกฺขเยยฺย,
ตสฺส [^๕] ปสฺสโต นิชฺฌายโต โยนิโส อฺุปปริกฺขโต ริดฺดกณฺเวย
ชาเยยฺย, ตฺุจฺจนกณฺเวย ชาเยยฺย, อสารกณฺเวย ชาเยยฺย, กิณฺหิ
สียา ภิกฺขเว เสนวนิพนฺฺทํ สาโร; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยงฺกิณฺจ
รูปํ อตฺตึตานาคตฺตปจฺจุปฺพนํ^๖ ๗เปฯ ยํ ทฺูเร สนฺติเก วา, ตํ ภิกฺขุ
ปสฺสตี นิชฺฌายตี โยนิโส อฺุปปริกฺขตี, ตสฺส ตํ ปสฺสโต
นิชฺฌายโต โยนิโส อฺุปปริกฺขโต ริดฺดกณฺเวย ชายตี, ตฺุจฺจนกณฺเวย
ชายตี, อสารกณฺเวย ชายตี, กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว รูปํ สาโร.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สรทสมเย ฤลฺลผุสฺสิตเก เทเว วสฺสนฺเต,
อุทเก อุทกปฺพพฺพ^๗ อฺุปปชฺชตี เจว นิรฺุชฺฌตี จ, ตเมนํ จกฺขมา
ปุริโส ปสฺเสยฺย นิชฺฌายเยยฺย โยนิโส อฺุปปริกฺขเยยฺย, ตสฺส
ปสฺสโต นิชฺฌายโต โยนิโส อฺุปปริกฺขโต ริดฺดกณฺเวย ชาเยยฺย,

^๑ “สํวทฺธนิปิ ปาโร.

หมดชัย 27/05/2566

^๒ “สํวทฺธนิปิ ปาโร.

^๓ ฌ., เท., อ. ต., เอวมฺุปริปิ.

^๔ เท., อ. อุทกปฺพพฺพ

^{๕-๖} อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๗ อ. อโยชฺฌาย

^๘ อ. อตฺตึตานาคตฺ

ตฺถจฺจนฺณเณว ชาเยยฺย, อสารกณฺณเณว ชาเยยฺย, กิณฺหิ สียา
ภิกฺขเว อุกฺกปฺพพฺเพ สาโร; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยา กาจิ
เวทนา อตีตํ นาคตปฺปจฺจุปฺปนฺนา ฯเปฯ ยา ทูเร สนฺติเก วา, ตํ
ภิกฺขุ ปสฺสตี นิชฺฌายตี โยนิโส อูปปริกฺขตี, ตสฺส ปสฺสโต
นิชฺฌายโต โยนิโส อูปปริกฺขโต วิตฺตกณฺณเณว ขายตี, ตฺถจฺจนฺณเณว
ขายตี, อสารกณฺณเณว ขายตี, กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว เวทนาย สาโร.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คิมฺหํ ปจฺฉิเม มาเส จิตฺเต มชฺฌนฺติเก
กาเล มรีจि^๑ ผนฺหตี, ตเมเน จกฺขมา ปุริโส ปสฺสเสยฺย นิชฺฌายเยยฺย
โยนิโส อูปปริกฺขเยยฺย, ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌายโต โยนิโส
อูปปริกฺขโต วิตฺตกณฺณเณว ชาเยยฺย ฯเปฯ กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว
มรีจิกาย สาโร; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยา กาจิ สณฺณวา ฯเปฯ

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส สารตฺถิโก สารคเวสี
สารปริเยสนํ จรมาโน ติณฺหํ กุธาริ อาทาย วนํ ปวิเสยฺย; โส
ตตฺถ ปสฺสเสยฺย มหนฺตํ กทลิกฺขนฺธํ อุกฺกํ นวํ อุกฺกุกฺขกชาตํ,^๒
ตเมเน มฺเณ จินฺนํ เทยฺย, มฺเณ เจตฺวา อคฺเค จินฺนํ เทยฺย, อคฺเค
เจตฺวา ปตฺตวณฺณิ วิณิพฺภุชฺเชยฺย, โส ตตฺถ ปตฺตวณฺณิ วิณิพฺภุชฺชนโต
เผคคฺคฺปิ นาทิคจฺเจยฺย, กุโต สาริ, ตเมเน จกฺขมา ปุริโส ปสฺสเสยฺย
นิชฺฌายเยยฺย โยนิโส อูปปริกฺขเยยฺย, ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌายโต
โยนิโส อูปปริกฺขโต วิตฺตกณฺณเณว ชาเยยฺย, ตฺถจฺจนฺณเณว ชาเยยฺย,
อสารกณฺณเณว ชาเยยฺย, กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว กทลิกฺขนฺธเ สาโร;
เอวเมว โข ภิกฺขเว เย เกจิ สงฺขารว อตีตํ นาคตปฺปจฺจุปฺปนฺนา
ฯเปฯ เย ทูเร สนฺติเก วา, ตํ ภิกฺขุ ปสฺสตี นิชฺฌายตี โยนิโส
อูปปริกฺขตี, ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌายโต โยนิโส อูปปริกฺขโต

หมตฺตวณฺณิ

^๑ ฉ., เท., อ. มรีจิกา

^๒ ส., อ. อุกฺกุกฺชาตํ ฉ., เท. อุกฺกุกฺชาตํ

ริตฺตกณฺเณว ขายติ, ตุจฺจนกณฺเณว ขายติ, อสารกณฺเณว ขายติ,
กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว สงฺขารेषฺสุ สาโร.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มายากาโร วา มายาการนฺเตวาสี วา
จาตุมฺมหาปถ^๑ มายํ วิทฺเสยฺย, ตเมนํ จกฺขุมา ปุริโส ปสฺเสยฺย
นิชฺฌายเยยฺย โยนิโส อูปปริกฺขเยยฺย, ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌายโต
โยนิโส อูปปริกฺขโต ริตฺตกณฺเณว ขายเยยฺย, ตุจฺจนกณฺเณว ขายเยยฺย,
อสารกณฺเณว ขายเยยฺย, กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว มายาย สาโร;
เอวเมว โข ภิกฺขเว ยงฺกิณฺหิจิ วิญฺญาณํ อตีตानาคตปจฺจุปฺปนํ
ฯเปฯ ยํ ทูเร สนฺติเก วา, ตํ ภิกฺขุ ปสฺสตี นิชฺฌายตี โยนิโส
อูปปริกฺขตี, ตสฺส ปสฺสโต นิชฺฌายโต โยนิโส อูปปริกฺขโต
ริตฺตกณฺเณว ขายติ, ตุจฺจนกณฺเณว ขายติ, อสารกณฺเณว ขายติ,
กิณฺหิ สียา ภิกฺขเว วิญฺญาเณ สาโร.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก รูปสฺมึปิ นินฺพพินฺหติ.
เวทนายปิ ฯเปฯ สณฺณายปิ ฯเปฯ สงฺขารेषฺสุปิ ฯเปฯ วิญฺญาณสฺมึปิ
นินฺพพินฺหติ, นินฺพพินฺหํ วิรชฺชตี, วิราคา วิมฺจุจตี, วิมฺุตตสฺมึ
‘วิมฺุตตมิตฺติ ฌาณํ โหตี ฯเปฯ นาปรํ อิตฺถตฺตยาตี ปชานาตีติ.

อิทมวโจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุกโต อถาปรํ เอตทวโจ
สตุถา

“เพลณปิณฺฑูปมํ รูปํ
มริจิจฺจุปฺมา สลฺลยา
มายูปมมฺจ วิญฺญาณํ

เวทนา ปุพฺพพฺพฺพปฺมา
สงฺขารา กทฺฐปฺมา
เทสิตาทิจฺจพฺพนฺธุนา.

ยถา ยถา นิชฺฌายติ
 วิตฺตํ คุจฺจนํ โหติ
 อิมญฺจ กายํ อารพฺภ
 ปหานํ^๑ ตินฺนํ ฌมฺมานํ
 อายุ อุตฺตมา จ วิญฺญาณํ
 อปวิญฺโฐ ตทา เสติ
 เอตาทิสายํ สนฺตานิ
 วธโก เอโก^๒ อกฺขาโต
 เอวํ ขนฺธเช อเวกฺขเยย
 ทิवा วา ยทิ วา รตฺติ^๓
 ปชเห^๔ สพฺพสํโยคํ
 จเรยฺยาทิตฺตสํโสว

โยนิโส อุปปริกฺขติ
 โย นํ ปสฺสติ โยนิโส.
 ฐิริปณฺเณน เทสิตํ
 รูปํ ปสฺสถ จตฺตํ.
 ยทา กายํ ขนฺธติมํ
 ปรมตฺตํ อเจตนํ.
 มายายํ พาลลาปิณี
 สारो เอตถ น วิชฺชติ.
 ภิกฺขุ อารทฺธวีริโย
 สมฺปชาโน ปฏิสฺสโต.
 กเรยฺย สรณฺตฺตโน
 ปตฺถยํ อจฺจุตํ ปทนฺติ. ตติยํ.

๔. โคมยปิณฺฑตฺตํ

[๙๖] สาวตฺถิณิทานํ. อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ ๕เปยฺ
 เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อตฺถิ นุ
 โข ภาณเต กิณฺจิ รูปํ, ยํ รูปํ นิจฺจํ ฐวํ สสฺสํ อวิปริณามฌมํ
 สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสติ; อตฺถิ นุ โข ภาณเต กาจิ เวทนา, ยา
 เวทนา นิจฺจา ฐวา สสฺสตา อวิปริณามฌมา สสฺสตีสมํ ตเถว
 จสฺสติ; อตฺถิ นุ โข ภาณเต กาจิ สณฺญา, ยา สณฺญา ๕เปยฺ

อตฺถิ นุ โข ภนฺเต เกจิ สงฺขารํ, เย สงฺขารํ นิจุจํ ชฺวํ
 สสฺสตา อวิปริณามธมฺมา สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสนฺติ; อตฺถิ นุ โข
 ภนฺเต กิณฺจิ วิณฺญาณํ, ยํ วิณฺญาณํ นิจุจํ ชฺวํ สสฺสตี
 อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตีติ. “นตฺถิ โข ภิกฺขุ กิณฺจิ
 รูปํ, ยํ รูปํ นิจุจํ ชฺวํ สสฺสตี อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว
 จสฺสตี; นตฺถิ โข ภิกฺขุ กาจิ เวทนา ๔เปยฺ กาจิ สมฺมุตา ๔เปยฺ
 เกจิ สงฺขารํ ๔เปยฺ กิณฺจิ วิณฺญาณํ, ยํ วิณฺญาณํ นิจุจํ ชฺวํ
 สสฺสตี อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตี.”

อถ โข ภควา ปริตฺตํ โคมยปิณฑํ ปาณินา คเหตฺวา ตํ
 ภิกฺขุํ เอตทวโจ “เอตฺตโกปิ โข ภิกฺขุ อตฺตภาวปฏฺฐิลาโก นตฺถิ
 นิจุจํ ชฺวํ สสฺสโต อวิปริณามธมฺโม สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตี;
 เอตฺตโก เจปิ ภิกฺขุ อตฺตภาวปฏฺฐิลาโก อภวิสฺส นิจุจํ ชฺวํ
 สสฺสโต อวิปริณามธมฺโม, นยิทํ พุรหฺมจริยวาสํ ปณฺญาเยถ
 สมฺมาทุกฺขกฺขยาเย; ยสฺมา จ โข ภิกฺขุ เอตฺตโกปิ อตฺตภาวปฏฺฐิลาโก
 นตฺถิ นิจุจํ ชฺวํ สสฺสโต อวิปริณามธมฺโม, ตสฺมา พุรหฺมจริยวาสํ
 ปณฺญาเยติ สมฺมาทุกฺขกฺขยาเย.

ภูตปุพฺพพาทํ ภิกฺขุ ราชํ อโหสิ ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต,
 ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ รณฺโณ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส
 จตุรํสีติ นครสทฺสฺสานิ อหสิ กุสาวติราชธานีปฺปมฺขานิ;^๒ ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขุ รณฺโณ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส จตุรํสีติ
 ปาสาทสทฺสฺสานิ อหสิ ธมฺมปาสาทปฺปมฺขานิ; ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ
 รณฺโณ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส จตุรํสีติ ภูฏาคารสทฺสฺสานิ
 อหสิ มหาพฺยุหฺมภูฏาคารปฺปมฺขานิ; ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ รณฺโณ สโต

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ. เท. อ. จสฺสตีติ.

^๒ อ. กุสาวติ นาม

ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตตสฺส จตฺราสีติ ปลลํภสฺสหาณิ อเหสฺสุ
 ทนฺตมยานิ สารมยานิ โสวณฺณมยานิ รูปิยมยานิ โคนกตฺถตฺตานิ
 ปฏิกตฺถตฺตานิ ปฏฺฐลิกตฺถตฺตานิ กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณานิ สอฺตฺตรจฺจนานิ
 อุมฺภโตโลหิตกฺkupาณานิ; ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส
 มุทฺธาวสิตตสฺส จตฺราสีติ นาคสฺสหาณิ อเหสฺสุ โสวณฺณาลงฺการานิ
 โสวณฺณธชานิ เหมชาลปฏิจฺจนฺนานิ อุโปสธนาคราชปฺปมฺขานิ; ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตตสฺส จตฺราสีติ
 อสฺสสหาณิ อเหสฺสุ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณธชานิ
 เหมชาลปฏิจฺจนฺนานิ วลาหกอสฺสราชปฺปมฺขานิ; ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ
 รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตตสฺส จตฺราสีติ รตฺสหาณิ
 อเหสฺสุ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณธชานิ เหมชาลปฏิจฺจนฺนานิ
 เวชยนฺตรรตฺสปฺปมฺขานิ; ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส
 มุทฺธาวสิตตสฺส จตฺราสีติ มณิสฺสหาณิ อเหสฺสุ มณिरตฺนปฺปมฺขานิ;
 ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ รมฺโฆ สโต ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสิตตสฺส
 จตฺราสีติ อิตฺถิสฺสหาณิ อเหสฺสุ ภาทฺทาเทวิปฺปมฺขานิ;^๑ ตสฺส มยฺหํ
 ภิกฺขุ ๔เปฯ จตฺราสีติ ขตฺติยสฺสหาณิ อเหสฺสุ อนฺนยนฺตานิ
 ปริณายกรตฺนปฺปมฺขานิ; ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขุ ๔เปฯ จตฺราสีติ
 เชนฺสหาณิ อเหสฺสุ ทุกฺกุลสนฺทหนานิ กัมฺมปฺปชรณานิ;^๒ ตสฺส มยฺหํ
 ภิกฺขุ ๔เปฯ จตฺราสีติ วตฺถโกฏิสฺสหาณิ อเหสฺสุ ไชมสฺสุขุมานิ
 โกเสยฺยสฺสุขุมานิ กมฺพลสฺสุขุมานิ กปฺปาสิกสฺสุขุมานิ; ตสฺส มยฺหํ
 ภิกฺขุ ๔เปฯ จตฺราสีติ ธาลิปากสฺสหาณิ อเหสฺสุ สายํ ปาตํ
 ภตฺตาทาภิหาโร อภิหริยิตฺถ.

^๑ ฉ., เท., อ. สุกททาเทวิปฺปมฺขานิ^๒ อ. กัมมปฺปชรณานิ

เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา นครสหสฺसानํ เอกญฺเฆว
 ตํ นครํ โหติ, ยมํ หิ เตन สมเยน อชฺฌาวสามิ กุสาวตี
 ราชธานี; เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา ปาสาทสหสฺसानํ
 เอโกเยว โส ปาสาทโ หติ, ยมํ หิ เตน สมเยน อชฺฌาวสามิ
 ฌมฺโม ปาสาท; เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา กุฎฏาคารสหสฺसानํ
 เอกญฺเฆว ตํ กุฎฏาคารํ โหติ, ยมํ หิ เตน สมเยน อชฺฌาวสามิ
 มหาพยุหํ กุฎฏาคารํ; เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา
 ปลลงฺกสหสฺसानํ เอโกเยว โส ปลลงฺโก โหติ, ยมํ หิ เตน
 สมเยน ปริภุญฺชามิ ทนฺตมโย วา สารมโย วา สุวณฺณมโย วา
 รูปียมโย วา; เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา นาคสหสฺसानํ
 เอโกเยว โส นาโค โหติ, ยมํ หิ เตน สมเยน อภिरูหามิ
 อุโปสถํ นาคราชา; เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา อสฺสสหสฺसानํ
 เอโกเยว โส อสฺสโ หติ, ยมํ หิ เตน สมเยน อภिरูหามิ วลาโห
 อสฺสรราชา; เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา รตสหสฺसानํ
 เอโกเยว โส รโห โหติ, ยมํ หิ เตน สมเยน อภिरูหามิ เวชยนฺโต
 รโห; เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา อิตฺถีสหสฺसानํ เอกาเยว
 สว อิตฺถิํ โหติ, ยมํ หิ เตน สมเยน ปจฺจุปฺปญฺจาติ ขตฺติยา^๑ วา
 เวลามิกา วา; เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา วตฺถโกฏีสหสฺसानํ
 เอกญฺเฆว ตํ วตฺถยุคํ โหติ, ยมํ หิ เตน สมเยน ปริทหามิ
 ไชมสฺซุขมํ วา โกเสยฺยสฺซุขมํ วา กมฺพลสฺซุขมํ วา กปฺปาสิกสฺซุขมํ วา;
 เตสํ โข ปน ภิกฺขุ จตุราสีตียา ถลิปากสหสฺसानํ เอโกเยว โส
 ถาลิปากโ หติ, ยโต นาฬิกาทนฺตมํ ภุญฺชามิ, ตทฺธิปิยํ จ
 สุปฺพยุญฺชน;^๒ อิติ โข ภิกฺขุ สพฺเพ เต สงฺขารา อตฺติตา นินฺรุทฺธา

หมดอายุ 27/05/2566

วิปริณตฺตา; เอวํ อนิจฺจา โข ภิกฺขุ สงฺขารํ, เอวํ อทฺฐวา โข ภิกฺขุ
สงฺขารํ, เอวํ อนสฺสาสิกา โข ภิกฺขุ สพฺเพ^๑ สงฺขารํ, ยาวณฺจิทํ
ภิกฺขุ อลเมว สพฺพสงฺขารेषุ^๒ นิพฺพินฺทิตุํ อลํ วิรชฺชิตุํ อลํ
วิมฺจุจฺจิตฺตุนฺติ. จตฺตถ.

๕. นขสฺสขาสุตฺตํ

[๙๗] สาวตฺถีนีทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “อตฺถิ นุ โข ภนฺเต กิณฺจิ รูปํ, ยํ รูปํ นิจฺจํ
ฐวํ สสฺสตํ อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสติ; อตฺถิ นุ โข
ภนฺเต กาจิ เวทนา, ยา เวทนา นิจฺจา ฐวา สสฺสตา
อวิปริณามธมฺมา สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสติ; อตฺถิ นุ โข ภนฺเต
กาจิ สมฺมุตา ๔เปยฺ เกจิ สงฺขารํ, เป สงฺขารํ นิจฺจา ฐวา
สสฺสตา อวิปริณามธมฺมา สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสนฺติ; อตฺถิ นุ โข
ภนฺเต กิณฺจิ วิญฺญาณํ, ยํ วิญฺญาณํ นิจฺจํ ฐวํ สสฺสตํ
อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตีติ. “นตฺถิ โข ภิกฺขุ กิณฺจิ
รูปํ, ยํ รูปํ นิจฺจํ ฐวํ สสฺสตํ อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว
จสฺสติ; นตฺถิ โข ภิกฺขุ กาจิ เวทนา ๔เปยฺ กาจิ สมฺมุตา ๔เปยฺ
เกจิ สงฺขารํ ๔เปยฺ กิณฺจิ วิญฺญาณํ, ยํ วิญฺญาณํ นิจฺจํ ฐวํ
สสฺสตํ อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตีติ.

อถ โข ภควา ปรีตตํ นขสฺสขายํ ปิสุํ อาโรเปตฺวา ตํ
ภิกฺขุํ เอตทวโจ

“เอตฺตกํปิ โข ภิกฺขุ รูปํ นตฺถิ นิจฺจํ ฐวํ สสฺสตํ
อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสติ.

^๑ ส.ฉ.ท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ อ. สพฺเพสุ

เอตตํกํปิ เจ^๑ ภิกขุ รูปํ อภวิสส นิจจํ ชฺวํ สสฺสตี
อวิปริณามธมฺมํ, นยิทํ พุรหฺมจริยวาโส ปญฺญาเยถ สมนฺมา-
ทุกฺขกฺขยาเย; ยสฺมา จ โข ภิกขุ เอตตํกํปิ รูปํ นตฺถิ นิจจํ ชฺวํ
สสฺสตี อวิปริณามธมฺมํ; ตสฺมา พุรหฺมจริยวาโส ปญฺญาเยติ
สมนฺมาทุกฺขกฺขยาเย.

เอตตํกํปิ โข ภิกขุ เวทนา นตฺถิ นิจฺจา ชฺวํ สสฺสตา
อวิปริณามธมฺมา สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตี; เอตตํกํปิ เจ ภิกขุ
เวทนา อภวิสส นิจฺจา ชฺวํ สสฺสตา อวิปริณามธมฺมา, นยิทํ
พุรหฺมจริยวาโส ปญฺญาเยถ สมนฺมาทุกฺขกฺขยาเย; ยสฺมา จ โข ภิกขุ
เอตตํกํปิ เวทนา นตฺถิ นิจฺจา ชฺวํ สสฺสตา อวิปริณามธมฺมา;
ตสฺมา พุรหฺมจริยวาโส ปญฺญาเยติ สมนฺมาทุกฺขกฺขยาเย.

เอตตํกํปิ^๒ โข ภิกขุ สมฺมวาทํ ๔เปยฺย เอตตํกํปิ โข ภิกขุ
สงฺขารํ นตฺถิ นิจฺจา ชฺวํ สสฺสตา อวิปริณามธมฺมา สสฺสตีสมํ
ตเถว จสฺสตี; เอตตํกํ เจปิ ภิกขุ สงฺขารํ อภวิสส นิจฺจา
ชฺวํ สสฺสตา อวิปริณามธมฺมา, นยิทํ พุรหฺมจริยวาโส ปญฺญาเยถ
สมนฺมาทุกฺขกฺขยาเย; ยสฺมา จ โข ภิกขุ เอตตํกํปิ สงฺขารํ
นตฺถิ นิจฺจา ชฺวํ สสฺสตา อวิปริณามธมฺมา; ตสฺมา พุรหฺมจริยวาโส
ปญฺญาเยติ สมนฺมาทุกฺขกฺขยาเย.

เอตตํกํปิ โข ภิกขุ วิญฺญาณํ นตฺถิ นิจจํ ชฺวํ สสฺสตี
อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตี; เอตตํกํ เจปิ ภิกขุ
วิญฺญาณํ อภวิสส นิจจํ ชฺวํ สสฺสตี อวิปริณามธมฺมํ, นยิทํ
พุรหฺมจริยวาโส ปญฺญาเยถ สมนฺมาทุกฺขกฺขยาเย; ยสฺมา จ โข

^๑ จ., เท., อ. เจปิ

^๒ อ. เอตตํกํ

ภิกฺขุ เอตตํปิ วิญฺญาณํ นตฺถิ นิจฺจํ ชฺวํ สสฺสํ อวิปริณามธมฺมํ;
ตสฺมา พุรฺหมจฺริยาโส ปญฺญาติ สมฺมาทกฺขกฺขยา.

ตํ ก็ มณฺธสิ ภิกฺขุ, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ
ภนฺเต. “เวทนา ยเปยฺย สญฺญา ยเปยฺย สงฺขารา ยเปยฺย วิญฺญาณํ
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยเปยฺย ตสฺมาติห ยเปยฺย
เอวํ ปสฺสํ ยเปยฺย นาปรํ อิตฺถตฺตาติ ปชานาตีติ. ปญฺจํ.

๖. สุตฺตนิคายสฺส

[๔๘] สวตฺถินิทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “อตฺถิ นุ โข ภนฺเต กิณฺจิ รูปํ, ยํ รูปํ นิจฺจํ
ชฺวํ สสฺสํ อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตี; อตฺถิ นุ โข
ภนฺเต กาจิ เวทนา ยเปยฺย กาจิ สญฺญา ยเปยฺย เกจิ สงฺขารา
ยเปยฺย กิณฺจิ วิญฺญาณํ, ยํ วิญฺญาณํ นิจฺจํ ชฺวํ สสฺสํ
อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตีติ. “นตฺถิ โข ภิกฺขุ กิณฺจิ
รูปํ, ยํ รูปํ นิจฺจํ ชฺวํ สสฺสํ อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว
จสฺสตี; นตฺถิ โข ภิกฺขุ กาจิ เวทนา ยเปยฺย กาจิ สญฺญา ยเปยฺย
เกจิ สงฺขารา ยเปยฺย กิณฺจิ วิญฺญาณํ, ยํ วิญฺญาณํ นิจฺจํ ชฺวํ
สสฺสํ อวิปริณามธมฺมํ สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตีติ. จญฺจํ.

๗. กทฺฐลพฺพทฺฐสฺส

[๔๙] สวตฺถินิทานํ. “อนมตฺตคฺคายํ” ภิกฺขเว สํสาโร,^๒
ปฺปพฺพา โกฏฺฐิ น ปญฺญาติ อวิชฺชาเนวฺรณานํ สตฺตานํ
ตณฺหาสญฺโฆชนานํ สนฺธาวตํ สํสฺรตํ.

^๑ น.เท. อนมตฺตคฺค

^๒ ทย. สสาโร, เอวฺมฺปฺริ.

โหติ โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ มหาสมุทฺโท อุตฺตมุตฺต
วิสุตฺตติ น ภวติ, น เตววาทํ ภิกฺขเว อวิชฺชานีวรณานํ สตฺตานํ
ตณฺหาสมโยชฺชนานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยํ วทามิ.

โหติ โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ สินฺเฑรุ ปพฺพตฺตราช ทยฺยหติ^๑
วินสฺสติ น ภวติ, น เตววาทํ ภิกฺขเว อวิชฺชานีวรณานํ สตฺตานํ
ตณฺหาสมโยชฺชนานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยํ วทามิ.

โหติ โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ มหาปจฺวี ทยฺยหติ วินสฺสติ
น ภวติ, น เตววาทํ ภิกฺขเว อวิชฺชานีวรณานํ สตฺตานํ
ตณฺหาสมโยชฺชนานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยํ วทามิ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สา กททูลพทฺธ^๒ ทพฺพะ ขีเล วา
ถมฺเภ วา อุปฺนิพฺพทฺธ,^๓ ตเมว ขีลํ วา ถมฺภํ วา อนฺุปริชาวติ
อนฺุปริวตฺตติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อุตฺตมุตฺตา ปุณฺณชโน อริยานํ
อทฺทสาวิ ๔เปฯ สปฺปฺริสธมฺเม อวินีโต รูปํ อตฺตโต สมนฺุปสฺสติ
๔เปฯ เวทนํ อตฺตโต สมนฺุปสฺสติ; สญฺญํ อตฺตโต สมนฺุปสฺสติ
๔เปฯ สงฺขารํ อตฺตโต สมนฺุปสฺสติ ๔เปฯ วิญฺญานํ อตฺตโต
สมนฺุปสฺสติ, วิญฺญาณวหนฺตํ วา อตฺตตานํ, อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ,
วิญฺญาณสฺมี วา อตฺตตานํ. โส รูปญฺเฆว อนฺุปริชาวติ อนฺุปริวตฺตติ;
เวทนญฺเฆว ๔เปฯ สญฺญญฺเฆว ๔เปฯ สงฺขารญฺเฆว ๔เปฯ
วิญฺญาณญฺเฆว อนฺุปริชาวติ อนฺุปริวตฺตติ; โส รูปํ อนฺุปริชาว
อนฺุปริวตฺตติ; เวทนํ ๔เปฯ สญฺญํ ๔เปฯ สงฺขารํ ๔เปฯ วิญฺญาณํ
อนฺุปริชาว อนฺุปริวตฺตติ น ปริมุจฺจติ รูปมฺหา, น ปริมุจฺจติ
เวทนาย, น ปริมุจฺจติ สญฺญา, น ปริมุจฺจติ สงฺขารเห, น

^๑ ส. อุทฺททยฺยหติ

^๒ สยา. อุปฺนิพฺพทฺธ

^๓ สยา. กททูลพทฺธ น. กททูลพทฺธ

ปริมุจฺจติ วิญญาณมฺหา, น ปริมุจฺจติ ชาตียา ชราย มรเณน
โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, น ปริมุจฺจติ
ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

สุตวา จ โข ภิกฺขเว อริยสวโก อริยานํ ทสฺสาวิ อเปย
สปปริสฺสขมฺเม สุวินิตโต น รูปํ อตฺตโต สมนุสฺสติ; น เวทนํ
อเปย น สญฺญํ อเปย น สงฺขารํ อเปย น วิญญาณํ อตฺตโต
สมนุสฺสติ, น วิญญาณวฺนํ ภา อตฺตํ, น อตฺตนิ ภา
วิญญาณํ, น วิญญาณสฺมี ภา อตฺตํ; โส รูปํ นานุปริชาวติ
นานุปริวตฺตติ; เวทนํ อเปย สญฺญํ อเปย สงฺขารํ อเปย
วิญญาณํ นานุปริชาวติ นานุปริวตฺตติ; โส รูปํ อนนุปริชาว
อนนุปริวตฺตติ; เวทนํ อเปย สญฺญํ อเปย สงฺขารํ อเปย วิญญาณํ
อนนุปริชาว อนนุปริวตฺตติ ปริมุจฺจติ รูปมฺหา, ปริมุจฺจติ เวทนาย,
ปริมุจฺจติ สญฺญาย, ปริมุจฺจติ สงฺขารํ, ปริมุจฺจติ วิญญาณมฺหา,
ปริมุจฺจติ ชาตียา ชราย มรเณน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺখেหิ
โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ‘ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ’ติ. สุตตม.

๘. ทุตฺติยคทฺทูลพทฺธสฺสคฺคํ

[๑๐๐] สวตฺถีนินฺทํ. “อนมตฺตคฺคายํ ภิกฺขเว สํสาโร,
ปุพฺพภา โกฏฺฐิ น ปญฺญาติ อวิชฺขานีวรนํ สุตฺตํ ตณฺหา-
สญฺโฆชนํ สนฺธาวตํ สํสรั.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สา คทฺทูลพทฺธสฺสคฺคํ ทพฺเพ ชีเล ภา
ถมฺภา ภา อุปนิพทฺธสฺส. โส คจฺจติ เจปิ, ตเมว ชีลํ ภา ถมฺภา ภา
อุปกจฺจติ; ติฏฺฐติ เจปิ, ตเมว ชีลํ ภา ถมฺภา ภา อุปติฏฺฐติ;

นีสิตติ เจปิ, ตเมว ขีล วา ฅมฺภ วา อุปนีสิตติ; นิปชฺชติ เจปิ,
ตเมว ขีล วา ฅมฺภ วา อุปนิปชฺชติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
อสฺสุตฺวา ปุณฺณชฺชโน รูป 'เอตํ มม, เอโสหฺมสมฺมิ, เอโส เม
อตฺตตฺตาติ สมนฺุปสฺสติ; เวทณํ ฅเปยฺย สญฺญํ ฅเปยฺย สงฺขารํ ฅเปยฺย
วิญฺญานํ 'เอตํ มม, เอโสหฺมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตตฺตาติ สมนฺุปสฺสติ;
โส คจฺจติ เจปิ, อีเมว" ปณฺุจฺปาทานกฺขณฺุชฺเช อุปคจฺจติ; ติฏฺฐจฺติ เจปิ,
อีเมว ปณฺุจฺปาทานกฺขณฺุชฺเช อุปติฏฺฐจฺติ; นีสิตติ เจปิ, อีเมว
ปณฺุจฺปาทานกฺขณฺุชฺเช อุปนีสิตติ; นิปชฺชติ เจปิ, อีเมว ปณฺุจฺปาทานกฺขณฺุชฺเช
อุปนิปชฺชติ; ตสฺมาติห ภิกฺขเว อภิกฺขณฺํ สกํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ
'ทีฆรตฺตมิตํ จิตฺตํ สงฺกิลิฏฺฐจํ ราเคน โทเสน โมเหณาติ.

จิตฺตสงฺกิลเสสา ภิกฺขเว สตฺตา สงฺกิลิสฺสนฺติ, จิตฺตไวทานา
สตฺตา วิสฺสุชฺฌนฺติ. ทิฏฺฐจํ โว ภิกฺขเว จรณฺนนาม^๒ จิตฺตนฺติ.
เอวมนฺเต.

"ตมฺปิ โข ภิกฺขเว จรณฺ นาม จิตฺตํ จิตฺเตเนว จินฺติตํ,"
เตนปิ โข ภิกฺขเว จรณฺน จิตฺเตน จิตฺตญฺเวยว จิตฺตตฺร;
ตสฺมาติห ภิกฺขเว อภิกฺขณฺํ สกํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ทีฆ-
รตฺตมิตํ จิตฺตํ สงฺกิลิฏฺฐจํ ราเคน โทเสน โมเหณาติ; จิตฺตสงฺกิลเสสา
ภิกฺขเว สตฺตา สงฺกิลิสฺสนฺติ, จิตฺตไวทานา สตฺตา วิสฺสุชฺฌนฺติ;
นาหํ ภิกฺขเว อญฺญํ เอกนิกายํปิ สมนฺุปสฺสสามิ, เอวํ จิตฺตํ; ยถียํ
ภิกฺขเว ติรจฺจณาคตา ปาณา, เตปิ โข ภิกฺขเว ติรจฺจณาคตา
ปาณา จิตฺเตเนว จินฺติตา;^๔ เตหิปิ โข ภิกฺขเว ติรจฺจณาคเตหิ
ปาณฺเห จิตฺตญฺเวยว จิตฺตตฺร. ตสฺมาติห ภิกฺขเว [*] อภิกฺขณฺํ

^๑ ฉ.,เท.,อ. อีเม

^๒ ฉ.,เท. จิตฺติตํ

^๓ ฉ.,เท.,อ. จรณฺ นาม

^๔ ฉ.,เท.,อ. จิตฺตตา

สํ จิตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ทีฆมรตฺตมิตํ จิตฺตํ สงฺกิลิฏฺจํ ราเคน
โทเสน โมเหณาติ; จิตฺตสงฺกิลเสะ ภิกฺขเว สตฺตา สงฺกิลิสฺสนติ,
จิตฺตโวหํนา สตฺตา วิสฺสุณฺนติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว รัชโก วา จิตฺตการโก วา สติ^๒
รชนาย วา ลาชาย วา หลิหุทฺธิยา วา นีลายน วา มณฺเชฏฺฐาย^๓ วา
สุปริมภูเ^๔ วา ผลเก^๕ ภิตฺติยา วา ทุสฺสปเ^๖ วา อิตฺถีรูปี วา
ปฺริสฺสรูปี วา อภินิมฺมิเนยฺย สพฺพงฺคปจฺจงฺค;^๗ เอวํ^๘ โข ภิกฺขเว
อสุสฺสวา ปุณฺณชฺโช รุปมณฺเวย อภินิพฺพตฺเตนฺโต อภินิพฺพตฺเตติ;
เวทณมณฺเวย อเปยฺย สณฺณมณฺเวย อเปยฺย สงฺขารายฺย อเปยฺย
วิญฺญาณมณฺเวย อภินิพฺพตฺเตนฺโต อภินิพฺพตฺเตติ; ตํ กิ มณฺณถ
ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภาณเต. "เวทนา
อเปยฺย สณฺณมณฺเวย อเปยฺย สงฺขารายฺย อเปยฺย วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ
วาติ. อนิจฺจํ ภาณเต. 'ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ ปสฺสํ อเปยฺย นاپริ
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. อมฺมจมฺ.

๕. วาสิขณฺสุตฺตํ

[๑๐๑] สาวตฺถิณิทานํ. "ชานโตหิ ภิกฺขเว ปสฺสโต
อาสวานํ ขยํ วทามิ โน อชานโต โน อปสฺสโต; กิณฺจ ภิกฺขเว
ชานโต กิ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ; 'อิตฺติ รูปํ, อิตฺติ รูปสฺส
สมุทฺทโย, อิตฺติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม, อิตฺติ เวทนา อเปยฺย อิตฺติ สณฺณมณฺเวย

^๑ อ. ภิกฺขุณา

^๓ ฉ., เท., อ. มณฺชิฏฺฐาย อ. มณฺเชฏฺฐาย

^๕ ฉ., เท., อ. ผลเก วา

^๗ ฉ., เท., อ. สพฺพงฺคปจฺจงฺค

^๒ ฉ., เท., อ. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๔ ฉ., เท., อ. สุปริมภูเจ

^๖ ฉ., เท., อ. "ทุสฺสวตฺเตติปี ปาโจ.

^๘ อ. เอวเมว

ฯเปฯ อิติ สงฺขารฯ ฯเปฯ อิติ วิญฺญาณํ, อิติ วิญฺญาณสฺส
สมุทฺทโย, อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต
เอวํ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ.

ภาวนาโนโยคํ อนนฺยุตฺตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน วิหฺรโต
กิณฺจาปี เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย 'อโห วต เม อนฺุปาทาย
อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺุจฺเจยฺยาติ, อถ ขวสฺส เนว อนฺุปาทาย
อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺุจฺจติ; ตํ กิสฺส เหตุ, 'อภาวิตตฺตาติสฺส วจฺนียํ;
กิสฺส อภาวิตตฺตา, อภาวิตตฺตา จตฺนุํ สติปฺญจानานํ, อภาวิตตฺตา
จตฺนุํ สมฺมปฺปชานานํ, อภาวิตตฺตา จตฺนุํ อิทฺธิปาทานํ,
อภาวิตตฺตา ปณฺจณฺํ อินฺทฺริยานํ, อภาวิตตฺตา ปณฺจณฺํ พฺลานํ,
อภาวิตตฺตา สตฺตณฺํ โพชฺฌณฺคานํ, อภาวิตตฺตา อริยสฺส อภฺยงฺกิกสฺส
มคฺคสฺส; เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุกฺกุฏียา อณฺฺทานิ อภฺจ วา ทส วา
ทฺวาทส วา, ตานสฺสุ กุกฺกุฏียา น สมฺมาอริสฺสยิตานิ, น
สมฺมาปริเสทิตานิ, น สมฺมาปริภาวิตานิ. กิณฺจาปี ตสฺสา กุกฺกุฏียา
เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย 'อโห วต เม กุกฺกุฏฺโปตกา ปาทนฺขสิขาย วา
มุขตฺถนฺทเกน วา อณฺฺทโกสํ ปทาเลตฺวา สโตถินา อภินิพฺพิชฺเชยฺยุหนฺติ;
อถ โข อภพฺพาว เต กุกฺกุฏฺโปตกา ปาทนฺขสิขาย วา
มุขตฺถนฺทเกน วา อณฺฺทโกสํ ปทาเลตฺวา สโตถินา อภินิพฺพิชฺชิตฺตุํ;
ตํ กิสฺส เหตุ, ตถา हि ปน ภิกฺขเว กุกฺกุฏียา อณฺฺทานิ อภฺจ วา
ทส วา ทฺวาทส วา, ตานสฺสุ กุกฺกุฏียา น สมฺมาอริสฺสยิตานิ, น
สมฺมาปริเสทิตานิ, น สมฺมาปริภาวิตานิ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภาวนาโนโยคํ อนนฺยุตฺตสฺส ภิกฺขุโน วิหฺรโต กิณฺจาปี เอวํ อิจฺฉา
อุปฺปชฺเชยฺย 'อโห วต เม อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺุจฺเจยฺยาติ

อถ ขวสฺส เนว อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจติ; ตํ กิสฺส
 เหตุ, 'อภาวิตตฺตาติสฺส วจนียํ; กิสฺส อภาวิตตฺตา, อภาวิตตฺตา
 จตฺตุนํ สติปฏฺจานานํ, อภาวิตตฺตา จตฺตุนํ สมมปฺปชานานํ,
 อภาวิตตฺตา จตฺตุนํ อิทธิปาทานํ, อภาวิตตฺตา ปณฺจณํ อินฺทริยานํ,
 อภาวิตตฺตา ปณฺจณํ พลानํ, อภาวิตตฺตา สุตตฺตุนํ โพชฺฌณฺคานํ,
 อภาวิตตฺตา อริยสฺส อฏฺฐจฺจกิกสฺส มคฺคสฺส.

ภาวนानุโยคํ อนุยฺยตฺตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน วิหโรโต กิณฺจาปี
 เนว^๑ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย 'อโห วต เม อนุปาทาย อาสเวหิ
 จิตฺตํ วิมฺจุเจยฺยาติ, อถ ขวสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ
 วิมฺจุจติ; ตํ กิสฺส เหตุ, 'ภาวิตตฺตาติสฺส วจนียํ; กิสฺส ภาวิตตฺตา,
 ภาวิตตฺตา จตฺตุนํ สติปฏฺจานานํ, ภาวิตตฺตา จตฺตุนํ
 สมมปฺปชานานํ, ภาวิตตฺตา จตฺตุนํ อิทธิปาทานํ, ภาวิตตฺตา
 ปณฺจณํ อินฺทริยานํ, ภาวิตตฺตา ปณฺจณํ พลानํ, ภาวิตตฺตา
 สุตตฺตุนํ โพชฺฌณฺคานํ, ภาวิตตฺตา อริยสฺส อฏฺฐจฺจกิกสฺส มคฺคสฺส.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุกฺกฏฺฐิยา อณฺฑานิ อฏฺฐ วา ทส วา
 ทฺวาทส วา, ตานสฺส กุกฺกฏฺฐิยา สมฺมาอริสฺสยิตานิ, สมฺมาปริเสทิตานิ,
 สมฺมาปริภาวิตานิ, กิณฺจาปี ตสฺสา กุกฺกฏฺฐิยา น เอวํ อิจฺฉา
 อุปฺปชฺเชยฺย 'อโห วต เม กุกฺกฏฺฐโปตกา ปาทนขสฺสิยาย วา
 มฺขตฺตุนฺทเกน วา อณฺฑโกสํ ปทาเลตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺพิชฺชเยยฺยุนฺติ;
 อถ โข ภพฺพาว เต กุกฺกฏฺฐโปตกา ปาทนขสฺสิยาย วา มฺขตฺตุนฺทเกน วา
 อณฺฑโกสํ ปทาเลตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺพิชฺชิตุํ; ตํ กิสฺส เหตุ,
 ตถา हि ปน ภิกฺขเว กุกฺกฏฺฐิยา อณฺฑานิ อฏฺฐ วา ทส วา

ทวาทส วา, ตานสฺส กุกฺกุฏียา สมฺมาอชฺชยิตานิ, สมฺมาปริเสทิตานิ,
สมฺมาปริภาวิตานิ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภาวนาณฺโณคฺคณฺณยุตฺตสฺส
ภิกฺขุโน วิหฺรโต กิณฺจาปิ น เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย ‘อโห วัต
เม อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุเจยฺยาติ, อถ ขวสฺส อนฺุปาทาย
อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจติ; ตํ กิสฺส เหตุ, ‘ภาวิตตฺตาติสฺส วจฺนียํ;
กิสฺส ภาวิตตฺตา, ภาวิตตฺตา จตฺตุนฺนํ สติปฺภุจฺจานนํ, ภาวิตตฺตา
จตฺตุนฺนํ สมฺมปฺปชฺชานนํ, ภาวิตตฺตา จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ, ภาวิตตฺตา
ปญฺจนนํ อินฺทฺริยานํ, ภาวิตตฺตา ปญฺจนนํ พลาณํ, ภาวิตตฺตา
สยฺยตฺตุนฺนํ โพชฺฌณฺฺคานํ, ภาวิตตฺตา อริยสฺส อฏฺฐจํกิกสฺส มคฺคสฺส.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ผลภณฺฑทสฺส^๑ วา ผลภณฺฑทฺทเวทวาสิสฺส วา
वासิชฏฺฐ ทิสฺสนฺเต วา อํคฺคฺลปทานิ ทิสฺสนฺติ อํคฺคฺกุจฺปทา, โน จ
ขวสฺส เอวํ ฅาณํ โหติ ‘เอตฺตํ วา^๒ เม อชฺช วาสิชฏฺฐสฺส ขีณํ,
เอตฺตํ หิยโย, เอตฺตํ ปเรติ; อถ^๓ ขวสฺส ‘ขีณาขีณนฺเตว ฅาณํ
โหติ;’ เอวเมว โข ภิกฺขเว ภาวนาณฺโณคฺคณฺณยุตฺตสฺส ภิกฺขุโน
วิหฺรโต กิณฺจาปิ น เอวํ ฅาณํ โหติ ‘เอตฺตํ วา เม อชฺช
อัสวานํ ขีณํ, เอตฺตํ หิยโย, เอตฺตํ ปเรติ, อถ ขวสฺส ขีณ
‘ขีณนฺเตว ฅาณํ โหติ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สามุทฺทิกาย นาวาย
เวตฺตพฺพนฺทพฺพชฺชาย จมฺมาसानิ^๔ อุกฺเก ปริยาทาย เหมนฺติเกน ถลํ
อูกฺขิตฺตาย วาตาตปฺปเรตานิ เวตฺตพฺพนฺทานิ, ตานิ ปวฺสุสเกน^๕
เมเมน อภิปฺปวฺสุจฺจานิ^๖ อปฺปกสิเรเนว ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺนฺติ, ปุตฺติกานิ
ภวณฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภาวนาณฺโณคฺคณฺณยุตฺตสฺส ภิกฺขุโน

^๑ ฉ., เท. ๒๗/๐๕/๒๕๖๖ ปลกณฺฑทสฺส ปลกณฺฑทฺทเวทวาสิสฺส

^{๓-๓} ฉ., เท. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๕ ฉ., เท. ปวฺสุสเกน อ. ปวฺสุสเกน

^๒ ฉ., เท., อ. วัต

^๔ ฉ., เท. วสฺสมาसानิ

^๖ อ. อภิปฺปวตฺตานิ

วิหโรโต อปฺปกสิเรเนว สญฺโฆชนานิ ปฏิปฺปสฺสมภนฺติ ปฺปติกานิ
ภวนฺตํติ. นวมํ.

๑๐. อนิจฺจสญฺญาสุตฺตํ

[๑๐๒] สาวตถิณีทานํ. “อนิจฺจสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา
พหุลีกตา สพฺพํ กามราคมํ ปริยาทียติ, สพฺพํ รูปราคมํ ปริยาทียติ,
สพฺพํ ภวราคมํ ปริยาทียติ, สพฺพํ อวิชฺชํ ปริยาทียติ, สพฺพํ
อสมิมานํ สมฺมหนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรทสมเย กสฺสโก^๑ มหานงฺคเลน
กสฺสนฺโต สพฺพานิ มฺลสฺนฺตานกานิ สมฺปทาเลนฺโต กสฺสติ; เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว อนิจฺจสญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา สพฺพํ กามราคมํ
ปริยาทียติ, สพฺพํ รูปราคมํ ปริยาทียติ, สพฺพํ ภวราคมํ ปริยาทียติ,
สพฺพํ อวิชฺชํ ปริยาทียติ, สพฺพํ อสมิมานํ สมฺมหนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปพฺพชลาโยโก ปพฺพชํ ลายิตฺวา อคฺเค
คเหตฺวา โอธฺนาติ นิธฺนาติ นิปฺโผฏฺเฐติ;^๒ เอวเมว โฆ ภิกฺขเว
อนิจฺจสญฺญา ภาวิตา ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อมฺพปิณฺฑิยา วณฺทจฺฉินฺนํ, ยานิ
ตตฺร อมฺพานิ วณฺทปฺปฏฺิพฺพทฺธานิ, สพฺพานิ ตานิ ตนฺหวยานิ^๓
ภวนฺติ; เอวเมว โฆ ภิกฺขเว อนิจฺจสญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุฏฺฏาคารสฺส ยา กาจิ โคปานสิโย,
สพฺพา ตา กุฏฺฏจฺจมา กุฏฺฏนินฺนา กุฏฺฏสโมสรณา, กุฏฺฏํ ตาสํ
อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โฆ ภิกฺขเว อนิจฺจสญฺญา ภาวิตา ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ มฺลคนฺธา, กาพานุสารี^๑ เตสํ
อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อนิจฺจสมฺมตฺตา ภาวิตา ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ สารคนฺธา, โลหิตจหนฺนํ เตสํ
อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อนิจฺจสมฺมตฺตา ภาวิตา ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ ปุพฺผคนฺธา, วสฺสํ เตสํ
อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อนิจฺจสมฺมตฺตา ภาวิตา ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เย เกจิ กุฏฺฐจฺจราชาโน,^๒ สพฺเพ เต
รณฺโณ จกฺกวัตติสฺส อนฺยุตฺตา^๓ ภวนฺติ, ราชา เตสํ จกฺกวัตติ
อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อนิจฺจสมฺมตฺตา ภาวิตา ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิ ตารกฺฐปานิ ปภา, สพฺพา
ตา จนฺทิมปฺปกาย กลํ นาคคฺคหนฺติ โสฬสํ, จนฺทปฺปภา ตาสํ
อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อนิจฺจสมฺมตฺตา ภาวิตา ฯเปฯ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรทสมเย วิสฺสุเช^๔ วิคตพลาหเก
เทเว, อาทิจฺโจ นภํ อพฺภุสฺสกุมาโน^๕ สพฺพํ อากาสคตํ ตมคตํ
อภิวินฺนํ ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
อนิจฺจสมฺมตฺตา ภาวิตา พหุสํกตา สพฺพํ กามราคํ ปรียาทียติ,
สพฺพํ รูปราคํ ปรียาทียติ, สพฺพํ ภวราคํ ปรียาทียติ, สพฺพํ
อวิชฺชํ ปรียาทียติ, สพฺพํ อสมฺมิมานํ สมฺมหนฺติ.^๖

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว อนิจฺจสมฺมตฺตา กถํ พหุสํกตา
สพฺพํ กามราคํ ปรียาทียติ ฯเปฯ สพฺพํ อสมฺมิมานํ สมฺมหนฺติ. 'อิตฺติ
รูปํ, อิตฺติ รูปสฺส สมฺมทโย, อิตฺติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม, อิตฺติ เวทนา

^๑ ฌ.เท. กาลานุสารีคนฺโธ

^๓ "อนฺยุตฺตาติปิ ปาโร.

^๕ อ. อพฺภุสฺสกุมาโน

^๒ อ. มทฺทธราชาโน, กุฏฺฐราชาโน

^๔ ฌ.เท.อ. วิสฺสุเช

^๖ อ. สมฺมหนฺติ, เอวมฺมปรีติ.

ยเปย อิติ สญญา ยเปย อิติ สงขารา ยเปย อิติ วิญญาณ, อิติ
วิญญาณสส สมุทโย, อิติ วิญญาณสส อตถงคโมติ เอว ภาวิตา
โ ข ภิกขเว อนิจจสญญา เอว พหุสีกตา สพพ กามราค
ปรียาทียติ, สพพ รูปราค ปรียาทียติ, สพพ ภาวราค ปรียาทียติ,
सपप ओवुच प्रियातियति, सपप ओसुमिमानं समुहनतीति. तस्मि.

ปญจโม ปุพพวคโค.

ตสฺสทฺททาน

นที पुपुण्णज पेण्णज कोमयणज नखसिं
सामुत्तकं तेव ज ककुत्तला नावसण्णाय ते तसति.^๑

มชฺฌิมปณฺณาสโก สมตฺโต.

ตสฺส มชฺฌิมปณฺณาสกสฺส วคฺคทฺททาน

อุปโย^๒ อรหนโต จ ขชฺชนิเถรสวหย์^๓
पुपुवककेन पण्णस तृतीयो तेन पुज्जति.^๔

^๑ จ. เท. อี. สุทธิกั เทว จ คททุลา วาสีชฏี อนิจจตาติ

หมตอาณ 27/05/2566

^๓ อี. ขชฺชนิเถรสมภย

^๒ สยา. อุปาโย

^๔ จ. เท. อี. ทุติโย เตน วุจฺจติ.

จุตลปณณาสโก

๑. อนุตวคฺโค

๑. อนุตสุตํ

[๑๐๓] สาวตถีนินทานํ. ตตฺร ๗เป๗ อโวจ “จตฺตารอเม ภิกฺขเว อนฺตา; กตเม จตฺตารอ, สกฺกายนฺโต สกฺกายสมุทฺทนฺโต สกฺกายนิโรธนฺโต สกฺกายนิโรธคามินีปฏฺิพทฺนฺโต.

กตโม จ ภิกฺขเว สกฺกายนฺโต, ‘ปณฺจปาทานกฺขนฺธาติสฺส วจนียํ; กตเม ปณฺจ, เสยฺยถิํ, ฐปฺปาทานกฺขนฺโธ เวทฺฐปฺปาทานกฺขนฺโธ สณฺณปฺปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารุปฺปาทานกฺขนฺโธ วิญญานฺฐปฺปาทานกฺขนฺโธ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สกฺกายนฺโต.

กตโม จ ภิกฺขเว สกฺกายสมุทฺทนฺโต, ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกา นนฺทิราศสฺหคตา ตตฺรตตฺราภินนฺทินิ; เสยฺยถิํ, กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สกฺกายสมุทฺทนฺโต.

กตโม จ ภิกฺขเว สกฺกายนิโรธนฺโต, โย ตสฺสาเยว ตณฺหาเย อเสสฺวิราคฺคินโรโธ จาโค ปฏฺินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สกฺกายนิโรธนฺโต.

กตโม จ ภิกฺขเว สกฺกายนิโรธคามินีปฏฺิพทฺนฺโต, อยเมว อริโย อฏฺจจฺจโก มคฺโค; เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมฺนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมธิ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สกฺกายนิโรธคามินีปฏฺิพทฺนฺโต, อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตารอ อนฺตาทิ. ปจฺม.

๒. ทุกฺขสฺสุตฺตํ

[๑๐๔] สาวตถิณีทานิ. “ทุกฺขญจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ”
ทุกฺขสมุทฺทยญจ ทุกฺขนิโรธญจ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทญจ, ตํ สุณฺณถ.

กตมญจ ภิกฺขเว ทุกฺขํ, ‘ปณฺจปาทานกฺขนฺธาติสฺส วจฺนียํ;
กตเม ปณฺจ, เสยฺยถิํ, ฐปฺปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ;
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขํ.

กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย, ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกา
นนฺทิราศสหคตา ตตฺตรตฺตราภินนฺทินี; เสยฺยถิํ, กามตณฺหา
ภาวตณฺหา วิภวตณฺหา; อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย.

กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ, โย ตสฺสาเยว ตณฺหาเย
อเสสฺวิราคนิโรโธ จาโค ปฏินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย; อयํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ.

กตมา จ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา, อยเมว อริโย
อฏฺฐจฺงคิโก มคฺโค; เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ๕เปฯ สมฺมาสมาธิ; อยํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทาติ. ทฺติยํ.

๓. สกฺกายสฺสุตฺตํ

[๑๐๕] สาวตถิณีทานิ. “สกฺกายญจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ
สกฺกายสมุทฺทยญจ สกฺกายนิโรธญจ สกฺกายนิโรธคามินีปฏิปทญจ,^๑
ตํ สุณฺณถ.

กตโม จ ภิกขเว สกกาโย, 'ปณฺจุปาทานกฺขนฺธาติสฺส
วณฺเณ; กตเม ปณฺจ, เสยฺยถิํ, ฐปฺปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ
วิญญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ; อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว สกกาโย.

กตโม จ ภิกขเว สกกาเยสมฺมทโย, ยายํ ตณฺหา
โปเนพฺภวิกา นนฺทิราศสฺสคตา ตตฺตรตฺตราภินนฺทินิ; เสยฺยถิํ,
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา; อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว
สกกาเยสมฺมทโย.

กตโม จ ภิกขเว สกกาเยนิโรธ, โย ตสฺสาเยว ตณฺหาเย
อเสสฺวิราคนิโรธ จาโค ปฏฺินิสฺสคโค มุตฺติ อนาลโย; อญฺ วุจฺจติ
ภิกขเว สกกาเยนิโรธ.

กตมา จ ภิกขเว สกกาเยนิโรธคามินิปฏิปทา, อยเมว อริโย
อฏฺฐจฺกโก มคฺโค; เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป ๕เปฯ
สมฺมาสมาธิ; อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว สกกาเยนิโรธคามินิปฏิปทาติ.
ตติยํ.

๔. ปริณญะยสูตร

[๑๐๖] สวตฺถินิทานํ. "ปริณญะเย จ ภิกขเว ฐมเม
เทสิสฺสามิ ปริณญญจ ปริณญาตาวิญจ ปุคฺคํ, ตํ สุณาถ.

กตเม จ ภิกขเว ปริณญะเย ฐมา, ฐปํ ภิกขเว
ปริณญะโย ฐโม เวทนา ๕เปฯ สณฺหา ๕เปฯ สงฺขารา ๕เปฯ
วิญญาณํ ปริณญะโย ฐโม; อิมะ วุจฺจติ ภิกขเว ปริณญะเย
ฐมา.

กตมา จ ภิกขเว ปริณญา, ราคกฺโข โทสกฺโข
โมหกฺโข; อญฺ วุจฺจติ ภิกขเว ปริณญา.

กตโม จ ภิกขเว ปริณญาดาวี ปุคฺคโล, 'อรหตีสส
วจนีย; โย อัย^๑ อายสฺมา เอวํนาโม เอวํโคตโต; อัย วุจฺจติ
ภิกขเว ปริณญาดาวี ปุคฺคโลติ. จตฺตถิ.

๕. สมณสูตฺตํ

[๑๐๗] สาวตถีนินฺทานํ. “ปณฺธิเม ภิกขเว อุปาทานกฺขนฺธา,
กตเม ปณฺจ, เสยฺยถิํ, ฐูปาทานกฺขนฺโธ ๗เปฯ วิญญาณูปาทานกฺขนฺโธ;
เย [๒] เกจิ ภิกขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา อิมสํ ปณฺจณฺ्ह
อุปาทานกฺขนฺธานํ อสฺสาทณฺจ อาทิทวณฺจ นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ
นปฺปชานนฺติ, น เมเต ภิกขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา สมณฺส
เจว สมณสมฺมตา พุราหฺมณฺส จ พุราหฺมณสมฺมตา, เต จ
ปนายสฺมนฺโต สามณฺยตถิ วา พุราหฺมณฺยตถิ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา
อิมสํ ปณฺจณฺ्ह อุปาทานกฺขนฺธานํ อสฺสาทณฺจ อาทิทวณฺจ
นิสฺสรณณฺจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. เต โข เม ภิกขเว สมณฺหา วา
พุราหฺมณฺหา วา สมณฺส เจว สมณสมฺมตา, พุราหฺมณฺส จ
พุราหฺมณสมฺมตา, เต จ ปนายสฺมนฺโต สามณฺยตถิ วา
พุราหฺมณฺยตถิ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. ปณฺจม.

๖. ทุตยสมณสํตํ

[๑๐๘] สวตถึนิทานํ. “ปญจิเม ภิกขเว อปาทานกฺขนฺธา; กตเม ปญจ, เสยฺยถึทํ, ฐปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ วิญญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ; เย เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหฺมณา วา อิเมสํ ปญจนฺนํ อปาทานกฺขนฺธานํ สมุทฺยญจ อตฺถงฺคฺมญจ อสฺสาทญจ อาทึนฺวญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ๕เปฯ ปชานนฺติ; สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตึติ. ฉมฺมจํ.

๗. โสตาปนฺนสํตํ

[๑๐๙] สวตถึนิทานํ. “ปญจิเม ภิกขเว อปาทานกฺขนฺธา; กตเม ปญจ, เสยฺยถึทํ, ฐปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ วิญญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ; ยโต^๑ โข ภิกขเว อริยสวโก อิเมสํ ปญจนฺนํ อปาทานกฺขนฺธานํ สมุทฺยญจ อตฺถงฺคฺมญจ อสฺสาทญจ อาทึนฺวญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ ปชานาติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อริยสวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตฺรโม นียโต สมฺโพธิปฺรายนฺติ. สตฺตมํ.

๘. อรหนตสํตํ

[๑๑๐] สวตถึนิทานํ. “ปญจิเม ภิกขเว อปาทานกฺขนฺธา; กตเม ปญจ, เสยฺยถึทํ, ฐปาทานกฺขนฺโธ ๕เปฯ วิญญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ; ยโต [๒] โข ภิกขเว ภิกขุ อิเมสํ ปญจนฺนํ อปาทานกฺขนฺธานํ สมุทฺยญจ^๒ อตฺถงฺคฺมญจ อสฺสาทญจ อาทึนฺวญจ นิสฺสรณญจ

^๑ อ. ยโต จ โข

^๒ อ. จ

ยถาภูตํ วิทิตวา อญฺปาทา วิมุตฺโต โหติ; อญฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสวํ วุสิตวา กตกรณียํ โอหิตภาโร อญฺปฺปตฺต-
สทตฺถํ ปริกฺขีณภาวสญฺโฆชนํ สมมทญฺญา วิมุตฺโตติ. อญฺจมนํ.

๕. ขนุทปฺปหีนสุตฺต^๑

[๑๑๑] สาวตถิณีทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว โย ขนฺโท โย
ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา, ตํ ปชฺછ; เอวํตํ รูปํ ปหีนํ
ภวิสฺสตี อฺจุฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถกตํ อนภาวํกตํ อายตี
อญฺปฺปาทชฺชมํ; เวทนาย ๔เปยฺย สญฺญาย ๔เปยฺย สงฺขารेषฺสุ ๔เปยฺย
วิญฺญาณํ โย ขนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา, ตํ
ปชฺছ; เอวํตํ วิญฺญาณํ ปหีนํ ภวิสฺสตี อฺจุฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถกตํ
อนภาวํกตํ อายตี อญฺปฺปาทชฺชมฺนฺติ. นวมนํ.

๑๐. ทุตฺติยขนุทปฺปหีนสุตฺตํ

[๑๑๒] สาวตถิณีทานํ. “รูปํ ภิกฺขเว โย ขนฺโท โย
ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา เย อฺปายฺยปาทานา เจตโส
อิทฺฐจฺานาภินิเวसानุสยา, เต ปชฺছ; เอวํตํ รูปํ ปหีนํ ภวิสฺสตี
อฺจุฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถกตํ อนภาวํกตํ อายตี อญฺปฺปาทชฺชมํ;
เวทนาย ๔เปยฺย สญฺญาย ๔เปยฺย สงฺขารेषฺสุ โย ขนฺโท ๔เปยฺย
เอวํเต สงฺขาราย ปหีณา ภวิสฺสนฺติ อฺจุฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถกตา
อนภาวํกตา อายตี อญฺปฺปาทชฺชมมา; วิญฺญาณํ โย ขนฺโท โย
ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา ये อฺปายฺยปาทานา เจตโส

^๑ ข. เท. ขนุทปฺปหานสุตฺตํ อ. ขนุทตฺตีสุตฺตํ

๒. ฌมมกถิกวคฺโค

๑. อวิชฺชาสุตฺตํ

[๑๑๓] สาวตถิณีทานํ. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; ยเปยฺ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อวิชฺชา อวิชฺชาติ ฆนฺเต วุจฺจติ, กตมา นฺุ โข ฆนฺเต อวิชฺชา, กิตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหตีติ.

“อิธ ภิกฺขุ อสฺสุตวา ปุณฺณชโน รูปํ นปฺปชานาติ, รูปสมุทฺยํ นปฺปชานาติ, รูปนิโรธํ นปฺปชานาติ, รูปนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ นปฺปชานาติ, เวทณํ นปฺปชานาติ ยเปยฺ สญฺญํ นปฺปชานาติ ยเปยฺ สงฺขารे นปฺปชานาติ ยเปยฺ วิญฺญาณํ นปฺปชานาติ ยเปยฺ วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ นปฺปชานาติ; อयํ วุจฺจติ ภิกฺขุ อวิชฺชา, เอตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหตีติ. ปจฺม.

๒. วิชฺชาสุตฺตํ

[๑๑๔] สาวตถิณีทานํ. เอกมฺหํตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “วิชฺชา วิชฺชาติ ฆนฺเต วุจฺจติ, กตมา นฺุ โข ฆนฺเต วิชฺชา, กิตฺตาวตา จ วิชฺชาคโต โหตีติ.

“อิธ ภิกฺขุ สุตวา อริยสาวโก รูปํ ปชานาติ, รูปสมุทฺยํ ยเปยฺ รูปนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ ปชานาติ, เวทณํ ยเปยฺ สญฺญํ ยเปยฺ สงฺขารे ปชานาติ ยเปยฺ วิญฺญาณนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ ปชานาติ; อयํ วุจฺจติ ภิกฺขุ วิชฺชา, เอตฺตาวตา จ วิชฺชาคโต โหตีติ. ทฺติย.

๓. ฅมมกถิกสตุตํ

[๑๑๕] สาวตถึถินทานัน. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “ฅมมกถิกโก ฅมมกถิกโกติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตานุ โข ภนฺเต ฅมมกถิกโก โหติ,” กิตฺตาวตานุ ฅมฺมานุฅมฺมปฏฺฐิปนโน โหติ, กิตฺตาวตานุ ทิฏฺฐฅมฺมนิพฺพานปฺปตฺโต โหตีติ.”

“รูปสฺส เจ ภิกขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ฅมฺมํ เทเสติ, ‘ฅมมกถิกโก ภิกขุติ อลํ วจนาย; รูปสฺส เจ ภิกขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺฐิปนโน โหติ, ‘ฅมฺมานุฅมฺมปฏฺฐิปนโน ภิกขุติ อลํ วจนาย; รูปสฺส เจ ภิกขุ นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺอุปาทา วิมุตฺโต โหติ, ‘ทิฏฺฐฅมฺมนิพฺพานปฺปตฺโต” ภิกขุติ อลํ วจนาย; เวทนาย เจ ภิกขุ ฅเปฯ สณฺณาย เจ ภิกขุ ฅเปฯ สงฺขารานัน เจ ภิกขุ ฅเปฯ วิญฺญาณสฺส เจ ภิกขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ฅมฺมํ เทเสติ, ‘ฅมมกถิกโก ภิกขุติ อลํ วจนาย. วิญฺญาณสฺส เจ ภิกขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺฐิปนโน โหติ, ‘ฅมฺมานุฅมฺมปฏฺฐิปนโน ภิกขุติ อลํ วจนาย; วิญฺญาณสฺส เจ ภิกขุ นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนฺอุปาทา วิมุตฺโต โหติ, ‘ทิฏฺฐฅมฺมนิพฺพานปฺปตฺโต ภิกขุติ อลํ วจนายาติ. ตติยํ.

๔. ทุตติยฅมมกถิกสตุตํ

[๑๑๖] สาวตถึถินทานัน. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “ฅมมกถิกโก ฅมมกถิกโกติ ภนฺเต วุจฺจติ,

หมดอายุ 27/05/2566

* ฉ.,เท. โหตีติ

๒-๒ ฉ.,เท.,อิ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

* อิ. ทิฏฺฐฅมฺเม นิพฺพานปฺปตฺโต

กิตตาวตทา นุ โข ฆนเต ฆมมกถโก โหติ, กิตตาวตทา
ฆมมานุฆมมปฏิปนโน โหติ กิตตาวตทา ทิฏฐฆมมนิพพานปปตโต โหติติ.

“รูปสส เจ ภิกขุ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ฆมม
เทเสติ, ‘ฆมมกถโก ภิกขุติ อลัม วจนาย; รูปสส เจ ภิกขุ
นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนโน โหติ, ‘ฆมมานุฆมมปฏิปนโน
ภิกขุติ อลัม วจนาย; รูปสส เจ ภิกขุ นิพพิทา วิราคานิโรธา
อนุปาทา วิมุตโต โหติ, ‘ทิฏฐฆมมนิพพานปปตโต ภิกขุติ อลัม
วจนาย; เวทนาย เจ ภิกขุ ฆเปย สณณาย เจ ภิกขุ ฆเปย
สงฆารานัม เจ ภิกขุ ฆเปย วิญญานสส เจ ภิกขุ นิพพิทาย
วิราคาย นิโรธาย ฆมม เทเสติ, ‘ฆมมกถโก ภิกขุติ อลัม วจนาย;
วิญญานสส เจ ภิกขุ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนโน
โหติ, ‘ฆมมานุฆมมปฏิปนโน ภิกขุติ อลัม วจนาย; วิญญานสส เจ
ภิกขุ นิพพิทา วิราคานิโรธาอนุปาทา วิมุตโต โหติ
‘ทิฏฐฆมมนิพพานปปตโต ภิกขุติ อลัม วจนายาติ. จตตุถัม.

๕. พนฺธนสฺสุตํ

[๑๑๗] สวตถุณินทานัม. “อิธ ภิกขเว อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชนโน
อริยานัม อทสฺสาวิ ฆเปย สปปุริสฆมเม” อวินีโต รูปํ อตฺตโต
สมนุสฺสติ รูปวนฺตัม วา อตฺตทานัม, อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมี วา
อตฺตทานัม; อยัม วุจฺจติ ภิกขเว อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชนโน รูปพนฺธนพฺพทโ
สณฺตรพาทิรพนฺธนพฺพทโ^๑ อตฺตรทสฺสี อปารทสฺสี พทฺทโ ชยฺยติ^๒
พทฺทโ มียฺยติ พทฺทโ อสฺมา โลกา ปรี โลกัม จจฺจติ; เวทณัม

อตตโต สมนุปลสฺสติ ๕เปฯ เวทนาย วา อตฺตานํ; อยํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชน เวทนายพนฺชนพทฺโธ สนฺตรพาหิร-
พนฺชนพทฺโธ อตฺตทสฺสี อปารทสฺสี พทฺโธ ชียฺยติ พทฺโธ มียฺยติ
พทฺโธ อสฺมา โลกา ปรี โลกํ คจฺฉติ; สณฺณ ๕เปฯ สงฺขาระ
๕เปฯ วิญฺญาณํ อตตโต สมนุปลสฺสติ ๕เปฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชน วิญฺญาณพนฺชนพทฺโธ สนฺตรพาหิรพนฺชนพทฺโธ
อตฺตทสฺสี อปารทสฺสี พทฺโธ ชียฺยติ พทฺโธ มียฺยติ พทฺโธ อสฺมา
โลกา ปรี โลกํ คจฺฉติ.

สฺสุตวา จ โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อริยานํ ทสฺสาวี ๕เปฯ
สปรุสฺสธมฺเม สุวีนีโต น รูโป อตตโต สมนุปลสฺสติ, น รูปวนฺตํ วา
อตฺตานํ, น อตตนิ วา รูโป, น รูปสฺมี วา อตฺตานํ; อยํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว สฺสุตวา อริยสาวโก นรูปพนฺชนพทฺโธ นสนฺตรพาหิร-
พนฺชนพทฺโธ ตฺตทสฺสี ปารทสฺสี 'ปริมุตฺโต โส ทุกฺขสฺมาติ วทามิ
๕เปฯ น เวทนํ ๕เปฯ น สณฺณ ๕เปฯ น สงฺขาระ ๕เปฯ น
วิญฺญาณํ อตตโต สมนุปลสฺสติ ๕เปฯ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สฺสุตวา
อริยสาวโก นวิญฺญาณพนฺชนพทฺโธ นสนฺตรพาหิรพนฺชนพทฺโธ
ตฺตทสฺสี ปารทสฺสี 'ปริมุตฺโต โส ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. ปญฺจมํ.

๖. ปริปัจจุฉิตสยัตต]

[๑๑๘] สวตฺถินิทานํ. "ตํ ก็ มณฺณธ ภิกฺขเว รูโป 'เอตํ
มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาติ สมนุปลสฺสธาติ. โน เหน็ด
ภนฺเต. "สาธุ ภิกฺขเว รูโป ภิกฺขเว 'เนตํ มม, เนโสหมสฺมิ, น
เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุปลสฺสธมฺมํ ทฏฺฐพฺพ;

‘เวทนํ ะเปย สณณํ ะเปย สงขาระ ะเปย วิญญานํ ‘เอตํ มม, เอโสหมสมิ, เอโส เม อตฺตาทิ สมนุปสฺสเถติ. โน เหตํ ภาณเต. “สาธุ ภิกขเว วิญญานํ ภิกขเว ‘เนตํ มม, เนโสหมสมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ ะเปย เอวํ ปสฺสํ ะเปย นาปริ อิตถตฺตายาติ ปชานาตีติ. จญฺจ.

๗. ทุตติยปริปุจฺฉิตสฺสคตํ

[๑๑๙] สาวตฺถิณิทานํ. “ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, รุปี ‘เนตํ มม, เนโสหมสมิ, น เมโส อตฺตาทิ สมนุปสฺสเถติ. เอวํ ภาณเต. “สาธุ ภิกขเว, รุปี ภิกขเว ‘เนตํ มม, เนโสหมสมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; เวทนํ ะเปย สณณํ ะเปย สงขาระ ะเปย วิญญานํ ‘เนตํ มม, เนโสหมสมิ, น เมโส อตฺตาทิ สมนุปสฺสเถติ. เอวํ ภาณเต. “สาธุ ภิกขเว, วิญญานํ ‘เนตํ มม, เนโสหมสมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; เอวํ ปสฺสํ ะเปย นาปริ อิตถตฺตายาติ ปชานาตีติ. สคตมํ.

๘. สณฺโณชนสฺสคตํ

[๑๒๐] สาวตฺถิณิทานํ. “สณฺโณชนิเย จ ภิกขเว ฐมฺเม เทสิสฺสามิ สณฺโณชนญจ, ตํ สฺสณฺณถ; กตฺเม จ ภิกขเว สณฺโณชนิยา ฐมฺมา, กตมํ^๑ สณฺโณชนํ, รุปี ภิกขเว สณฺโณชนิโย ฐมฺโม; โย ตตฺถ จณฺทราโค, ตํ ตตฺถ สณฺโณชนํ; เวทนา ะเปย สณฺญา

๕. อุปาทานนิยสูตร

[๑๒๑] สาวตถีนีทานํ. “อุปาทานิเย จ ภิกฺขเว ฐมฺเม
เทสิสฺสามิ อุปาทานญจ, ตํ สฺสณฺณ; กตฺเม จ ภิกฺขเว อุปาทานิยา
ฐมฺมา, กตมํ อุปาทานํ; รุปํ ภิกฺขเว อุปาทานิโย ฐมฺโม, โย
ตตฺถ จนฺทราโค, ตํ ตตฺถ อุปาทานํ; เวทฺหา อปฺเปฯ สญฺญา
อฺปฺเปฯ สงฺขารํ อฺปฺเปฯ วิญฺญานํ อุปาทานิโย ฐมฺโม, โย ตตฺถ
จนฺทราโค, ตํ ตตฺถ อุปาทานํ; อิมํ วุจฺจจฺนติ ภิกฺขเว อุปาทานิยา
ฐมฺมา, อิทํ อุปาทานนฺติ. นวมํ.

๑๐. สัตถวณฺตสฺส ตํ

[๑๒๒] เอกัม สมยํ อายสฺมา จ สารีปุตฺโต อายสฺมา จ
 มหาโกฏฺฐิตํ พาราณสียํ วิหรนฺติ อัสสีปตฺเน มิคทาเย. อถ ไช
 อายสฺมา มหาโกฏฺฐิตํ สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลนา วุฏฺฐิตํ,
 เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; ๕เปฯ เอตทวโจ “สีลวตาวุโส
 สารีปุตฺต ภิกฺขุณา กตเม ฐมา โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ.
 “สีลวตาวุโส โกฏฺฐิต ภิกฺขุณา ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา อนิจฺจโต
 ทุกฺขโต โรคโต คณฺหาโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต
 ปโลกโต สฺสณฺณโต อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา; กตเม

^a ฉ.,เท. มหาโกฏฐิกโก

ปญจ, เสยฺยถิโก, ฐูปาทานกฺขนฺโท เวทฺฐูปาทานกฺขนฺโท
สญฺญูปาทานกฺขนฺโท สงฺขารูปาทานกฺขนฺโท วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโท.

สีลวตารุโส โกฏฺฐจิต ภิกฺขุณา อิเม ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา
อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต คณฺหโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต
ปรโต ปโลกโต สญฺญโต อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา;
จําณํ โข ปเนตํ อารุโส วิชฺชติ, ยํ สีลวา ภิกฺขุ อิเม
ปญฺจุปาทานกฺขนฺเธ อนิจฺจโต ๕เปยฺ อนตฺตโต โยนิโส มนสิกโรนฺโต
โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิกเรยฺยาติ.

“โสตาปนฺเนน ปนารุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุณา กตเม ฐมฺมา
โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ. “โสตาปนฺเนนปิ โข อารุโส โกฏฺฐจิต
ภิกฺขุณา อิเม ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา อนิจฺจโต ๕เปยฺ อนตฺตโต
โยนิโส มนสิกาตพฺพา; จําณํ โข ปเนตํ อารุโส วิชฺชติ, ยํ
โสตาปนฺโน ภิกฺขุ อิเม ปญฺจุปาทานกฺขนฺเธ อนิจฺจโต ๕เปยฺ
อนตฺตโต โยนิโส มนสิกโรนฺโต สกทาคามีผลํ สจฺฉิกเรยฺยาติ.

“สกทาคามินา ปนารุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุณา กตเม” ฐมฺมา
โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ. “สกทาคามินापิ โข อารุโส โกฏฺฐจิต
ภิกฺขุณา อิเมว ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา อนิจฺจโต ๕เปยฺ อนตฺตโต
โยนิโส มนสิกาตพฺพา; จําณํ โข ปเนตํ อารุโส วิชฺชติ, ยํ
สกทาคามี ภิกฺขุ อิเม ปญฺจุปาทานกฺขนฺเธ อนิจฺจโต ๕เปยฺ
อนตฺตโต โยนิโส มนสิกโรนฺโต อนาคามีผลํ สจฺฉิกเรยฺยาติ.

“อนาคามินา ปนารุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุณา กตเม ฐมฺมา
โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ. “อนาคามินापิ โข อารุโส โกฏฺฐจิต

ภิกขุณา อิมะว ปณฺจุปาทานกฺขณฺธา อนิจฺจโต ๕เปฯ อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา; ฌานํ โข ปเนตํ อาวุโส วิชฺชติ, ยํ อนาคามี ภิกขุ อิมะว ปณฺจุปาทานกฺขณฺธา อนิจฺจโต ๕เปฯ อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาโรนฺโต อรหตฺตผลํ^๑ สจฺฉิกเรยฺยาติ.

“อรหตา ปณฺวาโส สารีปฺตฺต กตเม ฌมฺมา โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ. “อรหตาปิ โข อาวุโส โกฏฺฐจิตฺ อิมะว ปณฺจุปาทานกฺขณฺธา อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต คณฺหาโต สลฺลโต อหฺมโต อาพาธโต ปฺรโต ปโลกโต สญฺญโต อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา; นตฺถิ โข อาวุโส อรหโต อุตฺตริกรณียํ, กตสฺส วา ปฏิจฺจโย, อปฺปิเจเม^๒ ฌมฺมา ภาวิตา พหุสฺสีกตา ทิฏฺฐจรมฺมสุขวิหาราย เจว สํวตฺตนฺติ สติสมฺปชจณฺยา จาติ. ทสมํ.

๑๑. สุตวณุตสุตตัม

[๑๒๓] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ มหาโกฏฺฐจิตฺ พาราณสียํ วิหรนฺติ อัสสิปตเน มิคทาเย. อถ โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐจิตฺ สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐจิตฺ, เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ๕เปฯ เอตทวโจ

“สุตวตฺวาโส สารีปฺตฺต ภิกขุณา กตเม ฌมฺมา โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ. “สุตวตฺวาโส โกฏฺฐจิตฺ ภิกขุณา ปณฺจุปาทานกฺขณฺธา อนิจฺจโต ๕เปฯ อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา; กตเม ปณฺจ, เสยฺยถิทํ, รุပ္ปาทานกฺขณฺโธ ๕เปฯ วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขณฺโธ; สุตวตฺวาโส โกฏฺฐจิตฺ ภิกขุณา อิมะว ปณฺจุปาทานกฺขณฺธา อนิจฺจโต

^๑ สฺยา. อรหตฺตัม

^๒ ฉ., เท. อปฺปิเจ อ. อปฺปิ โข

ฯเปฯ อนตฺตโต โยนิโส มนสิกาตพฺพา; จานํ โข ปเนตํ อาวุโส
 วิชฺชติ, ยํ สุตฺวา ภิกฺขุ อิเม ปญฺจุปาทานกฺขนฺธเ อนิจฺจโต ฯเปฯ
 อนตฺตโต โยนิโส มนสิกโรนฺโต โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิกเรยฺยาติ.

“โสตาปนฺเนน ปนาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุณา กตเม ฐมา
 โยนิโส มนสิกาตพฺพาติ. “โสตาปนฺเนนปิ โข อาวุโส โกฏฺฐจิต
 ภิกฺขุณา อิเมว ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา อนิจฺจโต ฯเปฯ อนตฺตโต
 โยนิโส มนสิกาตพฺพา; จานํ โข ปเนตํ อาวุโส วิชฺชติ, ยํ
 โสตาปนฺโน ภิกฺขุ อิเม ปญฺจุปาทานกฺขนฺธเ อนิจฺจโต ฯเปฯ
 อนตฺตโต โยนิโส มนสิกโรนฺโต สกทาคามิผลํ ฯเปฯ อนาคามิผลํ
 ฯเปฯ อรหตฺตผลํ สจฺฉิกเรยฺยาติ.

“อรหตา ปนาวุโส สารีปุตฺต กตเม ฐมา โยนิโส
 มนสิกาตพฺพาติ. “อรหตาปิ โข อาวุโส โกฏฺฐจิต อิเมว”
 ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต คณฺหโต สลฺลโต
 อฆโต อาพาธโต ปรโต ปโลกโต สญฺญโต อนตฺตโต โยนิโส
 มนสิกาตพฺพา; นตฺถิ โข อาวุโส อรหโต อุตฺตริกรณียํ, กตสฺส วา
 ปฏิจฺจโย,^๒ อปิจิเม ฐมา ภาวิตา พหุสฺสีกตา ทิฏฺฐจฺจมฺมสุขวิหาราย เจว
 สยุตตนฺติ สติสมฺปชฌณาย จาติ. เอกาทสมี.

๑๒. กปฺปสฺสุตฺตํ

[๑๒๔] สาวตฺถีนินฺทานํ. อถ โข อายสฺมา กปฺโป, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 กปฺโป ภควนฺตํ เอตทวโจ “กถํ นุ โข ภนฺเต ชานโต กถํ

^๑ ฉ., เท. วสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ. ปติจโย

ปสฺสโต อิมสฺมิญจ สวิญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ
อหฺงการมมฺงการมานานุสฺยา น โหหนฺตฺติ.

“ยงฺกิญฺจิ กปฺป รูปํ อตฺตึตนาคตปจฺจุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา
พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร
สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตฺตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
เอวเมตฺตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ปสฺสติ; ยา กาจิ เวทนา ๔เป๔
ยา กาจิ สญฺญา ๔เป๔ เย เกจิ สงฺขารา ๔เป๔ ยงฺกิญฺจิ
วิญฺญาณํ อตฺตึตนาคตปจฺจุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอปาริกํ วา
สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ
วิญฺญาณํ ‘เนตฺตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตฺตํ
ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ปสฺสติ; เอวํ โข กปฺป ฌานโต เอวํ
ปสฺสโต อิมสฺมิญจ สวิญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ
อหฺงการมมฺงการมานานุสฺยา น โหหนฺตฺติ. ทฺวาทสฺม.

๑๓. ทุตียกปฺปสุตตํ

[๑๒๕] สาวตฺถิณิทานํ. เอกมฺหตฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
กปฺโป ภควนฺตํ เอตทโวจ “กถํ นุ โข ภนฺเต ฌานโต กถํ
ปสฺสโต อิมสฺมิญจ สวิญญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ
อหฺงการมมฺงการมานาปคตํ มานสํ โหติ วิชา สมตฺติกฺกนฺตํ สนฺตํ
สุวิมุตฺตนฺติ.

“ยงฺกิญฺจิ กปฺป รูปํ อตฺตึตนาคตปจฺจุปฺปนํ ๔เป๔ สพฺพํ
รูปํ ‘เนตฺตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ เอวเมตฺตํ ยถาภูตํ
สมฺมปฺปญฺญาเย ทิสฺวา อานุปาทา วิมุตฺโต โหติ; ยา กาจิ

เวทนา ๕เป๕ ยา กาจิ สญญา ๕เป๕ เย เกจิ สงฺขารา ๕เป๕
 ยงฺกิญฺจิ วิญญาณํ อตีตนาถตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา
 โอพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
 สพฺพํ วิญญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมิ, น เมโส อตฺตาดิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทิสฺวา อนฺุปาทา วิมุตฺโต โหติ;
 เอวํ โข กปฺป ชานโต เอวํ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สวิญญาณเก
 กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิमितฺเตสุ อหฺงการมมฺงการมานาปคตํ
 มานสํ โหติ วิชา สมติกฺกนฺตํ สนฺตํ สุวิมุตฺตนฺติ. เตรสฺม.

ทุติโย ฅมฺมกถิกวคฺโค.

ตสฺสทุทธานํ

อวิชฺชวิชฺชา เทว กถิกา พนฺธนา ปริมุจฺจिता^๑ เทว
 สญฺโฆชนํ^๒ อุปาทานํ สีลํ สุตฺวา เทว จ กปฺเปนาติ.^๓

๓. อวิชชาวคโค

๑. สมุทยธมมสํตํ

[๑๒๖] สาวตถีนินทานํ. อถ โข อณฺณตโร ภิกขุ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ๕เป๕ เอกมหนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “อวิชชา อวิชชาติ ภนฺเต วุจฺจติ, กตมา นุ โข ภนฺเต อวิชชา, กิตฺตาวตา จ อวิชชาคโต โหตีติ.

“อิธ ภิกขุ อสฺสํตฺวา ปุณฺณชฺโช สมุทยธมํ รุปํ ‘สมุทยธมํ รุปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, วยธมํ รุปํ ‘วยธมํ รุปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุทยวยธมํ รุปํ ‘สมุทยวยธมํ รุปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุทยธมํ เวทนํ ‘สมุทยธมมา เวทนาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, วยธมํ เวทนํ ‘วยธมมา เวทนาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุทยธมํ เวทนํ ๕เป๕ นปฺปชานาติ, สมุทยธมํ สณฺณํ ๕เป๕ นปฺปชานาติ, สมุทยธมเม สงฺขारे ‘สมุทยธมมา สงฺขาราติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, วยธมเม สงฺขारे ‘วยธมมา สงฺขาราติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุทยวยธมเม สงฺขारे ‘สมุทยวยธมมา สงฺขาราติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุทยธมํ วิญฺญาณํ ‘สมุทยธมํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, วยธมํ วิญฺญาณํ ‘วยธมํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุทยวยธมํ วิญฺญาณํ “สมุทยวยธมํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อयํ วุจฺจติ ภิกขุ อวิชชา, เอตฺตาวตา จ อวิชชาคโต โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “วิชชา วิชชาติ ภนฺเต วุจฺจติ, กตมา นุ โข ภนฺเต วิชชา, กิตฺตาวตา จ วิชชาคโต โหตีติ.

“อิธ ภิกขุ สุตวา อริยสาวโก สมุทยธมมํ รูปํ ‘สมุทยธมมํ
 รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, วยธมมํ รูปํ ‘วยธมมํ รูปนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, สมุทยวยธมมํ รูปํ ‘สมุทยวยธมมํ รูปนฺติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, สมุทยธมมํ เวทณํ ‘สมุทยธมฺมา เวทนาติ ยถาภูตํ
 ปชานาติ, วยธมมํ เวทณํ ‘วยธมฺมา เวทนาติ ยถาภูตํ ปชานาติ,
 สมุทยวยธมมํ เวทณํ ‘สมุทยวยธมฺมา เวทนาติ ยถาภูตํ ปชานาติ,
 สมุทยธมมํ สญฺญํ อเปยฺย ปชานาติ, สมุทยธมฺเม สงฺขารे
 ‘สมุทยธมฺมา สงฺขาราคิ ยถาภูตํ ปชานาติ, วยธมฺเม สงฺขารे
 ‘วยธมฺมา สงฺขาราคิ ยถาภูตํ ปชานาติ, สมุทยวยธมฺเม สงฺขารे
 ‘สมุทยวยธมฺมา สงฺขาราคิ ยถาภูตํ ปชานาติ, สมุทยธมมํ วิญฺเญยฺย
 ‘สมุทยธมมํ วิญฺเญยฺยนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, วยธมมํ วิญฺเญยฺย
 ‘วยธมมํ วิญฺเญยฺยนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ, สมุทยวยธมมํ วิญฺเญยฺย
 ‘สมุทยวยธมมํ วิญฺเญยฺยนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; อयํ วุจฺจติ ภิกขุ
 วิชฺชา, เอตตฺตาวตฺตา จ วิชฺชาคโต โหตีติ. ปจฺฉมํ.

๒. ทุติยสมุททยธมฺมสูตรํ

[๑๒๗] เอกัม สมมัย อายสฺมา จ สารีปุตฺโต อายสฺมา จ
มหาโกฏฺฐิตो พาราณสียํ วิหรนฺติ อธิปตเน มิคทาเย. อถ โข
อายสฺมา มหาโกฏฺฐิตो สายณฺหสมมัยํ ปฏิสลฺลํชานา วุฏฺฐิตो ๕เปย
เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิตอ อายสฺมณฺตํ สารีปุตฺตํ
เอตทวโจ “อวิชฺชา อวิชฺชาติ อาวุโส สารีปุตฺต วุจฺจติ, กตมา นุ
โฆ อาวุโส อวิชฺชา, กิตฺตาวตฺตา จ อวิชฺชาคฺโต โหตีติ.

“อิธาวุโส อสฺสุตวา ปุณฺณชโน สมุททยธมฺมํ รูปํ ‘สมุททยธมฺมํ
 รูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, วยธมฺมํ รูปํ ‘วยธมฺมํ รูปนฺติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุททยวยธมฺมํ รูปํ ‘สมุททยวยธมฺมํ รูปนฺติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุททยธมฺมํ เวทนํ อเปยฺย วยธมฺมํ เวทนํ
 อเปยฺย สมุททยวยธมฺมํ เวทนํ อเปยฺย ‘สมุททยวยธมฺมา เวทนาติ
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุททยธมฺมํ สณฺณํ อเปยฺย สมุททยธมฺเม
 สงฺขารเ อเปยฺย วยธมฺเม สงฺขารเ อเปยฺย สมุททยวยธมฺเม สงฺขารเ
 ‘สมุททยวยธมฺมา สงฺขารธาติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, สมุททยธมฺมํ
 วิญฺญาณํ อเปยฺย วยธมฺมํ วิญฺญาณํ อเปยฺย สมุททยวยธมฺมํ วิญฺญาณํ
 ‘สมุททยวยธมฺมํ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อयํ วุจฺจตาฺวโส”
 อวิชฺชา, เอตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหตีติ. ทฺติยํ.

๓. ตติยสมุททยธมฺมสูตร

[๑๒๘] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สารีปฺตโต อายสฺมา จ
 มหาโกฏฺฐิตโต พาราณสียํ วิหรนฺติ อสิปตเน มิคทาเย. เอกมฺนตํ
 นิสินฺโน โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิตโต อายสฺมนตํ สารีปฺตตํ เอตทโวจ
 “วิชฺชา วิชฺชาติ อาวุโส สารีปฺตต วุจฺจติ, กตมา นุ โข อาวุโส
 วิชฺชา, กิตฺตาวตา จ วิชฺชาคโต โหตีติ.

“อิธาวุโส สุตวา อริยสาวโก สมุททยธมฺมํ รูปํ ‘สมุททยธมฺมํ
 รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; วยธมฺมํ รูปํ อเปยฺย สมุททยวยธมฺมํ รูปํ
 ‘สมุททยวยธมฺมํ รูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; สมุททยธมฺมํ เวทนํ
 อเปยฺย สมุททยวยธมฺมํ เวทนํ อเปยฺย สมุททยธมฺมํ สณฺณํ อเปยฺย

สมุททยมฺเม สงฺขารे อเปฯ วยมฺเม สงฺขารे อเปฯ สมุททยมฺเม
 สงฺขารे 'สมุททยมฺมา สงฺขาราคิ ยถาภูตํ ปชานาติ, สมุททยมฺ
 วิญฺญาณํ อเปฯ วยมฺ วิญฺญาณํ อเปฯ สมุททยมฺ วิญฺญาณํ
 'สมุททยมฺ วิญฺญาณนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ; อยํ วุจฺจตาฺวโส
 วิชฺชา, เอตฺตาวตา จ วิชฺชากโต โหตีติ. ตติยํ.

๔. อสฺสาทสุตฺตํ

[๑๒๙] ตณฺเฏว นินานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 มหาโกฏฺจิตโต อายสฺมฺนตํ สารีปฺตตํ เอตทโวจ "อวิชฺชา อวิชฺชาติ
 อาวุโส สารีปฺตต วุจฺจติ, กตมา นุ โข อาวุโส อวิชฺชา,
 กิตฺตาวตา จ อวิชฺชากโต โหตีติ.

"อิธาวุโส อสฺสุตฺวา ปุณฺณชโน รูปสฺส อสฺสาทญจ
 อาทีนญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, เวทนาย อเปฯ
 สญฺญาย อเปฯ สงฺขารานํ อเปฯ วิญฺญาณสฺส อสฺสาทญจ
 อาทีนญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อยํ วุจฺจตาฺวโส
 อวิชฺชา, เอตฺตาวตา จ อวิชฺชากโต โหตีติ. จตฺตถํ.

๕. ทุตฺติยอสนฺสาทสุตฺตํ

[๑๓๐] ตณฺเฏว นินานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
 มหาโกฏฺจิตโต อายสฺมฺนตํ สารีปฺตตํ เอตทโวจ "วิชฺชา วิชฺชาติ
 อาวุโส สารีปฺตต วุจฺจติ, กตมา นุ โข อาวุโส วิชฺชา,
 กิตฺตาวตา จ วิชฺชากโต โหตีติ.

“อวิชาสํ สุตวา อริยสวโก รุปสํส อสํสาทมจ อาทํนวมจ นิสํสรณมจ ยถาภูตํ ปชานาติ, เวทนาย อเปฯ สณณาย อเปฯ สงฺขารานํ อเปฯ วิณณณสํส อสํสาทมจ อาทํนวมจ นิสํสรณมจ ยถาภูตํ ปชานาติ; อํ วุจจตาวุสํ วิชฺชา, เอตตาวตจ จ วิชฺชาคโต โหติติ. ปณจมํ.

๖. สมุทยสํตํ

[๑๓๑] ตณณเวว นันทํ. เอกมหนํ นินฺนโน โข อายสฺมา มหาโกณฺณจโต อายสมหนํ สารีปุตฺตํ เอตทวโจ “อวิชฺชา อวิชฺชาติ อวิชฺชา สารีปุตฺต วุจจติ, กตมา นุ โข อวิชฺชา อวิชฺชา, กิตตาวตจ จ อวิชฺชาคโต โหติติ.

“อวิชาสํ อสํสุตวา ปุณฺณชโน รุปสํส สมุทยมจ อตฺถงคมมจ อสํสาทมจ อาทํนวมจ นิสํสรณมจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; เวทนาย อเปฯ สณณาย อเปฯ สงฺขารานํ อเปฯ วิณณณสํส สมุทยมจ อตฺถงคมมจ อสํสาทมจ อาทํนวมจ นิสํสรณมจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อํ วุจจตาวุสํ วิชฺชา, เอตตาวตจ จ อวิชฺชาคโต โหติติ. จณฺจ.

๗. ทุตยสมุทยสํตํ

[๑๓๒] ตณณเวว นันทํ. เอกมหนํ นินฺนโน โข อายสฺมา มหาโกณฺณจโต อายสมหนํ สารีปุตฺตํ เอตทวโจ “วิชฺชา วิชฺชาติ อวิชฺชา สารีปุตฺต วุจจติ, กตมา นุ โข อวิชฺชา วิชฺชา, กิตตาวตจ จ วิชฺชาคโต โหติติ.

“อิธาวุโส สุตวา อริยสาวโก รูปสส สมุทญจ อตฺถกมญจ
อสุสาทญจ อาทีนญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ ปชานาติ; เวทนาย
ขเปยฺ สญฺญาย ขเปยฺ สงฺขารานํ ขเปยฺ วิญฺญาณสส สมุทญจ
อตฺถกมญจ อสุสาทญจ อาทีนญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ
ปชานาติ; อयํ วุจฺจตาฺวโส วิชฺชา, เอตฺตาวตา จ วิชฺชาคโต
โหตีติ. สตฺตมํ.

๘. โกฏฺฐิตสฺสุตํ

[๑๓๓] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ
มหาโกฏฺฐิตฺโต พาราณสียํ วิหรนฺติ อสิปตฺเน มิคทาเย. อถ โข
อายสฺมา สารีปฺตฺโต สายณฺหสมยํ ขเปยฺ เอกมฺหตํ นิสินฺโน โข
อายสฺมา สารีปฺตฺโต อายสฺมฺหตํ มหาโกฏฺฐิตํ เอตทวโจ “อวิชฺชา
อวิชฺชาติ อาวุโส โกฏฺฐิต วุจฺจติ, กตมา นุ โข อาวุโส อวิชฺชา,
กิตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหตีติ.

“อิธาวุโส อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชนํ รูปสส อสุสาทญจ
อาทีนญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ, เวทนาย ขเปยฺ
สญฺญาย ขเปยฺ สงฺขารานํ ขเปยฺ วิญฺญาณสส อสุสาทญจ
อาทีนญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อยํ วุจฺจตาฺวโส
อวิชฺชา, เอตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปฺตฺโต อายสฺมฺหตํ มหาโกฏฺฐิตํ
เอตทวโจ “วิชฺชา วิชฺชาติ อาวุโส โกฏฺฐิต วุจฺจติ, กตมา นุ โข
อาวุโส วิชฺชา, กิตฺตาวตา จ วิชฺชาคโต โหตีติ.

“อิธาวุโส สุตวา อริยสาวโก รูปสส อสสาทญจ อาทีนญจ
นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ ปชานาติ, เวทนาย ๕เป๕ สญฺญาย ๕เป๕
สงฺขารานํ ๕เป๕ วิญฺญาณสส อสสาทญจ อาทีนญจ นิสฺสรณญจ
ยถาภูตํ ปชานาติ; อयํ วุจฺจตาวัโส วิชฺชา, เอตฺตาวตา จ
วิชฺชาคโต โหตีติ. อญฺจม.

๕. ทุตติโกฏฐิตสุตตัม

[๑๓๔] ตณฺเฏว นินานํ. เอกมฺหํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
สารีปฺตโต อายสฺมมฺหํ มหาโกฏฐิตํ เอตทวโจ “อวิชฺชา อวิชฺชาติ
อาวุโส โกฏฐิต วุจฺจติ, กตมา นุ โข อาวุโส อวิชฺชา,
กิตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหตีติ.

“อิธาวุโส อสฺสุตวา ปุณฺณชฺชนํ รูปสส สมุทญญจ
อตฺถกมญจ อสสาทญจ อาทีนญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ, เวทนาย ๕เป๕ สญฺญาย ๕เป๕ สงฺขารานํ ๕เป๕
วิญฺญาณสส สมุทญญจ อตฺถกมญจ อสสาทญจ อาทีนญจ
นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ; อยํ วุจฺจตาวัโส อวิชฺชา,
เอตฺตาวตา จ อวิชฺชาคโต โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปฺตโต อายสฺมมฺหํ มหาโกฏฐิตํ
เอตทวโจ “วิชฺชา วิชฺชาติ อาวุโส โกฏฐิต วุจฺจติ, กตมา นุ โข
อาวุโส วิชฺชา, กิตฺตาวตา จ วิชฺชาคโต โหตีติ.

“อิธาวุโส สุตวา อริยสาวโก รูปสส สมุทญญจ อตฺถกมญจ
อสสาทญจ อาทีนญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ ปชานาติ, เวทนาย

ขเปย สญญาย ขเปย สงขารานํ ขเปย วิญญานสส สมุททยญจ
อตุถงคมญจ อสสาทญจ อาทีนญจ นิสสรณญจ ยถาภูตํ ปชานาติ;
อัย วุจจตาอุโส วิชชา, เอตตาวตา จ วิชชาคโต โหตีติ. นวม.

๑๐. ตติยโกฏฐิตสุตตํ

[๑๓๕] ตถเมว นิตานํ. เอกมหนตํ นิสินโน โข อายสฺมา
สารีปุตโต อายสฺมหนตํ มหาโกฏฐิตํ เอตทโวจ “อวิชชา อวิชชาติ
อาวฺโส โกฏฐิต วุจจติ, กตมา นุ โข อาวฺโส อวิชชา,
กิตตาวตา จ อวิชชาคโต โหตีติ.

“อิทวฺโส อสฺสุตวา ปุณฺณชนํ รูปํ นปฺปชานาติ, รูปสมุทฺทยํ
นปฺปชานาติ, รูปนิโรธํ นปฺปชานาติ, รูปนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ
นปฺปชานาติ, เวทนํ ขเปย สญฺญํ ขเปย สงฺขारे ขเปย วิญฺญานํ
นปฺปชานาติ, วิญฺญานสมุทฺทยํ นปฺปชานาติ, วิญฺญานนิโรธํ
นปฺปชานาติ, วิญฺญานนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ นปฺปชานาติ; อัย วุจจตาอุโส
อวิชชา, เอตตาวตา จ อวิชชาคโต โหตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปุตโต อายสฺมหนตํ มหาโกฏฐิตํ
เอตทโวจ “วิชชา วิชชาติ อาวฺโส โกฏฐิต วุจจติ, กตมา นุ โข
อาวฺโส วิชชา, กิตตาวตา จ วิชชาคโต โหตีติ.

“อิทวฺโส สุตวา อริยสาวโก รูปํ ปชานาติ, รูปสมุทฺทยํ
ปชานาติ, รูปนิโรธํ ปชานาติ, รูปนิโรธคามินีปฏฺิปปทํ ปชานาติ,
เวทนํ ขเปย สญฺญํ ขเปย สงฺขारे ขเปย วิญฺญานํ ปชานาติ,
วิญฺญานสมุทฺทยํ ปชานาติ, วิญฺญานนิโรธํ ปชานาติ, วิญฺญาน-

นิโรธคามินีปฏิปทํ ปชานาติ; อญฺญํ วุจฺจตา วุโส วิชฺชา, เอตฺตาวตา จ
 วิชฺชาคโต โหติติ. ทสมํ.

ตติโย อวิชาวกุโล.

ตสฺสอุทฺตม

สมุทฺตมเมว เต นิ อสฺสาเท จ อปเร ทเว
 สมุทเย จ เทว วุตฺตา โกฏฺฐิตเ อปเร ตโยติ.

อุทฺตมอุทฺตม

อุทฺตมอุทฺตม

๔. กุกกุพวคโค

๑. กุกกุพสุตฺตํ

[๑๓๖] สาวตถิณีทานํ. รูปํ ภิกฺขเว กุกกุพฺ, เวทนา กุกกุพา, สมฺมชา กุกกุพา, สงฺขารํ กุกกุพา, วิมฺภวณํ กุกกุพฺ. เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก รูปสมฺมปี นิพฺพินฺหติ, เวทนายปี นิพฺพินฺหติ, สมฺมชายปี นิพฺพินฺหติ, สงฺขารสฺสปี นิพฺพินฺหติ, วิมฺภวณสมฺมปี นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชชติ, วิราคา วิมฺจุจติ; วิมุตฺตสมฺมํ 'วิมุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ; 'ชีณา ชาตฺติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตฺติ. ปจฺมํ.

๒. อนิจฺจสุตฺตํ

[๑๓๗] สาวตถิณีทานํ. "ยํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ตตฺตร โว จนฺโท ปหาตพฺโพ, กิณฺจ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ตตฺตร โว จนฺโท ปหาตพฺโพ; เวทนา อนิจฺจา อเปยฺย สมฺมชา อเปยฺย สงฺขารํ อเปยฺย วิมฺภวณํ อนิจฺจํ, ตตฺตร โว จนฺโท ปหาตพฺโพ; ยํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ตตฺตร โว จนฺโท ปหาตพฺโพติ. ทฺติยํ.

๓. ทฺติยอนิจฺจสุตฺตํ

[๑๓๘] สาวตถิณีทานํ. "ยํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ตตฺตร โว ราโค ปหาตพฺโพ; กิณฺจ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ตตฺตร โว ราโค ปหาตพฺโพ; เวทนา อนิจฺจา อเปยฺย สมฺมชา อเปยฺย

สงฺขารฯ ๔เปฯ วิญฺญานํ อนิจฺจํ, ตตฺร โว ราโค ปหาตพฺโพ; ยํ
ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ตตฺร โว ราโค ปหาตพฺโพติ. ตติยํ.

๔. ตติยอนิจฺจสุตฺตํ

[๑๓๙] สาวตฺถิณีทานํ. “ยํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ตตฺร โว
ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพ; กิณฺจ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, รูปํ ภิกฺขเว
อนิจฺจํ, ตตฺร โว ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพ; เวทนา อนิจฺจา ๔เปฯ
สมฺมุตา ๔เปฯ สงฺขารฯ ๔เปฯ วิญฺญานํ อนิจฺจํ, ตตฺร โว
ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพ; ยํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ, ตตฺร โว ฉนฺทราโค
ปหาตพฺโพติ. จตฺตตฺถํ.

๕. ทูกุขสุตฺตํ

[๑๔๐] สาวตฺถิณีทานํ. “ยํ ภิกฺขเว ทูกุขํ, ตตฺร โว
ฉนฺโท ปหาตพฺโพ; กิณฺจ ภิกฺขเว ทูกุขํ. รูปํ ภิกฺขเว ทูกุขํ,
ตตฺร โว ฉนฺโท ปหาตพฺโพ; เวทนา ทูกุขา ๔เปฯ สมฺมุตา ๔เปฯ
สงฺขารฯ ๔เปฯ วิญฺญานํ ทูกุขํ, ตตฺร โว ฉนฺโท ปหาตพฺโพ; ยํ
ภิกฺขเว ทูกุขํ, ตตฺร โว ฉนฺโท ปหาตพฺโพติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุตฺตยทูกุขสุตฺตํ

[๑๔๑] สาวตฺถิณีทานํ. “ยํ ภิกฺขเว ทูกุขํ, ตตฺร โว ราโค
ปหาตพฺโพ; กิณฺจ ภิกฺขเว ทูกุขํ, รูปํ ภิกฺขเว ทูกุขํ, ตตฺร โว
ราโค ปหาตพฺโพ; เวทนา ทูกุขา ๔เปฯ สมฺมุตา ๔เปฯ สงฺขารฯ

ฯเปฯ วิมฺภณํ ทุกฺขํ, ตตฺร โว ราโค ปหาตพฺโพ; ยํ ภิกฺขเว
ทุกฺขํ. ตตฺร โว ราโค ปหาตพฺโพติ จญฺจํ.

๗. ตติยทุกฺขสฺสตุตฺถํ

[๑๔๒] สวตฺถินิทานํ. “ยํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ, ตตฺร โว
จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ; ภิกฺขเว ภิกฺขเว ทุกฺขํ, รูปํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ,
ตตฺร โว จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ; เวทนา ทุกฺขาฯเปฯ สญฺญา
ฯเปฯ สงฺขารํฯเปฯ วิมฺภณํ ทุกฺขํ, ตตฺร โว จฺนฺทราโค
ปหาตพฺโพ; ยํ ภิกฺขเว ทุกฺขํ, ตตฺร โว จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพติ.
สตุตฺถมํ.

๘. อนตฺตสฺสตุตฺถํ

[๑๔๓] สวตฺถินิทานํ. “โย ภิกฺขเว อนตฺตา, ตตฺร โว
จฺนฺโท ปหาตพฺโพ; โก จ ภิกฺขเว อนตฺตา, รูปํ ภิกฺขเว
อนตฺตา, ตตฺร โว จฺนฺโท ปหาตพฺโพ; เวทนา อนตฺตาฯเปฯ
สญฺญาฯเปฯ สงฺขารํฯเปฯ วิมฺภณํ อนตฺตา, ตตฺร โว
จฺนฺโท ปหาตพฺโพ; โย ภิกฺขเว อนตฺตา, ตตฺร โว จฺนฺโท
ปหาตพฺโพติ. อญฺจมํ.

๙. พุติยอนตฺตสฺสตุตฺถํ

[๑๔๔] สวตฺถินิทานํ. “โย ภิกฺขเว อนตฺตา, ตตฺร โว
ราโค ปหาตพฺโพ; โก จ ภิกฺขเว อนตฺตา, รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา,

ตตร โว ราโค ปหาตพโพ; เวทนา อนตฺตา ฯเปฯ สญฺญา
 ฯเปฯ สงฺขารฯ ฯเปฯ วิญฺญาณํ อนตฺตา, ตตร โว ราโค ปหาตพโพ;
 โย ภิกฺขเว อนตฺตา, ตตร โว ราโค ปหาตพโพติ. นวม.

๑๐. ตติยอนตฺตสยัตต]

[๑๔๕] สวตฺถีนินฺทาม. “โย ภิกฺขเว อนตฺตา, ตตร โว
 จฺนฺทราโค ปหาตพโพ; โก จ ภิกฺขเว อนตฺตา, รูปํ ภิกฺขเว
 อนตฺตา, ตตร โว จฺนฺทราโค ปหาตพโพ; เวทนา อนตฺตา
 ฯเปฯ สญฺญา ฯเปฯ สงฺขารฯ ฯเปฯ วิญฺญาณํ อนตฺตา, ตตร
 โว จฺนฺทราโค ปหาตพโพ; โย ภิกฺขเว อนตฺตา, ตตร โว
 จฺนฺทราโค ปหาตพโพติ. ทสม.

๑๑. นิพพิทาพหุลสยัตต]

[๑๔๖] สวตฺถีนินฺทาม. “สทฺธปาปพฺพชิตสฺส ภิกฺขเว
 กุลปฺตตสฺส อยมนุญฺสมโ หิติ, ยํ รูปํ นิพพิทาพหุลํ^๑ วิหเรยฺย,
 เวทนาย ฯเปฯ สญฺญาย ฯเปฯ สงฺขารสฺส ฯเปฯ วิญฺญาเณ
 นิพพิทาพหุลํ วิหเรยฺย; โย^๒ รูปํ นิพพิทาพหุลํ วิหรนฺโต,
 เวทนาย ฯเปฯ สญฺญาย ฯเปฯ สงฺขารสฺส ฯเปฯ วิญฺญาเณ
 นิพพิทาพหุลํ วิหรนฺโต รูปํ ปริชานาติ, เวทนํ ฯเปฯ สญฺญํ
 ฯเปฯ สงฺขารํ ฯเปฯ วิญฺญาณํ ปริชานาติ; โส รูปํ ปริชานํ,
 เวทนํ ฯเปฯ สญฺญํ ฯเปฯ สงฺขารํ ฯเปฯ วิญฺญาณํ ปริชานํ
 ปริมุจฺจติ รูปมฺหา, ปริมุจฺจติ เวทนาย, ปริมุจฺจติ สญฺญาย,

^๑ ฉ.เท. นิพพิทาพหุโล

^๒ อ. โส

ปริมุจฺจติ สงฺขารเหติ, ปริมุจฺจติ วิญฺญาณมฺหา, ปริมุจฺจติ ชาตียา
ชราย มรณฺเนน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺขเหหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาสเหหิ,
'ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิตฺติ. เอกาทสมํ.

๑๒. อนิจฺจานุปสฺสีสุตฺตํ

[๑๔๗] สาวตถิณิทานํ. "สทฺธปพฺพชิตสฺส ภิกฺขเว กุลปฺตตสฺส
อยมฺนุชฺชโม โหติ, ยํ รูเป อนิจฺจานุปสฺสี วิหเรยฺย, อเปยฺ เวทนาย
อเปยฺ สญฺญาย อเปยฺ สงฺขารेषฺ อเปยฺ วิญฺญาเณ อนิจฺจานุปสฺสี
วิหเรยฺย อเปยฺ ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิตฺติ. ทฺวาทสมํ.

๑๓. ทุกฺขานุปสฺสีสุตฺตํ

[๑๔๘] สาวตถิณิทานํ. "สทฺธปพฺพชิตสฺส ภิกฺขเว กุลปฺตตสฺส
อยมฺนุชฺชโม โหติ, ยํ รูเป ทุกฺขานุปสฺสี วิหเรยฺย, อเปยฺ เวทนาย
อเปยฺ สญฺญาย อเปยฺ สงฺขารेषฺ อเปยฺ วิญฺญาเณ ทุกฺขานุปสฺสี
วิหเรยฺย อเปยฺ 'ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิตฺติ. เตรสสมํ.

๑๔. อนตฺตานุปสฺสีสุตฺตํ

[๑๔๙] สาวตถิณิทานํ. "สทฺธปพฺพชิตสฺส ภิกฺขเว กุลปฺตตสฺส
อยมฺนุชฺชโม โหติ, ยํ รูเป อนตฺตานุปสฺสี วิหเรยฺย, เวทนาย
อเปยฺ สญฺญาย อเปยฺ สงฺขารेषฺ อเปยฺ วิญฺญาเณ อนตฺตานุปสฺสี
วิหเรยฺย; โส รูเป อนตฺตานุปสฺสี วิหรนฺโต, เวทนาย อเปยฺ
สญฺญาย อเปยฺ สงฺขารेषฺ อเปยฺ วิญฺญาเณ อนตฺตานุปสฺสี

วิหรนโต รูป ปรีชานาติ, เวทนํ ๕เป๕ สณฺณํ ๕เป๕ สงฺขาร๑
 ๕เป๕ วิญฺญานํ ปรีชานาติ; โส รูป ปรีชานํ, เวทนํ ๕เป๕
 สณฺณํ ๕เป๕ สงฺขาร๑ ๕เป๕ วิญฺญานํ ปรีชานํ, ปรีมุจฺจติ
 รูปมฺหา, ปรีมุจฺจติ เวทนาย, ปรีมุจฺจติ สณฺณาย, ปรีมุจฺจติ
 สงฺขาร๑, ปรีมุจฺจติ วิญฺญานมฺหา, ปรีมุจฺจติ ชาตียา ๕ราย๑
 มรณ๑ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ๕ทุก๑เขหิ โทมนสฺส๑เสหิ อุปายา๑เสหิ,
 ‘ปรีมุจฺจติ ๕ทุก๑ขสฺมาติ วทามิ๑ติ. จุทฺทสมิ๑.

จตุตฺถโก กุกฺกุพวคฺโค.

ตสฺสอุทฺตมคานํ

กุกฺกุพา ตโย อนิ๑จ๑เจน ๕ทุก๑เขน อปเร ตโย
 อนต๑เตน ตโย วุต๑ตา ๕ก๑ลป๑ต๑เตน เทว ๕ทุก๑ชาติ.

๕. ทิฏฐิวัคโค

๑. อชฺฌตฺตสุตฺตํ

[๑๕๐] สาวตถิณีทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ อฺปาทาย อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขนฺติ. ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ฐมฺมา ฯเปฯ. “รูปเป โข ภิกฺขเว สติ, รูปิ อฺปาทาย อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ; เวทนาย สติ ฯเปฯ สญฺญาย สติ ฯเปฯ สงฺขารेषฺสุ สติ ฯเปฯ วิญฺญาเณ สติ, วิญฺญาณํ อฺปาทาย อฺปฺปชฺชติ อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขํ.

ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นุ ตํ อนฺุปาทาย อฺปฺปชฺชเยยฺย อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขนฺติ. โน เหนฺติ ภนฺเต. “เวทนา ฯเปฯ สญฺญา ฯเปฯ สงฺขาราย ฯเปฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นุ ตํ อนฺุปาทาย อฺปฺปชฺชเยยฺย อชฺฌตฺตํ สุขทุกฺขนฺติ. โน เหนฺติ ภนฺเต. “เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ปจฺมํ.

๒. เอตัมมสุตฺตํ

[๑๕๑] สาวตถิณีทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ อฺปาทาย กิ อภินิวิสฺส ‘เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาทิ สมนฺุปสฺสตีติ. ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ฐมฺมา ฯเปฯ. “รูปเป โข

ภิกขเว สติ, รูป อูปาทาย รูป อภินิวิสส 'เอตัม มม, เอโสหมสมิ, เอโส เม อตตาทิ สมนุปสฺสติ; เวทนาย สติ อเปยฺ สญฺญาย สติ อเปยฺ สงฺขารेषฺ สติ อเปยฺ วิญฺญาเณ สติ, วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสส 'เอตัม มม, เอโสหมสมิ, เอโส เม อตตาทิ สมนุปสฺสติ.

ตํ ก็ มนุญฺถ ภิกขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภาณเต. "อเปยฺ วิปริณามธมฺมํ อปี นฺ ตํ อนุปาทาย 'เอตัม มม, เอโสหมสมิ, เอโส เม อตตาทิ สมนุปสฺสเสยฺยาติ. โน เหตํ ภาณเต. "เวทนา อเปยฺ สญฺญา อเปยฺ สงฺขาราย อเปยฺ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภาณเต. อเปยฺ อปี นฺ ตํ อนุปาทาย 'เอตัม มม, เอโสหมสมิ, เอโส เม อตตาทิ สมนุปสฺสเสยฺยาติ. โน เหตํ ภาณเต. "เอวํ ปสฺสํ อเปยฺ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทูติยํ.

๓. โสอตตาสุตตัม

[๑๕๒] สาวตถิณีทานํ. "กิสฺมี นฺ โข ภิกขเว สติ, ก็ อูปาทาย ก็ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ 'โส อตฺตา โส โลโก โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจฺจํ ชฺวํ สสฺสโต อวิปริณามธมฺโมติ. ภควมฺมุลกา โน ภาณเต ธมฺมา อเปยฺ. "รูปํ โข ภิกขเว สติ, รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ 'โส อตฺตา โส โลโก โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจฺจํ ชฺวํ สสฺสโต อวิปริณามธมฺโม,^๑ เวทนาย สติ อเปยฺ สญฺญาย สติ อเปยฺ สงฺขารेषฺ สติ อเปยฺ วิญฺญาเณ สติ, วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสส เอวํ

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ.,เท.,อิ. อวิปริณามธมฺโมติ.

ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชติ 'โส อตฺตทา โส โลโก โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ
นิจฺฉิ ฐโว สสฺสโต อวิปริณามธฺมโมติ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺฉิ วา อนิจฺฉิ วาติ.
อนิจฺฉิ ภนฺเต. "ยํ ปณานิจฺฉิ, ทฺวํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทฺวํ
ภนฺเต. "ยํ ปณานิจฺฉิ ทฺวํ วิปริณามธฺมมํ, อปิ นฺ ตํ อนฺุปาทาย
เอวํ ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชเยย 'โส อตฺตทา โส โลโก โส เปจฺจ
ภวิสฺสามิ นิจฺฉิ ฐโว สสฺสโต อวิปริณามธฺมโมติ. โน เหน้
ภนฺเต. "เวทนา อเปยฺ สณฺณยา อเปยฺ สงฺขาราย อเปยฺ วิญฺญาณํ นิจฺฉิ
วา อนิจฺฉิ วาติ. อนิจฺฉิ ภนฺเต. "ยํ ปณานิจฺฉิ, ทฺวํ วา ตํ สุขํ
วาติ. ทฺวํ ภนฺเต. "ยํ ปณานิจฺฉิ ทฺวํ วิปริณามธฺมมํ, อปิ นฺ
ตํ อนฺุปาทาย เอวํ ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชเยย 'โส อตฺตทา โส โลโก โส
เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจฺฉิ ฐโว สสฺสโต อวิปริณามธฺมโมติ. โน เหน้
ภนฺเต. "เอวํ ปสฺสํ อเปยฺ นวปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ตติยํ.

๔. โนจเมสียาสุตฺตํ

[๑๕๓] สวตฺถิณิทานํ. "กิสฺมี นฺ โข ภิกฺขเว สติ ก็
อฺุปาทาย ก็ อภินิวิสฺส เอวํ ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชติ 'โน จสฺสํ, โน จ
เม สียา, น ภวิสฺสามิ," น เม ภวิสฺสตีติ. ภควัมมุลกา โน ภนฺเต
ธฺมมา อเปยฺ. "รูปํ โข ภิกฺขเว สติ, รูปํ อฺุปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส
เอวํ ทิจฺฉิ อูปฺปชฺชติ 'โน จสฺสํ, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสามิ,"
น เม ภวิสฺสตีติ. "เวทนาย สติ อเปยฺ สณฺณาย สติ อเปยฺ
สงฺขารेषฺสุ สติ อเปยฺ วิญฺญาณเ สติ, วิญฺญาณํ อฺุปาทาย

วิญญานํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฐิ อูปฺปชฺชติ โน จสฺสํ, โน จ เม
สียา, น ภวิสฺสามิ,* น เม ภวิสฺสตีติ.

ตํ ก็ มณฺเณท ภิกฺขเว, รุปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจฺจํ, ทฺวํ วา ตํ สฺขํ วาติ. ทฺวํ
ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺวํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นฺ ตํ อนฺนฺปาทาย
เอวํ ทิฏฐิ อูปฺปชฺชเวยฺย โน จสฺสํ, โน จ เม สียา, น
ภวิสฺสามิ,* น เม ภวิสฺสตีติ. โน เหน้ท ภนฺเต. “เวทฺธนา อฺเปย
สณฺณมา อฺเปย สงฺขารธา อฺเปย วิญญานํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจฺจํ, ทฺวํ วา ตํ สฺขํ วาติ. ทฺวํ
ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจฺจํ ทฺวํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นฺ ตํ อนฺนฺปาทาย
เอวํ ทิฏฐิ อูปฺปชฺชเวยฺย โน จสฺสํ, โน จ เม สียา, น
ภวิสฺสามิ,* น เม ภวิสฺสตีติ. โน เหน้ท ภนฺเต. “เอวํ ปสฺสํ อฺเปย
นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. จตฺตถํ.

๕. มิจฺฉาทิฏฐิสํยตํ

[๑๕๔] สาวตฺถิณิทานํ. “กิสฺมี นฺ โข ภิกฺขเว สติ ก็
อฺปาทาย ก็ อภินิวิสฺส มิจฺฉาทิฏฐิ อูปฺปชฺชตีติ. ภควํมฺลกา โน
ภนฺเต ธมฺมา อฺเปย. “รูปเ โข ภิกฺขเว สติ, รุปํ อฺปาทาย รุปํ
อภินิวิสฺส มิจฺฉาทิฏฐิ อูปฺปชฺชติ; เวทฺธนา สติ อฺเปย สณฺณมา
สติ อฺเปย สงฺขารเสฺฐ สติ อฺเปย วิญญานเ สติ, วิญญานํ
อฺปาทาย วิญญานํ อภินิวิสฺส มิจฺฉาทิฏฐิ อูปฺปชฺชติ.

ตํ ก็ มณฺเณท ภิกฺขเว, รุปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจฺจํ อฺเปย อปิ นฺ ตํ อนฺนฺปาทาย

* สฺยา. ภวิสฺสตี จ.ท. นภวิสฺส

มิจฺฉาทิฏฺฐิ อูปฺปชฺเชยฺยาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เวทนา ๕ เปฯ
 สญฺญา ๕ เปฯ สงฺขารฯ ๕ เปฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺหานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ
 ภนฺเต. “ยํ ปนฺหานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นฺตุ ตํ อนฺุปาทาย
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ อูปฺปชฺเชยฺยาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เอวํ ปสฺส ๕ เปฯ
 นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ปณฺจมํ.

๖. สกฺกกายทิฏฺฐิสุตฺตํ

[๑๕๕] สาวตฺถิณิทานํ. “กิสฺมี นฺตุ โข ภิกฺขเว สติ ก็
 อฺุปาทาย ก็ อภินิวิสฺส สกฺกกายทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชตีติ. ภควํมฺลกา โน
 ภนฺเต ธมฺมา ๕ เปฯ. “รूपे โข ภิกฺขเว สติ, รูปํ อฺุปาทาย รูปํ
 อภินิวิสฺส สกฺกกายทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ; เวทนาย สติ ๕ เปฯ สญฺญาย
 สติ ๕ เปฯ สงฺขารेषฺสุ สติ ๕ เปฯ วิญฺญาเณ สติ, วิญฺญาณํ
 อฺุปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส สกฺกกายทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ภนฺเต. “๕ เปฯ อปิ นฺตุ ตํ อนฺุปาทาย สกฺกกายทิฏฺฐิ
 อูปฺปชฺเชยฺยาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เวทนา ๕ เปฯ สญฺญา ๕ เปฯ
 สงฺขารฯ ๕ เปฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต.
 “ยํ ปนฺหานิจฺจํ ๕ เปฯ อปิ นฺตุ ตํ อนฺุปาทาย สกฺกกายทิฏฺฐิ
 อูปฺปชฺเชยฺยาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เอวํ ปสฺส ๕ เปฯ นาปรํ
 อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. จญฺจํ.

๗. อตฺตานุทิฏฐิสฺสํ

[๑๕๖] สวตฺถิณิหํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ อฺปาทาย กิ อภินิวิสฺส อตฺตานุทิฏฐิ อฺปฺปชฺชตฺติ. ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ยเปฯ. “รูปเป โข ภิกฺขเว สติ, รูปิ อฺปาทาย รูปิ อภินิวิสฺส อตฺตานุทิฏฐิ อฺปฺปชฺชตฺติ; เวทนาย สติ ยเปฯ สญฺญาย สติ ยเปฯ สงฺขารेषฺสุ สติ ยเปฯ วิญฺญาเณ สติ, วิญฺญาณํ อฺปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส อตฺตานุทิฏฐิ อฺปฺปชฺชตฺติ.

ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ยเปฯ อปิ นุ ตํ อฺนุปาทาย อตฺตานุทิฏฐิ อฺปฺปชฺชชยฺยาติ. โน เหนฺติ ภนฺเต. “เวทนาย ยเปฯ สญฺญา ยเปฯ สงฺขาราย ยเปฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ยเปฯ อปิ นุ ตํ อฺนุปาทาย อตฺตานุทิฏฐิ อฺปฺปชฺชชยฺยาติ. โน เหนฺติ ภนฺเต. “เอวํ ปสฺสํ ยเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตฺติ. สตฺตมํ.

๘. อภินิเวสสุตํ

[๑๕๗] สวตฺถิณิหํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ กิ อฺปาทาย กิ อภินิวิสฺส อฺปฺปชฺชนฺติ สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพฺพชฺาติ. ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ยเปฯ. “รูปเป โข ภิกฺขเว สติ, รูปิ อฺปาทาย รูปิ อภินิวิสฺส อฺปฺปชฺชนฺติ สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพฺพชฺา; เวทนาย สติ ยเปฯ สญฺญาย สติ ยเปฯ สงฺขารेषฺสุ สติ ยเปฯ วิญฺญาเณ สติ, วิญฺญาณํ อฺปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส อฺปฺปชฺชนฺติ สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพฺพชฺา.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนํนิจฺจํ ยเปยฺย อปิ นฺนํ ตํ อญฺญาทาย
 อฺปฺปชฺชเยยฺยํ สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพฺพุตฺตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เวทฺธนา
 ยเปยฺย สญฺญา ยเปยฺย สงฺขาราย ยเปยฺย วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ
 วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนํนิจฺจํ, ทฺวํชํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทฺวํชํ
 ภนฺเต. “ยํ ปนฺนํนิจฺจํ, ทฺวํชํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นฺนํ ตํ อญฺญาทาย
 อฺปฺปชฺชเยยฺยํ สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพฺพุตฺตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เอวํ
 ปสฺสํ ยเปยฺย นนฺนํ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตีติ. อญฺจมํ.

๕. ทุตติยอภินิเวสสุตฺตํ

[๑๕๘] สวตฺถิณินฺทณํ. “กิสฺมํ นฺนํ โข ภิกฺขเว สติ, ก็ อฺปฺปาทาย
 ก็ อภินิวิสฺส อฺปฺปชฺชนฺนํ สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพฺพุตฺตาตฺถิณฺณนาตฺติ.
 ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ยเปยฺย. “รูปํ โข ภิกฺขเว สติ, รูปํ
 อฺปฺปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส อฺปฺปชฺชนฺนํ สญฺโฆชนาภินิเวส-
 วินิพฺพุตฺตาตฺถิณฺณนา; เวทฺธนํ สติ ยเปยฺย สญฺญาย สติ ยเปยฺย
 สงฺขารสฺส สติ ยเปยฺย วิญฺญาณํ สติ, วิญฺญาณํ อฺปฺปาทาย วิญฺญาณํ
 อภินิวิสฺส อฺปฺปชฺชนฺนํ สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพฺพุตฺตาตฺถิณฺณนา.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนํนิจฺจํ ยเปยฺย อปิ นฺนํ ตํ อญฺญาทาย
 อฺปฺปชฺชเยยฺยํ สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพฺพุตฺตาตฺถิณฺณนาตฺติ. โน เหนฺตํ
 ภนฺเต. “เอวํ ปสฺสํ ยเปยฺย นนฺนํ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตีติ. นวํ.

๑๐. อานนทสุตตัม

[๑๕๙] สาวตถีนินทานัน. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ๕เปยฺ ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฅมฺมํ เทเสตุ, ยมฺหํ ภควโต ฅมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโฆ อุปฺปมตฺโต อาตปปี ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ.

“ตํ ก็ มณฺณสิ อานนฺท, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺหานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺหานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามฅมฺมํ, กลลฺลํ นุ ตํ สมฺนุปฺสฺสิตฺตํ ‘เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เวทนา ๕เปยฺ สญฺญา ๕เปยฺ สงฺขารา ๕เปยฺ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺหานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺหานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามฅมฺมํ, กลลฺลํ นุ ตํ สมฺนุปฺสฺสิตฺตํ “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต.”

“ตสฺมาติหานนฺท ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตีตํ นาคตฺตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โสพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญา ย ทฏฺฐพฺพํ; ยา กาจิ เวทนา ๕เปยฺ ยา กาจิ สญฺญา ๕เปยฺ เย เกจิ สงฺขารา ๕เปยฺ ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตํ นาคตฺตปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โสพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา,

* อ.,เท. “เอวํ ปสฺสํ ๕เปยฺ นนฺตริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทสมํ.

สพฺพํ วิญฺญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ทฏฺฐพฺพํ; เอวํ ปสฺสํ อานนฺท
 สุตฺวา อริยสวโก รุปสฺมีปิ นิพฺพินฺหติ, เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ,
 สญฺญาเยปิ นิพฺพินฺหติ, สงฺขารेषูปิ นิพฺพินฺหติ, วิญฺญาณสฺมีปิ
 นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺจุจติ; วิมุตฺตสฺมี
 'วิมุตฺตมิตฺติ ญาณํ โหติ; 'ชีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหฺมจริยํ, กตํ
 กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทสมํ.

ปญฺจโม ทิฏฺฐิวกุโณ.

ตสฺสทฺททานํ

อชฺชตฺตํ เอตํ มม โส อตฺตา โน จ เม สียา
 มิจุณาสกฺกายตฺตานํ เทว อภินิเวสา อานนฺเทนาคี.^๑

จุลฺลปณฺณาสโก^๒ สมตฺโต.

ตสฺส อฺปฺริปณฺณาสกสฺส วคฺคทฺททานํ

อนฺโต^๓ ฐมฺมกถิกา วิชฺชา กุกฺกพฺพํ ทิฏฺฐิปญฺจมํ
 ตติโย ปณฺณาสโก วุตฺโต นิปาโต เตน ปวฺจุจติ.^๔

ขนฺธวคฺคสฺส นิปาตเก ติปณฺณาสกํ สมตฺตํ.

ขนฺธสยุตฺตํ สมตฺตํ.

๒. ราชสัณยัต

๑. ปฐมวคโค

๑. มารสัณยัต

[๑๖๐] สาวตถีนินทานัน. อถ ไช อายสุมาราช, เยน ภควา, เตนุปลสงกมิ; อุปสงกमितวา ภควนตัม อภิวาเทตวา เอกมนตัม นิสีทิ, เอกมนตัม นิสินโน ไช อายสุมาราช ภควนตัม เอตทวโจ

“मारो มารโติ ภาณเต” วุจจติ, กิตตาวตทา นุ ไช ภาณเต ‘मारโติ วุจจตีติ.’^๑ “รูปे ไช ราช สติ มารो वा असुस मारेता वा, โย वा ปน มियยติ, ตสฺมาติห ตวํ ราช รูปे ‘मारโติ ปสฺส, ‘มारेताติ ปสฺส, ‘มियยตีติ ปสฺส, ‘โรโคติ ปสฺส, ‘คณฺโหติ ปสฺส, ‘สลฺลนฺติ ปสฺส, ‘อฆนฺติ ปสฺส, ‘อฆฏตฺนฺติ ปสฺส, ये न् एवํ ปสฺสนฺติ, ते सममा ปสฺสนฺติ; เวทนาย สติ ५เปยฺย สญฺญาย สติ ५เปยฺย สงฺขारेสุ สติ ५เปยฺย วิญฺญาเณ สติ, มารो वा असुस मारेता वा, โย वा ปน มियยติ, ตสฺมาติห ตวํ ราช วิญฺญาณํ ‘मारโติ ปสฺส, ‘มारेताติ ปสฺส, ‘มियยตีติ ปสฺส, ‘โรโคติ^๒ ปสฺส, ‘คณฺโหติ ปสฺส, ‘สลฺลนฺติ ปสฺส, ‘อฆนฺติ ปสฺส, ‘อฆฏตฺนฺติ ปสฺส, ये न् एवํ ปสฺสนฺติ, ते सममा ปสฺสนฺตีติ.

“สมฺมาทสฺสนํ ปน ภาณเต กิमतฺถิยนฺติ. สมฺมาทสฺสนํ ไช ราช นิพฺพิทตฺถํ. “นิพฺพิทา ปน ภาณเต กิमतฺถิยาติ. นิพฺพิทา ไช ราช วิราจตฺถา. “วิราโค ปน ภาณเต กิमतฺถิโยติ. วิราโค ไช ราช

^๑ อ. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ อ.เท. อยฺ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๓ อ. ราโคติ

วิมุตตโต. “วิมุตติ ปน ภาณเต กิमतฺถิยาติ. วิมุตติ โข ราช
 นิพฺพานตฺตา. “นิพฺพานํ ปน ภาณเต กิमतฺถิยนฺติ. “อจฺจสรา” ราช
 ปญฺหํ, นาสกฺขิ ปญฺหสฺส ปริยนฺตํ คเหตฺวํ, นิพฺพานโนคฺชํ หิ ราช
 พุรหฺมจริยํ วุสฺสตี [๒] นิพฺพานปริโยสานนฺติ. ปจฺมํ.

๒. สุตตสุตฺตํ

[๑๖๑] เอกิ^๑ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวนเ
 อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา ราโช, เยน ภควา,
 เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ,^๒
 เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โข อายสฺมา ราโช ภควนฺตํ เอตทวโจ

“สตฺโต สตฺโตติ ภาณเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นุ โข ภาณเต
 ‘สตฺโตติ วุจฺจตีติ. “รูปเ โข ราช โย จนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ
 ยา ตณฺหา, ตตฺร สตฺโต ตตฺร วิสตฺโต, ตสฺมา ‘สตฺโตติ วุจฺจติ;
 เวทนาย ชฺเปยฺ สณฺณาย ชฺเปยฺ สงฺฆาเรสุ ชฺเปยฺ วิญฺญาเณ โย
 จนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา, ตตฺร สตฺโต ตตฺร
 วิสตฺโต, ตสฺมา ‘สตฺโตติ วุจฺจติ.

เสยฺยถาปิ ราช กุมารกา วา กุมาริกาโย^๔ วา ปัสฺวาการเกหิ
 กิพฺพตา^๕ ยาวกัฏฺฏจ เตสุ ปัสฺวาการเกสุ อวิตราคา โหณฺติ
 อวิตฺจจฺจนฺทา อวิตฺเปมา อวิตฺปิปาสา อวิตฺปริพาหา อวิตฺตณฺหา,
 ตาว ตานิ ปัสฺวาการกานิ อาลยฺนฺติ^๖ เกพายนฺติ^๗ ฆนายนฺติ^๘

^๑ สี.,ฉ.,เท. อจฺจยาสิ อ. อสฺสา

^{๒-๓} ฉ.,เท.,อ. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

หมตฺตายุ 27/05/2566

^๔ ฉ.,เท.,อ. กิพฺพนฺติ

^๕ อ. กิพฺพานฺติ

^๒ ฉ.,เท.,อ. นิพฺพานปราย

^๔ อ. กุมาริโย

^๖ สี.,ฉ.,เท. อลฺลียนฺติ

^๘ อ. มนายนฺติ

มมายนติ; ยโต จ โข ราช กุมารกา วา กุมาริกาโย วา เตสุ
ปัสวาคารเกสุ วิตราคา โหนติ วิตจจนฺทา วิตเปมา วิตปิปาสา
วิตปริพาหา วิตตณฺหา; อถ โข ตานิ ปัสวาคารกานิ หตฺเถหิ จ
ปาเทหิ จ วิกิรณติ วิธมนติ วิทฺธฺเสนติ วิกิพนิก^๑ กโรนติ;
เอวเมว โข ราช ตุมฺहेปิ รูป วิกิรณ วิธมณ วิทฺธฺเสถ วิกิพนิก
กโรณ, ตณฺหกฺขยาย ปฏิปชฺชณ, เวทณ วิกิรณ วิธมณ วิทฺธฺเสถ
วิกิพนิก กโรณ, ตณฺหกฺขยาย ปฏิปชฺชณ; สณฺณํ ๔เปฯ สงฺขาร
วิกิรณ วิธมณ วิทฺธฺเสถ, วิกิพนิก กโรณ, ตณฺหกฺขยาย
ปฏิปชฺชณ, วิญฺญาณ วิกิรณ วิธมณ วิทฺธฺเสถ วิกิพนิก กโรณ,
ตณฺหกฺขยาย ปฏิปชฺชณ, ตณฺหกฺขโย หิ ราช นิพฺพานนติ. ทุตฺติ.

๓. ภวเนตติสตุต

[๑๖๒] สาวตฺถิณิทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ราโช ภควนฺตํ เอตทโวจ “ภวเนตฺติ” ภวเนตฺติตี^๒ ภนฺเต วุจฺจติ,
กตมา นุ โข ภนฺเต ภวเนตฺติ, กตโม ภวเนตฺตินิโรชติ. “รูป
โย ราช โย จนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา เย
อุปาယูปาทานา เจตโส อธิฏฺฐานาภินเวसानุสยา; อยํ วุจฺจติ
ภวเนตฺติ, เตสํ นิโรธา” ภวเนตฺตินิโรช; เวทนาย โย จนฺโท
๔เปฯ สณฺณาย ๔เปฯ สงฺขารेषุ โย จนฺโท ๔เปฯ วิญฺญาเณ โย
จนฺโท โย ราโค ยา นนฺทิ ยา ตณฺหา เย อุปาယูปาทานา
เจตโส อธิฏฺฐานาภินเวसानุสยา; อยํ วุจฺจติ ภวเนตฺติ เตสํ
นิโรธา ภวเนตฺตินิโรชติ. ตติย.

หมตอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ.,เท. วิกิพนีย

^{๒-๒} ฉ.,เท. ภวเนตฺตินิโรช ภวเนตฺตินิโรชติ อ. ภวเนตฺติ ภวเนตฺตินิโรชติ “ฉ.,เท. นิโรช.

๔. ปริณณเฑยยสูตร^๑

[๑๖๓] สาวตถีนินฺทามิ. อถ โข อายสฺมา ราโช, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ ราชํ ภควา เอตทโวจ “ปริณณเฑยฺเย จ ราช ฌมฺเม เทเสสฺสามิ ปริณณฺจ ปริณฺณาดาวินฺจ” ปุคฺคํ, ตํ สุณฺหาทิสํ สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ.

“เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา ราโช ภควโต ปจฺจสฺสสฺสิ. ภควา เอตทโวจ “กตเม จ ราช ปริณณเฑยฺยา ฌมฺมา, รูโป โข ราช ปริณณเฑยฺโย ฌมฺโม, เวทนา ปริณณเฑยฺโย ฌมฺโม, สณฺญา ปริณณเฑยฺโย ฌมฺโม, สงฺขารา ปริณณเฑยฺโย ฌมฺโม, วิญฺญาณํ ปริณณเฑยฺโย ฌมฺโม, อิมํ วุจฺจติ ราช ปริณณเฑยฺยา ฌมฺมา; กตมา จ ราช ปริณณฺา, โย โข^๒ ราคกฺขโย โทสกฺขโย โมหกฺขโย, อयํ วุจฺจติ ราช ปริณณฺา; กตโม จ ราช ปริณณฺาดาวี ปุคฺคโล, อรหติสฺส วจฺนียํ, สุวายํ” อายสฺมา เอวํนาโม เอวํโคตฺโต, อयํ วุจฺจติ ราช ปริณณฺาดาวี ปุคฺคโลติ. จตฺตถํ.

๕. สมณพราหมณสูตร^๓

[๑๖๔] สาวตถีนินฺทามิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ ราชํ ภควา เอตทโวจ “ปณฺจิเม ราช อุปาทานกฺขนฺธา; กตเม ปณฺจ, เสยฺยถิทํ,^๔ รูโปปาทานกฺขนฺโธ เวทฺณูปาทานกฺขนฺโธ สณฺญูปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ;

เย หิ เกจิ ราช สมณา วา พราหมณา วา อิมัสส ปญจนัน
อุปาทานกฺขนฺธานัน อสฺสาทญจ อาทิโนวญจ นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ
นปฺปชานนฺติ, น เมเต ราช สมณา วา พราหมณา วา สมณेषฺ วา
สมณสมฺมตฺตา พราหมณेषฺ วา พราหมณสมฺมตฺตา, น จ ปน เต
อายสฺมนฺโต สามญฺยตถํ วา พราหมญฺยตถํ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ราช สมณา วา พราหมณา วา อิมัสส
ปญจนัน อุปาทานกฺขนฺธานัน อสฺสาทญจ อาทิโนวญจ นิสฺสรณญจ
ยถาภูตํ ปชานนฺติ, เต โขเม^๑ ราช สมณา วา พราหมณา วา
สมณेषฺ เจว สมณสมฺมตฺตา พราหมณेषฺ จ พราหมณสมฺมตฺตา, เต จ
ปนายสฺมนฺโต สามญฺยตถญจ พราหมญฺยตถญจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. ปญจม.

๖. ทุตติยสมณพราหมณสูตร

[๑๖๕] สาวตถิณีทานัน. เอกมฺหตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ
ราชํ ภควา เอตทโวจ “ปญฺจิเม ราช อุปาทานกฺขนฺธา; กตเม
ปญจ, เสยฺยถิทํ, รุပ္ฺปาทานกฺขนฺโธ เวทฺฐปาทานกฺขนฺโธ
สญฺญปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารุปาทานกฺขนฺโธ วิญฺญาณฺฐปาทานกฺขนฺโธ;
เย หิ เกจิ ราช สมณา วา พราหมณา วา อิมัสส ปญจนัน
อุปาทานกฺขนฺธานัน สมฺมุตฺตญจ อตฺถกฺคมญจ อสฺสาทญจ อาทิโนวญจ
นิสฺสรณญจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ฯเปฯ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. จมฺมจ.

^๑ อ. อยฺ ปาโร น ทิสฺสติ.

๗. โสตาปนฺนสูตรํ

[๑๖๖] สาวตถิณีทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺนํ โข อายสฺมณฺหํ ราชํ ภควา เอตทวโจ “ปญฺจิเม ราช อุปาทานกฺขนฺธา; กตเม ปญฺจ, เสยฺยถิํ, รูปฺปาทานกฺขนฺโธ ะเปฯ วิญฺญาณฺูปาทานกฺขนฺโธ; ยโต^๑ โข ราช อริยสาวโก อิมํสํ ปญฺจนฺนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถงฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานาติ, อयํ วุจฺจติ ราช อริยสาวโก โสตาปนฺโน อวินิปาทธมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. สตฺตมํ.

๘. อรหฺนตฺตสูตรํ

[๑๖๗] สาวตถิณีทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺนํ โข อายสฺมณฺหํ ราชํ ภควา เอตทวโจ “ปญฺจิเม ราช อุปาทานกฺขนฺธา; กตเม ปญฺจ, เสยฺยถิํ, รูปฺปาทานกฺขนฺโธ ะเปฯ วิญฺญาณฺูปาทานกฺขนฺโธ; ยโต โข ราช ภิกฺขุ อิมํสํ ปญฺจนฺนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ สมุทฺทยญฺจ อตฺถงฺคมญฺจ อสฺสาทญฺจ อาทีนญฺจ นิสฺสรณญฺจ ยถาภูตํ วิทิตฺวา อญฺปาทา วิมุตฺโต โหติ, อยํ วุจฺจติ ราช ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว วุสิตฺวา กตกรณียํ โอหิตภาโร อญฺปปตฺตสทฺตโต ปริกฺชีณภวสญฺโฆชนํ สมฺมทญฺเฆา วิมุตฺโตติ. อฏฺฐมํ.

๙. จนฺทราคสูตรํ

[๑๖๘] สาวตถิณีทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺนํ โข อายสฺมณฺหํ ราชํ ภควา เอตทวโจ “รูปํ โข ราช โย จนฺโท โย ราโค ยา

^๑ อ. ยโต จ โข

นนทึ ยา ตณหา, ตัม ปชทธ, เอวนุตัม รูป ปหีนัม ภวิสสตี
 อัจฉินนหมลํ ตาลาวตถุกตัม อนภาวงกตัม อายตี อนุปปาททมมํ,
 เวทนาย โย ฉนุโท โย ราโค ยา นนทึ ยา ตณหา, ตัม
 ปชทธ, เอวํ सा वेतना पहीना भविससति अज्जिन्नमुला
 ตาลาวตถุกตา อนภาวงกตา อายตี อนุปปาททมมา, สณณาย
 ๕เป๕ สงขารesu โย ฉนุโท โย ราโค ยา นนทึ ยา ตณหา,
 ตัม ปชทธ, เอวนุตเต สงขารา पहीना भविससति अज्जिन्नमुला
 ตาลาวตถุกตา อนภาวงกตา อายตี อนุปปาททมมา; วิญญาณ
 โย ฉนุโท โย ราโค ยา นนทึ ยา ตณหา, ตัม ปชทธ, เอวนุตัม
 วิญญาณํ ปหีนัม ภวิสสตี อัจฉินนหมลํ ตาลาวตถุกตัม อนภาวงกตัม
 อายตี อนุปปาททมมนนตี. นวม.

๑๐. ทุตียฉนุทราคสุตัต

[๑๖๙] สาวตถีนินทานํ. เอกมนุตัม นิสินนํ โข อายสมนุตัม
 ราชํ ภควา เอตทวโจ "รูปे โข राधे โย चनुतो यो राको
 या ननत्ति या तण्हा ये उपायुपाताना जेतस्स
 อธิฏจानาภินิเวसानุสया, เต पचद्ध, एवन्तु रूपं पहीनं भविससति
 अज्जिन्नमुलं तालावतुक्कतं अनभावङ्कतं आयती अनुपपातम्मं;
 वेतनयं यो चनुतो यो राको या ननत्ति या तण्हा ये
 उपायुपाताना जेतस्स अधिठजानาभिनिवेसानुसया, เต पचद्ध, एवํ
 सा वेतना पहीना भविससति, अज्जिन्नमुला तालावतुक्कता
 अनभावङ्कता आयती अनुपपातम्म; सण्णाय ๕เป๕ สงขารesu
 โย चनुतो यो राको या ननत्ति या तण्हा ये उपायुपातानา

เจตโส อธิฏฺฐาณาภินิเวसानุสยา, เต ปชฺหถ, เอวฺนฺเต สงฺขารา
ปหีนา ภวิสฺสนฺติ อฺจุจฺฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถุกตา อนภาวํกตา อายตฺตี
อนุปฺปาทมฺมา; วิญฺญาณํ โย จฺนฺโท โย ราโค ยา นฺนฺทิ ยา
ตณฺหา เย อฺปายฺปาทานา เจตโส อธิฏฺฐาณาภินิเวसानุสยา, เต
ปชฺหถ, เอวฺนฺตํ วิญฺญาณํ ปหีนํ ภวิสฺสตี อฺจุจฺฉินฺนํมฺลํ ตาลาวตฺถุกตํ
อนภาวํกตํ อายตฺตี อนุปฺปาทมฺมนฺติ. ทสมํ.

ราชสัตตตสฺส ปจฺโม วคฺโค.

ตสฺสทฺธานํ

มาโร สตฺโต ภวเนตฺติ	ปริณฺเยยฺยา สมณฺหา ทฺเว
โสตาปนฺโน อรหา จ	จฺนฺทราคา อปเร ทฺเวติ.

๒. ทุตียวคโค

๑. มรรตุต

[๑๗๐] สวตุถินิทาน. อถ โข อายสุม รวโร, เยน ภคว, เทนุปลงุม; อุปลงุมิตว ภควนต อภิวเทตว เอกมนต นิสิต. เอกมนต นิสินโน โข อายสุม รวโร ภควนต เอตทวอจ “มารอ มารอติ ภนเต วุจจติ, กตโม นุ โข ภนเต มารอติ. “รูป โข รวธ มารอ, เวทนา มารอ, สญญา มารอ, สงขารว มารอ, วิญญวณ มารอ; เอว ปลสส รวธ สุตว อริยสวโก รูปสมปี นัพพินทติ, เวทนายปี นัพพินทติ, สญญายปี นัพพินทติ, สงขารสปี นัพพินทติ, วิญญวณสมปี นัพพินทติ, นัพพินทท วิรชชติ, วิรคว วิมจจติ, วิมุตตสมปี วิมุตตมิติ ฅวณ โหติ, “ชเณว ชวติ, วุสิต พุรหุมจริย, กต กรณีย, นวปรี อิตถตตวยติ ปชวณวตติ. ปจม.

๒. มรรคมุตต

[๑๗๑] สวตุถินิทาน. เอกมนต นิสินโน โข อายสุม รวโร ภควนต เอตทวอจ “มรรคมโม มรรคมมอติ ภนเต วุจจติ, กตโม นุ โข ภนเต มรรคมมอติ. “รูป โข รวธ มรรคมโม, เวทนา มรรคมโม, สญญา มรรคมโม, สงขารว มรรคมโม, วิญญวณ มรรคมโม; เอว ปลสส ๗เป๗ นวปรี อิตถตตวยติ ปชวณวตติ. ทุตีย.

๓. อนิจฺจสุตฺตํ

[๑๗๒] สาวตถิณีทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ราโช ภควนฺตํ เอตทวโจ “อนิจฺจํ อนิจฺจนฺติ ภนฺเต วุจฺจติ, กตมํ
นุ โข ภนฺเต อนิจฺจนฺติ. “รูปํ โข ราช อนิจฺจํ, เวทนา อนิจฺจา,
สญฺญา อเปฯ วิญฺญาณํ อนิจฺจํ; เอวํ ปสฺส อเปฯ นاپริ
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ตติยํ.

๔. อนิจฺจธมฺมสุตฺตํ

[๑๗๓] สาวตถิณีทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ราโช ภควนฺตํ เอตทวโจ “อนิจฺจธมฺโม อนิจฺจธมฺโมติ ภนฺเต
วุจฺจติ, กตโม นุ โข ภนฺเต อนิจฺจธมฺโมติ. “รูปํ โข ราช
อนิจฺจธมฺโม, เวทนา อนิจฺจธมฺโม, สญฺญา อนิจฺจธมฺโม, สงฺขารฯ
อนิจฺจธมฺโม, วิญฺญาณํ อนิจฺจธมฺโม; เอวํ ปสฺส อเปฯ นاپริ
อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. จตฺตถํ.

๕. ทุกฺขสุตฺตํ

[๑๗๔] สาวตถิณีทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ราโช ภควนฺตํ เอตทวโจ “ทุกฺขํ ทุกฺขนฺติ ภนฺเต วุจฺจติ, กตมํ นุ โข
ภนฺเต ทุกฺขนฺติ. “รูปํ โข ราช ทุกฺขํ, เวทนา ทุกฺขา, สญฺญา
ทุกฺขา, สงฺขารฯ ทุกฺขา, วิญฺญาณํ ทุกฺขํ; เอวํ ปสฺส อเปฯ
นาปริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุกขมมสุตํ

[๑๗๕] สวตถนิทานํ. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ราโช ภควนฺตํ เอตทวโจ “ทุกขมมโม ทุกขมมโมติ ภนฺเต วุจฺจติ,
กตโม นุ โข ภนฺเต ทุกขมมโมติ. “รูป โข รฐ ทุกขมมโม,
เวทนา ทุกขมมโม, สญฺญา ทุกขมมโม, สงฺขารอ ทุกขมมโม,
วิญฺญาณํ ทุกขมมโม; เอวํ ปสฺสํ ๔เป๔ นวปรี อิตถตตยาติ
ปชานาตีติ. จญฺจํ.

๗. อนตตสุตํ

[๑๗๖] สวตถนิทานํ. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ราโช ภควนฺตํ เอตทวโจ “อนตตอ อนตตอติ ภนฺเต วุจฺจติ,
กตโม นุ โข ภนฺเต อนตตอติ. “รูป โข รฐ อนตตอ, เวทนา
อนตตอ, สญฺญา อนตตอ, สงฺขารอ อนตตอ, วิญฺญาณํ อนตตอ;”
เอวํ ปสฺสํ ๔เป๔ นวปรี อิตถตตยาติ ปชานาตีติ. สตตมํ.

๘. อนตตมมสุตํ

[๑๗๗] สวตถนิทานํ. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
ราโช ภควนฺตํ เอตทวโจ “อนตตมมโม อนตตมมโมติ ภนฺเต
วุจฺจติ, กตโม นุ โข ภนฺเต อนตตมมโมติ. “รูป โข รฐ
อนตตมมโม, เวทนา อนตตมมโม, สญฺญา อนตตมมโม, สงฺขารอ
อนตตมมโม, วิญฺญาณํ อนตตมมโม; เอวํ ปสฺสํ ๔เป๔ นวปรี
อิตถตตยาติ ปชานาตีติ. อญฺจมํ.

หมดอายุ 27/05/2566

๕. ขยธมฺมสุตฺตํ

[๑๗๘] สาวตถิณีทานํ. เอกมหนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ราชโ ภาควนฺตํ เอตทวโจ “ขยธมฺโม ขยธมฺโมติ ภาณเต วุจฺจติ, กตโม นุ โข ภาณเต ขยธมฺโมติ. “รูป โข ราช ขยธมฺโม, เวทนา ขยธมฺโม, สญฺญา ขยธมฺโม, สงฺขารา ขยธมฺโม, วิญฺญาณํ ขยธมฺโม; เอวํ ปสฺสํ ะเปฯ นاپริ อิตถตฺตยาติ ปชานาตีติ. นวมํ.

๑๐. วยธมฺมสุตฺตํ

[๑๗๙] สาวตถิณีทานํ. เอกมหนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ราชโ ภาควนฺตํ เอตทวโจ “วยธมฺโม วยธมฺโมติ ภาณเต วุจฺจติ, กตโม นุ โข ภาณเต วยธมฺโมติ. “รูป โข ราช วยธมฺโม, เวทนา วยธมฺโม, สญฺญา วยธมฺโม, สงฺขารา วยธมฺโม, วิญฺญาณํ วยธมฺโม; เอวํ ปสฺสํ ะเปฯ นاپริ อิตถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทสมํ.

๑๑. สมุทฺทยธมฺมสุตฺตํ

[๑๘๐] สาวตถิณีทานํ. เอกมหนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ราชโ ภาควนฺตํ เอตทวโจ “สมุทฺทยธมฺโม สมุทฺทยธมฺโมติ ภาณเต วุจฺจติ, กตโม นุ โข ภาณเต สมุทฺทยธมฺโมติ. “รูป โข ราช สมุทฺทยธมฺโม, เวทนา สมุทฺทยธมฺโม, สญฺญา สมุทฺทยธมฺโม, สงฺขารา สมุทฺทยธมฺโม, วิญฺญาณํ สมุทฺทยธมฺโม; เอวํ ปสฺสํ ะเปฯ นاپริ อิตถตฺตยาติ ปชานาตีติ. เอกาทสมํ.

๑๒. นิโรธมมุตฺต

[๑๘๑] สาวตถีนินทาณ. อถ โข อายสฺมา ราโช, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตฺติ, เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ราโช ภควนฺตํ เอตทวโจ “นิโรธมฺโม นิโรธมฺโมติ ภนฺเต วุจฺจติ, กตมฺโม นฺุ โข ภนฺเต นิโรธมฺโมติ. “รูป โข ราช นิโรธมฺโม, เวทนา นิโรธมฺโม, สญฺญา นิโรธมฺโม, สงฺขารานิโรธมฺโม, วิญฺญาณํ นิโรธมฺโม; เอวํ ปสฺสํ ะเปฯ นاپริ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ทฺวาทสฺม.

ทฺติโย วคฺโค.

ตสฺสทฺธานํ

มาโร จ มारมฺโม จ อนิจฺเจहि^๑ อปเร ทฺเว
ทฺกฺเขहि^๒ จ เทว วุตฺตา อนตฺเตहि^๓ ตเถว จ^๔
ขยวยสฺมฺมํ นิโรธมฺเมน ทฺวาทสชาติ.

๓. อายาจนวคฺโค

๑-๑๑. มาราทิสุตฺตเอกาทสกะ

๑. มารสฺสุตฺตํ

[๑๘๒] สาวตถิณิทานํ. อถ โข อายสฺมา ราโร, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ราโร ภควนฺตํ เอตทวโจ “สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฐมฺมํ เทเสตุ, ยมहि ภควโต ฐมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโจะ อปฺปมตฺโต อาตapi ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ.

“โย โข ราช มารโร, ตตฺตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค^๑ ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ;” โก จ ราช มารโร, รูป โข ราช มารโร, ตตฺตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ ยเปย เวทนา มารโร, ตตฺตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ ยเปย สญฺญา ยเปย สงฺขารา มารโร, ตตฺตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ ยเปย วิญฺญาณํ มารโร, ตตฺตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ ยเปย โย โข ราช มารโร, ตตฺตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพติ.

๒. มารฐมฺมสฺสุตฺตํ

[๑๘๓] “โย โข ราช มารฐมฺโม, ตตฺตร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ.

๓. อนิจฺจสฺสุตฺตํ

[๑๘๔] “ยํ โข ราช อนิจฺจํ ยเปย

๔. อนิจจมมสุตฺตํ

[๑๘๕] “โย โข ราช อนิจจมมโม อเปย

๕. ทุกขมมสุตฺตํ

[๑๘๖] “ยัม โข ราช ทุกขมมโม อเปย

๖. ทุกขมมมมสุตฺตํ

[๑๘๗] “โย โข ราช ทุกขมมมมโม อเปย

๗. อนตฺตมมสุตฺตํ

[๑๘๘] “โย โข ราช อนตฺตมมโม อเปย

๘. อนตฺตมมมมสุตฺตํ

[๑๘๙] “โย โข ราช อนตฺตมมมมโม อเปย

๙. ขยมมมมสุตฺตํ

[๑๙๐] “โย โข ราช ขยมมมมโม อเปย

๑๐. วยมมมมสุตฺตํ

[๑๙๑] “โย โข ราช วยมมมมโม อเปย

๑๑. สมุททยมมมมสุตฺตํ

[๑๙๒] “โย โข ราช สมุททยมมมมโม, ตตฺร เต จนนุโท
ปหาดพฺโพ, ราโค ปหาดพฺโพ, จนนุราโค ปหาดพฺโพติ.

๑๒. นิโรธมมสุตฺตํ

[๑๙๓] สาวตฺถิณีทานํ. อถ โข อายสฺมา ราโช, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ๕เปย ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ฌมฺมํ เทเสตุ, ยมहि ภควโต ฌมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตปปี ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนตี.

“โย โข ราช นิโรธมฺโม, ตตฺร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ; โก จ ราช นิโรธมฺโม, รูป โข ราช นิโรธมฺโม, ตตฺร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ; เวทนา ๕เปย สญฺญา ๕เปย สงฺขาร๑ ๕เปย วิญฺญาณํ นิโรธมฺโม, ตตฺร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ. ราโค ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ; โย โข ราช นิโรธมฺโม, ตตฺร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพติ.

อายาจนวคฺโค ตติโย.

ตสฺสุทฺททานํ

มาโร จ มารมฺโม จ	อนิจฺเจहि ^๑ อปเร ทฺว
ทฺกฺเขहि เทว วุตฺตา	อนตฺเตहि ตเถว จ
ขยวยสมฺมุขํ	นิโรธมฺเมน ทฺวาทสาตี.

๔. อุปนิสินฺหฺวคฺโค

๑-๑๑. มาราธิสฺสุตฺตเอกาทสกะ

๑. มารสฺสุตฺตํ

[๑๙๔] สาวตถิณีทานิ. เอกมนฺตํ นิสินฺหํ โข อายสฺมนฺตํ
 ราชํ ภควา เอตทวโจ “โย โข ราช มาโร, ตตฺร เต จฺนฺโท
 ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ; โก จ
 ราช มาโร, รูป โข ราช มาโร, ตตฺร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ
 ๕เปยฺ วิญญานํ มาโร, ตตฺร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ ๕เปยฺ โย โข
 ราช มาโร, ตตฺร เต จฺนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ,
 จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพติ.

๒. มารธมฺมสฺสุตฺตํ

[๑๙๕] สาวตถิณีทานิ. “โย โข ราช มารธมฺโม, ตตฺร เต
 จฺนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, จฺนฺทราโค ปหาตพฺโพ ๕เปยฺ

๓. อนิจฺจสฺสุตฺตํ

[๑๙๖] “ยํ โข ราช อนิจฺจํ ๕เปยฺ

๔. อนิจฺจธมฺมสฺสุตฺตํ

[๑๙๗] “โย โข ราช อนิจฺจธมฺโม ๕เปยฺ

๕. ทุกฺขสฺสุตฺตํ

[๑๙๘] “ยํ โข ราช ทุกฺขํ ๕เปยฺ

๖. ทุกุขมมุตฺตํ

[๑๙๙] “โย โข ราช ทุกุขมมโม อเปฯ

๗. อนตฺตสฺสฺสฺสํ

[๒๐๐] “ยํ โข ราช อนตฺตา อเปฯ

๘. อนตฺตมมุตฺตํ

[๒๐๑] “โย โข ราช อนตฺตมมโม อเปฯ

๙. ขยมมุตฺตํ

[๒๐๒] “โย โข ราช ขยมมโม อเปฯ

๑๐. วยมมุตฺตํ

[๒๐๓] “โย โข ราช วยมมโม อเปฯ

๑๑. สมุทฺทยมมุตฺตํ

[๒๐๔] “โย โข ราช สมุทฺทยมมโม, ตตฺร เต จฺหนฺโต
ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, จฺหนฺตราโค ปหาตพฺโพติ.

๑๒. นิโรธมมุตฺตํ

[๒๐๕] สาวตฺถิณีทานํ. เอกมฺหํ นิสินฺนํ โข อายสฺมมฺหํ

ราช ภาควา เอตทวโจ “โย โข ราช นิโรธมมโม, ตตฺร เต

ฉนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพ;
โก จ ราช นิโรธมฺโม, รูป โข ราช นิโรธมฺโม, ตตฺร เต
ฉนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพ;
เวทนา ๕เปฯ สญฺญา ๕เปฯ สงฺขารฯ ๕เปฯ วิญฺญาณํ นิโรธมฺโม,
ตตฺร เต ฉนฺโท ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, ฉนฺทราโค
ปหาตพฺโพว โย โข ราช นิโรธมฺโม, ตตฺร เต ฉนฺโท
ปหาตพฺโพ, ราโค ปหาตพฺโพ, ฉนฺทราโค ปหาตพฺโพติ.

จตุตฺถ โอปนินฺนทฺตโค.

ตสฺสอุทฺตทานํ

มาโร จ มारมฺโม จ	อนิจฺเจहि อปเร ทฺว
ทฺวเขहि ^๑ ทฺว วุตฺตา	อนตฺเตहि อปเร ทฺว ^๒
ขยวยสมุทฺยํ	นิโรธมฺเมน ทฺวาทสาติ.

ราชสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

^๑ อ. ทฺวเขจ ทฺว วุตฺตา ทฺว อนตฺเตहि อฏฺฐมํ.

^๒ ฉ. อนตฺเตน ตเถว จ

๑. วาตสุตฺตํ

“รูปเป โข ภิกขเว สติ, รูปํ อุปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส เอวํ
 ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ, น นหฺโชนํ สนฺทนฺติ, น
 คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อุเทนฺติ วา อเปนฺติ วา,
 เอลิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ;’ เวทนาย สติ อเปยฺย สณฺณาย สติ อเปยฺย
 สงฺขารेषฺสุ สติ อเปยฺย วิญฺเญยานํ สติ, วิญฺเญยานํ อุปาทาย วิญฺเญยานํ
 อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ, น นหฺโชนํ
 สนฺทนฺติ, น คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อุเทนฺติ วา
 อเปนฺติ วา, เอลิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ.’”

^๑ สยา.,อี. อิติสทโท น ทิสสติ.

“ตัม ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ. อนิจุจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจุจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นฺตุ ตํ อนฺนุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺย ‘น วาตา วายนฺติ, น นชฺชโช สนฺทนฺติ, น คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อุนฺเทนฺติ วา อเปนฺติ วา, เอสิกฺกุจฺจายิฏฺฐิตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต.

“เวทฺธนา นิจุจฺจา วา อนิจุจฺจา วาติ ยเปยฺย สณฺณนา ยเปยฺย สงฺขารานํ นิจุจฺจา วา อนิจุจฺจา วาติ ยเปยฺย วิญฺญานํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ. อนิจุจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจุจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นฺตุ ตํ อนฺนุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺย ‘น วาตา วายนฺติ, น นชฺชโช สนฺทนฺติ, น คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อุนฺเทนฺติ วา อเปนฺติ วา, เอสิกฺกุจฺจายิฏฺฐิตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิ จํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนฺนุวิจฺจิตํ มนฺสา, ตํปิ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ. อนิจุจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจุจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺนนิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นฺตุ ตํ อนฺนุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺย ‘น วาตา วายนฺติ, น นชฺชโช สนฺทนฺติ, น คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อุนฺเทนฺติ วา อเปนฺติ วา, เอสิกฺกุจฺจายิฏฺฐิตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต.

“ยโต โช ภิกฺขเว อริยสวกฺกสฺส อิมेषฺสุ จสฺสุ” จาเนสฺสุ กงฺขา ปหีนฺนา โหติ, ทุกฺขเขปิสฺส กงฺขา ปหีนฺนา โหติ, ทุกฺขสมุทฺทเขปิสฺส กงฺขา ปหีนฺนา โหติ, ทุกฺขนิโรธเขปิสฺส กงฺขา ปหีนฺนา โหติ, ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาปิยสฺส กงฺขา ปหีนฺนา

โหติ; อัย วุจจติ ภิกขเว อริยสาวโก โสตาปนโน อวินิปาตธมโม
นียโต สมุโพธิปรายโนติ. ปจมี.

๒. เอตัมมสุตตัม

[๒๐๗] สาวตถีนินทาน. “กิสมี นุ โข ภิกขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสส เอว ทิฏฐิ อุปฺปชฺชติ ‘เอตัมม,
เอโสหมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ. ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา
ฯเปฯ. “รูป โข ภิกขเว สติ, รูป อุปาทย รูป อภินิวิสส เอว
ทิฏฐิ อุปฺปชฺชติ ‘เอตัมม, เอโสหมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ;
เวทนาย สติ ฯเปฯ สญฺญาย สติ ฯเปฯ สงฺขารेषุ สติ ฯเปฯ
วิญฺญาณ สติ, วิญฺญาณํ อุปาทย วิญฺญาณํ อภินิวิสส เอว ทิฏฐิ
อุปฺปชฺชติ ‘เอตัมม, เอโสหมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ.

ตํ กิ มณฺณถ ภิกขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ อปิ นุ ตํ อนฺอุปาทาย เอว ทิฏฐิ
อุปฺปชฺชเยยฺย ‘เอตัมม, เอโสหมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ. โน เหตํ
ภนฺเต. “เวทนา ฯเปฯ สญฺญา ฯเปฯ สงฺขาราย ฯเปฯ วิญฺญาณํ
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ อปิ นุ ตํ
อนฺอุปาทาย เอว ทิฏฐิ อุปฺปชฺชเยยฺย ‘เอตัมม, เอโสหมสมฺมิ, เอโส
เม อตฺตตาติ. โน เหตํ ภนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ
ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนฺุวิจฺจิตํ मनฺสา, ตํปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปณานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ
ภนฺเต. “ยํ ปณานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นุ ตํ อนฺอุปาทาย
เอว ทิฏฐิ อุปฺปชฺชเยยฺย ‘เอตัมม, เอโสหมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ.
โน เหตํ ภนฺเต.

“ยโต โข ภิกขเว อริยสาวกสฺส อิมेषุ จสุ จาเนสุ
กงฺขา ปหีนา โหติ, ทุกฺขेषิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ ฯเปฯ
ทุกฺขนิโรธคามินียา ปฏิปทายปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ; อัย
วฺจุจติ ภิกขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต
สมโพธิปรายโนติ. ทุตฺติยํ.

๓. โสอตตาสุตตัม

[๒๐๘] สาวตถิณีทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปปชฺชติ ‘โส อตฺตา โส
โลโก โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจฺโจ ชฺวํ สสฺสโต อวิปริณามธมฺโมติ.
ภควมฺมูลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ฯเปฯ. “รูป โข ภิกขเว สติ, รูป
อุปาทาย รูป อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปปชฺชติ ‘โส อตฺตา ฯเปฯ
อวิปริณามธมฺโมติ;” เวทนาย สติ ฯเปฯ สณฺณาย สติ ฯเปฯ
สงฺขารेषฺสุ สติ ฯเปฯ วิญฺเฏยสฺส สติ, วิญฺเฏยสฺส อุปาทาย
วิญฺเฏยสฺส อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปปชฺชติ ‘โส อตฺตา โส โลโก
โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจฺโจ ชฺวํ สสฺสโต อวิปริณามธมฺโม.

ตํ กิ มณฺเฑถ ภิกขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นุ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ
ทิฏฺฐิ อุปปชฺชติ ‘โส อตฺตา ฯเปฯ อวิปริณามธมฺโมติ. โน เหน้
ภนฺเต. “เวทนา ฯเปฯ สณฺเฑา ฯเปฯ สงฺขารสฺส ฯเปฯ วิญฺเฏยสฺส
นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ อปิ นุ ตํ
อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปปชฺชติ ‘โส อตฺตา ฯเปฯ

อวิปริณามชมโมติ. โน เหตํ ภนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฐํ สุตํ มุตํ
วิญญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนฺุวิจฺจิตํ มนสา, ตํปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนฺา นิจฺจํ ยเปยฺย อปิ นฺุ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ
ทิฏฐิ อฺุปฺปชฺชเยยฺย ‘โส อตฺตา โส โลโก โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ
นิจฺจํ ฐโว สสฺสโต อวิปริณามชมโมติ. โน เหตํ ภนฺเต.

“ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส อิมेषฺส จสฺส จาเนสฺส
กฺขชา ปหีนา โหติ, ทฺุกฺเขปิสฺส กฺขชา ปหีนา โหติ ยเปยฺย
ทฺุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทายปิสฺส กฺขชา ปหีนา โหติ, อยํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน อวินิปาทชมโม นิยโต
สมโพธิปรายโนติ. ตติยํ.

๔. โนจเมสียาสุตตํ

[๒๐๙] สาวตฺถิณิทานํ. “กิสฺมี นฺุ โข ภิกฺขเว สติ, กิํ
อฺุปาทาย กิํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฐิ อฺุปฺปชฺชติ ‘โน จสฺสํ, โน จ
เม สียา, น ภวิสฺสามิ,^๑ น เม ภวิสฺสตีติ. ภควํมฺลกา โน ภนฺเต
ชมฺมา ยเปยฺย. “รฺูเป โข ภิกฺขเว สติ รฺูเป อฺุปาทาย รฺูเป อภินิวิสฺส
เอวํ ทิฏฐิ อฺุปฺปชฺชติ ‘โน จสฺสํ, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสามิ,^๑
น เม ภวิสฺสตีติ; เวทนาย สติ ยเปยฺย สญฺญาย สติ ยเปยฺย
สงฺขารेषฺส สติ ยเปยฺย วิญฺญาเณ สติ, วิญฺญาณํ อฺุปาทาย
วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฐิ อฺุปฺปชฺชติ โน จสฺสํ, โน จ เม
สียา, น ภวิสฺสามิ,^๑ น เม ภวิสฺสตีติ.

^๑ สยา. ภวิสฺสตี จ., เท. นาภวิสฺส

ตํ ก็ มณฺเฑธ ภิกฺขเว, รูปี นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ อปี นุ ตํ อนฺนปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชเยยฺย ‘โน จสฺสํ, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสามิ,’ น เม
ภวิสฺสตีติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เวทนา ฯเปฯ สมฺมชา ฯเปฯ
สงฺขารฯ ฯเปฯ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต.
“ยํ ปนฺนานิจฺจํ ฯเปฯ อปี นุ ตํ อนฺนปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชเยยฺย ‘โน จสฺสํ, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสามิ,’ น เม
ภวิสฺสตีติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ
ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนฺนวิจริตํ มนฺสา, ตํปี นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ อปี นุ ตํ อนฺนปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชเยยฺย ‘โน จสฺสํ, โน จ เม สียา, น ภวิสฺสามิ,’ น เม
ภวิสฺสตีติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต.

“ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส อิมेषฺсу จสฺสุ จาเนสฺสุ
กฺงฺขา ปหีนา โหติ, ทฺวํเขปิสฺส กฺงฺขา ปหีนา โหติ ฯเปฯ
ทฺวํขนิโรธคามินียา ปฏฺฐิพทายปิสฺส กฺงฺขา ปหีนา โหติ, อयํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต
สมฺโพธิปรายโนติ. จตฺตตฺถํ.

๕. นตฺถิทินฺนสฺสุตฺตํ

[๒๑๐] สาวตฺถีนินฺทาณํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, ก็
อุปาทาย ก็ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ
ยิฏฺฐํ, นตฺถิ หุตํ, นตฺถิ สุกตทฺวํกฺกฺกฺกฺกํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก,

อนุปาทาย เอวํ ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชเยย ‘นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยิฏฺฐํ,
 ๔เปฯ กายสฺส เกทา อจฺจุชฺชนฺติ วินสฺสนฺติ น โหณฺติ ปรมฺมรณฺดาติ.
 โน เหตํ ภนฺเต. “เวทนา ๔เปฯ สมฺมณฺหา ๔เปฯ สงฺขารํ ๔เปฯ
 วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ๔เปฯ อปิ นุ ตํ
 อนุปาทาย เอวํ ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชเยย ‘นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยิฏฺฐํ
 ๔เปฯ กายสฺส เกทา อจฺจุชฺชนฺติ วินสฺสนฺติ น โหณฺติ ปรมฺมรณฺดาติ.
 โน เหตํ ภนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิจิ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ
 อนฺวิจฺจิตํ มนฺสา, ตํปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต.
 ๔เปฯ อปิ นุ ตํ อนุปาทาย เอวํ ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชเยย ‘นตฺถิ
 ทินฺนํ, นตฺถิ ยิฏฺฐํ ๔เปฯ เย เกจิ อตฺถิกวาทํ วทณฺติ, พาเล จ
 ปณฺตฺติเต จ กายสฺส เกทา อจฺจุชฺชนฺติ วินสฺสนฺติ, น โหณฺติ
 ปรมฺมรณฺดาติ. โน เหตํ ภนฺเต.

“ยโต โข ภิกฺขเว อริยสํวากสฺส อิมํสุ จสฺสุ จาเนสฺสุ กงฺขา
 ปหีนา โหติ, ทุกฺขเขปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ ๔เปฯ
 ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทายปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ, อยํ
 จุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสํวโก โสตาปนฺโน อวินิปาทธมฺโม นิยโต
 สมฺโพธิปฺรายนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. กโรโตสุตต์

[๒๑๑] สํวตฺถินิทานํ. “กิสฺมํ นุ โข ภิกฺขเว สติ กิ
 อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฐิจิ อุปฺปชฺชติ ‘กโรโต’ การยโต,
 จินฺทโต เจทาปยโต, ปจฺโต^๒ ปจาปยโต, โสจโต โสจาปยโต^๓

หมตอายุ 27/05/2566

* สยา. กรโต, เอวํปริปิ.

^๒ อ. วธโต วธายโต

^๓ อ. โสจยโต

กิลมโต กิลมาปยโต, ฝนุโต ฝนุทาปยโต, ปาณมติปาตาปยโต,
 อทินนํ อาทียโต, สนนํ จินุโต, นิลโลปํ หโรโต, เอกาคาริกํ
 กโรโต, ปริปนุเถ ติฏฐโต, ปรทาร์ คจฺจนโต, มุสา ภณโต, กโรโต
 น กรียติ ปาปํ, ขุรปรียนุเตน เจปิ จกฺกน โย อิมิสฺสา ปจฺวิยา
 ปาณํ เอกํ มัสซลํ เอกํ มัสปฺมุขํ กเรยฺย, นตฺถิ ตโตนิทานํ
 ปาปํ, นตฺถิ ปาปสฺส อากโม, ทกฺขิณณเจปิ คงฺกาย ตีรํ
 คจฺเจยฺย, หนนุโต ฆาเตนุโต จินุทนุโต เจทาเปนุโต ปจฺนุโต
 ปจาเปนุโต,^๑ นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปํ, นตฺถิ ปาปสฺส อากโม,
 อุตฺตรณเจปิ คงฺกาย ตีรํ คจฺเจยฺย, ททฺนุโต ทาเปนุโต, ยชนุโต
 ยชาเปนุโต,^๒ นตฺถิ ตโตนิทานํ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโม,
 ทาเนน ทเมน สยฺเมน สจฺจวชฺเชน นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส
 อากโมติ. ภควมฺมุลกา โน ภนฺเต ฐมาฯ. “รูปํ ไช ภิกฺขเว
 สติ รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฐิ อูปปชฺชติ ‘กโรโต
 การยโตฯ’ นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ, เวทนาย
 สติฯ สณฺณาย สติฯ. สงฺขารेषุ สติฯ. วิญฺญาณํ
 สติ วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฐิ อูปปชฺชติ
 ‘กโรโต การยโตฯ’ นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ภนฺเต. “ฯ. วิปริณามธมฺมํ, อปิ นุ ตํ อูปาทาย เอวํ
 ทิฏฐิ อูปปชฺชชฺชย ‘กโรโต การยโตฯ’ นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ
 ปุณฺณสฺส อากโมติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เวทนายฯ. สณฺณาย
 ฯ. สงฺขารายฯ. วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ
 ภนฺเต.ฯ. อปิ นุ ตํ อูปาทาย เอวํ ทิฏฐิ อูปปชฺชชฺชย

^๑ ฉ.,เท.,อ. ปาเจนุโต^๒ อ. ยาชนุโต

‘กโรโต การยโต ๕เปฯ นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ. โน เหตํ ภาณเต. “ยมฺปิํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิณฺณมํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนฺุวจริตํ มนสา, ตํปิ นิจจํ วา อนิจจํ วาติ. อนิจจํ ภาณเต. ๕เปฯ อปิ นุ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อฺุปปชฺเชยฺย ‘กโรโต การยโต ๕เปฯ นตฺถิ ปุณฺณํ, นตฺถิ ปุณฺณสฺส อากโมติ. โน เหตํ ภาณเต.

“ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส อิมेषฺส จสฺส จาเนสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ, ทฺวเขปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ ๕เปฯ ทฺวขนิโรธคามินิยา ปฏิปทายปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ, อญฺฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. จญฺจ.

๗. เหตุสุตต

[๒๑๒] สาวตฺถินิทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ กิ อฺุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อฺุปปชฺชติ ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย, สตฺตานํ สงฺกิลेสาย, อเหตุ^๑ อฺุปปจฺจยา สตฺตา สงฺกิลิสนฺติ; นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย สตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา, อเหตุ อฺุปปจฺจยา สตฺตา วิสฺสุทฺธมนฺติ; นตฺถิ พลํ, นตฺถิ วิริยํ, นตฺถิ ปุริสธมฺโม, นตฺถิ ปุริสปรกฺกมฺโม, สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ภูตา สพฺเพ ชีวา อวสา อพลา อวิริยา นียติสงฺคติ- ภาวปริณตา จเสววาภิชาติสฺส สุขทุกฺขํ ปฏิสฺสเวทนฺตีติ.

ภควมฺลกา โน ภนฺเต ชมฺมา. “ขเปยฺ รุเป โข ภิกฺขเว สติ, รูปํ อุปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย ขเปยฺ สุขทฺทุกฺข์ ปฏฺฐิสฺสเวทฺหนฺตํ; เวทนาย สติ ขเปยฺ สมฺมณาย สติ ขเปยฺ สงฺขารेषฺสุ สติ ขเปยฺ วิญฺญาเณ สติ, วิญฺญาณํ อุปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย ขเปยฺ สุขทฺทุกฺข์ ปฏฺฐิสฺสเวทฺหนฺตํ.

ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ขเปยฺ วิปริณามชฺชมํ, อปี นฺ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺ, ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย ขเปยฺ สุขทฺทุกฺข์ ปฏฺฐิสฺสเวทฺหนฺตํ. โน เหตํ ภนฺเต. “เวทนา ขเปยฺ สมฺมณ ขเปยฺ สงฺขาราย ขเปยฺ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ขเปยฺ อปี นฺ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺ ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย ขเปยฺ สุขทฺทุกฺข์ ปฏฺฐิสฺสเวทฺหนฺตํ. โน เหตํ ภนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนฺุวิจฺจิตํ มนฺสา, ตํปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ขเปยฺ อปี นฺ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺ ‘นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย ขเปยฺ สุขทฺทุกฺข์ ปฏฺฐิสฺสเวทฺหนฺตํ. โน เหตํ ภนฺเต.

“ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส อิมेषฺ จสฺส จาเนสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ, ทฺทุกฺเขปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ ขเปยฺ ทฺทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏฺฐิปทายปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ, อญฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน อวินิปาทชฺชโม นิยโต สมฺโพธิปรายโนติ. สุตตมํ.

๘. มหาทิฏฐิสูตร

[๒๑๓] สวตถุณีทานัน. “กิสมี นุ โข ภิกขเว สติ, กิ
 อุปาทาย กิ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฐิ อุปปชชติ ‘สตุติเม กายา
 อกฺขา อกฺขวิธา อนิมมิตา อนิมมิตวิธา’ วณฺณา กุณฺณจฺจา
 เอสิกฺกจฺจาติฏฺฐิตา, เต น อธิชฺชนติ, น วิปริณฺณนฺติ,^๑ [”]
 อณฺณมณฺณํ พยาเชนฺติ,^๒ นาลํ อณฺณมณฺณสฺส สุขาย วา ทุกฺขาย วา
 [”]; กตเม สตุต, ปจฺวีกาโย อาโปกาโย เตโชกาโย วาโยกาโย
 สุขฺเข ทุกฺখে ชีเว; สตุติเม กายา อกฺขา อกฺขวิธา อนิมมิตา
 อนิมมิตวิธา วณฺณา กุณฺณจฺจา เอสิกฺกจฺจาติฏฺฐิตา, เต น อธิชฺชนติ,
 น วิปริณฺณนฺติ, น อณฺณมณฺณํ พยาเชนฺติ, นาลํ อณฺณมณฺณสฺส
 สุขาย วา ทุกฺขาย วา; โยปิ ติณฺहेเน สตุเถเน สีลํ จินฺนํ น
 โกจิ^๓ กิณฺจิจิ ชีวิตา โวโรเปติ; สตุตฺตํ เตวว กายานมฺมตฺเรน
 สตุตํ วิวรมฺมณฺณวิสฺสติ; จุทฺทส โข ปณฺนิมานิ โยนิปฺปมฺขสฺสทสฺสทสฺสทสฺส
 สญฺญํ จ สฺตานิ จ จ สฺตานิ ปณฺณจ^๔ จ กมฺมโน สฺตานิ จ ปณฺณจ จ
 กมฺมานิ ตีณิ จ กมฺมานิ กมฺเม จ อทฺธกมฺเม จ ทวฺวฏฺฐิปฏิปทา
 ทวฺวฏฺฐนฺตรกปฺปา จพาทิชาติโย อญฺจ ปุริสญฺญมฺปิโย เอญฺนปณฺณาส
 อาชีวกสฺเต^๕ เอญฺนปณฺณาส ปรีพฺพาทกสฺเต เอญฺนปณฺณาส นาควาสสฺเต
 วิเส อิทฺทริยสฺเต ตีเส นิริยสฺเต จตฺตีส รชฺชาตฺตโย สตุต
 สณฺณนิคฺคพฺภา^๖ สตุต อสณฺณนิคฺคพฺภา สตุต นิคฺคณฺจิกพฺภา สตุต

^๑ จ.,เท.,อ. อนิมมิตา

^๒ จ.,เท.,อ. น

^๓ จ.,เท.,อ. ๒๐๕/๒๕๖๖ สขทุกฺขาย วา

^๔ จ.,เท.,อ. ปณฺณจ กมฺมสฺตานิ

^๕ จ.,เท.,อ. สณฺณนิคฺคพฺภา

^๖ อ. น วิปริณฺณนฺติ

^๗ จ.,เท. พยาพาเชนฺติ

^๘ อ. น โกจิ ตํ

^๙ สยา. อาชีวกสฺเต

ทิพฺพา^๑ สุตฺต มานุสา สุตฺต ปิสาจา^๒ สุตฺต สรา สุตฺต ปวฺฐา^๓
 สุตฺต จ ปวฺฐสฺตานิ สุตฺต ปปาตา สุตฺต จ ปปาตสฺตานิ สุตฺต
 สุปินา สุตฺต จ สุปินสฺตานิ จุลลาสีติ มหาภปิโน สดสฺสสฺสานิ;
 ยานิ^๔ พาเล จ ปณฺธิเต จ สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ
 กริสฺสฺสนฺติ; ตตฺถ นตฺถิ 'อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา
 พุรหฺมจริเยน วา อปริปกํ วา กมฺมํ ปรีปาเจสฺสามิ, ปรีปกํ วา
 กมฺมํ ผุสฺส ผุสฺส พุยนฺตํกริสฺสามีติ, เหวํ นตฺถิ; โทณมิตฺเต สุขทุกฺขे,
 ปรียนฺตกเต สํสारे, นตฺถิ หายนวทุมฺเณ, นตฺถิ อุกํสวากํเส;
 เสยฺยถาปี นาม สุตฺตคฺฤเพ ขิตฺเต นิพฺเพจียมานเมว ปเลติ;
 เอวเมว^๕ พาเล จ ปณฺธิเต จ นิพฺเพจียมานา สุขทุกฺขํ ปเลนฺตีสฺติ.

ภควัมมฺลกา โน ภนฺเต ธมฺมา อเปย. "รูปํ โข ภิกฺขเว
 สติ, รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ 'สฺตติเม
 กายา อกฺขฺยา อกฺขฺยวิธา อเปย สุขทุกฺขํ ปเลนฺตีสฺติ; เวทนาย สติ
 อเปย สญฺญาย สติ อเปย สงฺขารेषฺสุ สติ อเปย วิญฺญาเณ สติ,
 วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ
 'สฺตติเม กายา อกฺขฺยา อกฺขฺยวิธา อเปย สุขทุกฺขํ ปเลนฺตีสฺติ;

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ภนฺเต. "ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อปิ น ตํ
 อนูปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชชฺชย 'สฺตติเม กายา อกฺขฺยา
 อกฺขฺยวิธา อเปย สุขทุกฺขํ ปเลนฺตีสฺติ. โน เหน็ด ภนฺเต. "เวทนา
 อเปย สญฺญา อเปย สงฺขารา อเปย วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.

^๑ จ., เท. เทวา

หมตอาณ 27/05/2566

^๒ อ. ปวฺฐา

^๓ อ. เอวเมว

^๔ จ., เท., อ. เปสาจา

^๕ อ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี.

ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺเชยฺย ‘สสฺสโต โลโกติ. โน เหนฺตํ ฆนฺเต. “เวทนา
 ๕เปยฺ สณฺณ ๕เปยฺ สงฺขาร ๕เปยฺ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ฆนฺเต. ๕เปยฺ อปี นฺ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ
 อูปฺปชฺเชยฺย ‘สสฺสโต โลโกติ. โน เหนฺตํ ฆนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิ
 สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนฺุวิจริตํ มนสา, ตํปิ นิจฺจํ วา
 อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ฆนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ทุกุขํ วา ตํ สุขํ
 วาติ. ทุกุขํ ฆนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ทุกุขํ วิปริณามธมฺมํ, อปี นฺ ตํ
 อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺเชยฺย ‘สสฺสโต โลโกติ. โน เหนฺตํ
 ฆนฺเต.

“ยโต โช ภิกฺขเว อริยสวากสฺส อิมेषฺ จสฺส จาเนสฺส
 กงฺขา ปหีนา โหติ, ทุกุเขปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ ๕เปยฺ
 ทุกุขนิโรธคามินียา ปฏิปทายปิสฺส กงฺขา ปหีนา โหติ, อยํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต
 สมฺโพธิปรายโนติ. นวมํ.

๑๐. อสฺสสฺสททิฏฺฐิสฺสุตฺตํ

[๒๑๕] สาวตถิณีทานํ. “กิสฺมี นฺ โช ภิกฺขเว สติ, กิ
 อฺุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ ‘อสฺสสฺสโต โลโกติ.
 ภควํมุลกา โน ฆนฺเต ธมฺมา ๕เปยฺ. “รूपे โช ภิกฺขเว สติ
 ๕เปยฺ เวทนาย สติ ๕เปยฺ สณฺณาย สติ ๕เปยฺ สงฺขารेषฺ สติ
 ๕เปยฺ วิญฺญาเณ สติ วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ
 ฆนฺเต. ๕เปยฺ อปี นฺ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺเชยฺย
 ‘อสฺสสฺสโต โลโกติ. โน เหนฺตํ ฆนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิ สุตํ มุตํ

วิญญาตัม ปตตัม ปริเยสิตัม อนุวัจจิตัม มนสา, ตัมปิ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ.
อนิจุจํ ภาณเต. ๕เปฯ อปี นุ ตัม อนุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิจิ
อุปฺปชฺชชยฺย ‘อสสฺสโต โลโกติ. โน เหนติ ภาณเต.

“ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส อิมेषุ จสฺส จาเนสฺส
กฺขชา ปหีนา โหติ, ทุกฺขเขปิสฺส กฺขชา ปหีนา โหติ ๕เปฯ
ทุกฺขนิโรธคามินียา ปฏิปทายปิสฺส กฺขชา ปหีนา โหติ, อयํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก โสตาปนฺโน อวินิปาตธมฺโม นียโต
สมฺโพธิปรายโนติ. ทสมํ.

๑๑. อนุตवासุตัม

[๒๑๖] สาวตถิณีทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิจิ อุปฺปชฺชติ ‘อนุตวา โลโกติ.
“ภควํมฺลกา โน ภาณเต ธมฺมา ๕เปฯ นียโต สมฺโพธิปรายโนติ.
เอกาทสมํ.

๑๒. อนนุตवासุตัม

[๒๑๗] สาวตถิณีทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิจิ อุปฺปชฺชติ ‘อนนุตวา โลโกติ.
“ภควํมฺลกา โน ภาณเต ธมฺมา ๕เปฯ นียโต สมฺโพธิปรายโนติ.
ทฺวาทสมํ.

๑๓. ตัมชีวตัมสรีรสุตัม

[๒๑๘] สาวตถิณีทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิจิ อุปฺปชฺชติ ‘ตัม ชีวํ ตัม สรีรํ.

“ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ยเปฯ นียโต สมฺโพธิปรายโนติ.
เตรสํ.

๑๔. อณฺณชีวอณฺณสรีรสุตฺตํ

[๒๑๙] สาวตถิณิทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘อณฺณ ชีว อณฺณ
สรีรโนติ. “ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ยเปฯ นียโต
สมฺโพธิปรายโนติ. จุทฺทสํ.

๑๕. โหติตถาคโตสุตฺตํ

[๒๒๐] สาวตถิณิทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺหาติ. “ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ยเปฯ นียโต
สมฺโพธิปรายโนติ. ปณฺณรสํ.

๑๖. นโหติตถาคโตสุตฺตํ

[๒๒๑] สาวตถิณิทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘น โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺหาติ. “ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ยเปฯ นียโต
สมฺโพธิปรายโนติ. โสฬสํ.

๑๗. โหติจณจโหติตถาคโตสุตฺตํ

[๒๒๒] สาวตถิณิทานํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘โหติ จ น จ โหติ

ตถาคโต ปรมมรณาติ. “ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ชมฺมา ฯเปฯ
นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. สุตฺตรสมํ.

๑๘. เนวโหตินนโหติตถาคโตสุตฺตํ

[๒๒๓] สาวตถีนินฺทาณํ. “กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ. ภควัมมุลกา โน ภนฺเต ชมฺมา ฯเปฯ.
“รูป โข ภิกฺขเว สติ, รูป อุปาทาย รูป อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชติ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ ฯเปฯ

“ตํ กิ มนุสฺสํ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ วิปริณามชฺชมํ, อปี นุ ตํ อนฺูปาทาย เอวํ
ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺย ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ.
โน เหตํ ภนฺเต. “ยมฺปิทํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิมฺบวตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ
อนุวิจฺจิตํ มนฺสา, ตํปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ
ปณานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปณานิจฺจํ ทุกฺขํ
วิปริณามชฺชมํ, อปี นุ ตํ อนฺูปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺย ‘เนว
โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ. โน เหตํ ภนฺเต.

“ยโต จ โข ภิกฺขเว อริยสวากฺขสฺส อิมํสุ จฺจุสฺส จาเนสฺสุ
กฺขชา ปหีนา โหติ, ทุกฺขเชปีสฺส กฺขชา ปหีนา โหติ,
ทุกฺขสมฺมุทเยปีสฺส กฺขชา ปหีนา โหติ ฯเปฯ นียโต
สมฺโพธิปรายโนติ. อญฺจารสมํ.

โสตาปตฺติวโก.

อญฺจารสเวยฺยาकरणํ นิฏฺฐิตํ.

ตสฺสทฺธานํ^๑

วาทํ เอตํ มม	โส อตฺตา โน จ เม สียา
นตฺถิ กโรโต เหตุ จ	มหาทิฏฺฐเณ อฏฺฐมํ.
สสฺสโต โลโก จ	อสสฺสโต จ อนฺตวา จ
อนนฺตวา จ ตํ ชีวํ	ตํ สรีรนฺติ อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ
	สรีรนฺติ จ.
โหติ ตถาคโต ปรมรณาทิ	น โหติ ตถาคโต ปรมรณาทิ
เนว โหติ น น โหติ	ตถาคโต ปรี มรณาทิ. ^๑

๒. ทุตียเปยยาโล^๑

๑. วาตสุตตัม

[๒๒๔] สาวตถีนินทานัน. “กิสมี นุ โข ภิกขเว สติ ก็ อูปาทาย ก็ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ, น นชฺโช สนฺทนต์, น คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อุกฺกนฺติ วา อเปนฺติ วา, เอสิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ. ภควํมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ยเปย. “รูป โข ภิกขเว สติ, รูป อูปาทาย รูป อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ ยเปย เอสิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ; เวทนาย สติ ยเปย สมฺมณาย สติ ยเปย สงฺฆาเรสุ สติ ยเปย วิญฺญาณเ สติ, วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ ยเปย เอสิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ยเปย วิปริณามธมฺมํ, อปี นุ ตํ อนูปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชเวยย ‘น วาตา วายนฺติ ยเปย เอสิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “อิตฺติ โข ภิกขเว ทุกฺขเ สติ, ทุกฺขํ อูปาทาย ทุกฺขํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ ยเปย เอสิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ. “เวทนา ยเปย สมฺมณาย ยเปย สงฺฆารา ยเปย วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ยเปย วิปริณามธมฺมํ, อปี นุ ตํ อนูปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชเวยย ‘น วาตา วายนฺติ ยเปย เอสิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “อิตฺติ โข ภิกขเว ทุกฺขเ สติ, ทุกฺขํ อูปาทาย ทุกฺขํ อภินิวิสฺส

หมดอายุ 27/05/2566

เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ^๑ ‘น วาตา วายนฺติ, น นฺทฺโซ สนฺทนฺติ, น
คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺริยา อุนฺหนฺติ วา อเปนฺติ วา,
เอสิกฺกจายิฏฺฐิตาติ. ปจฺมํ.

[๒๒๕ - ๒๔๐] ปุริมคณฺหานิ หิ สตฺตรส เวยฺยากรณานิ
วิตถาเรตพฺพานิตี. สตฺตรสมํ.

๑๘. เนวโหติ นนโหติ สุตฺตํ

[๒๔๑] สาวตฺถินิทานํ. “กิสฺมี นฺุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อูปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ ‘เนว โหติ น น
โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ. ภควํมฺลกา โน ภาณฺเต ธมฺมา ยเปย.
“รูปฺเป โข ภิกฺขเว สติ, รูปํ อูปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ
อูปฺปชฺชติ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ.
“เวทนาย สติ ยเปย สญฺญาย สติ ยเปย สงฺขารेषฺสุ สติ ยเปย
วิญฺญาณเณ สติ, วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เอวํ
ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ ‘เนว โหติ [๒] น น โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณฺนาติ.

ตํ กิ มณฺญถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภาณฺเต. ยเปย วิปริณามธมฺมํ, อปิ นฺุ ตํ อนูปาทาย เอวํ
ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชเชยฺย ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ.
โน เหนฺตํ ภาณฺเต. “อิติ โข ภิกฺขเว ทฺวฺกฺเข สติ, ทฺวฺกฺขํ อูปาทาย
ทฺวฺกฺขํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อูปฺปชฺชติ ‘เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรมฺมรณฺนาติ; เวทนา ยเปย สญฺญา ยเปย สงฺขารา

๔เป๔ วิทยณณํ นิจจํ วา อนิจจํ วาติ. อนิจจํ ภนเต. ๔เป๔
วิปริณามธมมํ, อปี นุ ตํ อนุปาทาย เอวํ ทิฏฐิ อุปปชชเยย
'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาทิ. โน เहतํ ภนเต.
"อิติ โข ภิกขเว ทุกฺขे สติ ทุกฺขํ อุปาทาย ทุกฺขํ อภินิวิสส
เอวํ ทิฏฐิ อุปปชชติ 'เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรมมรณาทิ. อฏฺฐารสมํ.

๑๕. รุปีอตตาสตํ

[๒๔๒] สวตถีนินทาณ. "กิสมี นุ โข ภิกขเว สติ, ก็
อุปาทาย ก็ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฐิ อุปปชชติ 'รูปี อตฺตา โหติ
อโรโค ปรมมรณาทิ. ภควมฺมลกา โน ภนเต ธมฺมา ๔เป๔. "รูปे โข
ภิกขเว สติ, รูปี อุปาทาย รูปี อภินิวิสส เอวํ ทิฏฐิ อุปปชชติ
'รูปี อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาทิ; เวทนาย สติ ๔เป๔
สณฺณาย สติ ๔เป๔ สงฺขารेषุ สติ ๔เป๔ วิทยณณํ สติ,
วิทยณณํ อุปาทาย วิทยณณํ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฐิ อุปปชชติ
'รูปี อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาทิ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกขเว, รูปี นิจจํ วา อนิจจํ วาติ.
อนิจจํ ภนเต. ๔เป๔ วิปริณามธมมํ, อปี นุ ตํ อนุปาทาย
เอวํ ทิฏฐิ อุปปชชเยย 'รูปี อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาทิ.
โน เहतํ ภนเต. "อิติ โข ภิกขเว ทุกฺขे สติ ทุกฺขํ อุปาทาย
ทุกฺขํ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฐิ อุปปชชติ 'รูปี อตฺตา โหติ อโรโค
ปรมมรณาทิ; เวทนา ๔เป๔ สณฺญา ๔เป๔ สงฺขารา ๔เป๔ วิทยณณํ
นิจจํ วา อนิจจํ วาติ. อนิจจํ ภนเต. ๔เป๔ วิปริณามธมมํ, อปี

นุ ตํ อณุปาทาย เอวํ ทิฎฐิ อุปปชเชยฺย 'รूपิ อตฺตา โหติ
อโรโค ปรมมรณาติ. โน เหนํ ภาณเต. "อิติ โข ภิกฺขเว ทุกฺขเว
สตี, ทุกฺขํ อุปาทาย ทุกฺขํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฎฐิ อุปปชฺชติ 'รूपิ
อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาติ. เอกุณวีสติมํ.

๒๐. อรูปอตฺตาสุตฺตํ

[๒๔๓] สาวตถิณีทานํ. "กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สตี, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฎฐิ อุปปชฺชติ 'อรูปิ อตฺตา โหติ
อโรโค ปรมมรณาติ. (เปยฺยาโล). วีสติมํ.

๒๑. รูปิจอรूपิจอตฺตาสุตฺตํ

[๒๔๔] สาวตถิณีทานํ. "รูปิ จ อรูปิ จ อตฺตา โหติ
อโรโค ปรมมรณาติ. เอกุณวีสติมํ.

๒๒. เนวรूपินารूपิอตฺตาสุตฺตํ

[๒๔๕] "เนว รูปิ นารूपิ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาติ.
พาวิสติมํ.

๒๓. เอกนตฺตฺสึสุตฺตํ

[๒๔๖] "เอกนตฺตฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาติ.

๒๔. เอกนุตทุกฺขีสฺสุตฺ

[๒๔๗] “เอกนุตทุกฺขี อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ.
จตุวิสตีม.

๒๕. สฺขทุกฺขีสฺสุตฺ

[๒๔๘] “สฺขทุกฺขี อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ.
ปณฺจวิสตีม.

๒๖. อหุขมสฺสึสฺสุตฺ

[๒๔๙] “อหุขมสฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ.
ภควมฺลกา โน ภาเน ฐมา ฯเปฯ. “รูปุ โข ภิกฺขเว สติ, รูปุ
อุปาทาย รูปุ อภินิวิสฺส เหวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘อหุขมสฺสึ อตฺตา
โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ; เวทนาย สติ ฯเปฯ สณฺณาย สติ
ฯเปฯ สงฺขารेषฺ สติ ฯเปฯ วิญฺญาณเ สติ, วิญฺญาณํ อุปาทาย
วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เหวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘อหุขมสฺสึ อตฺตา
โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ.

ตํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปุ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ.
อนิจุจํ ภาเน. ฯเปฯ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นุ ตํ อนฺุปาทาย เหวํ
ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเยยฺ ‘อหุขมสฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณาทิ.
โน เหวํ ภาเน. “อิติ โข ภิกฺขเว ทุกฺขเ สติ, ทุกฺขํ อุปาทาย
ทุกฺขํ ๒๗/๐๖/๒๕๐๐ อภินิวิสฺส เหวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘อหุขมสฺสึ อตฺตา โหติ
อโรโค ปรมฺมรณาทิ; เวทนา ฯเปฯ สณฺณา ฯเปฯ สงฺขารา ฯเปฯ

วิญญานํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ. อนิจุจํ ภาณเต. ๕เป๕
 วิปริณามธมมํ, อปี นุ ตํ ออนุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺเชย
 ‘อทุกขมสฺสํ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาติ. โน เหตุํ ภาณเต.
 “อิตฺติ โข ภิกฺขเว ทุกฺขเ สติ, ทุกฺขํ อูปาทาย ทุกฺขํ อภินิวิสฺส
 เอวํ ทิฏฺฐิ อูปปชฺชติ ‘อทุกขมสฺสํ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาติ.
 จพฺพีสติมํ.

ทุตฺติยเปยฺยาโล

ตสฺสุทฺททานํ

วาทํ เอตํ มม ^๑	โส อตฺตา โน จ เม สียา
นตฺถิ กโรโต เหตุ จ ^๒	มหาทิฏฺฐเณ อฏฺฐมํ.
สสฺสโต อสสฺสโต เจว	อนฺตานนฺตวา ^๓ จ วุจฺจติ.
ตํ ชีวํ อญฺญํ ชีวญจ	ตถาคเตน จตฺตาโร.
รูปี อตฺตา โหติ	อรูปี จ อตฺตา โหติ
รูปี จ อรูปี จ อตฺตา โหติ	
เนว รูปี นารูปี อตฺตา โหติ	เอกนฺตสฺสํ อตฺตา โหติ.
เอกนฺตทุกฺขี อตฺตา โหติ	สฺขทุกฺขี อตฺตา โหติ
อทุกขมสฺสํ อตฺตา โหติ	อโรโค ปรี มรณาติ
อิมะ จพฺพีสติ สุตฺตา	ทุตฺติยวาเรน เทสิตา.

๑ ส. เอตํ มม อ. เอตมมม

๒ ส. อญฺตานนฺตา ว อ. อนฺตานนฺตา จ

๓ ส. เหตุโย อ. เหตุยา

สุยา. อุตฺททานปาโจ น ทิสฺสติ.

๓. ตติยเปยยาโล

๑. นวตสํตํ

[๒๕๐] สวตถนิทานํ. “กิสํมี นุ โข ภิกขเว สติ, กิ อปาทาย กิ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ, น นชฺโช สนฺทนฺติ, น คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อฺเทนฺติ วา อเปนฺติ วา, เอลิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ. ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ฐมา ฯเปฯ. “รูปํ โข ภิกขเว สติ, รูปํ อปาทาย รูปํ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ ฯเปฯ เอลิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ; เวทนาย สติ ฯเปฯ สณฺณาย สติ ฯเปฯ สงฺขารสฺสุ สติ ฯเปฯ วิณฺณมฺเณ สติ, วิณฺณมฺเณ อปาทาย วิณฺณมฺเณ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ ฯเปฯ เอลิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ.

ตํ กิ มณฺเณท ภิกขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นุ ตํ อนฺนํปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ ฯเปฯ เอลิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “อิตฺติ โข ภิกขเว ยถานิจฺจํ, ตํ ทฺวํ, ตสฺมี สติ, ตทฺนํปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ, น นชฺโช สนฺทนฺติ, น คพฺภินิโย วิชายนฺติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อฺเทนฺติ วา อเปนฺติ วา, เอลิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ; เวทนา ฯเปฯ สณฺณา ฯเปฯ สงฺขารา ฯเปฯ วิณฺณมฺเณ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ วิปริณามธมฺมํ, อปิ นุ ตํ อนฺนํปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ‘น วาตา วายนฺติ ฯเปฯ เอลิกฺกุจายิฏฺฐิตาติ. โน

เหตํ ภนฺเต. “อิติ โข ภิกฺขเว ยถนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ, ตสฺมี สติ
ตทฺฐปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ऐสิग्गฺจายิฏฺฐิตาติ. ปจฺมํ.

[๒๕๑ - ๒๗๔] (ทุตฺติยเปยฺยาเล วีย จตุวิสฺติ สุตฺตานิ
ปุเรตพฺพานิ.) ปณฺจวิสฺติมํ.

๒๖. อทุกฺขมสฺสึสูตฺตํ

[๒๗๕] สาวตถิณิธานํ. “กิสฺมี นฺ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
อุปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘อทุกฺขมสฺสึ อตฺตา
โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺดาติ. ภควมฺมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ฯเปฯ.
“รูปเป โข ภิกฺขเว สติ, รูป อุปาทาย รูป อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชติ ‘อทุกฺขมสฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺดาติ; เวทนาย
สติ ฯเปฯ สญฺญาย สติ ฯเปฯ สงฺขารेषฺสุ สติ ฯเปฯ วิญฺญาเณ
สติ, วิญฺญาณํ อุปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ
อุปฺปชฺชติ ‘อทุกฺขมสฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺดาติ;

ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ วิปริณามธมฺมํ, อปี นฺ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ
ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเวยฺย ‘อทุกฺขมสฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺดาติ.
โน เหตํ ภนฺเต. “อิติ โข ภิกฺขเว ยถนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ, ตสฺมี สติ,
ตทฺฐปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชติ ‘อทุกฺขมสฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค
ปรมฺมรณฺดาติ; เวทนา ฯเปฯ สญฺญา ฯเปฯ สงฺขาราย ฯเปฯ
วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. ฯเปฯ
วิปริณามธมฺมํ, อปี นฺ ตํ อนฺุปาทาย เอวํ ทิฏฺฐิ อุปฺปชฺชเวยฺย
‘อทุกฺขมสฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺดาติ. โน เหตํ ภนฺเต.

“อิติ โข ภิกฺขเว ยทนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ, จสฺมึ สติ, จทฺปาทาย เอวํ
ทิกฺขจฺจิ อปฺปชฺชติ ‘อทุกขมสฺสึ อตฺตา โหติ อโรโค ปรมมรณาติ.
ฉพฺพีสตีมํ.

ตติยเปยฺยาโล.

๔. จตุตถเปยยาโล

๑. นวาทสุตต์

[๒๗๖] สาวตถีนิทานํ. “กิสมี นุ โข ภิกขเว สติ, กิ อูปาทาย กิ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฐิ อูปปชชติ ‘น วาตา วายนติ, น นชฺโช สนฺทนติ, น กพฺภินิโย วิชายนติ, น จนฺทิมสฺสุริยา อูเทนฺติ วา อเปนฺติ วา, เอสิกกฺขจายิฏฐิตาติ. ภควมฺมุลกา โน ภนฺเต ธมฺมา อเปย. “รูปเป โข ภิกขเว สติ, รูปิ อูปาทาย รูปิ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฐิ อูปปชชติ ‘น วาตา วายนติ อเปย เอสิกกฺขจายิฏฐิตาติ; เวทนาย สติ อเปย สญฺญาย สติ อเปย สงฺขารेषฺสุ สติ อเปย วิญฺญาณเ สติ, วิญฺญาณํ อูปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสส เอวํ ทิฏฐิ อูปปชชติ ‘น วาตา วายนติ อเปย เอสิกกฺขจายิฏฐิตาติ.

ตํ กิ มณฺณถ ภิกขเว, รูปิ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ ‘เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต. “เวทนา อเปย สญฺญา อเปย สงฺขารา อเปย วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ ‘เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตตาติ. โน เหนฺตํ ภนฺเต.

“ตสฺมาติห ภิกขเว ยงฺกิณฺจิ รูปิ อตีตานุคตปจฺจุปฺปนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สุขมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา

ยนฺทฺหเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส
 อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; ยา กาจิ
 เวทนา ฯเปฯ ยา กาจิ สณฺญา ฯเปฯ เย เกจิ สงฺขารา ฯเปฯ
 ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตนาถตปฺปจฺจุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา
 โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยนฺทฺหเร สนฺติเก วา,
 สพฺพํ วิญฺญาณํ 'เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ; เอวํ ปสฺสํ ฯเปฯ
 นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ. ปจฺมํ.

[๒๗๗ - ๓๐๐] (ทุตฺติยเปยยาเล วีย จตุวีสติ สุตฺตานิ
 ปุเรตพฺพานิ.) ปณฺจวีสติมํ.

๒๖. อหุขมสฺซีสุตฺตํ

[๓๐๑] สาวตฺถีนินฺทานํ. "กิสฺมี นุ โข ภิกฺขเว สติ, กิ
 อฺปาทาย กิ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ อฺปฺปชฺชติ 'อหุขมสฺซี อตฺตา
 โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺาติ. ภควํมฺลกา โน ภาเนเต ธมฺมา ฯเปฯ.
 "รูปे โข ภิกฺขเว สติ, รูปํ อฺปาทาย รูปํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ
 อฺปฺปชฺชติ 'อหุขมสฺซี อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺาติ; เวทนาย
 สติ ฯเปฯ สณฺญา สติ ฯเปฯ สงฺขารेषฺสุ สติ ฯเปฯ วิญฺญาเณ
 สติ, วิญฺญาณํ อฺปาทาย วิญฺญาณํ อภินิวิสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ
 อฺปฺปชฺชติ 'อหุขมสฺซี อตฺตา โหติ อโรโค ปรมฺมรณฺาติ.

ตํ กิ มณฺเฑธ ภิกฺขเว, รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ.
 อนิจฺจํ ภาเนเต. "ยํ ปณานิจฺจํ, ทฺวขํ วา ตํ สุขํ วาติ. ทฺวขํ
 ภาเนเต. "ยํ ปณานิจฺจํ ทฺวขํ วิปริณามธมฺมํ, กลลํ นุ ตํ
 สมฺนุสฺสิตฺตํ 'เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม อตฺตาทิ. โน เหน็ด

ภนฺเต. “เวทนา ๕เปฯ สญฺญา ๕เปฯ สงฺขารฯ ๕เปฯ วิญฺญาณํ
 นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ. อนิจฺจํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ, ทุกฺขํ วา
 ตํ สุขํ วาติ. ทุกฺขํ ภนฺเต. “ยํ ปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ,
 กลลํ หนฺ ตํ สมฺมปฺปสฺสิตํ ‘เอตํ มม, เอโสหฺมสมฺมิ, เอโส เม
 อตฺตาทิ. โน เหนฺติ ภนฺเต.

“ตสฺมาติห ภิกฺขเว ยงฺกิณฺจิ รูปํ อตีตํ นาคตปฺปจฺจุปปนฺนํ
 อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โสพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา
 ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สพฺพํ รูปํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส
 อตฺตาทิ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ทฏฺฐพฺพํ; ยา กาจิ
 เวทนา ๕เปฯ ยา กาจิ สญฺญา ๕เปฯ เย เกจิ สงฺขารฯ ๕เปฯ
 ยงฺกิณฺจิ วิญฺญาณํ อตีตํ นาคตปฺปจฺจุปปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา
 โสพาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา,
 สพฺพํ วิญฺญาณํ ‘เนตํ มม, เนโสหฺมสมฺมิ, น เมโส อตฺตาทิ
 เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ทฏฺฐพฺพํ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก รูปสฺมีปิ นิพฺพินฺนฺตติ,
 เวทนายปิ นิพฺพินฺนฺตติ, สญฺญายปิ นิพฺพินฺนฺตติ, สงฺขารेषฺปิ
 นิพฺพินฺนฺตติ, วิญฺญาณสฺมีปิ นิพฺพินฺนฺตติ, นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ, วิราคา
 วิมูจฺจติ, วิมุตฺตสฺมี ‘วิมุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ, ‘ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ
 พุรฺหมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ.

ปฺริมคมเน อฏฺฐารส เวยฺยากรณา
 ทุตฺติยคมเน จพฺพีสํ วิตฺถาเรตพฺพานิ
 ตติยคมเน จพฺพีสํ วิตฺถาเรตพฺพานิ
 จตฺตตฺถคมเน จพฺพีสํ วิตฺถาเรตพฺพานิ.

ทิฏฺฐิสัมมุตฺตํ สมตฺตํ.

๔. โอกุณุตสยุตตัม

๑. จกขุสยุตตัม

[๓๐๒] สาวตถีนีทานัน. “จกขุ ภัทฺขเว อนิจฺจํ วิปริณามิ
อณฺณธมฺมาภาวึ, โสตํ อนิจฺจํ วิปริณามิ อณฺณธมฺมาภาวึ, ฌานํ อนิจฺจํ
วิปริณามิ อณฺณธมฺมาภาวึ, ชิวหา อนิจฺจา วิปริณามิ อณฺณธมฺมาภาวึ,
กาโย อนิจฺโจ วิปริณามิ อณฺณธมฺมาภาวึ, มโน อนิจฺโจ วิปริณามิ
อณฺณธมฺมาภาวึ; โย ภัทฺขเว อิมะ ฐมฺเม เอวํ สหฺพทฺหติ อธิมฺมจฺจติ,
อโย วุจฺจติ สหฺพชานุสสารี โอกุณฺโต สมฺมตฺตนิยามํ, สปปุริสญฺมึ
โอกุณฺโต, วีตฺติวตฺโต ปุณฺณชฺชนญฺมึ, อภพฺโพ ตํ กมฺมํ กาทฺตุ, ยํ กมฺมํ
กตฺวา นิริยํ วา ติรจฺจนายนี วา ปิตฺติวิสยํ วา อุปฺปชฺเชยฺย,
อภพฺโพว* ตาว กาลํ กาทฺตุ, ยาว น โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิกโรติ.

ยสฺส โข ภัทฺขเว อิมะ ฐมฺมา เอวํ ปณฺณาย มตฺตโส
นิชฺฌานํ ขมฺนฺติ, อโย วุจฺจติ ฐมฺมานุสสารี โอกุณฺโต สมฺมตฺตนิยามํ,
สปปุริสญฺมึ โอกุณฺโต, วีตฺติวตฺโต ปุณฺณชฺชนญฺมึ, อภพฺโพ ตํ กมฺมํ
กาทฺตุ, ยํ กมฺมํ กตฺวา นิริยํ วา ติรจฺจนายนี วา ปิตฺติวิสยํ วา
อุปฺปชฺเชยฺย, อภพฺโพว* ตาว กาลํ กาทฺตุ, ยาว น โสตาปตฺติผลํ
สจฺฉิกโรติ; โย ภัทฺขเว อิมะ ฐมฺเม เอวํ ชานาติ เอวํ ปสฺสติ, อโย
วุจฺจติ โสตาปนฺโน อวินิปาตฐมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺปายโนติ. ปจฺจม.

๒. รูปสยุตตัม

[๓๐๓] สาวตถีนีทานัน. “รูปา ภัทฺขเว อนิจฺจา วิปริณามิโน
อณฺณธมฺมาภาวโน, สหฺพทา อนิจฺจา วิปริณามิโน อณฺณธมฺมาภาวโน,

หมดอายุ 27/05/2566

* จ.,เท.,อ. อภพฺโพ จ

คนฺธา อนิจฺจา วิปริณามิโน อณฺณถาภาวิโน, รสา อนิจฺจา
วิปริณามิโน อณฺณถาภาวิโน, โผฏฺฐพฺพา อนิจฺจา วิปริณามิโน
อณฺณถาภาวิโน, ฐมา อนิจฺจา วิปริณามิโน, อณฺณถาภาวิโน; โย
ภิกฺขเว อิมํ ฐมํ เอวํ สทฺทหติ อธิมุจฺจติ, อโย วุจฺจติ
สทฺธานุสาริ โอกกนฺโต สมฺมุตตนิยามํ, สปปริสภูมि โอกกนฺโต,
วิตฺติวตฺโต ปุณฺณชฺชนภูมि, อภพฺโพ ตํ กมฺมํ กาทํ, ยํ กมฺมํ กตฺวา
นिरโย วา ติรจฺจณนโยนี วา ปิตฺติวิสโย วา อุปฺปชฺเชยฺย, อภพฺโพ
ดาว กาลํ กาทํ, ยาว น โสตาปตฺติผลํ สจฺจิกโรติ.

ยสฺส โข ภิกฺขเว อิมํ ฐมา เอวํ ปณฺณาย มตฺตโส
นิชฺฌานํ ขมฺนติ, อโย วุจฺจติ ฐมานุสาริ โอกกนฺโต สมฺมุตตนิยามํ,
สปปริสภูมि โอกกนฺโต, วิตฺติวตฺโต ปุณฺณชฺชนภูมิ, อภพฺโพ ตํ กมฺมํ
กาทํ, ยํ กมฺมํ กตฺวา นिरโย วา ติรจฺจณนโยนี วา ปิตฺติวิสโย วา
อุปฺปชฺเชยฺย, อภพฺโพ ดาว กาลํ กาทํ, ยาว น โสตาปตฺติผลํ
สจฺจิกโรติ; โย ภิกฺขเว อิมํ ฐมํ เอวํ ชานาติ,^๑ เอวํ ปสฺสติ, อโย
วุจฺจติ โสตาปนฺโน อวินิปาตฐมโม นียโต สมฺโพธิปรายโนติ. ทฺติโย.

๓. วิญฺญาณสุตฺตํ

[๓๐๔] สาวตฺถิณีทานํ. “จกฺขุวิญฺญาณํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ
วิปริณามิ อณฺณถาภาวิ, โสตวิญฺญาณํ อเปยฺย ฌานวิญฺญาณํ อเปยฺย
ชีวหาวิญฺญาณํ อเปยฺย กายวิญฺญาณํ อเปยฺย มโนวิญฺญาณํ อนิจฺจํ
วิปริณามิ อณฺณถาภาวิ; โย ภิกฺขเว อเปยฺย สจฺจิกโรติ, ยสฺส โข
ภิกฺขเว อเปยฺย สจฺจิกโรติ, โย ภิกฺขเว อเปยฺย สมฺโพธิปรายโนติ. ตติโย.

๔. สมผลสสุตํ

[๓๐๕] สวตถนิทานํ. “จกขสมผลโส ภิกขเว อนิจจา
วิปริณามิ อณณตาภาวี, โสตสมผลโส ๕เปย ฌานสมผลโส ๕เปย
ชีวหาสมผลโส ๕เปย กายสมผลโส ๕เปย มโนสมผลโส อนิจจา
วิปริณามิ อณณตาภาวี; โย ภิกขเว อิเม ฌมเม เอวํ สททหติ
อริมุจติ, อยํ วุจติ สทธานุสาร์ ๕เปย สมโพธิปราชโนติ. จตตํ.

๕. สมผลสชาสุตํ

[๓๐๖] สวตถนิทานํ. “จกขสมผลสชา ภิกขเว เวทนา
อนิจจา วิปริณามิ อณณตาภาวี; โสตสมผลสชา เวทนา ๕เปย
ฌานสมผลสชา เวทนา ๕เปย ชิวหาสมผลสชา เวทนา ๕เปย
กายสมผลสชา เวทนา ๕เปย มโนสมผลสชา เวทนา อนิจจา
วิปริณามิ อณณตาภาวี; โย ภิกขเว อิเม ฌมเม เอวํ สททหติ
อริมุจติ, อยํ วุจติ สทธานุสาร์ ๕เปย สมโพธิปราชโนติ. ปญจม.

๖. รูปสณณาสุตํ

[๓๐๗] สวตถนิทานํ. “รูปสณณา ภิกขเว อนิจจา
วิปริณามิ อณณตาภาวี; สททสณณา ๕เปย คนธสณณา ๕เปย
รสสณณา ๕เปย โผฏฐพพสณณา ๕เปย ฌมสณณา อนิจจา
วิปริณามิ อณณตาภาวี; โย ภิกขเว อิเม ฌมเม เอวํ สททหติ
อริมุจติ, อยํ วุจติ สทธานุสาร์ ๕เปย สมโพธิปราชโนติ. จญจ.

๓. รูปสญฺเจตนาสุตฺตํ

[๓๐๘] สาวตถิณีทานํ. “รูปสญฺเจตนา ภิกฺขเว อนิจฺจา วิปริณามิ
อณฺณตภาวํ; สทฺทสญฺเจตนา ๕เปยฺ คณฺธสญฺเจตนา ๕เปยฺ รสสญฺเจตนา
๕เปยฺ โผฏฺฐพฺพสญฺเจตนา ๕เปยฺ ฌมฺมสญฺเจตนา อนิจฺจา วิปริณามิ
อณฺณตภาวํ; โย ภิกฺขเว อิมํ ฌมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมุจฺจติ, อยํ
วุจฺจติ สทฺธานุสาริ ๕เปยฺ สมฺโพธิปรายโนติ. สุตตมํ.

๔. รูปตณฺหาสุตฺตํ

[๓๐๙] สาวตถิณีทานํ. “รูปตณฺหา ภิกฺขเว อนิจฺจา วิปริณามิ
อณฺณตภาวํ; สทฺทตณฺหา ๕เปยฺ คณฺธตณฺหา ๕เปยฺ รสตณฺหา
๕เปยฺ โผฏฺฐพฺพตณฺหา ๕เปยฺ ฌมฺมตณฺหา อนิจฺจา วิปริณามิ
อณฺณตภาวํ; โย ภิกฺขเว อิมํ ฌมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมุจฺจติ,
อยํ วุจฺจติ สทฺธานุสาริ ๕เปยฺ สมฺโพธิปรายโนติ. อฏฺฐมํ.

๕. ปจฺจวិชาตฺตสุตฺตํ

[๓๑๐] สาวตถิณีทานํ. “ปจฺจวิชาตฺตํ ภิกฺขเว อนิจฺจา วิปริณามิ
อณฺณตภาวํ; อาโปชาตฺตํ ๕เปยฺ เตโชชาตฺตํ ๕เปยฺ วาโยชาตฺตํ ๕เปยฺ
อากาสชาตฺตํ ๕เปยฺ วิญฺญาณชาตฺตํ อนิจฺจา วิปริณามิ อณฺณตภาวํ;
โย ภิกฺขเว อิมํ ฌมฺเม เอวํ สทฺทหติ อธิมุจฺจติ, อยํ วุจฺจติ
สทฺธานุสาริ ๕เปยฺ สมฺโพธิปรายโนติ. นวมํ.

๑๐. ขนุสตุตต์

[๓๑๑] สาวตถีนินทานํ. “รูปํ ภิกขเว อนิจจํ วิปริณามิ
อณฺณตภาวํ; เวทนา อนิจจา วิปริณามิ อณฺณตภาวํ; สญฺญา
ฯเปฯ สงฺขารํ อนิจจา วิปริณามิโน อณฺณตภาวโน; วิญฺญาณํ
อนิจจํ วิปริณามิ อณฺณตภาวํ; โย ภิกขเว อิมํ ฐมฺเม เอวํ
สทฺทหติ อธิมุจฺจติ, อยํ วุจฺจติ สทฺธานุสาริ โอกุณฺโต
สมฺมตฺตนิยามํ, สปฺปฺริสญฺมํ โอกุณฺโต, วิตฺตวตฺโต ปุณฺณชนญฺมํ,
อภพฺโพ ตํ กมฺมํ กาทํ, ยํ กมฺมํ กตฺวา นิริยํ วา ติรจฺฉานโยนี วา
ปิตฺติวิสยํ วา อุปฺปชฺเชยฺย, อภพฺโพว ตาว กาลํ กาทํ, ยาว น
โสตาปตฺติผลํ สจฺจิกโรติ.

ยสฺส โข ภิกขเว อิมํ ฐมา เอวํ ปญฺญา ย มตฺตโส
นิชฺฌานํ ขมฺนติ, อยํ วุจฺจติ ฐมานุสาริ โอกุณฺโต สมฺมตฺตนิยามํ,
สปฺปฺริสญฺมํ โอกุณฺโต, วิตฺตวตฺโต ปุณฺณชนญฺมํ, อภพฺโพ ตํ กมฺมํ
กาทํ, ยํ กมฺมํ กตฺวา นิริยํ วา ติรจฺฉานโยนี วา ปิตฺติวิสยํ วา
อุปฺปชฺเชยฺย, อภพฺโพว ตาว กาลํ กาทํ, ยาว น โสตาปตฺติผลํ
สจฺจิกโรติ; โย ภิกขเว อิมํ ฐมฺเม เอวํ ปชานาติ เอวํ ปสฺสติ, อยํ
วุจฺจติ โสตาปนฺโน อวินิปาทฐมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺราโยโนติ. ทสมํ.

โอกุณฺตสํยตฺตํ สมตฺตํ.

ตสฺสทุทานํ

จกฺขุ รูปญจ วิญฺญาณํ

ผลฺโส จ เวทนาย จ

สญฺญา จ เจตนา ตณฺหา

ธาตฺว ขนฺธเณ เต ทสาคิ.

๕. อุปปาทสัยัตถ์

๑. จกขุสสุตถ์

[๓๑๒] สาวตถีนีทาน์. “โย” ภิกขเว จกขุสสุ อุปปาโท จิตติ อภินิพพุตติ ปาตุภาโว, ทุกขสเสโส อุปปาโท, โรคาณ จิตติ, ชรามรณสสุ ปาตุภาโว; โย โสตสสุ อุปปาโท จิตติ ๔เปฯ โย ฆานสสุ อุปปาโท จิตติ ๔เปฯ โย ชิวหาย อุปปาโท จิตติ ๔เปฯ โย กายสสุ อุปปาโท จิตติ ๔เปฯ โย มนสสุ อุปปาโท จิตติ อภินิพพุตติ ปาตุภาโว, ทุกขสเสโส อุปปาโท, โรคาณ จิตติ, ชรามรณสสุ ปาตุภาโว.

โย จ ภิกขเว จกขุสสุ นิโรโธ รูปสโม อตถงคโม, ทุกขสเสโส นิโรโธ, โรคาณ รูปสโม, ชรามรณสสุ อตถงคโม; โย โสตสสุ นิโรโธ ๔เปฯ โย ฆานสสุ นิโรโธ ๔เปฯ โย ชิวหาย นิโรโธ ๔เปฯ โย กายสสุ นิโรโธ ๔เปฯ โย มนสสุ นิโรโธ รูปสโม อตถงคโม, ทุกขสเสโส นิโรโธ, โรคาณ รูปสโม, ชรามรณสสุ อตถงคโมติ. - ปจมี.

๒. รูปสสุตถ์

[๓๑๓] สาวตถีนีทาน์. “โย” ภิกขเว รูปาน์ อุปปาโท จิตติ อภินิพพุตติ ปาตุภาโว, ทุกขสเสโส อุปปาโท, โรคาณ จิตติ, ชรามรณสสุ ปาตุภาโว, โย สหุทาน์ ๔เปฯ โย คนฺธาน์ ๔เปฯ โย รสาน์ ๔เปฯ โย โผฏฺฐพฺพาน์ ๔เปฯ โย ฌมฺมาน์ อุปปาโท จิตติ อภินิพพุตติ ปาตุภาโว, ทุกขสเสโส อุปปาโท, โรคาณ จิตติ, ชรามรณสสุ ปาตุภาโว.

โย จ โข ภิกขเว รูปานํ นโรโร วูปสโม อตถงคโม,
 ทุกขสเสโส นโรโร, โรคานํ วูปสโม, ชรามรณสส อตถงคโม; โย
 สทททานํ ๕เปย โย คนธานํ ๕เปย โย รสานํ ๕เปย โย
 โผฏฐพพานํ ๕เปย โย ฌมานํ นโรโร วูปสโม อตถงคโม,
 ทุกขสเสโส นโรโร, โรคานํ วูปสโม, ชรามรณสส อตถงคโมติ. ทุตติยํ.

๓. วิญญานสตุตํ

[๓๑๔] สาวตถีนิทานํ. “โย ภิกขเว จกขุวิญญานสส
 อูปปาโท จิตติ ๕เปย ชรามรณสส ปาตุภาโว ๕เปย โย
 มโนวิญญานสส อูปปาโท จิตติ ๕เปย ชรามรณสส ปาตุภาโว.

โย จ โข ภิกขเว จกขุวิญญานสส นโรโร ๕เปย
 ชรามรณสส อตถงคโม, โย มโนวิญญานสส นโรโร ๕เปย
 ชรามรณสส อตถงคโมติ. ตติยํ.

๔. สมผลสสุตํ

[๓๑๕] สาวตถีนิทานํ. “โย ภิกขเว จกขุสมผลสส
 อูปปาโท จิตติ ๕เปย ชรามรณสส ปาตุภาโว ๕เปย โย
 มโนสมผลสส อูปปาโท จิตติ ๕เปย ชรามรณสส ปาตุภาโว.

โย จ โข ภิกขเว จกขุสมผลสส นโรโร ๕เปย
 ชรามรณสส อตถงคโม ๕เปย โย มโนสมผลสส นโรโร ๕เปย
 ชรามรณสส อตถงคโมติ. จตุตถํ.

๕. สมุผลสชาสุตตัม

[๓๑๖] สาวตถีนิทานัน. “โย ภิกขเว จกขุสมุผลสชาย เวทนาย อุปปาโท จิตติ ะเปย ฆรามรณสส ปาตุภาโว ะเปย โย มโนสมุผลสชาย เวทนาย อุปปาโท จิตติ อภินิพพตติ ปาตุภาโว, ทุกขสเสสโส อุปปาโท, โรคานัน จิตติ, ฆรามรณสส ปาตุภาโว.

โย จ ไซ ภิกขเว จกขุสมุผลสชาย เวทนาย นิโรโธ วุปสโม ะเปย ฆรามรณสส อตถงคโม ะเปย โย มโนสมุผลสชาย เวทนาย นิโรโธ วุปสโม อตถงคโม, ทุกขสเสสโส นิโรโธ, โรคานัน วุปสโม, ฆรามรณสส อตถงคโมติ. ปญจมน.

๖. สญญาสุตตัม

[๓๑๗] สาวตถีนิทานัน. “โย ภิกขเว รูปสญญาย อุปปาโท จิตติ ะเปย ฆรามรณสส ปาตุภาโว ะเปย โย ฌมมสญญาย อุปปาโท จิตติ อภินิพพตติ ปาตุภาโว, ทุกขสเสสโส อุปปาโท, โรคานัน จิตติ ฆรามรณสส ปาตุภาโว.

โย จ ไซ ภิกขเว รูปสญญาย นิโรโธ ะเปย ฆรามรณสส อตถงคโม ะเปย โย ฌมมสญญาย นิโรโธ วุปสโม อตถงคโม, ทุกขสเสสโส นิโรโธ, โรคานัน วุปสโม, ฆรามรณสส อตถงคโมติ. จญจัน.

๗. สญเจตนาสุตตัม

[๓๑๘] สาวตถีนิทานัน. “โย ภิกขเว รูปสญเจตนาย อุปปาโท จิตติ ะเปย ฆรามรณสส ปาตุภาโว ะเปย โย ฌมมสญเจตนาย อุปปาโท จิตติ ะเปย ฆรามรณสส ปาตุภาโว.

โย จ โข ภิกขเว รุปสญเจตนาย นโรโธ ๕เปฯ
 ฐรามรณสฺส อตฺถงคโม ๕เปฯ โย ฐมฺมสญเจตนาย นโรโธ
 ฐปสโม อตฺถงคโม, ทุกฺขสฺเสสฺ, นโรโธ, โรคานํ ฐปสโม,
 ฐรามรณสฺส อตฺถงคโมติ. สตฺตมํ.

๘. ตณฺหาสํตํ

[๓๑๙] สาวตฺถิณิทานํ. “โย ภิกขเว รุปตณฺหาเย อปฺปาโท
 จิตฺติ ๕เปฯ ฐรามรณสฺส ปาตุภาโว ๕เปฯ โย ฐมฺมตณฺหาเย
 อปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว, ทุกฺขสฺเสสฺ อปฺปาโท,
 โรคานํ จิตฺติ, ฐรามรณสฺส ปาตุภาโว.

โย จ โข ภิกขเว รุปตณฺหาเย นโรโธ ๕เปฯ ฐรามรณสฺส
 อตฺถงคโม ๕เปฯ โย ฐมฺมตณฺหาเย นโรโธ ฐปสโม อตฺถงคโม,
 ทุกฺขสฺเสสฺ นโรโธ, โรคานํ ฐปสโม, ฐรามรณสฺส อตฺถงคโมติ. อฏฺฐมํ.

๙. ฐาตุสํตํ

[๓๒๐] สาวตฺถิณิทานํ. “โย ภิกขเว ปจฺวีฐาตุยา อปฺปาโท
 จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว ๕เปฯ ฐรามรณสฺส ปาตุภาโว; โย
 อาโปฐาตุยา ๕เปฯ โย เตโชฐาตุยา ๕เปฯ โย วาโยฐาตุยา
 ๕เปฯ โย อากาสฐาตุยา ๕เปฯ โย วิญญานฐาตุยา อปฺปาโท
 จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ ปาตุภาโว, ทุกฺขสฺเสสฺ อปฺปาโท, โรคานํ จิตฺติ,
 ฐรามรณสฺส ปาตุภาโว.

โย จ โข ภิกขเว ปจฺวีฐาตุยา นโรโธ ๕เปฯ ฐรามรณสฺส
 อตฺถงคโม; โย อาโปฐาตุยา นโรโธ ๕เปฯ ฐรามรณสฺส อตฺถงคโม;

โย เตโชชาตฺตยา นิโรโห อเปฯ โย วาโยชาตฺตยา นิโรโห อเปฯ
โย อากาสชาตฺตยา นิโรโห อเปฯ โย วิญฺเฌนชาตฺตยา นิโรโห
รูปสโม อตฺตงฺคโม, ทุกฺขสฺเสสฺส นิโรโห, โรคานํ รูปสโม,
ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ. นวมํ.

๑๐. ขนฺธสุตฺตํ

[๓๒๑] สวตฺถีนิทานํ. “โย ภิกฺขเว รูปสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ
อภินิพฺพตฺติ ปาตฺตภาโว, ทุกฺขสฺเสสฺส อุปฺปาโท, โรคานํ จิตฺติ,
ชรามรณสฺส ปาตฺตภาโว; โย เวทนาย อเปฯ โย สญฺเฌน อเปฯ
โย สงฺขารานํ อเปฯ โย วิญฺเฌนสฺส อุปฺปาโท จิตฺติ อภินิพฺพตฺติ
ปาตฺตภาโว, ทุกฺขสฺเสสฺส อุปฺปาโท, โรคานํ จิตฺติ ชรามรณสฺส
ปาตฺตภาโว.

โย จ โห ภิกฺขเว รูปสฺส นิโรโห รูปสโม อตฺตงฺคโม,
ทุกฺขสฺเสสฺส นิโรโห, โรคานํ รูปสโม, ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโม; โย
เวทนาย อเปฯ โย สญฺเฌน อเปฯ โย สงฺขารานํ อเปฯ โย
วิญฺเฌนสฺส นิโรโห รูปสโม อตฺตงฺคโม, ทุกฺขสฺเสสฺส นิโรโห,
โรคานํ รูปสโม, ชรามรณสฺส อตฺตงฺคโมติ. ทสมํ.

อุปฺปาทสํยฺตฺตํ สมตฺตํ.

ตสฺสุทฺททานํ

จกฺขุ รูปญจ วิญฺเฌนํ	ผสฺโส จ เวทนาย จ
สญฺเฌน จ เจตนา ตณฺหา	ชาตฺต ขนฺธเณ เต ทสาดิ.

๖. กิเลสตัณยุตฺตํ

๑. จกฺขุสฺสยุตฺตํ

[๓๒๒] สาวตถิณีทานํ. “โย ภิกฺขเว จกฺขุสฺสมี ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกเกโส; โย โสตสฺสมี ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกเกโส; โย ฆานสฺสมี ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกเกโส; โย ชิวหาย ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกเกโส; โย กายสฺสมี ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกเกโส; โย มนสฺสมี ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกเกโส; ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิมेषฺส จสฺส จาเนสฺส เจตโส อุกฺกเกโส ปหีนो โหติ, เนกขมมณินฺนํ จสฺส จิตฺตํ โหติ, เนกขมมปรีภาวิตํ จิตฺตํ กมฺมณียํ ขายติ อภิญญา สจฺฉิกรณียेषฺส ฐมฺเมสฺสูติ. ปจฺจํ.

๒. รูပ္สฺสยุตฺตํ

[๓๒๓] สาวตถิณีทานํ. “โย ภิกฺขเว รูပ္เปสฺส ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกเกโส; โย สทฺทेषฺส ๔เปยฺย โย คณฺเฐสฺส ๔เปยฺย โย รเสสฺส ๔เปยฺย โย โผฏฺฐพฺเพสฺส ๔เปยฺย โย ฐมฺเมสฺส ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกเกโส; ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิมेषฺส จสฺส จาเนสฺส เจตโส อุกฺกเกโส ปหีนो โหติ, เนกขมมณินฺนํ จสฺส จิตฺตํ โหติ, เนกขมมปรีภาวิตํ จิตฺตํ กมฺมณียํ ขายติ อภิญญา สจฺฉิกรณียेषฺส ฐมฺเมสฺสูติ. ทฺวติยํ.

๓. วิญญานสุตฺตํ

[๓๒๔] สาวตฺถิณีทานํ. “โย ภิกฺขเว จกฺขุวิญญานสฺมี
 จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกิลโส; โย โสตวิญญานสฺมี ๗เปฯ
 โย ฆานวิญญานสฺมี ๗เปฯ โย ชิวหาวิญญานสฺมี ๗เปฯ โย
 กายวิญญานสฺมี ๗เปฯ โย มโนวิญญานสฺมี จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส
 อุกฺกิลโส; ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิมสฺส จสฺส จาเนสฺส
 เจตโส อุกฺกิลโส ปหิโน โหติ, เนกขมฺมนินฺนํ จสฺส จิตฺตํ โหติ,
 เนกขมฺมปรีภาวิตํ จิตฺตํ กมฺมนิยํ ขายติ อภิญญา สจฺฉิกรณียสฺส
 ฐมฺเมสุติ. ตติยํ.

๔. สมฺพสฺสสุตฺตํ

[๓๒๕] สาวตฺถิณีทานํ. “โย ภิกฺขเว จกฺขุสมฺพสฺสสฺมี
 จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกิลโส; โย โสตสมฺพสฺสสฺมี ๗เปฯ
 โย ฆานสมฺพสฺสสฺมี ๗เปฯ โย ชิวหาสมฺพสฺสสฺมี ๗เปฯ โย
 กายสมฺพสฺสสฺมี ๗เปฯ โย มโนสมฺพสฺสสฺมี จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส
 อุกฺกิลโส; ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ๗เปฯ อภิญญา สจฺฉิกรณียสฺส
 ฐมฺเมสุติ. จตุตฺถํ.

๕. สมฺพสฺสชาสุตฺตํ

[๓๒๖] สาวตฺถิณีทานํ. “โย ภิกฺขเว จกฺขุสมฺพสฺสชา
 เวทนาย จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุกฺกิลโส; โย โสตสมฺพสฺสชา
 เวทนาย ๗เปฯ โย ฆานสมฺพสฺสชา เวทนาย ๗เปฯ โย
 ชิวหาสมฺพสฺสชา เวทนาย ๗เปฯ โย กายสมฺพสฺสชา เวทนาย
 ๗เปฯ โย มโนสมฺพสฺสชา เวทนาย จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส

อุปกุกิเลโส; ยโต โข ภิกขเว ภิกขุโน ๕เปฯ อภิญญา
สจฺฉิกรณียะสุ ฅมเมสุติ. ปณจมํ.

๖. สญญาสุตํ

[๓๒๗] สวตถึนิทานํ. “โย ภิกขเว รุปสญญาย จนฺทราโค,
จิตฺตสฺเสโส อุปกุกิเลโส; โย สทฺทสญญาย ๕เปฯ โย คนฺธสญญาย
๕เปฯ โย รสสญญาย ๕เปฯ โย โผฏฺฐพฺพสญญาย ๕เปฯ โย
ฅมฺมสญญาย จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุปกุกิเลโส; ยโต โข
ภิกขเว ภิกขุโน ๕เปฯ อภิญญา สจฺฉิกรณียะสุ ฅมเมสุติ. จญฺจํ.

๗. สญเจตนาสุตํ

[๓๒๘] สวตถึนิทานํ. “โย ภิกขเว รุปสญเจตนาย
จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุปกุกิเลโส; โย สทฺทสญเจตนาย ๕เปฯ
โย คนฺธสญเจตนาย ๕เปฯ โย รสสญเจตนาย ๕เปฯ โย
โผฏฺฐพฺพสญเจตนาย ๕เปฯ โย ฅมฺมสญเจตนาย จนฺทราโค,
จิตฺตสฺเสโส อุปกุกิเลโส; ยโต โข ภิกขเว ภิกขุโน ๕เปฯ
อภิญญา สจฺฉิกรณียะสุ ฅมเมสุติ. สตฺตมํ.

๘. ตณหาสุตํ

[๓๒๙] สวตถึนิทานํ. “โย ภิกขเว รุปตณฺหา ย จนฺทราโค,
จิตฺตสฺเสโส อุปกุกิเลโส; โย สทฺทตณฺหา ย ๕เปฯ โย คนฺธตณฺหา ย
๕เปฯ โย รสตณฺหา ย ๕เปฯ โย โผฏฺฐพฺพตณฺหา ย ๕เปฯ โย
ฅมฺมตณฺหา ย จนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อุปกุกิเลโส; ยโต โข
ภิกขเว ภิกขุโน ๕เปฯ อภิญญา สจฺฉิกรณียะสุ ฅมเมสุติ. อญฺจมํ.

๕. ธาตุสุตฺตํ

[๓๓๐] สาวตฺถิณิทานํ. “โย ภิกฺขเว ปจฺจวาทูยา ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อูปกฺกิลโส; โย อาโปธาทูยา ๕เปฯ โย เตโชธาทูยา ๕เปฯ โย วาโยธาทูยา ๕เปฯ โย อากาสธาทูยา ๕เปฯ โย วิญญานธาทูยา ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อูปกฺกิลโส; ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิมสฺสุ จสฺสุ จาเนสฺสุ เจตโส อูปกฺกิลโส ปหีนโ หิติ, เนกขมฺมนินฺนํ จสฺส จิตฺตํ โหติ, เนกขมฺมปรีภาวิทํ จิตฺตํ กมฺมนิยํ ขายติ อภิญญา สจฺฉนิกรณียสฺสุ ฌมฺเมสฺสุติ. นวมํ.

๑๐. ขนฺธสุตฺตํ

[๓๓๑] สาวตฺถิณิทานํ. “โย ภิกฺขเว รูปสฺมี ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อูปกฺกิลโส; ๕เปฯ โย วิญญานสฺมี ฉนฺทราโค, จิตฺตสฺเสโส อูปกฺกิลโส; ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิมสฺสุ จสฺสุ จาเนสฺสุ เจตโส อูปกฺกิลโส ปหีนโ หิติ, เนกขมฺมนินฺนํ จสฺส จิตฺตํ โหติ, เนกขมฺมปรีภาวิทํ จิตฺตํ กมฺมนิยํ ขายติ อภิญญา สจฺฉนิกรณียสฺสุ ฌมฺเมสฺสุติ. ทสมํ.

กิเลสสํยุตฺตํ สมตฺตํ.

ตสฺสุทฺตทานํ

จกฺขุ รูปญจ วิญญานํ	ผสฺโส จ เวทนาย จ
สญฺญา จ เจตนา ตณฺหา	ธาทู ขนฺธเณ เต ทสาคิ.

๗. สาริปุตตสัมุตตัม

๑. วิเวกขสuttam

[๓๓๒] เอกัง สมยํ อายสฺมา สาริปุตฺโต สวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเณ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเณ. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต
ปุปฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สวตฺถิ ปิณฑาย
ปาวีสี, สวตฺถิยํ ปิณฑาย จริตฺวา ปจฺจามตฺตํ ปิณฑปาทปฏิกกนฺโต,
เยน อนฺธวณฺโณ, เตนฺอุปสงฺกมิ, ทิวาวิหาราย อนฺธวณฺโณ อชฺโหมคาเหตุวา
อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมูลเณ ทิวาวิหารํ นิสีทิ.

อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต สายณฺหสมยํ ปฏฺฐิสลฺลانا
วฺภูจฺโติ, เยน เชตวนฺโณ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเณ, เตนฺอุปสงฺกมิ.
อทุทสา โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ ทูรโตว
อาคจฺจนฺตํ, ทิสฺวาน อายสฺมนฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทวโจ “วิปฺปสฺสนฺนานิ
โข เต อาวุโส สาริปุตฺต อินฺทริยานิ, ปริสฺสุทฺโธ มุขวณฺโณ
ปริโยทาโต, กตเมนาเยสฺมา สาริปุตฺโต อชฺช วิหารเณ วิหาสีติ.

“อิธํ อาวุโส วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ธมฺเมหิ
สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกขํ ปิตฺติสุขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ;
ตสฺส มยฺหิ อาวุโส น เหวํ โหติ ‘อหํ ปจฺมํ ฌานํ สมาปชฺชามิ’ติ วา,
‘อหํ ปจฺมํ ฌานํ สมาปนฺโนติ วา, ‘อหํ ปจฺมา ฌานา วฺภูจฺโติ’ติ วาติ.
“ตถา हि ปนายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส ทีฆรตฺตํ อหํการมมํการ-
มานานุสฺยา สฺสสมฺมุตฺตา, ตสฺมา อายสฺมโต สาริปุตฺตสฺส น เหวํ
โหติ ^{๒๗๖} ‘อหํ ปจฺมํ ฌานํ สมาปชฺชามิ’ติ วา, ‘อหํ ปจฺมํ ฌานํ
สมาปนฺโนติ วา, ‘อหํ ปจฺมา ฌานา วฺภูจฺโติ’ติ วาติ. ปจฺมํ.

๒. อวิตกกุสตุตํ

[๓๓๓] สาวตถีนินทานํ. อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท
ชฺเปยฺย อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทวโจ “วิปฺปสฺนฺนานิ โข เต
อาวุโส สารีปุตฺต อินฺทฺริยานิ, ปริสุทฺโธ มุขวณฺโณ ปรีโยทาโต,
กตเมนาयสฺมา สารีปุตฺโต อชฺช วิหารเณ วิหาสีติ.

“อิธํ อาวุโส วิตกกุวิจารานํ วูปสฺมา อชฺชตฺตํ สมฺปสาทนํ
เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกกํ อวิจาร์ สมาริच्छํ ปิติสฺซํ ทุตฺติยํ ฌานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรามิ; ตสฺส มยฺหิ อาวุโส น เอวํ โหติ ‘อหํ
ทุตฺติยํ ฌานํ สมฺปาชฺชามิตี วา, ‘อหํ ทุตฺติยํ ฌานํ สมฺปาปนฺโนติ วา,
‘อหํ ทุตฺติยา’ ฌานา วุญฺจโติติ วาติ. “ตถา हि ปณายสฺมโต
สารีปุตฺตสฺส ทิฆมฺมตฺตํ อหํการมมํการมานานุสฺยา สุสฺมฺหตา, ตสฺมา
อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส น เอวํ โหติ ‘อหํ ทุตฺติยํ ฌานํ
สมฺปาชฺชามิตี วา, ‘อหํ ทุตฺติยํ ฌานํ สมฺปาปนฺโนติ วา, ‘อหํ
ทุตฺติยา ฌานา วุญฺจโติติ วาติ. ทุตฺติยํ.

๓. ปิติสุตฺตํ

[๓๓๔] สาวตถีนินทานํ. อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท
ชฺเปยฺย วิปฺปสฺนฺนานิ โข เต อาวุโส สารีปุตฺต อินฺทฺริยานิ
ปริสุทฺโธ มุขวณฺโณ ปรีโยทาโต, กตเมนาयสฺมา สารีปุตฺโต อชฺช
วิหารเณ วิหาสีติ.

“อิธํ อาวุโส ปิตฺติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหฺรามิ”
สโต ๑ สมฺปชาโน สุขญจ กาเยน ปฏิสฺสเวเทมิ, ยนฺตํ อริยา

อาจิขุขณฺติ 'อุเปกขโก สติมา สุขวิหารีติ, ตติยํ ฌานํ อุปสมปชฺช
 วิหรามิ; ตสฺส มยฺหํ อาวุโส น เอวํ โหติ 'อหํ ตติยํ ฌานํ
 สมาปชฺชามิตี วา, 'อหํ ตติยํ ฌานํ สมาปนฺโนติ วา, 'อหํ ตติยา
 ฌานา วุฏฺฐิโตติ วาติ. "ตถา हि ปณายสมโต สารีปุตฺตสฺส ที่มฺรตตํ
 อหํการมมํการมานานุสยา สุขมฺหตา, ตสฺมา आयสมโต สารีปุตฺตสฺส
 น เอวํ โหติ 'อหํ ตติยํ ฌานํ สมาปชฺชามิตี วา, 'อหํ ตติยํ
 ฌานํ สมาปนฺโนติ วา, 'อหํ ตติยา ฌานา วุฏฺฐิโตติ วาติ. ตติยํ.

๔. อุเปกขาสุตต์

[๓๓๕] สาวตถิณิทานํ. อทฺทสา โข आयสฺมา อานนฺโท
 ๗เป๗ วิปฺปสฺสนานํ โข เต อาวุโส สารีปุตฺต อินฺทฺริยานิ,
 ปริสุทฺโธ มุขวณฺโณ ปรีโยทาโต, กตเมนายสฺมา สารีปุตฺโต อชฺช
 วิหาเรน วิหาสีติ.

"อิธํ อาวุโส สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา
 ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ
 อุเปกขาสติปาริสฺสฺสึ จตฺตถํ ฌานํ อุปสมปชฺช วิหรามิ; ตสฺส
 มยฺหํ อาวุโส น เอวํ โหติ 'อหํ จตฺตถํ ฌานํ สมาปชฺชามิตี วา,
 'อหํ จตฺตถํ ฌานํ สมาปนฺโนติ วา, 'อหํ จตฺตถา ฌานา
 วุฏฺฐิโตติ วาติ. "ตถา हि ปณายสมโต สารีปุตฺตสฺส ที่มฺรตตํ
 อหํการมมํการมานานุสยา สุขมฺหตา, ตสฺมา आयสมโต
 สารีปุตฺตสฺส น เอวํ โหติ 'อหํ จตฺตถํ ฌานํ สมาปชฺชามิตี วา,
 'อหํ จตฺตถํ ฌานํ สมาปนฺโนติ วา, 'อหํ จตฺตถา ฌานา
 วุฏฺฐิโตติ วาติ. จตฺตถํ.

๕. อากาธานญายตนสูตรํ

[๓๓๖] สาวตถิณีทานิ. อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท
ฯเปฯ “อิธํ อวฺโส สพฺพโส รุปสณฺณํ สมตฺกุกฺมา ปฏฺิขสณฺณํ
อตฺถงฺกมา นานตฺตสณฺณํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ
อากาธานญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ ฯเปฯ วุฏฺฐิตฺติ วาติ. ปญฺจมํ.

๖. วิญฺญาณญายตนสูตรํ

[๓๓๗] สาวตถิณีทานิ. อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท
ฯเปฯ “อิธํ อวฺโส สพฺพโส อากาธานญายตนํ สมตฺกุกฺม
‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ
ฯเปฯ วุฏฺฐิตฺติ วาติ. จญฺจํ.

๗. อากิณฺจณญายตนสูตรํ

[๓๓๘] สาวตถิณีทานิ. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต
ฯเปฯ “อิธํ อวฺโส สพฺพโส วิญฺญาณญายตนํ สมตฺกุกฺม
‘นตฺถิ กิณฺจิตฺติ อากิณฺจณญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ ฯเปฯ
วุฏฺฐิตฺติ วาติ. สตฺตมํ.

๘. เนวสณฺณานาสณฺณายตนสูตรํ

[๓๓๙] สาวตถิณีทานิ. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ฯเปฯ
“อิธํ อวฺโส อากิณฺจณญายตนํ สมตฺกุกฺม เนวสณฺณานาสณฺณายตนํ
อุปสมฺปชฺช วิหรามิ ฯเปฯ วุฏฺฐิตฺติ วาติ. อญฺจมํ.

๙. นิโรธสมาปตติสุตต

[๓๔๐] เอกิ สมย อายสฺมา สาริปุตโต สาวตถิย วิหริติ
 เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา สาริปุตโต
 ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สาวตถิ ปิณฑาย
 ปาวิสิ, สาวตถิยํ ปิณฑาย จริตฺวา ปจฺจามตฺตํ ปิณฑปาทปฏิกุกนโต,
 เยน อนฺธวณฺ, เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย, อนฺธวณฺ อชฺโฆคาเหตุวา
 อณฺเฏตรสฺมี รุกฺขมฺULE ทิวาวิหารํ นิสิติ.

อถ โข อายสฺมา สาริปุตโต สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลนา
 วุฏฺฐิตฺ, เยน เขตวณฺ อนาถปิณฑิกสฺส อารามเ, เตนฺอุปสงฺกมิ.
 อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท อายสมฺนตฺตํ สาริปุตตํ ทูรโต
 อากจฺจนตฺ, ทิสฺวาน อายสมฺนตฺตํ สาริปุตตํ เอตทวโจ "วิปฺปสฺสนา น โข
 เต อาวุโส สาริปุตฺต อิทฺทริยานิ ปริสฺสุทฺโธ มุขวณฺโณ ปรีโยทาโต,
 กตเมนา ยสฺมา สาริปุตโต อชฺช วิหาเรณ วิหาสิติ.

"อิทาหิ อาวุโส สพุพฺโส เนวสญฺญานาสนญฺญาตนํ
 สมตฺติกมฺม สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ; ตสฺส มยฺหิ
 อาวุโส น เอวํ โหติ 'อหิ สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ สมาปชฺชามิตี วา,
 'อหิ สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ สมาปนฺโนติ วา, 'อหิ สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธา
 วุฏฺฐิตฺติ วาติ. "ตถา หิ ปนายสมฺโต สาริปุตฺตสฺส ที่มฺรตฺตํ
 อหฺงการมมฺงการมานา นุสยา สฺสุมฺหตา, ตสฺมา อายสมฺโต
 สาริปุตฺตสฺส น เอวํ โหติ 'อหิ สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ สมาปชฺชามิตี วา,
 'อหิ สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธํ สมาปนฺโนติ วา, 'อหิ สญฺญาเวทยิตฺตนิโรธา
 วุฏฺฐิตฺติ วาติ. นวม.

๑๐. สัจจิมุขีสุตฺตํ

[๓๔๑] เอกํ สมยํ อายสฺมา สาริปุตฺโต ราชคเห วิหริตฺวา
 เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป. อถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต
 ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ราชคหํ^๑ ปิณฑาทาย
 ปาวิสิ, ราชคเห สปทานํ ปิณฑาทาย จริตฺวา ตํ ปิณฑปาตํ
 อณฺเฏตรํ กุฑฺดํ^๒ นิสฺสาย ภูณฺชติ.^๓ อถ โข สัจจิมุขี^๔ ปริพฺพาชกา,
 เยนายสฺมา สาริปุตฺโต, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตํ
 สาริปุตฺตํ เอตทวโจ “กึ นฺ โข สมณ อโฆมุโข ภูณฺชสีติ. “น
 ขวาทํ ภคินิ อโฆมุโข ภูณฺชามีติ. “เตนहि สมณ อุพฺภมุโข
 ภูณฺชสีติ. “น ขวาทํ ภคินิ อุพฺภมุโข ภูณฺชามีติ. “เตนहि สมณ
 ทิสามุโข ภูณฺชสีติ. “น ขวาทํ ภคินิ ทิสามุโข ภูณฺชามีติ. “เตนहि
 สมณ วิทิสามุโข ภูณฺชสีติ. “น ขวาทํ ภคินิ วิทิสามุโข
 ภูณฺชามีติ.

“กึ นฺ สมณ อโฆมุโข ภูณฺชสีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานโน ‘น
 ขวาทํ ภคินิ อโฆมุโข ภูณฺชามีติ วเทสิ, ‘เตนहि สมณ อุพฺภมุโข
 ภูณฺชสีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานโน, ‘น ขวาทํ ภคินิ อุพฺภมุโข
 ภูณฺชามีติ วเทสิ, ‘เตนहि สมณ ทิสามุโข ภูณฺชสีติ อิติ ปุณฺณโจ
 สมานโน ‘น ขวาทํ ภคินิ ทิสามุโข ภูณฺชามีติ วเทสิ, ‘เตนहि
 สมณ วิทิสามุโข ภูณฺชสีติ อิติ ปุณฺณโจ สมานโน ‘น ขวาทํ ภคินิ
 วิทิสามุโข ภูณฺชามีติ วเทสิ, กถณฺจจริहि สมณ ภูณฺชสีติ.

“เย หิ เกจิ ภคินี สมณพราหมณา วตถุวิชา-
 ติรจฺจนวิชฺชาเย มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปนฺติ, อิเม วุจฺจนฺติ ภคินี
 สมณพราหมณา อโธมุขา ภุญฺชนฺติ;^๑ เย หิ เกจิ ภคินี
 สมณพราหมณา นกฺขตฺตวิชฺชาติรจฺจนวิชฺชาเย มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ
 กปฺเปนฺติ, อิเม วุจฺจนฺติ ภคินี สมณพราหมณา อพฺภมุขา ภุญฺชนฺติ;
 เย หิ เกจิ ภคินี สมณพราหมณา ทูเตยฺยปฺหิณฺคณฺณนุโยคา^๒
 มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปนฺติ, อิเม วุจฺจนฺติ ภคินี สมณพราหมณา
 ทิสามุขา ภุญฺชนฺติ; เย หิ เกจิ ภคินี สมณพราหมณา
 องฺควิชฺชาติรจฺจนวิชฺชาเย มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปนฺติ, อิเม
 วุจฺจนฺติ ภคินี สมณพราหมณา วิทิสามุขา ภุญฺชนฺติ; โส ขวาทํ
 ภคินี น วตถุวิชาติรจฺจนวิชฺชาเย มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปมิ,
 น นกฺขตฺตวิชฺชาติรจฺจนวิชฺชาเย มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปมิ, น
 ทูเตยฺยปฺหิณฺคณฺณนุโยคา มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปมิ, น
 องฺควิชฺชาติรจฺจนวิชฺชาเย มิจฺฉาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปมิ, ฐมฺเมณ
 ภิกฺขุ ปริเยสํ, ฐมฺเมณ ภิกฺขุ ปริเยสํ ภาณฺชาเมตี.

อถ โข สัจมุขี ปริพฺพาชิกา ราชคฺเห รติยาเย รติยํ
 สิงฺฆาฏเกณ สิงฺฆาฏกํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาโรเจสิ “ฐมฺมิกํ สมณฺหา
 สกฺยปฺตฺติยา อาหารํ อาหาเรนฺติ, อนนฺตํ สมณฺหา สกฺยปฺตฺติยา
 อาหารํ อาหาเรนฺติ, เทถ สมณฺหานํ สกฺยปฺตฺติยานํ ปิณฺทนฺติ.
 ทสมํ.

สาริปุตฺตสยุดต์ สมตฺต.

ตสฺสทฺททานํ

วิเวกํ อวิตกกํ^๑ จ

ปีติ อูปะกฺขาจตุตถกํ

อากาสณฺเจว วิญญาณํ

อากิณฺณเจวสณฺณินา^๒

นิโรธะ^๓ นวโม วุตโต

ทสมํ สฺฐิจมุขิ จาติ.

๘. นาคสัณฺฑิต์

๑. สุทฺธิกสุทฺตํ

[๓๔๒] สาวตฺถิณีทานํ. “จตฺสฺส อีมา ภิกฺขเว นาคโยนิโย, กตมา จตฺสฺส, อณฺทชา นาคา ชลาพุชา นาคา สัเสทชา นาคา โอปปาติกา^{*} นาคา; อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสฺส นาคโยนิโยติ. ปจฺมํ.

๒. ปณีตตรสุทฺตํ

[๓๔๓] สาวตฺถิณีทานํ. “จตฺสฺส อีมา ภิกฺขเว นาคโยนิโย, กตมา จตฺสฺส, อณฺทชา นาคา ชลาพุชา นาคา สัเสทชา นาคา โอปปาติกา นาคา; ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทเชหิ นาคเหิ ชลาพุชา จ สัเสทชา จ โอปปาติกา จ นาคา ปณีตตรา; ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทเชหิ จ ชลาพุเชหิ จ นาคเหิ สัเสทชา จ โอปปาติกา^{*} จ นาคา ปณีตตรา; ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทเชหิ จ ชลาพุเชหิ จ สัเสทเชหิ จ นาคเหิ โอปปาติกา นาคา ปณีตตรา; อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสฺส นาคโยนิโยติ. ทุตฺติยํ.

๓. อุโปสถสุทฺตํ

[๓๔๔] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเอนนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ,

* สฺยา. อุปปาติกา, เอมฺปรีปิ.

เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก ญฺ ไช
ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺเจ อณฺทชา นาคา อุโปสถํ
อุปวสนฺติ โวสสฏฺฐกายา” จ ภวนฺตํติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจฺจํ อณฺทชานํ นาคานํ เอวํ โหติ
‘มยฺ ไช ปุพฺเพ กาเยน ทวยการิโน อหุมฺห วาจาเย ทวยการิโน
มนสา ทวยการิโน, เต มยฺ กาเยน ทวยการิโน วาจาเย
ทวยการิโน มนสา ทวยการิโน กายสส เกทา ปริ มรณา
อณฺทชานํ นาคานํ สหพฺยตํ อุปปนฺนา, สจฺจช มยฺ กาเยน
สฺจจิริตํ จเรยฺยาม, วาจาเย สฺจจิริตํ จเรยฺยาม, มนสา สฺจจิริตํ
จเรยฺยาม, เอวํ มยฺ กายสส เกทา ปริ มรณา สฺคตํ สคคํ โลกํ
อุปปชฺเชยฺยาม, หนฺท มยฺ เอตฺรหิ กาเยน สฺจจิริตํ จราม, วาจาเย
สฺจจิริตํ จราม, มนสา สฺจจิริตํ จรามาทิ; อยฺ ไช ภิกฺขุ เหตุ อยฺ
ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺเจ อณฺทชา นาคา อุโปสถํ อุปวสนฺติ,
โวสสฏฺฐกายา จ ภวนฺตํติ. ตติยํ.

๔. ทุตติยอุโปสถสฺสุตฺตํ

[๓๔๕] สาวตฺถิณิทานํ. อถ ไช อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน
ภควา, ฆเปยฺ เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจ “โก ญฺ ไช ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺเจ
ชลาพฺุชา นาคา อุโปสถํ อุปวสนฺติ, โวสสฏฺฐกายา จ ภวนฺตํติ.
(สพฺพํ วิตฺถาเรตพฺพํ.) “อยฺ ไช ภิกฺขุ เหตุ อยฺ ปจฺจโย, เยน
มิเชกจฺเจ ชลาพฺุชา นาคา อุโปสถํ อุปวสนฺติ, โวสสฏฺฐกายา จ
ภวนฺตํติ. จตฺตํ.

๕. ตติยอุโปสถสูตร

[๓๔๖] สาวตถิณีทานัน. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก หนุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺขเจ สํเสทชา นาคา อุโปสถํ อุปวสนฺติ, โวสสฏฺฐกายา จ ภวนฺตํ. (สพฺพํ วิตฺถาเรตพฺพํ.) “อัย โข ภิกขุ เหตุ อัย ปจฺจโย, เยน มิเชกฺขเจ สํเสทชา นาคา อุโปสถํ อุปวสนฺติ โวสสฏฺฐกายา จ ภวนฺตํ. ปณฺจมํ.

๖. จตุตถอุโปสถสูตร

[๓๔๗] สาวตถิณีทานัน. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก หนุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺขเจ โอปปาทิกานํ นาคา อุโปสถํ อุปวสนฺติ, โวสสฏฺฐกายา จ ภวนฺตํ.

“อิธ ภิกขุ เอกจฺจนํ โอปปาทิกานํ” นาคานํ เอวํ โหติ ‘มัย โข ปุพฺเพ กาเยน ทวยการิโน อหุมฺห วาจาเย ทวยการิโน มนฺสา ทวยการิโน, เต มัย กาเยน ทวยการิโน วาจาเย ทวยการิโน มนฺสา ทวยการิโน กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ” นาคานํ สหพฺยตํ อุปปนฺนา, สจฺจช มัย กาเยน สุจริตํ จเรยฺยาม, วาจาเย สุจริตํ จเรยฺยาม, มนฺสา สุจริตํ จเรยฺยาม, เอวํ มัย กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุคตํ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺเชยฺยาม, หนฺท มัย เอตฺรหิ กาเยน สุจริตํ จราม, วาจาเย สุจริตํ จราม, มนฺสา สุจริตํ จรามาทิ; อัย โข ภิกขุ เหตุ อัย

* สยา. อุปปาทิกานํ, เอวํปริปี.

ปจฺจโย, เยน มิเชกฺโข โอปปาติกา* นาคา อุโปสถํ อุปวสนฺติ,
ไวสฺสฏฺฐกายา จ ภวนฺตํ. ฉนฺนํ.

๓. สุตตํ

[๓๔๘] สาวตถิณีทานํ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน
มิเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทธานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตํ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกโข กายเณ ทวยการี โหติ, วาจา
ทวยการี โหติ, มนสา ทวยการี โหติ, ตสฺส สุตํ โหติ ‘อณฺทชา
นาคา ที่ฌายุกา วณฺณวนฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห
วตาหํ กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทธานํ นาคานํ สหพฺยตํ
อุปปชฺชยฺยนฺติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทธานํ
นาคานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทธานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตํ. สตฺตมํ.

๔. ทุตติยสุตตํ

[๓๔๙] สาวตถิณีทานํ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน
มิเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรี มรณา ชลาพฺพชานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตํ ๕เป๕ อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย,

* สยา. อุปปาติกา, เอมุปริปี.

เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา ชลาพุชานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ. อญฺจมํ.

๕. ตติยสุตสุตต์

[๓๕๐] สาวตุถีนินฺทานํ. เอกมฺหุตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน
มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สํเสทชานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ ฯเปฯ อัย โข ภิกฺขุ เหตุ อัย ปจฺจโย,
เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สํเสทชานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ. นวมํ.

๑๐. จตุตถสุตสุตต์

[๓๕๑] สาวตุถีนินฺทานํ. เอกมฺหุตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน
มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจฺโจ กาเยน ทฺวยการี โหติ วาจา
ทฺวยการี มนสา ทฺวยการี, ตสฺส สุตํ โหติ ‘โอปปาติกานํ นาคานํ
ทํชาเยกา วณฺณวณฺโโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ นาคานํ สหพฺยตํ
อุปปชฺชชฺชยนฺติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ
นาคานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ; อัย โข ภิกฺขุ เหตุ อัย ปจฺจโย,

เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาดิกานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติติ. ทสมํ.

๑๑ - ๒๐. อณฺทชทานุปการสฺสุตตทสกํ

[๓๕๒ - ๓๖๑] สาวตฺถิณีทานํ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส
ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นฺุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย,
เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจฺโจ กาเยน ทฺวยการี โหติ วาจาเย
ทฺวยการี มนสา ทฺวยการี, ตสฺส สุตํ โหติ ‘อณฺทชา นาคา
ทีฆายุกา วณฺณวนฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาคํ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ นาคานํ สหพฺยตํ
อุปปชฺชเยยฺยนฺติ; โส อนนํ เทติ ยเปยฺ ปานํ เทติ ยเปยฺ วตฺถํ
เทติ ยเปยฺ ยานํ เทติ ยเปยฺ มาลํ เทติ ยเปยฺ คณฺฐํ เทติ
ยเปยฺ วิเลปนํ เทติ ยเปยฺ เสยฺยํ เทติ ยเปยฺ อาวสธํ เทติ ยเปยฺ
ปทีเปยฺยํ เทติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ
นาคานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย,
เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ นาคานํ
สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติติ. วิสตีมํ.

๒๑ - ๕๐. ชลาพุชาทิทานุปการสฺสุตตตฺติสกํ

[๓๖๒ - ๓๙๑] สาวตฺถิณีทานํ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส
ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นฺุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย,

เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา ชลาพุชานํ นาคานํ
 ๕เปยฺ สํเสทชานํ นาคานํ ๕เปยฺ โอปปาทิกานํ นาคานํ สหพฺยตํ
 อุปปชฺชตฺติ.

“อิธ ภิกขุ เอกจฺโจ กาเยน ทฺวการี โหติ, วาจาเย
 ทฺวการี, มนสา ทฺวการี, ตสฺส สุตํ โหติ ‘โอปปาติกานํ นาคา
 ทิฌายุกา วณฺณวนฺโต สุขพฺพหฺลลติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาคํ
 กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ นาคานํ สหพฺยตํ
 อุปปชฺชเชยฺยนฺติ; โส อนนํ เทติ ๕เปยฺ ปานํ เทติ ๕เปยฺ วตถํ
 เทติ ๕เปยฺ ยานํ เทติ ๕เปยฺ มลํ เทติ ๕เปยฺ คนฺธํ เทติ ๕เปยฺ
 วิเลปนํ เทติ ๕เปยฺ เสยฺยํ เทติ ๕เปยฺ อาวาสถํ เทติ ๕เปยฺ
 ปทีเปยฺยํ เทติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ
 นาคานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ; อयํ โข ภิกขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย,
 เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ นาคานํ
 สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ. (อิมินา เปยฺยาเลน สห^๑ ทสฺ สุตฺตนฺตา
 วิตฺถารา^๒ จตุสฺส โยนีสฺ จตฺตาฬีสฺ เวยฺยากรณา กาดพฺพา, ทส
 สุตฺตนฺตา โหนฺติ, ปณฺณาสํ สุตฺตนฺตา โหนฺติ.).

นาคสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

ตสฺสอุทฺตมคทา

สฺวทฺธิกํ^๓ ปณฺเฑตฺตํ

จตุโร จ อุโปสธา

ตสฺส สุตํ จตุโร จ

ทานุปการา จ ตาฬีส^๔

ปณฺณาส ปิณฺหาโต สุตฺตา

นาคมฺหิ สุปฺปกาสิตาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^๑ ฉ., เท. ทส ทส อ. สหสฺสทโท น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ., เท. กาดพฺพา, เอวมฺปฺริปี.

^๓ สฺยา. จ

^๔ สฺยา. จตุโร นาคเทหิ สุปฺปกาสิตาติ.

๕. สุพรรณลัยสูตร

๑. สุทธิกสูตร

[๓๙๒] สาวตถีนีทาน์. “จตสฺส อีมา ภิกฺขเว
สุพรรณโยนีย, กตมา จตสฺส, อณฺทชา สุพรรณา ชลาพุชา
สุพรรณา สํเสทชา สุพรรณา โอปปาทิกา สุพรรณา; อีมา ไช
ภิกฺขเว จตสฺส สุพรรณโยนียติ. ปจฺมํ.

๒. หรณฺติสูตร

[๓๙๓] สาวตถีนีทาน์. “จตสฺส อีมา ภิกฺขเว
สุพรรณโยนีย, กตมา จตสฺส, อณฺทชา สุพรรณา ชลาพุชา
สุพรรณา สํเสทชา สุพรรณา โอปปาทิกา สุพรรณา; ตตฺตร ภิกฺขเว
อณฺทชา สุพรรณา อณฺทเช นาเค หรณฺติ, น ชลาพุเช น
สํเสทเช น โอปปาทิกะ; ตตฺตร ภิกฺขเว ชลาพุชา สุพรรณา
อณฺทเช จ ชลาพุเช จ นาเค หรณฺติ น สํเสทเช น
โอปปาติกะ; ตตฺตร ภิกฺขเว สํเสทชา สุพรรณา อณฺทเช จ
ชลาพุเช จ สํเสทเช จ นาเค หรณฺติ, น โอปปาทิกะ; ตตฺตร
ภิกฺขเว โอปปาทิกา สุพรรณา อณฺทเช จ ชลาพุเช จ สํเสทเช จ
โอปปาติกะ จ นาเค หรณฺติ; อีมา ไช ภิกฺขเว จตสฺส
สุพรรณโยนียติ. ทุตฺติยํ.

๓. ทวยการีสูตร

[๓๙๔] สาวตถีนีทาน์. อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยเน ภควา,
เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ,

เอกมนต์ นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนตํ เอตทโวจ “โก ญฺ โข
ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรี
มรณา อณฺทชานํ สุปฺณณานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติ.

“อิธ ภิกขุ เอกฺโข กาเยน ทวยการี โหติ วาจา
ทวยการี มนสา ทวยการี, ตสฺส สุตํ โหติ ‘อณฺทชา สุปฺณณา
ทึมาเยกา วณฺณวนฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ สุปฺณณานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺชเยยนฺติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ
สุปฺณณานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อयํ โข ภิกขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ สุปฺณณานํ
สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติ. ตติยํ.

๔ - ๖. ทุตติยาทิทวยการีสุตตตติกั

[๓๙๕ - ๓๙๗] สาวตฺถีนินฺทานํ. เอกมนต์ นิสินโน โข โส
ภิกขุ ภควนตํ เอตทโวจ “โก ญฺ โข ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรี มรณา ชลาพุชานํ สุปฺณณานํ
ฯเปฯ สํเสทชานํ สุปฺณณานํ ฯเปฯ โอปปาทิกานํ* สุปฺณณานํ
สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติ.

“อิธ ภิกขุ เอกฺโข กาเยน ทวยการี โหติ วาจา
ทวยการี มนสา ทวยการี, ตสฺส สุตํ โหติ ‘โอปปาติกา สุปฺณณา
ทึมาเยกา วณฺณวนฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาติกานํ สุปฺณณานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺชเยยนฺติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาติกานํ

* สยา. อุปปาทิกานํ, เอวมุปริปี.

๓๑๐ สุตตหนตปิฎก สยุตตนิกายสส ขนฺธวาวคคสยุตตปาลิ [๙. สุปณฺณ

สุปณฺณานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺขจโง กายสฺส เกทา ปรี มรณา โอปปาติกานํ
สุปณฺณานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ. จญฺจ.

๓ - ๑๖. อณฺทชทานุปการสฺสุตฺตทสฺกั

[๓๙๘ - ๔๐๗] สาวตฺถิณีทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส
ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นฺุ โข ฆนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺขจโง กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ สุปณฺณานํ
สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจโง กาเยน ทฺวยการี โหติ วาจาเย
ทฺวยการี มนฺสา ทฺวยการี, ตสฺส สุตํ โหติ ‘อณฺทชา สุปณฺณา
ทีฆายุกา วณฺณวณฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ สุปณฺณานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ; โส อนฺนํ เทติ ยเปยฺ ปานํ เทติ ยเปยฺ วตฺถํ
เทติ ยเปยฺ ยานํ เทติ ยเปยฺ มालํ เทติ ยเปยฺ คณฺฐํ เทติ
ยเปยฺ วิเลปนํ เทติ ยเปยฺ เสยฺยํ เทติ ยเปยฺ อาวสธํ เทติ ยเปยฺ
ปทีเปยฺยํ เทติ, โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ
สุปณฺณานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ
ปจฺจโย, เยน มิเชกฺขจโง กายสฺส เกทา ปรี มรณา อณฺทชานํ
สุปณฺณานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ. โสพฺสมํ.

๑๗ - ๔๖. ชลาพฺพชทานุปการสฺสุตฺตํ

[๔๐๘ - ๔๓๗] สาวตฺถิณีทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส
ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นฺุ โข ฆนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย,

เยน มิเชกฺโข กายสฺส เภทา ปรี มรณา ชลาพุชานํ สุปฺณณานํ
 ๔เปฯ สํเสทชานํ สุปฺณณานํ ๔เปฯ โอปปาทิกานํ สุปฺณณานํ
 สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกฺโข กาเยน ทฺวยการี โหติ วาจาเย
 ทฺวยการี มนสา ทฺวยการี, ตสฺส สุตํ โหติ ‘โอปปาติกาสฺส
 สุปฺณณา ทิฆายุกา วณฺณวณฺโโต สุขพฺพหฺลลาคี; ตสฺส เอวํ โหติ
 ‘อโห วตาคํ กายสฺส เภทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ สุปฺณณานํ
 สหพฺยตํ อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ; โส อนนํ เทติ ๔เปฯ ปานํ เทติ ๔เปฯ
 วตฺถํ เทติ ๔เปฯ ยานํ เทติ ๔เปฯ มาลํ เทติ ๔เปฯ คณฺฐํ เทติ
 ๔เปฯ วิเลปนํ เทติ ๔เปฯ เสยฺยํ เทติ ๔เปฯ อาวสธํ เทติ ๔เปฯ
 ปทีเปยฺยํ เทติ; โส กายสฺส เภทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ
 สุปฺณณานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย,
 เยน มิเชกฺโข กายสฺส เภทา ปรี มรณา โอปปาทิกานํ
 สุปฺณณานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติติ. จจตุตาฬีสํ (เอวํ^๑ ปิณฺฑิกเกน
 จจตุตาฬีสํ สุตฺตนฺตา โหนฺติ.).

สุปฺณณสัณฺฑิตํ สมตฺตํ.

ตสฺสอุทฺทหานํ

สุทฺธกํ หรติ^๒ เจว
 ทานูปการา จตุตาโร^๔

ทฺวยการี จตุโรปี^๓ จ
 สุปฺณณ^๕ สุปฺปกาสิตาติ.

^๑ อ. ปิณฺฑิกเกน จตุตาฬีส

^๒ อ. หรฺนฺติ

^๓ อ. ปัสสฺสโก น ทิสฺสติ.

^๔ สฺยา. ทานูปการา จตุตาโร อ. ทานูปการา จ จตุตาโร

^๕ สฺยา. สุปฺณณเห อ. สุปฺณณา

๑๐. คณฺฐพฺพกายสํยุตํ

๑. สุตฺตริกสุตฺตํ

[๔๓๘] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ยเปยฺ ภควา เอตทวโจ
“คณฺฐพฺพกายิกเก [๑] เทเว โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ, ตํ สุณฺณถ
ยเปยฺ กตเม จ ภิกฺขเว คณฺฐพฺพกายิกา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว
มूलคณฺธะ อธิวตฺถา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว สารคณฺธะ อธิวตฺถา
เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว เฝคฺคณฺธะ อธิวตฺถา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว
ตจคณฺธะ อธิวตฺถา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว ปปฺปิกคณฺธะ อธิวตฺถา
เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว ปตฺตคณฺธะ อธิวตฺถา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว
ปุปฺผคณฺธะ อธิวตฺถา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว ผลคณฺธะ อธิวตฺถา เทวา,
สนฺติ ภิกฺขเว รสคณฺธะ อธิวตฺถา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว คณฺธคณฺธะ
อธิวตฺถา เทวา; อิมะ วุจฺจหนฺติ ภิกฺขเว คณฺฐพฺพกายิกา เทวาติ. ปจฺมํ.

๒. สุตฺตริยสุตฺตํ

[๔๓๙] สาวตฺถิณิทานํ. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยเน
ภควา, ยเปยฺ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ
“โก หนฺ โข ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย, เยเน มิเชกฺจโจ กายสฺส
เกทา ปรี มรณา คณฺฐพฺพกายิกานํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชตีติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจฺโจ กาเยเน สุตฺตํ จรติ วาจาเย สุตฺตํ
จรติ มนฺสา สุตฺตํ จรติ, ตสฺส สุตฺตํ โหติ ‘คณฺฐพฺพกายิกา เทวา
ทีฆายุกา วณฺณวณฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาคํ

๑ จ.,เท.,อ. โว ภิกฺขเว เทเว

กายสฺส เกทา ปรี มรณา คณฺฐพฺพกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺเชยฺยนฺติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา คณฺฐพฺพกายิกานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อัย โข ภิกฺขุ เหตุ อัย ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺจโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา คณฺฐพฺพกายิกานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติติ. ทฺติยํ.

๓. มฺลคณฺฐาทิตาตาสุตฺตํ

[๔๔๐] สาวตฺถิณิทานํ. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน
ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ
นิสีทิ, เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก
นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ กายสฺส เกทา
ปรี มรณา มฺลคณฺฐเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจฺโจ กาเยน สฺจจริตํ จรติ, วาจาเย สฺจจริตํ
จรติ, มนฺสา สฺจจริตํ จรติ, ตสฺส สฺตํ โหติ ‘มฺลคณฺฐเ อธิวตฺถา
เทวา ทีฆายุกา วณฺณวณฺโตะ สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตฺถา
กายสฺส เกทา ปรี มรณา มฺลคณฺฐเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺเชยฺยนฺติ; โส ทาตา โหติ มฺลคณฺฐานํ, โส กายสฺส เกทา
ปรี มรณา มฺลคณฺฐเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อัย
โข ภิกฺขุ เหตุ อัย ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ กายสฺส เกทา ปรี
มรณา มฺลคณฺฐเ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติติ. ตติยํ.

๔ - ๑๒. สารคณฺฐาทิตาตาสุตฺตนาถ

หมตอายุ 27/05/25๖๖ [๔๔๑ - ๔๔๙] สาวตฺถิณิทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส
ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย,

เยน มิคฺเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรี มรณา สารคณฺฐ อธิวตฺถานํ
 เทวานํ อเปยฺ เฝคฺคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ ตจคณฺฐ
 อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ ปปฺปิกคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ
 ปตฺตคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ ปุพฺผคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ
 อเปยฺ ผลคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ รสคณฺฐ อธิวตฺถานํ
 เทวานํ อเปยฺ คณฺฐคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกฺโข กายเยน สฺยจฺริตํ จรติ, วาจาเยน สฺยจฺริตํ
 จรติ, มนสา สฺยจฺริตํ จรติ, ตสฺส สุตํ โหติ ‘สารคณฺฐ อธิวตฺถา
 เทวา ทีฆายุกา วณฺณวนฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห
 วตาคํ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สารคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ
 อเปยฺ เฝคฺคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ ตจคณฺฐ อธิวตฺถานํ
 เทวานํ อเปยฺ ปปฺปิกคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ ปตฺตคณฺฐ
 อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ ปุพฺผคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ
 ผลคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ รสคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ
 อเปยฺ คณฺฐคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ อเปยฺ สหพฺยตํ
 อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ; อเปยฺ โส ทาตา โหติ สารคณฺฐานํ อเปยฺ โส
 ทาตา โหติ เฝคฺคณฺฐานํ อเปยฺ โส ทาตา โหติ ตจคณฺฐานํ
 อเปยฺ โส ทาตา โหติ ปปฺปิกคณฺฐานํ อเปยฺ โส ทาตา โหติ
 ปตฺตคณฺฐานํ อเปยฺ โส ทาตา โหติ ปุพฺผคณฺฐานํ อเปยฺ โส
 ทาตา โหติ ผลคณฺฐานํ อเปยฺ โส ทาตา โหติ รสคณฺฐานํ อเปยฺ
 โส ทาตา โหติ คณฺฐคณฺฐานํ, โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา
 คณฺฐคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อยํ โข ภิกฺขุ
 เหตุ อยํ ปจฺจโย, เยน มิคฺเชกฺโข กายสฺส เกทา ปรี มรณา
 คณฺฐคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติ. ทฺวาทสมี.

๑๓ - ๒๒. มูลคณฐาภิธานูปการสุตตานุติกัม

[๔๕๐ - ๔๕๙] สวรรคตนิทานัน. เอกมนต์ นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนตํ เอตทวโจ "โก นุ โข ภนเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา มูลคณฺเธ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ.

"อิธ ภิกขุ เอกจฺโจ กาเยน สุจฺริตํ จรติ, วาจาเย สุจฺริตํ จรติ, มนสา สุจฺริตํ จรติ, ตสฺส สุตํ โหติ 'มูลคณฺเธ อธิวตฺถา เทวา ทีฆายุกา วณฺณวณฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ 'อโห วตฺถา กายสฺส เกทา ปรี มรณา มูลคณฺเธ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชเยยฺยนฺติ; โส อนนํ เทติ ยเปยฺย ปานํ เทติ ยเปยฺย วตฺถํ เทติ ยเปยฺย ยานํ เทติ ยเปยฺย มลํ เทติ ยเปยฺย คณฺธํ เทติ ยเปยฺย วิเลปนํ เทติ ยเปยฺย เสยฺยํ เทติ ยเปยฺย อาวสธํ เทติ ยเปยฺย ปทีเปยฺยํ เทติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา มูลคณฺเธ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ; อयํ โข ภิกขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา มูลคณฺเธ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตฺติ. พาวีสติม.

๒๓ - ๑๑๒. สารคณฐาภิธานูปการสุตตานุติกัม

[๔๖๐ - ๕๔๙] สวรรคตนิทานัน. เอกมนต์ นิสินโน โข โส ภิกขุ ภควนตํ เอตทวโจ "โก นุ โข ภนเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกจฺโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สารคณฺเธ อธิวตฺถานํ เทวานํ ยเปยฺย เภคคณฺเธ อธิวตฺถานํ เทวานํ ยเปยฺย ตจคณฺเธ อธิวตฺถานํ เทวานํ ยเปยฺย ปปฏิกคณฺเธ อธิวตฺถานํ เทวานํ ยเปยฺย

ปตฺตคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ ๕เปยฺ ปรุพคณฺฐ อธิวตฺถานํ
เทวานํ ๕เปยฺ ผลคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ ๕เปยฺ รสคณฺฐ
อธิวตฺถานํ เทวานํ ๕เปยฺ คณฺฐคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺชตฺติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจฺใจ กาเยน สุจฺริตํ จรติ, วาจาเยน สุจฺริตํ
จรติ, มนสา สุจฺริตํ จรติ, ตสฺส สุตํ โหติ ‘คณฺฐคณฺฐ อธิวตฺถา
เทวา ทีฆายุกา วณฺณวณฺโโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห
วตฺถา กายสฺส เกทา ปรี มรณา คณฺฐคณฺฐ อธิวตฺถานํ เทวานํ
สหพฺยตํ อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ; โส อนนํ เทติ ๕เปยฺ ปานํ เทติ ๕เปยฺ
วตฺถํ เทติ ๕เปยฺ ยานํ เทติ ๕เปยฺ มालํ เทติ ๕เปยฺ คณฺฐํ เทติ
๕เปยฺ วิเลปนํ เทติ ๕เปยฺ เสยฺยํ เทติ ๕เปยฺ อาวาสถํ เทติ ๕เปยฺ
ปทีเปยฺยํ เทติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา คณฺฐคณฺฐ
อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ
ปจฺจโย, เยเน มิคฺเชกจฺใจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา คณฺฐคณฺฐ
อธิวตฺถานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชตฺติ. ทฺวาทสสตีมี. (เอวํ
เอกปิณฺฑทิกเณ เอกสตมฺภจ ทฺวาทส จ สุตตตันตา ภาวนฺติ.)

คณฺฐพพกายสัมมุตฺตํ สมตฺตํ.

ตสฺสุทฺถานํ

สุทฺธิกํ จ สุจฺริตํ
ทานุปลการา สดธา^๑

ทาดาทิ อปเร ทส^๒
คณฺฐพเพ^๓ สุปฺปกาสิตาติ.

๑๑. วลาหกลัษฺยุตฺตํ

๑. เทสนาสุตฺตํ

[๕๕๐] สาวตถีนีทานัน. “วลาหกกายิกเก เทเว” โว ภิกฺขเว เทสิสฺสามิ,^๑ ตํ สุณฺณถ ชฺเชยฺย กตฺตเม จ ภิกฺขเว วลาหกกายิกา เทวา. สนฺติ ภิกฺขเว สีตวลาหกา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว อุณหวลาหกา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว อพฺภวลาหกา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว วาตวลาหกา เทวา, สนฺติ ภิกฺขเว วสุสวลาหกา เทวา; อีเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว วลาหกกายิกา เทวาติ. ปจฺมํ.

๒. สุจริตฺตุตฺตํ

[๕๕๑] สาวตถีนีทานัน. อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺหุตํ นิสิตฺติ, เอกมฺหุตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข ภาณฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณฺา วลาหกกายิกานัน เทวานัน สหปุยตํ อุปปชฺชตฺติติ.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจฺโจ กาเยน สุจริตํ จรติ, วาจา ย สุจริตํ จรติ, มนฺสา สุจริตํ จรติ, ตสฺส สุตํ โหติ ‘วลาหกกายิกา เทวา ทีมา ยูกา วณฺณวณฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ กายสฺส เกทา ปรี มรณฺา วลาหกกายิกานัน เทวานัน สหปุยตํ อุปปชฺชเชยฺยนฺติ; โส อนนฺ เตติ ชฺเชยฺย ปานํ เตติ ชฺเชยฺย วตถิ เตติ ชฺเชยฺย ยานํ เตติ ชฺเชยฺย มालํ เตติ ชฺเชยฺย คณฺธี เตติ ชฺเชยฺย

หมดอายุ 27/05/2566

วิเลปนํ เทติ ขเปยฺย เสยฺยํ เทติ ขเปยฺย อาวสถํ เทติ ขเปยฺย
ปทีเปยฺยํ เทติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา วลาหกกายิกานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺขจโง กายสฺส เกทา ปรี มรณา วลาหกกายิกานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติตี. ทฺติยํ.

๓ - ๑๒. สัตวลาหกทานุปลการสุตฺตทสกํ

[๕๕๒ - ๖๐๑] สาวตฺถีนินทานํ. เอกมฺหตํ นิสินฺโน โข โส
ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “โก นฺุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺขจโง กายสฺส เกทา ปรี มรณา สัตวลาหกานํ เทวานํ
สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติตี.

“อิธ ภิกฺขุ เอกจโง กาเยน สุจฺริตํ จรติ, วาจาเย สุจฺริตํ
จรติ, มนสา สุจฺริตํ จรติ, ตสฺส สุตํ โหติ ‘สัตวลาหกา เทวา
ทีมาเยกา วณฺณวณฺโต สุขพฺพลาติ; ตสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ
กายสฺส เกทา ปรี มรณา สัตวลาหกานํ เทวานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺชเยยฺยนฺติ; โส อนนํ เทติ ขเปยฺย ปานํ เทติ ขเปยฺย วตฺถํ
เทติ ขเปยฺย ยานํ เทติ ขเปยฺย มาลํ เทติ ขเปยฺย คนฺธํ เทติ ขเปยฺย
วิเลปนํ เทติ ขเปยฺย เสยฺยํ เทติ ขเปยฺย อาวสถํ เทติ ขเปยฺย
ปทีเปยฺยํ เทติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา สัตวลาหกานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย,
เยน มิเชกฺขจโง กายสฺส เกทา ปรี มรณา สัตวลาหกานํ เทวานํ
สหพฺยตํ อุปฺปชฺชติตี. ทฺวาทสมํ.

๑๓ - ๕๒. อุณฺหฺวลาหกทานุปการสุตฺต

[๕๖๒-๖๐๑] สาวตถีนินฺทานํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นฺุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา อุณฺหฺวลาหกานํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชตีติ ฯเปฯ

ฯเปฯ อพฺุภวลาหกานํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชตีติ ฯเปฯ

ฯเปฯ วาตวลาหกานํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชตีติ ฯเปฯ

ฯเปฯ วสฺสวลาหกานํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชตีติ ฯเปฯ

“อิธ ภิกฺขุ เอกฺจโจ กาเยน สฺจจิริตํ จรติ, วาจาเย สฺจจิริตํ จรติ, มนสา สฺจจิริตํ จรติ, ดสฺส สฺตํ โหติ ‘วสฺสวลาหกา เทวา ทีฆายุกา วณฺณวโนโต สุขพฺพหฺลชาติ; ดสฺส เอวํ โหติ ‘อโห วตานิ กายสฺส เกทา ปรี มรณา วสฺสวลาหกานํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชเยยฺยนฺติ; โส อนนํ เทติ ฯเปฯ ปานํ เทติ ฯเปฯ วตถํ เทติ ฯเปฯ ยานํ เทติ ฯเปฯ มาลํ เทติ ฯเปฯ กนฺธํ เทติ ฯเปฯ วิเลปนํ เทติ ฯเปฯ เสยฺยํ เทติ ฯเปฯ อาวสถํ เทติ ฯเปฯ ปทีเปยฺยํ เทติ; โส กายสฺส เกทา ปรี มรณา วสฺสวลาหกานํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชติ; อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย, เยน มิเชกฺจโจ กายสฺส เกทา ปรี มรณา วสฺสวลาหกานํ เทวานํ สหปุยตํ อุปปชฺชตีติ. เทวปญฺญาสมํ.

๕๓. สัตวลาหกสูตร^๑

[๖๐๒] สาวตถีนิทานํ. เอกมณฺถํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยเนกทา สิตํ โหตีติ. “สนฺติ ภิกฺขุ สัตวลาหกา นาม เทวา, เตสํ ยทา เอวํ โหติ ‘ยนฺนุน มยํ สกาย รติยา รเมยฺยามาติ,’ เตสนฺตํ เจโตปณฺธิมฺนวาย สิตํ โหติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย, เยเนกทา สิตํ โหตีติ. เตปญฺญาสมํ.

๕๔. อุณฺหวลาหกสูตร^๑

[๖๐๓] สาวตถีนิทานํ. เอกมณฺถํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยเนกทา อุณฺหํ โหตีติ. “สนฺติ ภิกฺขุ อุณฺหวลาหกา นาม เทวา, เตสํ ยทา เอวํ โหติ ‘ยนฺนุน มยํ สกาย รติยา รเมยฺยามาติ, เตสนฺตํ เจโตปณฺธิมฺนวาย อุณฺหํ โหติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย, เยเนกทา อุณฺหํ โหตีติ. จตฺตปญฺญาสมํ.

๕๕. อพฺภวลาหกสูตร^๑

[๖๐๔] สาวตถีนิทานํ. เอกมณฺถํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยเนกทา อพฺภํ โหตีติ. “สนฺติ ภิกฺขุ อพฺภวลาหกา นาม เทวา, เตสํ ยทา เอวํ โหติ ‘ยนฺนุน มยํ สกาย รติยา รเมยฺยามาติ, เตสนฺตํ เจโตปณฺธิมฺนวาย อพฺภํ โหติ; อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ อยํ ปจฺจโย, เยเนกทา อพฺภํ โหตีติ. ปญฺจปญฺญาสมํ.

^๑ จ., เท. วเสยฺยาม, เอวมฺปริปี.

๕๖. วาตวลาหกสฺสตุต

[๖๐๕] สวตถึนิทานิ. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก ญฺ โข ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย, เยเนกทา วาโต โหตีติ. “สนฺติ ภิกฺขุ วาตวลาหกา นาม เทวา, เตสํ ยทา เอวํ โหติ ‘ยนฺนุน มยํ สกาย รติยา รเมยฺยมาติ, เตสนฺตํ เจโตปณฺธิมญฺวาย วาโต โหติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย, เยเนกทา วาโต โหตีติ. จปฺปณฺณาสมํ.

๕๗. วสฺสวลาหกสฺสตุต

[๖๐๖] สวตถึนิทานิ. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก ญฺ โข ภนฺเต เหตุ โโก ปจฺจโย, เยเนกทา เทโว วสฺสตีติ. “สนฺติ ภิกฺขุ วสฺสวลาหกา นาม เทวา, เตสํ ยทา เอวํ โหติ ‘ยนฺนุน มยํ สกาย รติยา รเมยฺยมาติ, เตสนฺตํ เจโตปณฺธิมญฺวาย เทโว วสฺสติ; อयํ โข ภิกฺขุ เหตุ อयํ ปจฺจโย, เยเนกทา เทโว วสฺสตีติ. สตฺตปณฺณาสมํ.

วลาหกสัยตุตํ สมตฺตํ.

ตสฺสอุทฺทหน

สฺสทฺธิกํ^๑ สฺสจฺริตญจ

ทานุปการปณฺณาสํ^๒

สีตํ อุณฺหญจ อพฺภญจ

วาตวสฺสวลาหกาติ.

๑๒. วจฺจโคตฺตสํยุตํ

๑. รูปอณฺเวยณฺณสํยุตํ

[๖๐๗] เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ เชตวนเอนาถปิณฑิกสฺส อารามเ. อถ โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาซโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิํ สมฺโมทิตฺ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมฺหุตํ นิสีทิตฺ, เอกมฺหุตํ นิสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาซโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นฺุ โข โภ โกตมฺ เหตุ โก ปจฺจโย, ยานีมานิ อนเกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสโต โลโกติ วา, ‘อนฺตวา โลโกติ วา, ‘อนฺตวา โลโกติ วา, ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรณฺติ วา, ‘อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรณฺติ วา, ‘โหติ ตถาคโต ปริ มรณฺาติ วา, ‘น โหติ ตถาคโต ปริ มรณฺาติ วา, ‘โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปริ มรณฺาติ วา, ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณฺาติ วาติ.

“รูปเ โข วจฺจ อณฺเวยณฺณา รูปสมฺมุทเย อณฺเวยณฺณา รูปนิโรเช อณฺเวยณฺณา รูปนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อณฺเวยณฺณา, เอวมีมานิ อนเกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณฺาติ วาติ; อยํ โข วจฺจ เหตุ อยํ ปจฺจโย, ยานีมานิ อนเกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณฺาติ วาติ. ปจฺม.

๒. เวทนายอภยญาณสูตร

[๖๐๘] สาวตถีนันทน. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก หนุ โข โภ โคตม เหตุ โก ปจฺจโย, ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสโต โลโกติ วา ๕เปย ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ.

“เวทนาย โข วจฺจ อภยญาณ เวทนายสมุทเย อภยญาณ เวทนายโรเช อภยญาณ เวทนายโรชคามินียา ปฏิปทาย อภยญาณ, เอวมิมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสโต โลโกติ วา ๕เปย ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ; อัย โข วจฺจ เหตุ อัย ปจฺจโย, ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสโต โลโกติ วา ๕เปย ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ. ทูติย.

๓. สยุมหาอภยญาณสูตร

[๖๐๙] สาวตถีนันทน. เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก หนุ โข โภ โคตม เหตุ โก ปจฺจโย, ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสโต โลโกติ วา ๕เปย ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ.

“สยุมหาย โข วจฺจ อภยญาณ สยุมหายสมุทเย อภยญาณ สยุมหายโรเช อภยญาณ, สยุมหายโรชคามินียา ปฏิปทาย อภยญาณ,

เอวมิมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ 'สสฺสโต
โลโกติ วา, 'อสฺสสโต โลโกติ วา ฯเปฯ 'เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ; อญฺ โข วจฺจ เหตุ อญฺ ปจฺจโย,
ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ 'สสฺสโต
โลโกติ วา, 'อสฺสสโต โลโกติ วา ฯเปฯ 'เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ. ตติยํ.

๔. สงฺขารอณฺณาสุตฺตํ

[๖๑๐] สาวตฺถิณิทานํ. เอกมฺหุตํ นิสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต
ปริพฺพชาสโก ภควนฺตํ เอตทโวจ "โก นฺ โข โก โคตม เหตุ โก
ปจฺจโย, ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ
'สสฺสโต โลโกติ วา, 'อสฺสสโต โลโกติ วา ฯเปฯ 'เนว โหติ น
น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ.

"สงฺขารेषฺสุ โข วจฺจ อณฺณานา สงฺขารสมฺภูตเย อณฺณานา
สงฺขารนิโรธเย อณฺณานา สงฺขารนิโรธคามินียา ปฏิปทาย อณฺณานา,
เอวมิมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ 'สสฺสโต
โลโกติ วา, 'อสฺสสโต โลโกติ วา ฯเปฯ 'เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ; อญฺ โข วจฺจ เหตุ อญฺ ปจฺจโย,
ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ 'สสฺสโต
โลโกติ วา, 'อสฺสสโต โลโกติ วา ฯเปฯ 'เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ. จตุตฺถํ.

๕. วิญญาณอญญาณสุตตัม

[๖๑๑] สาวตถีนันทนํ. เอกมณฺถํ นิสินฺโน โข วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก ญฺ โข โภ โคตม เหตุ โก ปจฺจโย, ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ.

“วิญญาเณ โข วจฺจน อญฺญาณา วิญญาณสมฺภูตเย อญฺญาณา วิญญาณนิโรธเย อญฺญาณา วิญญาณนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อญฺญาณา, เอวมีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ; อญฺ โข วจฺจน เหตุ อญฺ ปจฺจโย, ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ. ปญจมํ.

๖ - ๑๐. รูปอทสสนาทีสุตตปญจกัม

[๖๑๒-๖๑๖] สาวตถีนันทนํ. เอกมณฺถํ นิสินฺโน โข วจฺจนโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก ญฺ โข โภ โคตม เหตุ โก ปจฺจโย, ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสฺสฺสโต โลโกติ วา ฯเปฯ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ.

“รูปเป โข วจฺจน อทสฺสนา ฯเปฯ รูปนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อทสฺสนา ฯเปฯ.

สาวตถีนินฺทํ. “เวทนาย โข วจฺจ อทฺสสนา ฯเปฯ

สาวตถีนินฺทํ. “สญฺญาย โข วจฺจ อทฺสสนา ฯเปฯ

สาวตถีนินฺทํ. “สงฺฆาเรสุ โข วจฺจ อทฺสสนา ฯเปฯ

สาวตถีนินฺทํ. “วิญฺญาเณ โข วจฺจ อทฺสสนา ฯเปฯ
วิญฺญาณนโรธคามินียา ปฏิปทาย อทฺสสนา ฯเปฯ ทสมํ.

๑๑ - ๑๕. รูปอนภิสมยาทิสุตฺตปญฺจกํ

[๖๑๗-๖๒๑] สาวตถีนินฺทํ. “รูปे โข อนภิสมยา ฯเปฯ
รูปนโรธคามินียา ปฏิปทาย อนภิสมยา ฯเปฯ.

สาวตถีนินฺทํ. “เวทนาย โข วจฺจ อนภิสมยา ฯเปฯ

สาวตถีนินฺทํ. “สญฺญาย โข วจฺจ อนภิสมยา ฯเปฯ

สาวตถีนินฺทํ. “สงฺฆาเรสุ โข วจฺจ อนภิสมยา ฯเปฯ

สาวตถีนินฺทํ. “วิญฺญาเณ โข วจฺจ อนภิสมยา ฯเปฯ.
ปณฺณรสมํ.

๑๖ - ๒๐. รูปอนนุโพธาทิสุตฺตปญฺจกํ

[๖๒๒-๖๒๖] สาวตถีนินฺทํ. เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข
วจฺจโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “โก นุ โข โก
โคตม เหตุ โก ปจฺจโย ฯเปฯ รูปे โข วจฺจ อนนุโพธา ฯเปฯ
รูปนโรธคามินียา ปฏิปทาย อนนุโพธา ฯเปฯ.

สาวตถึนิทานัง. “เวทนาย โข วจฺจ อเปฯ

สาวตถึนิทานัง. “สญฺญาย โข วจฺจ อเปฯ

สาวตถึนิทานัง. “สงฺขาเรสุ โข วจฺจ อเปฯ

สาวตถึนิทานัง. “วิญฺญาเณ โข วจฺจ อนนฺุโพธา อเปฯ
วิญฺญาณนิโรธคามินียา ปฏิปทาย อนนฺุโพธา อเปฯ. วีสติมฺ.

๒๑ - ๒๕. รูปอปฺปฏิวะธาติสุตฺตปญฺจกัม

[๖๒๗ - ๖๓๑] สาวตถึนิทานัง. “โก นฺุ โข โก โคตม
เหตุ โก ปจฺจโย อเปฯ รูป โข วจฺจ อปฺปฏิวะธา อเปฯ
วิญฺญาเณ โข วจฺจ อปฺปฏิวะธา อเปฯ. ปญฺจวีสติมฺ.

๒๖ - ๓๐. รูปอสนฺุสฺสกฺขณาทิสุตฺตปญฺจกัม

[๖๓๒-๖๓๖] สาวตถึนิทานัง. “รูป โข วจฺจ อสนฺุสฺสกฺขณา
อเปฯ วิญฺญาเณ โข วจฺจ อสนฺุสฺสกฺขณา อเปฯ. ตีสติมฺ.

๓๑ - ๓๕. รูปอนฺุปลกฺขณาทิสุตฺตปญฺจกัม

[๖๓๗ - ๖๔๑] สาวตถึนิทานัง. “รูป โข วจฺจ อนฺุปลกฺขณา
อเปฯ วิญฺญาเณ โข วจฺจ อนฺุปลกฺขณา อเปฯ. ปญฺจตีสติมฺ.

๓๖ - ๔๐. รูปอสมเปกฺขณาทิสุตฺตปญฺจกัม

[๖๔๒ - ๖๔๖] สาวตถึนิทานัง. “รูป โข วจฺจ อสมเปกฺขณา
อเปฯ วิญฺญาเณ โข วจฺจ อสมเปกฺขณา อเปฯ. จตฺตาทีสมฺ.

๔๑ - ๔๕. รูปอปปจฺเจวเกฺขณาทิสุตฺตปญฺจกํ

[๖๔๗ - ๖๕๑] สาวตถิณีทานํ. “รูปํ โข วจฺจ
อปปจฺเจวเกฺขณา อปฺเปยฺ วิณฺณมฺเณ โข วจฺจ อปปจฺเจวเกฺขณา
อปฺเปยฺ. ปญฺจจตฺตาทิสํมํ.

๔๖ - ๕๐. รูปอปปจฺจุปลกฺขณาทิสุตฺตปญฺจกํ

[๖๕๒ - ๖๕๖] สาวตถิณีทานํ. “รูปํ โข วจฺจ
อปปจฺจุปลกฺขณา อปฺเปยฺ วิณฺณมฺเณ โข วจฺจ อปปจฺจุปลกฺขณา
อปฺเปยฺ. ปญฺญาสมํ.

๕๑ - ๕๔. รูปอปปจฺจกฺขมฺมาทิสุตฺตจตฺตกํ

[๖๕๗ - ๖๖๐] สาวตถิณีทานํ. อถ โข วจฺจโคตฺโต
ปริพฺพชาชโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
สทฺธิํ สมฺโมทฺธิ, สมฺโมทฺธิญฺญํ กถํ สาราณญฺญํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตฺตํ
นิสฺสีทฺธิ, เอกมฺนตฺตํ นิสฺสินฺโน โข วจฺจโคตฺโต ปริพฺพชาชโก ภควนฺตํ
เอตทวโจ “โก นฺ โข โภ โคตมฺ เหตุ โภ ปจฺจโย, ยานีมานิ
อนฺเภาวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตฺตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา
‘อสฺสสฺสโต โลโกติ วา อปฺเปยฺ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ วาติ. “รูปํ โข วจฺจ อปปจฺจกฺขมฺมา รูปสมฺมุทเย
อปปจฺจกฺขมฺมา รูปนิโรธเ อปปจฺจกฺขมฺมา รูปนิโรธคามินิยา
ปฏฺธิปทาย อปปจฺจกฺขมฺมา อปฺเปยฺ.

สาวตฤณิธาน. “เวทนาย ไช วจน อปฺปจฺจกฺขกมฺมา
ฯเปฯ เวทนายนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อปฺปจฺจกฺขกมฺมา ฯเปฯ.

สาวตฤณิธาน. “สมณาย ไช วจน อปฺปจฺจกฺขกมฺมา
ฯเปฯ สมณานิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อปฺปจฺจกฺขกมฺมา ฯเปฯ.

สาวตฤณิธาน. “สงฺฆาเรสุ ไช วจน อปฺปจฺจกฺขกมฺมา
ฯเปฯ สงฺฆารนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อปฺปจฺจกฺขกมฺมา ฯเปฯ.
จตุปณฺณาสมฺ.

๕๕. วิจารณ์งานแปลจากขอมมรดก

[๖๖๑] สาวตฤณิธาน. “วิญญานเณ ไช วจน อปฺปจฺจกฺขกมฺมา
วิญญานสมุทฺเท อปฺปจฺจกฺขกมฺมา วิญญานนิโรธ อปฺปจฺจกฺขกมฺมา
วิญญานนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อปฺปจฺจกฺขกมฺมา, เอวมิมานิ
อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา
ฯเปฯ ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วาติ; อัย ไช
วจน เหตุ อัย ปจฺจโย, ยานีมานิ อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก
อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา, ‘อสสฺสโต โลโกติ วา, ‘อนฺตวา
โลโกติ วา, ‘อนฺตวา โลโกติ วา, ‘ตํ ชีวํ ตํ สรีรณฺติ วา,
‘อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรณฺติ วา, ‘โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา,
‘น โหติ ตถาคโต ปรี มรณาติ วา, ‘โหติ จ น จ โหติ
ตถาคโต ปรี มรณาติ วา, ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรี
มรณาติ วาติ; อัย ไช วจน เหตุ อัย ปจฺจโย, ยานีมานิ
อเนกวิหิตานิ ทิฏฺฐิจิตตานิ โลเก อุปฺปชฺชนฺติ ‘สสฺสโต โลโกติ วา,

๓๓๐ สุตตนต์ปิฎก สัตตนิคายสส ขนฺธวาวคคสัตตปาฬิ [๑๒. วจฺจโคตฺต

‘อสสฺสโต โลโกติ วา ะเปย ‘เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรี มรณาติ วาติ. ปญฺจปณฺณาสมฺ. (เอกปิณฺฑเทณ ปญฺจปณฺณาสํ
สุตตนฺตา ภวนฺติ.)

วจฺจโคตฺตสัตตํ สมตฺตํ.

ตสฺสทฺทานํ

อณฺณา อทสฺสนณฺเจว

อนภิสมยา อนนฺุโพธา

อปฺปฏิเวธา อสฺสฺลฺกฺขณา

อนฺุปลกฺขณฺน อสมเปกฺขณา

อปฺปจฺจเวกฺขณา อปฺปจฺจฺปลกฺขณา

อปฺปจฺจกฺขกมฺมฺนฺติ.

๑๓. ฌานสํยุตตํ^๑

๑. สมาธิมูลกสมาปตฺติสฺสุตตํ

[๖๖๒] สาวตถีนีทานํ. “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม จตฺตาโร, อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ, น สมาธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล; อีธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล โหติ, น สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล; อีธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี เนว สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ, น สมาธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล; อีธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ โหติ, สมาธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล จ; ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ [^๒] สมาธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล จ; อयํ อิมํสํ จตฺนุํ ฌายีํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข” จ อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ขีรํ ขีรมหา ทิ ทิมฺหา นวนีตํ นวนีตมฺหา สปปิ สปปิมฺหา สปปิมณฺโตะ ตตฺร อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ, สมาธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล จ; อयํ อิมํสํ จตฺนุํ ฌายีํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข” จ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ. ปจฺมํ.

๒. สมาธิมูลกจิติสฺสุตตํ

[๖๖๓] สาวตถีนีทานํ. “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม จตฺตาโร, อีธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ,

^๑ สฺยา. สมาธิสํยุตตํ

^๒ ฉ.,เท. โหติ, เอวมฺปรี.

^๓ ฉ.,เท.,อ. โมกฺโข, เอวมฺปรี.

น สมาธิสฺมี จิตฺตํกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสฺมี
 จิตฺตํกุสโล โหติ, น สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว
 เอกจฺโจ ฌายี เนว สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ, น สมาธิสฺมี
 จิตฺตํกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ
 โหติ, สมาธิสฺมี จิตฺตํกุสโล จ; ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี
 สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ, สมาธิสฺมี จิตฺตํกุสโล จ; อयํ อิมํ
 จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ
 ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ขีรํ ขีรํมหา ทฺริ ทฺริมหา
 นวณฺโฑ นวณฺโฑมหา สปปิ สปปิมฺหา สปปิมณฺโฑ ตตฺร อคฺคมกฺขายติ;
 เอวเมว โข ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ,
 สมาธิสฺมี จิตฺตํกุสโล จ; อยํ อิมํ จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค จ
 เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ. ทฺติยํ.

๓. สมาธิมูลกวุฏฺฐานสุตฺตํ

[๖๖๔] สวตฺถินิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม
 จตฺตารอ, อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ,
 น สมาธิสฺมี วุฏฺฐานกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี
 สมาธิสฺมี วุฏฺฐานกุสโล โหติ, น สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล; อิทฺ ปน
 ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี เนว สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ, น
 สมาธิสฺมี วุฏฺฐานกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี
 สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ โหติ, สมาธิสฺมี วุฏฺฐานกุสโล จ; ตตฺร
 ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ สมาธิสฺมี
 วุฏฺฐานกุสโล จ; อยํ อิมํ จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ

ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คฺวา ขีรํ
ขีรํมหา ทริ ทริมหา นวณํ ตํ นวณํตฺมหา สปิ สปิํมหา ๗เปฯ
ปวโร จาติ. ตติยํ.

๔. สมาริมูลกกลฺลิตสุตตํ

[๖๖๕] สาวตฺถิณิทานํ. “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม
จตุตาโร, อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺสมี สมาริกุสโล โหติ,
น สมาริสฺสมี กลฺลิตกุสโล;” อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี
สมาริสฺสมี กลฺลิตกุสโล โหติ, น สมาริสฺสมี สมาริกุสโล; อิทฺ ปน
ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี เนว สมาริสฺสมี สมาริกุสโล โหติ, น
สมาริสฺสมี กลฺลิตกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺสมี
สมาริกุสโล จ โหติ, สมาริสฺสมี กลฺลิตกุสโล จ; ตตฺร ภิกฺขเว
ยฺวายํ ฌายี สมาริสฺสมี สมาริกุสโล จ, สมาริสฺสมี กลฺลิตกุสโล จ;
อยํ อิมสํ จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ
อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คฺวา ขีรํ ขีรํมหา ทริ
ทริมหา นวณํ ตํ นวณํตฺมหา สปิ สปิํมหา ๗เปฯ ปวโร จาติ. จตุตฺถํ.

๕. สมาริมูลกอารมณสุตตํ

[๖๖๖] สาวตฺถิณิทานํ. “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม
จตุตาโร, อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺสมี สมาริกุสโล โหติ,
น สมาริสฺสมี อารมณกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี
สมาริสฺสมี อารมณกุสโล โหติ, น สมาริสฺสมี สมาริกุสโล; อิทฺ ปน

หมดอายุ 27/05/2566

ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี เนว สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ, น
สมาธิสฺมี อารมฺมณกุสโล; อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ โหติ, สมาธิสฺมี อารมฺมณกุสโล จ;
ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ, สมาธิสฺมี
อารมฺมณกุสโล จ; อयํ อิมสํ จตฺตุนฺนํ ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺฐโจ จ
ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ขีรํ
ฯเปฯ ปวโร จาติ. ปณฺจมํ.

๖. สมาธิมูลกโคจรสุตฺตํ

[๖๖๗] สาวตฺถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม
จตฺตารอ, อิท ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ,
น สมาธิสฺมี โคจรกุสโล; อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
สมาธิสฺมี โคจรกุสโล โหติ, น สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล; อิท ปน
ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี เนว สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ, น
สมาธิสฺมี โคจรกุสโล; อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี สมาธิสฺมี
สมาธิกุสโล จ โหติ, สมาธิสฺมี โคจรกุสโล จ; ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ
ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล จ, สมาธิสฺมี โคจรกุสโล จ; อยํ
อิมสํ จตฺตุนฺนํ ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺฐโจ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ
ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ขีรํ ฯเปฯ ปวโร จาติ. จญฺจํ.

๗. สมาธิมูลกอภินิหารสุตฺตํ

[๖๖๘] สาวตฺถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม
จตฺตารอ, อิท ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี สมาธิสฺมี สมาธิกุสโล โหติ,

น สมาธิสุมิ อภินิหารกุสโล; อธิ ปน ภิกขเว เอกจโจ ฌายี
 สมาธิสุมิ อภินิหารกุสโล โหติ, น สมาธิสุมิ สมาธิกุสโล; อธิ
 ปน ภิกขเว เอกจโจ ฌายี เนว สมาธิสุมิ สมาธิกุสโล โหติ, น
 สมาธิสุมิ อภินิหารกุสโล; อธิ ปน ภิกขเว เอกจโจ ฌายี
 สมาธิสุมิ สมาธิกุสโล จ โหติ, สมาธิสุมิ อภินิหารกุสโล จ;
 ตตร ภิกขเว ยวายํ ฌายี สมาธิสุมิ สมาธิกุสโล จ, สมาธิสุมิ
 อภินิหารกุสโล จ; อยํ อิมสํ จตุณฺ्ह ฌายีณํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ
 ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกขเว ควา ขีรํ
 ๔เป๔ ปวโร จาติ. สตุตมํ.

๘. สมาธิมูลกสกุจจการีสตุต

[๖๖๙] สาวตถีนินทานํ. “จตุตาโรเม ภิกขเว ฌายี, กตเม
 จตุตาโร, อธิ ภิกขเว เอกจโจ ฌายี สมาธิสุมิ สมาธิกุสโล โหติ,
 น สมาธิสุมิ สกุจจการี; อธิ ปน ภิกขเว เอกจโจ ฌายี
 สมาธิสุมิ สกุจจการี โหติ, น สมาธิสุมิ สมาธิกุสโล; อธิ ปน
 ภิกขเว เอกจโจ ฌายี เนว สมาธิสุมิ สมาธิกุสโล โหติ, น
 สมาธิสุมิ สกุจจการี; อธิ ปน ภิกขเว เอกจโจ ฌายี สมาธิสุมิ
 สมาธิกุสโล จ โหติ, สมาธิสุมิ สกุจจการี จ; ตตร ภิกขเว
 ยวายํ ฌายี สมาธิสุมิ สมาธิกุสโล จ, สมาธิสุมิ สกุจจการี จ;
 อยํ อิมสํ จตุณฺ्ह ฌายีณํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ
 อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกขเว ควา ขีรํ ๔เป๔ ปวโร จาติ.
 อมฺมจมํ.

๕. สมาริสมุลกสาตจจการีสูตฺตํ

[๖๗๐] สาวตถิณีทานํ. “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม จตุตาโร, อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺมึ สมาริกุสโล โหติ, น สมาริสฺมึ สาตจจการี; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺมึ สาตจจการี โหติ, น สมาริสฺมึ สมาริกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี เนว สมาริสฺมึ สมาริกุสโล โหติ, น สมาริสฺมึ สาตจจการี; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺมึ สมาริกุสโล จ โหติ, สมาริสฺมึ สาตจจการี จ; ตตฺตร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาริสฺมึ สมาริกุสโล จ, สมาริสฺมึ สาตจจการี จ; อयํ อิมสํ จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ชีรํ ๗เป๗ ปวโร จาติ. นวมํ.

๑๐. สมาริสมุลกสปปายการีสูตฺตํ

[๖๗๑] สาวตถิณีทานํ. “จตุตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม จตุตาโร, อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺมึ สมาริกุสโล โหติ, น สมาริสฺมึ สปปายการี; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺมึ สปปายการี โหติ, น สมาริสฺมึ สมาริกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี เนว สมาริสฺมึ สมาริกุสโล โหติ, น สมาริสฺมึ สปปายการี; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสฺมึ สมาริกุสโล จ โหติ, สมาริสฺมึ สปปายการี จ; ตตฺตร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาริสฺมึ สมาริกุสโล จ, สมาริสฺมึ สปปายการี จ;

อํ อํเมสํ จตุนํ ฌายํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ
อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว คฺวา ขีรํ ๕เปฯ ปวโร จาติ.
ทสมํ.

๑๑. สํปตตํมุลกจิติสํตํ

[๖๗๒] สํวตฺถนิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายํ, กตเม
จตฺตารอ, อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจอ ฌายํ สํวธิสํมี สํปตตํกฺสโล
โหติ, น สํวธิสํมี จิตฺกฺสโล; อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจอ ฌายํ
สํวธิสํมี จิตฺกฺสโล โหติ, น สํวธิสํมี สํปตตํกฺสโล; อธิ ปน
ภิกฺขเว เอกจฺโจอ ฌายํ เนว สํวธิสํมี สํปตตํกฺสโล โหติ, น
สํวธิสํมี จิตฺกฺสโล; อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจอ ฌายํ สํวธิสํมี
สํปตตํกฺสโล จ โหติ, สํวธิสํมี จิตฺกฺสโล จ; ตตฺร ภิกฺขเว
ยวํ ฌายํ สํวธิสํมี สํปตตํกฺสโล จ, สํวธิสํมี จิตฺกฺสโล จ;
อํ อํเมสํ จตุนํ ฌายํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ
อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว คฺวา ขีรํ ๕เปฯ ปวโร จาติ.
เอกาทสมํ.

๑๒. สํปตตํมุลกฏจํนสํตํ

[๖๗๓] สํวตฺถนิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายํ, กตเม
จตฺตารอ, อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจอ ฌายํ สํวธิสํมี สํปตตํกฺสโล
โหติ, น สํวธิสํมี ฎจํนกฺสโล; อธิ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจอ ฌายํ
สํวธิสํมี ฎจํนกฺสโล โหติ, น สํวธิสํมี สํปตตํกฺสโล; อธิ

ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี เนว สมาริสมิ สฺมาปตฺติกุสโล โหติ,
น สมาริสมิ วุฏฺฐานกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
สมาริสมิ สฺมาปตฺติกุสโล จ โหติ, สมาริสมิ วุฏฺฐานกุสโล จ;
ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี ๔เปฯ ปวโร จาติ. ทฺวาทสํ.

๑๓. สภาปตฺติมูลกกถิตสูตฺตํ

[๖๗๔] สวตฺถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม
จตฺตารอ, อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี สมาริสมิ สฺมาปตฺติกุสโล
โหติ, น สมาริสมิ กถลิตกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
สมาริสมิ กถลิตกุสโล โหติ, น สมาริสมิ สภาปตฺติกุสโล; อิท
ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี เนว สมาริสมิ สภาปตฺติกุสโล โหติ,
น สมาริสมิ กถลิตกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
สมาริสมิ สภาปตฺติกุสโล จ โหติ, สมาริสมิ กถลิตกุสโล จ;
ตตฺร ๔เปฯ ปวโร จาติ. เตรสํ.

๑๔. สภาปตฺติมูลกกถารมฺมณสูตฺตํ

[๖๗๕] สวตฺถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม
จตฺตารอ, อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี สมาริสมิ สภาปตฺติกุสโล
โหติ, น สมาริสมิ อารมฺมณกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ
ฌายี สมาริสมิ อารมฺมณกุสโล โหติ, น สมาริสมิ สภาปตฺติกุสโล;
อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี เนว สมาริสมิ สภาปตฺติกุสโล
โหติ, น สมาริสมิ อารมฺมณกุสโล; อิทฺ ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ

ณายํ สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล จ หอติ, สํฆสํมํ อารมมณกุสโล จ;
ตตฺร ๕เป๕ ปวโร จาติ. จุทฺทสมํ.

๑๕. สํปตตํมุลกโคจรสํตํ

[๖๗๖] สํวตถนํ. “จตฺตารอเม ภิกขเว ณายํ, กตเม
จตฺตารอ, อึ ภิกขเว เอกจฺจ ณายํ สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล
หอติ, น สํฆสํมํ โคจรกุสโล; อึ ปน ภิกขเว เอกจฺจ ณายํ
สํฆสํมํ โคจรกุสโล หอติ, น สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล; อึ
ปน ภิกขเว เอกจฺจ ณายํ เนว สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล หอติ,
น สํฆสํมํ โคจรกุสโล; อึ ปน ภิกขเว เอกจฺจ ณายํ
สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล จ หอติ, สํฆสํมํ โคจรกุสโล จ; ตตฺร
๕เป๕ ปวโร จาติ. ปณณรสมํ.

๑๖. สํปตตํมุลกอนนํหารสํตํ

[๖๗๗] สํวตถนํ. “จตฺตารอเม ภิกขเว ณายํ, กตเม
จตฺตารอ, อึ ภิกขเว เอกจฺจ ณายํ สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล
หอติ, น สํฆสํมํ อนนํหารกุสโล; อึ ปน ภิกขเว เอกจฺจ
ณายํ สํฆสํมํ อนนํหารกุสโล หอติ, น สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล;
อึ ปน ภิกขเว เอกจฺจ ณายํ เนว สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล
หอติ, น สํฆสํมํ อนนํหารกุสโล; อึ ปน ภิกขเว เอกจฺจ
ณายํ สํฆสํมํ สํปตตํกุสโล จ หอติ, สํฆสํมํ อนนํหารกุสโล จ;
ตตฺร ๕เป๕ ปวโร จาติ. สอฬสมํ.

๑๗. สฬาปตฺติมูลกสกุจจสฺสทฺถํ

[๖๗๘] สฬวตฺถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม จตฺตารอ, อึช ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล หิตติ, น สฬวธิสฺสมี สกุจจการี; อึช ปน ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี สฬวธิสฺสมี สกุจจการี หิตติ, น สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล; อึช ปน ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี เนว สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล หิตติ, น สฬวธิสฺสมี สกุจจการี; อึช ปน ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล จ หิตติ, สฬวธิสฺสมี สกุจจการี จ; ตตฺตร ๕เป๕ ปวโร จาติ. สตฺตรสมํ.

๑๘. สฬาปตฺติมูลกสฬจจสฺสทฺถํ

[๖๗๙] สฬวตฺถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม จตฺตารอ, อึช ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล หิตติ, น สฬวธิสฺสมี สฬจจการี; อึช ปน ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี สฬวธิสฺสมี สฬจจการี หิตติ, น สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล; อึช ปน ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี เนว สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล หิตติ, น สฬวธิสฺสมี สฬจจการี; อึช ปน ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล จ หิตติ, สฬวธิสฺสมี สฬจจการี จ; ตตฺตร ๕เป๕ ปวโร จาติ. อฏฺฐารสมํ.

๑๙. สฬาปตฺติมูลกสฬปายการีสฺสทฺถํ

[๖๘๐] สฬวตฺถิณิทานํ. “จตฺตารอเม ภิกฺขเว ฌายี, กตเม จตฺตารอ, อึช ภิกฺขเว เอกจฺจ ฌายี สฬวธิสฺสมี สฬาปตฺติกุสโล

โหติ, น สมာธิสฺมี สปปายการี; อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
 สมာธิสฺมี สปปายการี โหติ, น สมာธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล; อิท
 ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี เหนว สมာธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล โหติ,
 น สมာธิสฺมี สปปายการี; อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
 สมာธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล จ โหติ, สมာธิสฺมี สปปายการี จ;
 ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมာธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล จ โหติ,
 สมာธิสฺมี สปปายการี จ; อयํ อิมสํ จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค จ
 เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว
 ควา ขีรํ ขีรมาหา ทธี ทธีมาหา นวนีตํ นวนีตมาหา สปปิ
 สปปิมหา สปปิมณฺเฑ ตตฺร อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
 ยวายํ ฌายี สมာธิสฺมี สมาปตฺติกุสโล จ โหติ, สมာธิสฺมี
 สปปายการี จ; อยํ อิมสํ จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ
 ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ. เอกุณวีสติม.

๒๐ - ๒๗. จิตมูลกฏฐานสูตรดาทีอฏฐกั

[๖๘๑ - ๖๘๘] สาวตฺถีนินฺทานํ. “จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี,
 กตเม จตฺตาโร, อิท ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี สมာธิสฺมี จิตฺกุสโล
 โหติ, น สมာธิสฺมี วุฏฺฐานกุสโล; อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
 สมာธิสฺมี วุฏฺฐานกุสโล โหติ, น สมာธิสฺมี จิตฺกุสโล; อิท ปน
 ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี เหนว สมာธิสฺมี จิตฺกุสโล โหติ, น จ
 สมာธิสฺมี วุฏฺฐานกุสโล; อิท ปน ภิกฺขเว เอกจฺใจ ฌายี
 สมာธิสฺมี จิตฺกุสโล จ โหติ, สมာธิสฺมี วุฏฺฐานกุสโล จ; ตตฺร
 ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี ๗เปฯ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ. วีสติม.

(ปริมมูลกานิ วีย ยาว สตุตวิสตีมา จิตฺตมูลกสปปาย-
การีสุตฺตา อฏฺฐสุตฺตานิ ปุเรตพฺพานิ. จิตฺตมูลกํ^๑)

๒๘ - ๓๔. วุฏฺฐานมูลกกลลิตสุตฺตาทีสตุตกํ

[๖๘๙ - ๖๙๕] สาวตถีนินฺทามฺ. “จตุตฺตาโรเม ภิกฺขเว ฌายี,
กตเม จตุตฺตาโร, อิทฺ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสมฺมึ วุฏฺฐานกุสโล
โหติ, น สมาริสมฺมึ กลลิตกุสโล; สมาริสมฺมึ กลลิตกุสโล โหติ, น
สมาริสมฺมึ วุฏฺฐานกุสโล, เนว สมาริสมฺมึ วุฏฺฐานกุสโล โหติ, น จ
สมาริสมฺมึ กลลิตกุสโล; สมาริสมฺมึ วุฏฺฐานกุสโล จ โหติ,
สมาริสมฺมึ กลลิตกุสโล จ; ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี ๕เป๕
อุตฺตโม จ ปวโร จาติ. อฏฺฐวิสตีมฺ.

(ปริมมูลกานิ วีย ยาว จตุตฺตีสตีมา วุฏฺฐานมูลกสปปาย-
การีสุตฺตา สตุต สุตฺตานิ ปุเรตพฺพานิ. วุฏฺฐานมูลกํ^๒)

๓๕ - ๔๐. กลลิตมูลกอารมฺมณสุตฺตาทีนฺทกํ

[๖๙๖ - ๗๐๑] สาวตถีนินฺทามฺ. “สมาริสมฺมึ กลลิตกุสโล
โหติ, น สมาริสมฺมึ อารมฺมณกุสโล; สมาริสมฺมึ อารมฺมณกุสโล
โหติ, น สมาริสมฺมึ กลลิตกุสโล; เนว สมาริสมฺมึ กลลิตกุสโล
โหติ, น สมาริสมฺมึ อารมฺมณกุสโล; สมาริสมฺมึ กลลิตกุสโล จ
โหติ, สมาริสมฺมึ อารมฺมณกุสโล จ; ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี
๕เป๕ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ. ปญฺจตีสตีมฺ.

(ปริมมูลกานิ วิย ยาว จตฺตาทีสมา กลฺลิตมูลกสปปาย-
การีสุตฺตาทิ จ สุตฺตานิ ปุเรตพฺพานิ. กลฺลิตมูลกํ*)

๔๑ - ๔๕. อารมมณมูลกโจรสุตฺตาทิปญจกํ

[๗๐๒ - ๗๐๖] สวตถฺถินิทานํ. "สมาธิสฺมี อารมมณกฺสโล
โหติ, น สมาธิสฺมี โจรกฺสโล; สมาธิสฺมี โจรกฺสโล โหติ, น
สมาธิสฺมี อารมมณกฺสโล; เหว สมาธิสฺมี อารมมณกฺสโล โหติ, น
จ สมาธิสฺมี โจรกฺสโล; สมาธิสฺมี อารมมณกฺสโล จ โหติ,
สมาธิสฺมี โจรกฺสโล จ; ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี ๕เปฯ
อฺตฺตโม จ ปวโร จาติ. เอกจตฺตาทีสมํ.

(ปริมมูลกานิ วิย ยาว ปญจจตฺตาทีสมา อารมมณมูลก-
สปปายการีสุตฺตาทิ ปญจ สุตฺตานิ ปุเรตพฺพานิ. อารมมณมูลกํ*)

๔๖ - ๔๘. โจรมูลกอภินีหารสุตฺตาทิจตุกกํ

[๗๐๗] สวตถฺถินิทานํ. "สมาธิสฺมี โจรกฺสโล โหติ, น
สมาธิสฺมี อภินีหารกฺสโล; สมาธิสฺมี อภินีหารกฺสโล โหติ, น
สมาธิสฺมี โจรกฺสโล; เหว สมาธิสฺมี โจรกฺสโล โหติ, น
สมาธิสฺมี อภินีหารกฺสโล; สมาธิสฺมี โจรกฺสโล จ โหติ, สมาธิสฺมี
อภินีหารกฺสโล จ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ควา ขีรํ ขีรมหา ทฺธิ
ทฺธิมหา นวนีตํ นวนีตมหา สปปิ สปปิมหา สปปิมณฺโฑ ตตฺร
อคฺคมกฺขายติ; เหวเมว โข ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี สมาธิสฺมี
โจรกฺสโล จ สมาธิสฺมี อภินีหารกฺสโล จ; อยํ อิมสํ จตฺตุนํ
ฌายินํ ๕เปฯ อฺตฺตโม จ ปวโร จาติ. จจตฺตาทีสมํ.

หมตอาญ 27/05/2566

[๗๐๘] สมามิสฺมี โคจรกุสโล โหติ, น สมามิสฺมี
สกุจฺจการี ๕เปฯ วิตุถาเรตพฺพ. สตุตจตุตาฬีสมนฺ."

[๗๐๙] สมามิสฺมี โคจรกุสโล โหติ, น สมามิสฺมี
สาตจฺจการี ๕เปฯ อฏฺฐจตุตาฬีสมนฺ."

[๗๑๐] สมามิสฺมี โคจรกุสโล โหติ, น สมามิสฺมี
สปปายการี ๕เปฯ เอกุณปณฺณาสมนฺ. (โคจรมูลํ)"

๕๐ - ๕๒. อภินิหารมูลกสกุจฺจสุตฺตาทิตัก

[๗๑๑] สาวตฺถินิทานํ. "สมามิสฺมี อภินิหารกุสโล โหติ, น
สมามิสฺมี สกุจฺจการี; สมามิสฺมี สกุจฺจการี โหติ, น สมามิสฺมี
อภินิหารกุสโล; เหนว สมามิสฺมี อภินิหารกุสโล โหติ, น สมามิสฺมี
สกุจฺจการี; สมามิสฺมี อภินิหารกุสโล จ โหติ, สมามิสฺมี
สกุจฺจการี จ; ตตฺร ภิกฺขเว ยวายํ ฌายี ๕เปฯ อุตฺตโม จ
ปวโร จาติ. ปณฺณาสมนฺ.

[๗๑๒] สมามิสฺมี อภินิหารกุสโล โหติ, น สมามิสฺมี
สาตจฺจการี ๕เปฯ เอกปณฺณาสมนฺ."

[๗๑๓] สมามิสฺมี อภินิหารกุสโล โหติ, น สมามิสฺมี
สปปายการี ๕เปฯ เทวปณฺณาสมนฺ. (อภินิหารมูลกํ)"

๕๓ - ๕๔. สกุจฺจมูลกสาตจฺจการีสุตฺตาทิทัก

[๗๑๔] สาวตฺถินิทานํ. "สมามิสฺมี สกุจฺจการี โหติ, น
สมามิสฺมี สาตจฺจการี; สมามิสฺมี สาตจฺจการี โหติ, น สมามิสฺมี

สกุจจการี; เหนว สมาริสมิ สกุจจการี โหติ, น สมาริสมิ
 สาทจุจการี; สมาริสมิ สกุจจการี จ โหติ, สมาริสมิ สาทจุจการี จ;
 ตตร ภิกขเว ยวายं ฌายี ๔เปย อุตฺตโม จ ปวโร จาติ
 เตปญฺณาสมน.

[๗๑๕] สมาริสมิ^๑ สกุจจการี โหติ, น สมาริสมิ
 สปปายการี ๔เปย จตฺตปญฺณาสมน.^๒

๕๕. สาทจุจมูลกสปปายการีสุตฺต

[๗๑๖] สวตฺถินิทาน. “จตุตฺตาโรเม ภิกขเว ฌายี, กตเม
 จตุตฺตาโร, อิท ภิกขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสมิ สาทจุจการี โหติ,
 น สมาริสมิ สปปายการี; อิท ปน ภิกขเว เอกจฺโจ ฌายี
 สมาริสมิ สปปายการี โหติ, น สมาริสมิ สาทจุจการี; อิท ปน
 ภิกขเว เอกจฺโจ ฌายี เหนว สมาริสมิ สาทจุจการี โหติ, น จ
 สมาริสมิ สปปายการี; อิท ปน ภิกขเว เอกจฺโจ ฌายี สมาริสมิ
 สาทจุจการี จ โหติ สมาริสมิ สปปายการี จ; ตตร ภิกขเว
 ยวายं ฌายี สมาริสมิ สาทจุจการี จ, สมาริสมิ สปปายการี จ;
 อยํ อิมสํ จตฺตุนํ ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ
 อุตฺตโม จ ปวโร จ;^๒ เสยฺยถาปิ ภิกขเว ควา ขีริ ขีรมหา
 ทริ ทริมหา นวนีตํ นวนีตมหา สปปิ สปปิมหา สปปิมณฺโฑ
 ตตร อคฺคมกฺขายติ; เอวเมว โข ภิกขเว ยวายं ฌายี สมาริสมิ
 สาทจุจการี จ, สมาริสมิ สปปายการี จ; อยํ อิมสํ จตฺตุนํ
 ฌายีนํ อคฺโค จ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ.

หมดอายุ 27/05/2566

^{๑-๑} สยา. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

^๒ สยา., ทย. อิติสฺสทโท ทิสฺสนฺติ.

๓๔๖ สุตตนต์ปิฎก สุตตนิคายสส ขนฺธวาวคฺคสฺยตฺตปาถิ [๑๓. ฌาน

อิทฺมวโจ ภควา, อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินฺนุทฺติ. ปญฺจปญฺญาสมํ.

(ยถา ปญฺจปญฺญาสํ เวยฺยากรณานิ โหณฺติ ตถา
วิตฺถาเรตฺตพฺพานิ)

ฌานสฺยตฺตํ สมตฺตํ.

ตสฺสทฺธานํ

สมาธิ สมาปตฺติ จิตฺติ จ วุฏฺฐาณํ กลฺลิตารมฺมเณน จ
โคจโร อภินิหารโ สกฺกจฺจ สาทจฺจ อโณปิ สปปายณฺติ.

ตติโย ขนฺธวคฺโค.

ตสฺสทฺธานํ

ขนฺธราชสฺยตฺตญฺจ	ทิฏฺฐิโอกฺกณฺติ อุปฺปาทา
กิเลสสารีปฺตฺตา จ	นาคา สุปฺณณฺคณฺธพฺพา
วลาห วจฺจ ฌานณฺติ	ขนฺธวคฺคมฺหิ เตรสาติ.

ขนฺธวาวคฺคสฺยตฺตปาถิ นิฏฺฐิตา.

สุตตปิฎก สัมมุตตนิคาย

ขนฺธวารวคฺคสํมุตฺตปาติยา ปทานุคฺคโม

ปทานุคฺคโม

ปทานุคฺคโม	ปพฺพเพ/องฺเก	ปทานุคฺคโม	ปพฺพเพ/องฺเก
[๑]		อนิจฺจธมฺโม	๑๗๓/๒๓๘
อชาริกํ	๗๙/๑๐๖	อนิจฺจํ	๙/๒๔
อฆมฺมํ	๓๑/๓๙	อนิจฺจานุปสฺสี	๔๐/๔๙
อฆิ	๓๑/๓๙	อนุปฺลภฺขณา	๖๓๗-๖๔๑/๓๒๗
อติรทสฺสี	๑๑๗/๑๙๖	อนุปาทานอปริตสฺสนิ	๗/๑๙
อทสฺสนา	๔๙/๕๙	อนุปาทิยมาโน	๖๓/๘๙
อทุกฺขมสฺสี	๒๔๖/๒๗๑	อนุปายาโส	๒/๑๐
อธิฏฺฐานาภินิเวसानุสยา	๓/๑๒	อนุปเย	๕๓/๖๕
อธิปฺปายโส	๕๘/๘๐	อนุสโย	๘๙/๕๕
อโธมุโข	๓๔๑/๒๙๘	อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพนิวาสํ	๗๙/๑๐๔
อนณฺณสรณฺหา	๔๓/๕๒	อโนกสาริ	๓/๑๒
อนตฺตธมฺโม	๑๗๗/๒๓๙	อปรนฺตานุทิจฺจโย	๔๖/๕๖
อนตฺตา	๑๑/๓๕	อปริพาโห	๒/๑๐
อนตฺตานุปสฺสี	๔๒/๕๑	อปารทสฺสี	๑๑๗/๑๙๖
อนตฺตนิยํ	๖๙/๙๕	อปฺปติกาณิ	๕๔/๖๖
อนตฺตกาโม	๘๕/๑๓๔	อภิกฺขณาตงฺโก	๑/๑
อนนฺุโพธา	๖๒๒-๖๒๖/๓๒๖	อภินนฺุทมาโน	๖๕/๙๑
อนภินนฺุทมาโน	๖๕/๙๑	อภินิพฺพตฺติ	๓๐/๓๘
อนภิสมยา	๖๑๗-๖๒๑/๓๒๖	อภินิหารกฺุสโล	๖๖๘/๓๓๕
อนิเกตสาริ	๓/๑๒	อมคฺคกฺุสโล	๘๔/๑๒๙
อนิจฺจทสฺสาวี	๑/๑	อมณฺณมาโน	๖๔/๙๐

ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องฺก
อมเตน อภิสิตโต	๑/๒	อตฺตานุทิจฺจ	๑๕๖/๒๒๕
อโยคกฺเขมกาโม	๘๕/๑๓๔	อตฺตงฺกโม	๕/๑๘
อริยธมฺมสฺส อโกวิโท	๑/๓	อทุชฺชโต	๑/๑
อริยธมฺมสฺส โกวิโท	๑/๕	อปฺปจฺจกฺขมฺมา	๖๕๗-๖๖๐/๓๒๘
อริยธมฺเม อวินีโต	๑/๓	อปฺปจฺจเวกฺขณา	๖๕๗-๖๕๑/๓๒๘
อริยธมฺเม สุวินีโต	๑/๕	อปฺปจฺจุปลกฺขณา	๖๕๒-๖๕๖/๓๒๘
อริยานํ อทสฺสาวี	๑/๓	อปฺปฏฺวิเวชา	๖๒๗-๖๓๑/๓๒๗
อริยานํ ทสฺสาวี	๑/๕	อมฺพิลล์	๗๙/๑๐๕
อรุปี	๔๗/๕๗	อสฺสสทสฺसानิ	๙๖/๑๗๒
อโลณิกํ	๗๙/๑๐๖	อสฺสาโท	๒๖/๓๓
อวาตาทปฺปพฺหทานิ	๕๔/๖๖	[อา]	
อวิฆาโต	๒/๑๐	อาตุรกาโย	๑/๑
อวิชฺชาคโต	๘๒/๑๒๔	อาตุรจิตฺโต	๑/๓
อวิชฺชา	๔๗/๕๗	อาทินโว	๒๖/๓๓
อวินิปาตธมฺโม	๑๐๙/๑๙๑	อาโปกายํ	๒๑๐/๒๕๔
อสมเปกฺขณา	๖๒๒-๖๒๖/๓๒๗	อาโปธาตุ	๕๔/๖๖
อสลลกฺขณา	๖๓๒-๖๓๖/๓๒๗	อาโป	๕๔/๖๖
อหิตกาโม	๘๕/๑๓๔	อารกฺขสมฺปนฺโน	๘๕/๑๓๔
อกฺขณฺทานิ	๕๔/๖๖	อารมฺมณกฺุสโล	๖๖๖/๓๓๓
องฺควิชฺชาตฺริจฺจนาวิชฺชา	๓๔๑/๒๙๙	อาสนฺหิปปญฺจมา	๒๑๐/๒๕๔
อนฺตทฺภูโต	๑/๒	อาหพฺพา	๒๑๐/๒๕๔
อตฺตทีปา	๔๓/๕๒	อาหุติโย	๒๑๐/๒๕๔
อตฺตนิยํ	๓๓/๔๑	[อิ]	
อตฺตภาวปฏฺิลาโก	๙๖/๑๗๑		
อตฺตสรณํ	๔๓/๕๒	อิติสทสฺसानิ	๙๖/๑๗๒
อตฺตา	๑/๑	อินฺทฺริยานิ	๑/๒

ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพฺพ/องฺเก
[อุ]		โอหาริณี	๙๓/๑๖๔
อุทกปฺพพฺพ	๙๕/๑๖๗	[ก]	
อุทฺยพฺพยานุสฺส	๘๙/๑๕๕	กฏก	๗๙/๑๐๖
อุปกฺกิลโส	๓๒๒/๒๘๙	กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณานิ	๙๖/๑๗๒
อุปฺปาติกา	๒๑๐/๒๕๔	กัมมณิย	๙๖/๑๗๒
อุปาทานปริตฺตสนฺ	๕/๑๙	กฏกฏโปตกา	๓๒๒/๒๘๙
อุปาทาน	๖๒/๘๘	กฏกฏ	๖๖๕/๓๓๓
อุปาทียมาโน	๖๓/๘๙	กฏจฺรราชาน	๘๘/๑๔๙
อุปายุปาทานา	๓/๑๒	กฏจฺรมา	๘๕/๑๓๕
อุปโย	๕๓/๖๕	กฏนินฺนา	๑๐๑/๑๘๑
อุภโตโลหิตกฺุปธานานิ	๙๖/๑๗๒	กฏสโมสฺรณา	๑๓๖/๒๑๔
อุตฺตมปริโส	๕๗/๗๔	[ข]	
อุปฺปาโท	๓๐/๓๘	ขยธมฺโม	๑๐๒/๑๘๕
อุพฺพมฺุโข	๓๔๑/๒๙๘	ขตฺติยปณฺฑิตา	๑๐๒/๑๘๔
[อ]		ขตฺติยสทฺสฺถานิ	๑๐๒/๑๘๔
อุสคฺนฺโร	๘๙/๑๕๖	ขารคฺนฺโร	๑๐๒/๑๘๔
[เอ]		ขาริก	๑๐๒/๑๘๔
เอกนฺตทฺกฺุช	๒๔๗/๒๗๑	[ค]	
เอกนฺตสฺช	๒๔๖/๒๗๐	คหปติปณฺฑิตา	๑๗/๘
เอลคลากุมฺเพ	๒/๗	คณฺโฑ	๙๖/๑๗๒
เอวฺมทานุภาโว	๗๘/๑๐๓	คทฺทูลพนฺโร	๘๙/๑๕๖
เอวฺมหิทฺธิโก	๗๘/๑๐๓	คพฺภิณีโย	๗๙/๑๐๖
เอวฺมเหสฺสโก	๗๘/๑๐๓		
[โอ]			
โอกสาร์	๓/๑๒		
โอโก	๓/๑๒		

ปทานุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกโม	ปพเพ/องเก
โคจรกุสโล	๖๖๗/๓๓๔	ติพโพ วนสณโฑ	๘๔/๑๓๐
โคณกตฤตานิ	๙๖/๑๗๒	ติรทสสี อภิสทณณิ	๑๑๗/๑๙๗
โคปานสิโย	๑๐๒/๑๘๔	เตโชกายิ	๒๑๐/๒๕๔
โคมยคนุโ	๘๙/๑๕๖	เตโช	๒๑๐/๒๕๔
[จ]		เตลปทีโป	๘๘/๑๕๐
จกขุมา ปุริโส	๙๕/๑๖๗	[ถ]	
จาตุมมหาภูติโก	๒๑๐/๒๕๔		
จิตตการโก	๑๐๐/๑๘๐	ถาลิปากสหสฐานิ	๙๖/๑๗๒
จิตตํ	๑/๒		
[ฉ]		[ท]	
ฉนุทธาคป্পหานิ	๒๖/๓๔	ทกาสยา	๗๘/๑๐๒
ฉนุทธาควินโย	๒๖/๓๔	ทหโร	๘๓/๑๒๖
ฉนุทธาโค	๒๕/๓๓	ทกขิโณ มคโค	๘๔/๑๓๐
ฉนุโ	๓/๑๒	ทนุตมยานิ	๙๖/๑๗๒
		ทิสามุโย	๓๔๑/๒๙๘
[ข]		ทิกฺขจรมมณิพพานปุตโต	๑๑๕/๑๙๕
ชินฺโณ	๑/๑	ทิกฺขจิ	๒๑๒/๒๕๘
		ทกุลสนุทนานิ	๙๖/๑๗๒
[ฌ]		ทกขกขนุทธสส นิโรโ	๕/๑๘
จิตติกุสโล	๖๖๓/๓๓๒	ทกขกขนุทธสส สมุทโย	๕/๑๗
จิตติ	๓๑๒/๒๘๔	ทกขทมิโม	๑๗๕/๒๓๙
		ทกขิ	๑๐/๒๔
[ฎ]		ทกฺขขานุปสฺสี	๔๑/๕๐
ตารกฐปานํ ปภา	๑๐๒/๑๘๕	ทุเตยฺยปหิณณมนานุโยคา	๓๔๑/๒๙๙
ติมิรายิตตํ	๘๗/๑๔๗	ทุรงฺคมา	๙๓/๑๖๔
ติตฺตํ	๗๙/๑๐๖	โทสกขโย	๒๓/๓๒

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
[ฐ]		เนกขมมณินัน	๓๒๒/๒๘๙
ธมมกถโก	๑๑๕/๑๙๕	เนกขมมปริภาวิติ	๓๒๒/๒๘๙
ธมมทีปา	๔๓/๕๒	[ป]	
ธมมวาที	๙๔/๑๖๕	ปฏลิกตถทานิ	๙๖/๑๗๒
ธมมสรณ	๔๓/๕๒	ปฏิกตถทานิ	๙๖/๑๗๒
ธมมานุธมมปฏิปนโน	๑๑๕/๑๙๕	ปจวีกาย	๒๑๐/๒๕๔
ธมมานุสาร์	๓๐๒/๒๗๙	ปจวีธาตุ	๓๑๐/๒๘๒
ฐมายิตตติ	๘๗/๑๔๘	ปจวี	๕๔/๖๖
ธนุสทสสนนิ	๙๖/๑๗๒	ปทานิ	๒๑๐/๒๕๔
[น]		ปปาเต ปพเพเต	๓/๑๑
นกรสทสสนนิ	๙๕/๑๗๑	ปริณญา	๒๓/๓๒
นทตตติวิชาติรจจนวิชชาย		ปริณญาตาวิ	๑๐๖/๑๙๐
	๓๔๑/๒๙๙	ปริณญะยา ธมมา	๒๓/๓๒
นทช	๒๐๖/๒๔๘	ปทชิน	๗๘/๑๐๒
นาคสทสสนนิ	๙๖/๑๗๒	ปจจโย	๑๘/๒๘
นิกตสาร์	๓/๑๒	ปจจณานิปาตี	๘๕/๑๓๕
นียโต	๑๐๙/๑๙๑	ปจจณากุมคามิกา	๒/๗
นโรธธมโม	๑๘๑/๒๔๑	ปพพชลาโยโก	๑๐๒/๑๘๔
นโรธ	๕/๑๘	ปพเพเตยยา	๙๓/๑๖๔
นิวาล	๗๙/๑๐๔	ปุลลทสทสสนนิ	๙๖/๑๗๒
นิพพานปริโยสน	๑๖๐/๒๓๐	ปาตุภาโว	๓๐/๓๘
นิพพาน	๑๖๐/๒๓๐	ปาปสส อากโม	๒๑๑/๒๕๖
นิพพานนค	๑๖๐/๒๓๐	ปารทสสี	๑๑๗/๑๙๖
นิพพิทา	๙/๒๔	ปาสาทสทสสนนิ	๙๕/๑๗๑
นิพพิทาพทโล	๓๙/๔๙	ปิยวาที	๘๕/๑๓๕
เนวรูปินารูปิ	๒๔๕/๒๗๐	ปีติปาโมช	๙๐/๑๖๐

ปทานุยกโม	ปพฺพ/องฺก	ปทานุยกโม	ปพฺพ/องฺก
ปฏฺฐชนภูมิ	๓๐๒/๒๗๙	มธฺร	๗๙/๑๐๖
ปฺริสธาม	๒๑๒/๒๕๗	มนาปจาริ	๘๕/๑๓๕
ปฺริสปรกกโม	๒๑๒/๒๕๗	มโนภาวนียานํ	๑/๑
ปฏฺณสส อากโม	๒๑๑/๒๕๖	มรีจิ	๙๕/๑๖๘
ปฺปผคณฺธา	๑๐๒/๑๘๕	มหลฺลโก	๑/๑
ปฺพพฺพตานุทิกฺขิโย	๔๖/๕๖	มหาพฺยฺหฺกฺกฺกาการปฺปมฺขานิ	๙๕/๑๗๑
ปฺพพฺพจายี	๘๕/๑๓๔	มหาสมฺพุทฺโ	๙๙/๑๗๑
ปฺติกาเยน	๘๗/๑๔๓	มคฺคกฺสโล	๘๔/๑๒๙
[พ]		มณฺณมาโน	๖๔/๕๐
พฺรหฺมจริยวาโส	๙๖/๑๗๑	มณฺทนฺกชาติโก	๘๓/๑๒๖
พฺราหฺมณปณฺธิตา	๒/๘	มาน	๘๙/๑๕๕
พล	๒๑๒/๒๕๗	มายาการนฺเตวาสี	๙๕/๑๖๙
พหฺุปกาโร	๘๓/๑๒๖	มายากาโร	๙๕/๑๖๙
พาพฺพหิลาโน	๘๗/๑๔๒	มารธมฺโม	๑๗๑/๒๓๗
พิลาสยา	๗๘/๑๐๒	มาเรตา	๑๖๐/๒๒๙
[ภ]		มาโร	๑๖๐/๒๒๙
ภวคฺคํ	๗๖/๑๐๐	มิจฺจนาทิกฺขิ	๑๕๔/๒๒๓
ภวเนตฺติ	๑๖๑/๒๓๑	มุขวณฺโณ	๑/๒
ภวเนตฺตินิโรโธ	๑๖๒/๒๓๑	มฺลคณฺธา	๑๐๒/๑๘๕
ภตฺตาทิหาร	๙๖/๑๗๒	โมหฺกขโย	๒๓/๓๒
ภารนิฏฺเขปนํ	๒๒/๓๑	[ย]	
ภารหาโร	๒๒/๓๑	ยุวา	๘๓/๑๒๖
ภาราทานํ	๒๒/๓๑	[ร]	
[ม]		รชโก	๘๙/๑๕๖
มณิสฺสสุสานิ	๙๖/๑๗๒	รชนิยสฺสจฺจิตํ	๗๐/๙๖
มธฺรกชาโต	๘๔/๑๒๗	รตฺสสฺสสุสานิ	๙๖/๑๗๒

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ราคกฺขโย	๒๓/๓๒	วิราโค	๑๖๐/๒๒๙
รูกฺขา	๙๓/๑๖๔	วิริยํ	๒๑๒/๒๕๗
รูปธาตฺ	๓/๑๒	วิชฺชาคโต	๑๑๔/๑๙๔
รูปธาตฺราควินิพนฺธํ	๓/๑๒	วิชฺชา	๔๗/๕๗
รูปนิโรธ	๕๖/๗๑	วิญฺญาณนิโรธ	๕๖/๗๔
รูปสมฺมุทโย	๕๕/๗๑	วิญฺญาณสมฺมุทโย	๕๖/๗๔
รูป	๑/๓	วิญฺญาณํ	๑/๔
รูปียมยานิ	๙๖/๑๗๒	วิปฺปฏิสํสํ	๘๗/๑๔๓
รูป	๔๗/๕๗	วิสสํ	๙๐/๑๕๘
โรโค	๑๖๐/๒๒๙	วุจฺจํ	๖๖๔/๓๓๒
[ล]		วุทฺโธ	๑/๑
โลกธมฺโม	๙๔/๑๖๖	วุสโม	๓๐/๓๘
โลโก	๘๑/๑๑๘	เวทนาธาตฺ	๓/๑๒
โลณิกํ	๗๙/๑๐๖	เวทนาธาตฺราควินิพนฺธํ	๓/๑๒
[ว]		เวทนาสมฺมุทโย	๕๖/๗๒
วนาสยา	๗๘/๑๐๒	เวลามิกา	๙๖/๑๗๓
วยธมฺโม	๑๗๙/๒๔๐	[ส]	
วโยอนุปฺปตฺโต	๑/๑	สอฺตฺตรจฺจนานิ	๙๖/๑๗๒
วตฺถโกฏิสหฺสฺยานิ	๙๖/๑๗๒	สอฺปายาส	๒/๑๑
วตฺถุวิชฺชาติริจฺจํ	๓๔๑/๒๙๙	สปริพาโห	๒/๑๑
วาทานฺปาโต	๒/๘	สมณปณฺธิตา	๒/๘
วาโม มคฺโค	๘๔/๑๓๐	สมาธิกุสโล	๖๖๒/๓๓๑
วาโยกายํ	๒๑๐/๒๕๔	สมาปตฺติกุสโล	๖๖๒/๓๓๑
วาโย	๒๑๐/๒๕๔	สมุทฺตมฺโม	๑๘๐/๒๔๐
วิทิสามุโบ	๓๔๑/๒๙๘	สโม ภูมิกาค	๘๔/๑๓๐
วิมุตฺติ	๒๖/๓๕		

ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องฺเก
สริมาโต	๒/๑๑	สตโต	๑๖๑/๒๓๐
สหรัหมมิโก	๒/๘	สทุธานุสสารี	๓๐๒/๒๗๙
สกุกกจจการี	๖๖๘/๓๓๕	สปรุสิฐมิมิ	๓๐๒/๒๗๙
สกุกายทิกฺขุจิ	๘๒/๑๒๒	สมโพธิปราชโน	๑๐๙/๑๙๑
สกุกายนิโรคามินิ ปฏิปทา	๔๔/๕๔	สมมาทสสนํ	๑๖๐/๒๒๙
สกุกายสมุทฺทยคามินิ ปฏิปทา	๔๔/๕๔	สลลํ	๑๖๐/๒๒๙
สงฺขารธาตุ	๓/๑๒	สสฺสตีสมํ	๙๖/๑๗๐
สงฺขารธาตุราควินิพนฺธํ	๓/๑๒	สาดจจการี	๖๗๐/๓๓๖
สงฺขารนิโรโธ	๕๖/๗๓	สาคนฺธา	๑๐๒/๑๘๕
สงฺขารสมุทโย	๕๖/๗๓	สาคเวสี	๙๕/๑๖๘
สงฺขารา	๑/๔	สาดตฺธิโก	๙๕/๑๖๘
สญฺญา	๑/๔	สาดปริเยสนํ	๙๕/๑๖๘
สญฺญาธาตุ	๓/๑๒	สาดมยานิ	๙๖/๑๖๒
สญฺญาธาตุราควินิพนฺธํ	๓/๑๒	สีมโสตา	๙๓/๑๖๔
สญฺญานิโรโธ	๕๖/๗๒	สุขทุกขํ	๑๕๐/๒๒๐
สญฺญาสมุทโย	๕๖/๗๒	สุขทุกขี	๒๔๘/๒๗๑
สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพนฺธธาตุโณสํ		สุขสยิตานิ	๕๔/๖๖
	๑๕๗/๒๒๕	โสพุโก ปปาโต	๘๔/๑๓๐
สญฺโฆชนาภินิเวสวินิพนฺธา		โสวณฺณมยานิ	๙๖/๑๗๒
	๑๕๗/๒๒๕	[ห]	
สตฺตาวาสา	๗๖/๑๐๐	เหตุ	๑๘/๒๘

สุตตนต์ปิฎก สัมมุตตนิกายสุต ขนฺธวารวคฺคสัมมุตตปาติยา

อสธารณนามานิ

อสธารณนามานิ	ปพฺพเพ/องฺเก	อสธารณนามานิ	ปพฺพเพ/องฺเก
[อ]		กุรรหมเร (นคเร)	๓/๑๑
อรณฺณกฺุณฺธิยํ (ปณฺณสาลายํ)	๘๖/๑๓๘	กุสา	๙๓/๑๖๔
อวณฺตีสฺสุ	๓/๑๑	[ค]	
อพฺพวลาหกา เทวา	๕๕๐/๓๑๗	คจฺจกา นที	๙๕/๑๖๗
[อา]		คณฺฐพฺพกาเยิกา เทวา	๔๓๘/๓๑๒
อาทิจฺโจ	๑๐๒/๑๘๕	[จ]	
อายสฺมา อสฺสชฺชิ	๘๘/๑๔๘	จกฺกวตฺติ ราชา	๑๐๒/๑๘๕
อายสฺมา เขมโก	๘๙/๑๕๐	จนฺทปฺปภา	๑๐๒/๑๘๕
อายสฺมา จนฺโน	๙๐/๑๕๗	จนฺทิมสฺสุริยา	๒๐๖/๒๔๘
อายสฺมา ราโธ	๗๑/๙๗	[ต]	
อายสฺมา วกฺกलि	๘๗/๑๔๐	ติสฺโส ปิตฺตจฺฉาปฺตโต	๘๔/๑๒๗
อายสฺมา สฺสุราโธ	๗๒/๙๘	[ท]	
[อุ]		เทวทหํ นาม สกฺยาณํ นิคโม	๒/๗
อุณฺหวลาหกา เทวา	๕๕๐/๓๑๗	[น]	
อุปฺปल्ली	๙๔/๑๖๖	[ป]	
[ก]		นกฺขลปิตา (คหปติ)	๑/๑
กสฺสปการาเม	๘๘/๑๔๘	[ป]	
กาสา	๙๓/๑๖๔	ปทุมํ	๙๔/๑๖๖
กาฬสิลา (วิหาโร)	๘๗/๑๔๔	ปจฺจนาฏเม ชนปเท	๒/๗
กาฬานุสาริ	๑๐๒/๑๘๕	ปพฺพชา	๙๓/๑๖๔

อสาธารณนามานิ	ปพเพ/องุเก	อสาธารณนามานิ	ปพเพ/องุเก
ปุณฺทริกั	๘๙/๑๕๕	[ว]	
ปุณฺโณ นาม มนฺตานีปุตฺโต	๘๓/๑๒๖	วลาหกกายิกา เทวา	๕๕๐/๓๑๗
[พ]		วจนโคตฺโต ปริพฺพาชโก	๖๐๗/๓๒๒
พทริการาเม	๘๙/๑๕๐	วสฺสวลาหกา เทวา	๕๕๐/๓๑๗
พฺรหฺมา สหฺมปติ	๘๐/๑๑๐	วสฺสิกั	๑๐๒/๑๘๕
[ภ]		วาทวลาหกา เทวา	๕๕๐/๓๑๗
ภคฺเคสุ	๑/๑	วีรณา	๙๓/๑๖๔
ภสฺสกาพาวเน	๑/๑	[ส]	
[ม]		สิเนรุ ปพฺพตราชา	๙๙/๑๗๗
มฺหลิ ลิจฺฉวี	๖๐/๘๓	สีโห มิคราชา	๗๘/๑๐๓
มาคณฺทียปญฺเห	๓/๑๑	สัสมุมาคิเร (นคเร)	๑/๑
มหากจฺจาโน (เถโร)	๓/๑๑	สัจฺจิมุขี ปริพฺพาชิกา	๓๔๑/๒๙๘
[ล]		[ห]	
โลหิตจฺจนฺทนี	๑๐๒/๑๘๕	หลิฑฺฐิกานิ (คหปติ)	๒/๑๑

สุตตนต์ปิฎกํ สํยตฺตนิคายสฺส
 ขนฺธวารวคฺคสํยตฺตปาลิยา

คณํ ปสมปาทา

คณํ ปสมปาทา	ปพฺเพ/องฺก	คณํ ปสมปาทา	ปพฺเพ/องฺก
โองํ ปหาย อนิเกตสํริ	๓/๑๒	ภารห เว ปญฺจกฺขนฺธา	๒๒/๓๑
โองํ ปหาย อนิเกตสํริ	๓/๑๒	ยทา พุทฺโธ อภินฺนํ	๗๘/๑๐๔
นโม เต ปุริสาชณฺณ	๗๙/๑๑๐	สุขินํ วต อรหฺนํโต	๗๖/๑๐๑
เผณปิณฺฑปมํ รุปํ	๙๕/๑๖๙		

สุตตปิฎก สัมมุตตนิกายสุต

ขุททวารวคคสัมมุตตปาติยา

ธมมปโปเกโท

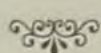
ธมมปโปเกโท	ปพเพ/องเก	ธมมปโปเกโท	ปพเพ/องเก
[ทกั]		พีชชาตานิ	๖๖๒/๓๓๑
ทิกฺขจโย	๔๖/๕๖	[ฦกั]	
		เจตนากายา	๕๖/๗๓
[ทิกั]		วิญญานกายา	๕๖/๗๓
อกุสลวิตกุกา	๘๐/๑๑๒	เวทนากายา	๕๖/๗๒
ตวิรูปปริกขี	๕๗/๗๔	สมุฏากายา	๕๖/๗๒
นิริตติปถา	๖๒/๘๖		
[จตุกั]		[สตุตกั]	
อนุตา	๑๐๓/๑๘๗	กายา	๒๑๓/๒๖๐
ฦายี	๖๖๒/๓๓๑	สตุตฏจานกุสโล	๕๗/๗๔

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎก*

๑. สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓. พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	กรรมการ
๕. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖. พระวิสุทธีวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙. พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐. พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	กรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๓/๒๕๔๘ มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนาม คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๕ มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทน กรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	กรรมการ
๒๒.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	กรรมการ
๒๓.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	กรรมการ
๒๔.	พระราชเมธี	วัดราชนัสดาราม	กรรมการ
๒๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	กรรมการ
๒๖.	พระราชวรมนี	วัดดุสิดาราม	กรรมการ
๒๗.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	กรรมการ
๒๘.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	กรรมการ
๒๙.	พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร	กรรมการและเลขานุการ
๓๐.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	กรรมการ
๓๑.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๓๒.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๓๓.	พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔.	พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	กรรมการ
๓๖.	พระศรีวิสุทธิธารภรณ์	วัดบรมนิवास	กรรมการ
๓๗.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๓๘.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	กรรมการ
๓๙.	พระมหาไฉน จิตตสุโท	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑.	พระมหาวินัย ธีรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒.	นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓.	นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔.	นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕.	นายแก้ว ชิตตะขบ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

**คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎก***

๑. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘. พระศรีวิสุทธิภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒. พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓. พระมหาไฉน จิตตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

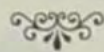
คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบูรณศิริมัตยาราม	ที่ปรึกษา
๒.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะกรรมการ
๓.	พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะกรรมการ
๔.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะกรรมการ
๕.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะกรรมการ
๖.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะกรรมการ
๗.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะกรรมการ
๘.	พระราชเมธี	วัดราชนัสดาราม	คณะกรรมการ
๙.	พระราชวรมนี	วัดดุสิตาราม	คณะกรรมการ
๑๐.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ
๑๑.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะกรรมการ
๑๒.	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะกรรมการ
๑๓.	พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะกรรมการ
๑๔.	พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะกรรมการ
๑๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะกรรมการ
๑๖.	พระสุธีรัตนภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะกรรมการ
๑๗.	พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัสดาราม	คณะกรรมการ
๑๘.	พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ

*

มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวัธ ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. พระมหาวัชระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑. พระมหาชโล ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน
๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิตาราม คณะทำงาน
๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน
๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๔ คณะทำงาน
๒๕. นายสำรวย นักการเรือน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	ประธานคณะกรรมการ	
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	รองประธานคณะกรรมการ	
๓.	พระราชวิริยาลังการ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๔.	พระราชสุตาภรณ์	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๕.	พระปริยัติกิจ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๖.	พระปิฎกโกศล	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๗.	พระวิเชียรภิกขุ	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ	
๘.	พระมหามนตรี	ขุนตีสาวโร ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๙.	พระมหาประนอม	กิตติปัญโญ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมมาปัญโญ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตติโชติโก ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณ์เมธี ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญญาวชิโร ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตติเสโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุจิตคนฺโธ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวัตตโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๓/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๕ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะกรรมการ	
๒.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะกรรมการ	
๓.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะกรรมการ	
๔.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะกรรมการ	
๕.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะกรรมการ	
๖.	พระเทพโสภณ	วัดราชบูรณะ	คณะกรรมการ	
๗.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการ	
๘.	พระราชปริยัติดิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะกรรมการ	
๙.	พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ	
๑๐.	พระราชปฎิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะกรรมการและเลขานุการ	
๑๑.	พระราชสิทธิมนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะกรรมการ	
๑๒.	พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะกรรมการ	
๑๓.	พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุทร	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๔.	พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๕.	พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๖.	พระมหาบุญเทียม	ภานินโท ป.ธ. ๔	วัดพิชยญาติการาม	
			คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	
๑๗.	พระมหาสมลักษณ์	คณธสาโร ป.ธ. ๔	วัดท่ามะโอ	คณะกรรมการ
๑๘.	พระมหาประนอม	ธมฺมาลงกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๑๙.	พระครูธรรมธรรสมนต์	นนทิกโก	วัดจากแดง	คณะกรรมการ
๒๐.	นายนิมิตร	โพธิพัฒน์		คณะกรรมการ
๒๑.	ผศ. เวทย์	บรรณกรกุล		คณะกรรมการ

* มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ ประธานคณะปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๕

เจ้าของ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ผู้จัดทำ	คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์ คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง
ที่ปรึกษา	พระพรหมสุธี วัดสระเกศ พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน

พระศรีรัชมมงคลเมธี (ประนต กิตฺติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)

พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวโร ป.ธ. ๙)

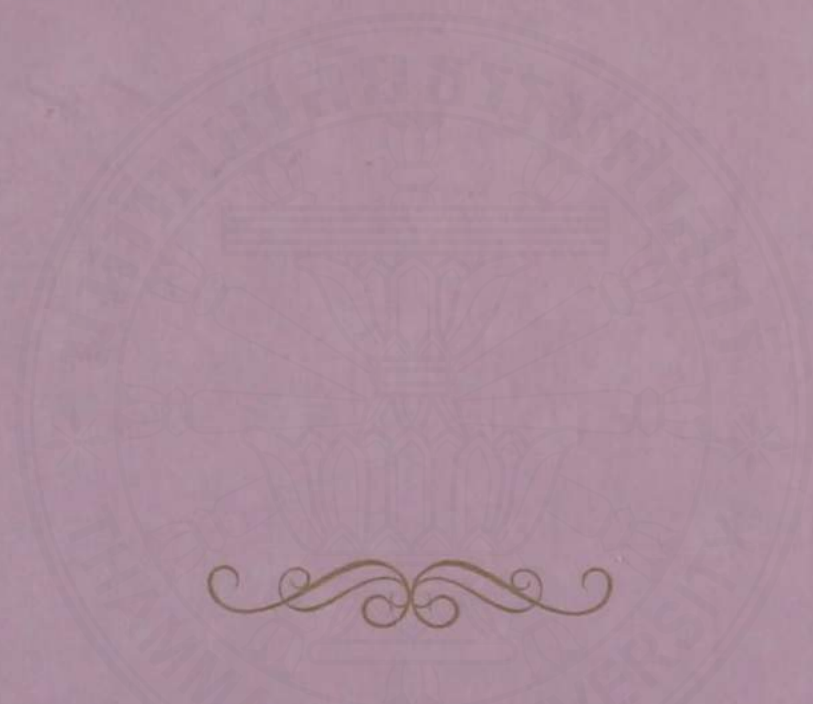
นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙

นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙

นายบุญเชิด กิตติธรากร ป.ธ. ๙

นายแก้ว ชิดตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๓๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๔๕

รัฐบาลจัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล
ในพิธีพระราชทานเพลิงศพ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)

อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันอาทิตย์ ที่ ๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

